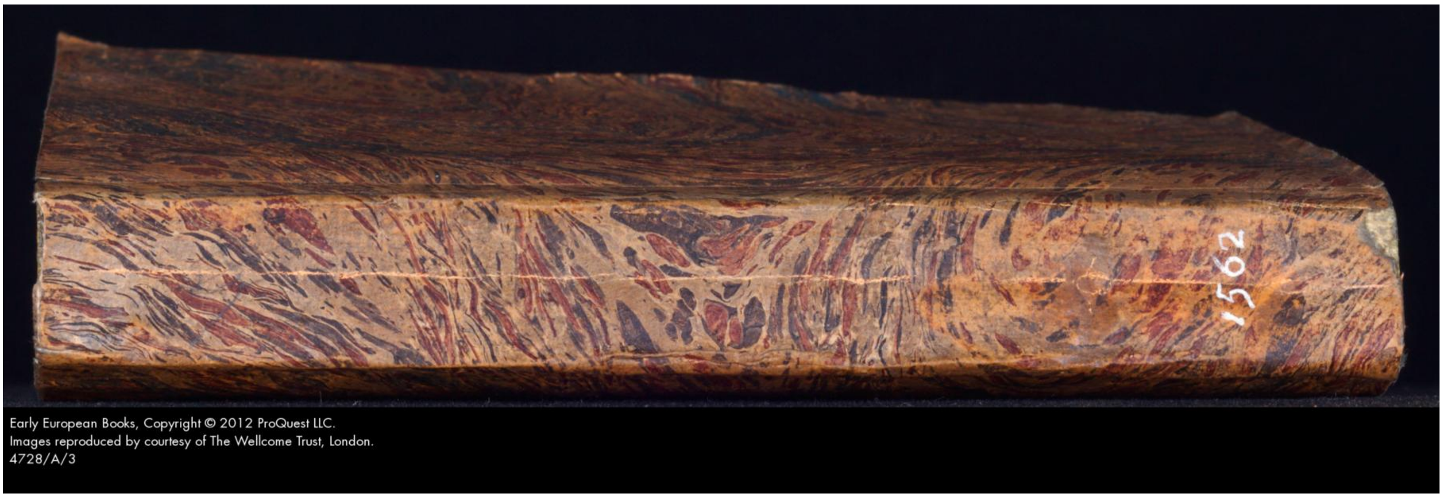
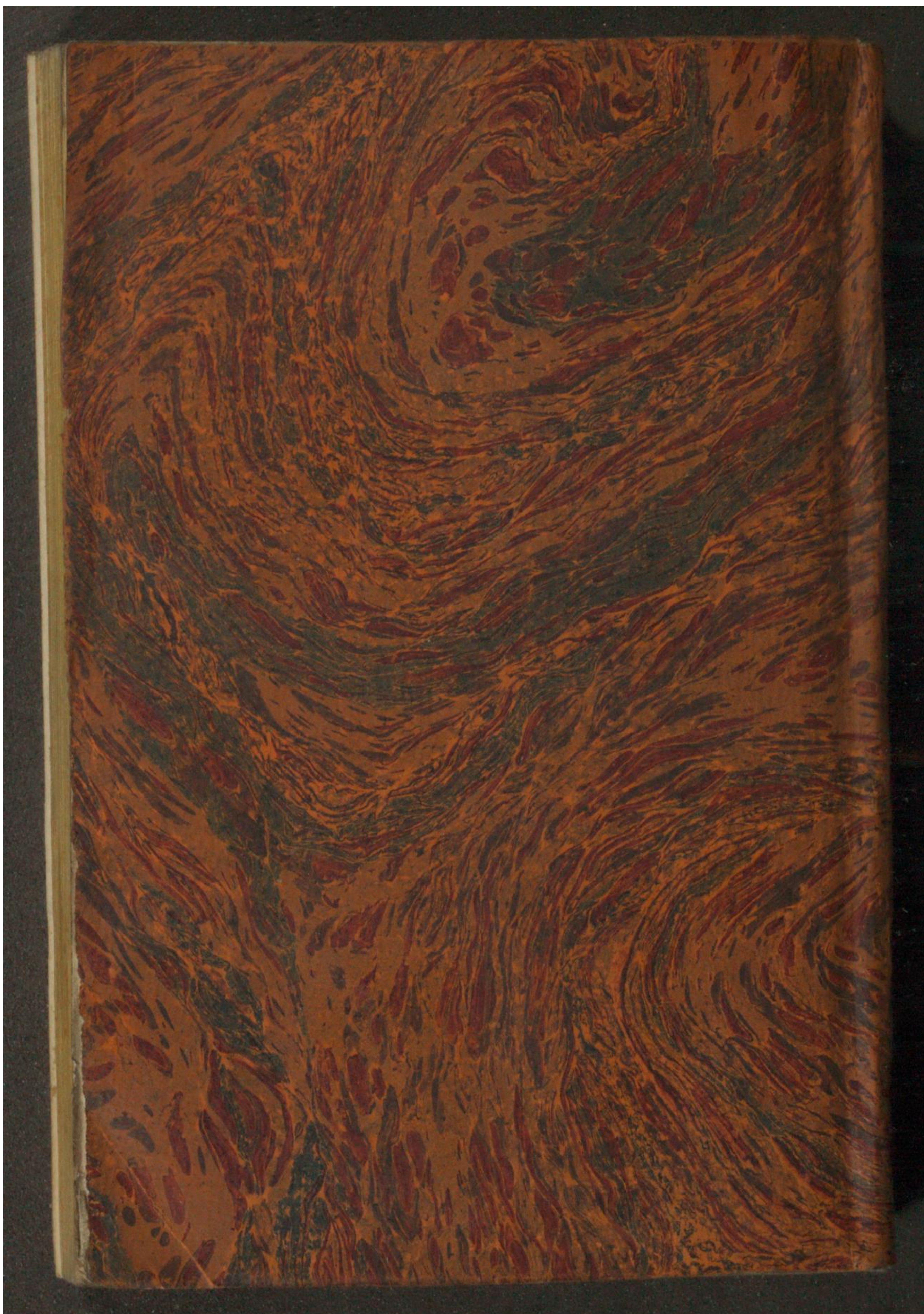

1562

SEBASTIANI PAPARELLAE

A' MONTE SANCTO,

Libri Duo de Catarrho.

AD RATIONALIVM MEDICORVM DOCTRINAM

editi, & nunc magna diligentia recogniti

PAPIAE apud Hieronymum Bartolum
Ad instãtiam Io. Bap. Turlini bibliopolæ 1562.

AD LECTOREM.

Qui ratiõe cupis, methodo'ue fugarẽ catarrhũ
Accipe ſolerti dogmata ſcripta manu.
Nanq; Sebaſtianus diuino munere pandit
Abdita; cimmeriſ, quæ latuere, locis.
Exiguum quamuis ſit opus, tamen oĩa narrat
Omnia rimatur, non benè nota prius.
Primus defluxus cauſas, methodũq; ſecũdus
Dat liber; ut facili iam medeare uia.
En cape, nanq; nocet curã differre malorum:
Reddere, & hæc ſanum lectio ſola poteſt.

TYPOGRAPHUS AD LECTOREM.

EN Tibi lector Augustini paparellæ præstantissimus libellus de catarrho, quem ad cõmunẽ medicinæ lectionis studiosorũ omniũ gratiam nostro sub prelo nuper excudendum curauimus. meliori, etiam qua potuit lima repurgatum, additis insuper ĩ margine plerisq; galeni locis, non ut aliquid derrogetur autori, qui sibi æternam memoriã & clarã nominis perpetuitatem summis laboribus comparauit. sed ut quamprimum serena fronte & cute cãdidiore reuerteretur ad probos & eruditos Iuuenes, quibus noster omnis labor & industria semper parata est. uale amice lector & operam nostram boni consule.

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO PAVLO QVARTO PONT. MAX.

Sebastianus Paparella S.P.D.

QVVM Apud Camertes Beatissime Pater publicæ salutis gratia commorarer, quo tẽpore ineuitabili quodam fato Destillationes per vniuersam Italiam, præsertim verò per hanc & Illustrẽ, & Egregiam Vrbem, ad easdem natura pronam, grassabantur. Factum est, vt huius causas primùm admiratus, cœperim ea diligentius expendere, quæ ab aliis, hac de re, conscripta sunt. In quibus cum non pauca à veritatis luce deuia perspicerem; nonnulla verò haud parum necessaria præter missa, nec ordine quæq; suo disposita. Hominum saluti consulens, acre ipsa coactus succissiuis horis libellos ꝓbreues istos de catarrho conscripsi. Est enim hæc tractatio omnium quidem vtilissima: nam affecto capite, reliquæ humani corporis partes absq; molestia non sunt. siquidem hanc non refugit vniuersa thoracis regio

non membrōrum naturalium compago, non ſenſus, motusq́; inſtrumenta, nō aliæ demum interiores, exterioresq́; particulæ. quicunq; igitur capiti prouidet, reliquis etiam partibus proſpicit. Verùm vt reliquas tractationes hæc vtilitate præcedit: ſic certè mihi præ cæteris negotium hoc difficilius fuit: tum quia arduas quæſtiones, hoc opere mihi tractandas propoſui, (ita profecto ipſa exigente materia,) tum quòd publico medendi muneri addictus ſim; à quo tantum moleſtor, vt vix liceat reſpirare. Sed cum ſupremam operi manū impoſuiſſem, cogitaremq́;, cui opus ipſū dedicarem, cuius numine, vt tutisſimo clypeo cōtra detractores, Zoilosq́;, id ipſum tueri poſſem. operepretium me facturum arbitratus ſum, ſi tuæ Beatitudini conſecrarem. Primum, exemplo monitus Hyeronimi Acoromboni Phiſici abſolutisſimi. Qui cum poſtremus de Catarrho cōſcripſiſſet opus, ſub Pauli Tertij Pont. Max. nomine in lucem dedit. Putaui optimum eſſe, ſi hic meus eiusdem argumenti libellus Tibi eius nominis Quarto tutisſime, & felicisſimè dicaretur. Mox autem cum omnes bonarum literarū ſtudioſos tuam Beat. & amare, & fouere, mihi, compertum ſit: nō dubitaui, quin hos

meos

meos labores, qualeſcunq; ſint, hilari fronte ſit ſuſceptura. Verùm & ſi me iure deterrere potuiſſet; rerum orbis publicarum regimen, & adminiſtratione te maximis, difficilimisq́; rebus occupatum intempeſtiuus adirem. Tamen propter tuam omnibus perſpectam facilitatem, &. rerũ plurimarum ſtudium, atq; ſcientiam in eam opinionẽ adductus ſum; vt exiſtimẽ nihil te eorum, quæ ad rerum cognitionẽ pertinent, intempeſtiuum, aut importunum ducere. Interim verò Summe Pontifex te etiam, atq; etiam rogare, & orare nõ deſinam, vt ſic meas tractationes legas; vt qui ſcias tuum à me iudicium, ob ſingularem doctrinam, quæ in te eſt, magis deſiderari; quàm laborum, ſtudijq; mei laudem inde quæri: tunc nanq; vigiliarum mearum huberiorem fructum me recepiſſe credam, cum illas, à te non omninò improbari, ſentiemus. Quod ſi (vt ſpero, & opto,) conſequar. Alia deinceps dare conabimur, quæ propediem edere paramus. Interim felix & diu viue Beatisſime Pater ad vniuerſæ Reipublicæ Criſtianæ ferè collapſæ reparationem.

INDEX CAPITVM
LIBRI PRIMI.

PRAEFATIO.

Quid

Index Capitum Libri Secundi.

FINIS.

LOCORVM ALIQVOT INter excudendum deprauatorum emēdatior lectio.

Pagina. 9. linea. 11. coadiuuat, p. 16. l. 7. attractionem. p. 16. l. 24. pulsio p. 17. l. 7. retineantur. p. 17. l. 29. consideres. p. 18. l. 2 attrahunt. p. 18. l. 22. hac. p. 19. l. 19. attractione. p. 21. l. 5. fluxiones. p. 22. l. 7. proprio p. 24. l. 3. uacuiipsi. p. 25. l. 15. inseruntur. p. 29. l. 9. propagines. p. 29. l. 13. orthopnæa. p. 29. l. 19. conatui. p. 30. l. 1. parte. p. 30. l. 4. scilicet p. 31. l. 3. dorsura. p. 31. l. 24. salsam. p. 33. l. 10. bilioso p. 33. l. 29. biliosos. p. 34. l. 4. auctoritate. p. 34. l. 19. affirmat. p. 36. l. 1. hac. p. 36. l. 12. præincipientes. p. 36. l. 13. animantis p. 37 l. 23. tertio. p. 40. l. 3. destillationum. p. 40. l. separare. p. 41. l. 22. de mala. p. 42. l. 1. corpore. p. 42. l. 6. inconcocta. p. 43. l. 3. causæ. p. 44. l. 14. fluidum. p. 45. l. 5. debilis. p. 47. l. 27. particulam. p. 48. l. 3. minimum. p. 48. l. 22. crassior. p. 49. l. 2. procatarcticas. p. 49. l. 4. naturales. p. 53. l. 22. concoctrix. p. 55. l. 11. imbecilitas. p. 58. l. 6. nonum. p. 59. l. 9. humida. p. 60. l. 1. siccitatem p. 61. l. 11. ascendentium. p. 61. l. 12. debilitans. p. 61. l. 25. habentes. p. 63. l. 24. causæ. p. 64. l. 18. insipida. p.

65. l. 6. ſed p. 67. l. 18. imminutam. p. 71. l. 1 corrupta p. 71. l. 9. de. p. 72. l. 8. frigore. p. 72. l. 10. percipitur. p. 73. l. 14. cap. p. 74. l. 16. potentior. p. 74. l. 26. tenera p. 80. l. 1. ample p. 83. l. 25. poſſe. p. 84 l. 17. multitudine. p. 85. l. 4. aſſiſtens. p. 85. l. 18. natura. p. 86. l. 10. dicere p. 87. l. 23 conſta. p. 89. l. 27. aliquid. p. 90. l. 5. aduſtarum. p. 91. l. 11. perſpicui. p. 91. l. 12 exilior. p. 93. l. 16. amara. p. 94. l. 10. palidus. p. 94. l. 16. inter p. 94. l. 22. aliquid p. 95. l. 2. hancq; p. 95. l. 10 huiuſcemodi. p. 95. l. 17. utiq; p. 95. l. 20. ſanguinis p. 95. l. 21. ſanguinis. p. 95. l. 22. puniceus. p. 96. l. 8. umbroſum. p. 96. l. 25. habeat. p. 97. l. 23. ſplendeat. p. 100 l. 13 abſumi p. 104. l. 23. crebre. p. 106. l. 10. cauſis p. 107 l. 3. noxis. 107. l. 4. ratione. p. 109. l. 17 ſenile. p. 110. l. 3. cerebri. p. 110. l. 3. tempore. p. 112. l. 19. quam. p. 113. l. conſtitutio. p. 113 l. 13. adijcit. p. 116 l. 18. deſtillat p. 120. l. 15. cacochymia. p. 122. l. 20. citra. p. 124. l. 1. fluxiones. p. 124. l. 4. coarctate. p. 125. l. 6. naturam. p. 125. l. 9. proficiſcuntur. p. 125. l. 19. inſtrumentorū. p. 125. l. 25. ipſos. p. 127. l. 5. ſupradicti. p. 127. l. 16, tuſſis. p. 128. l. 1. græci. p. 128 l. 27. pulmonis. p. 129. l. 2. affectionibus p. 130. l. 21. efficiendum. p, 132. l. 9. halituo-

sum. p. 134.l. 24. asthma. p. 135.l. 19. cre-bre p. 139.l. 1. notificantur .p. 140, l. 3. di-citur. p. 141. l. 3. etiam. p. 143. l. 10. asperitas. p. 145. l. 3. eiusdem. p. 147. l. 8. silicet p. 152. l. 10. uehementer. p. 154. l. 20. po-stea. p. 158. l. 7. excitantes p. 159. l. 21. præcipites. p. 160. l. 18. dicuntur. p. 161. l. 24. maligne. p. 164. l. 3. extinguat. p. 167 l. 10. urinæ. p. 174. l 21. catarrhi. p. 185. l. 6. camphora. p. 186. l. 1. experimur. p. 193. l. 15. autem. p. 198. l 8. potius. p. 200 l. 18. oximelite. p. 200. l. 24. cassia. p. 204 l. 4. obstructionis. p. 204, l. 16. fauces. p. 205. l. 1. phlebotomia, p. 208 l. 14. perfert p. 210. l. 2. lenito. p. 225. l. 16. nono. p. 238. l. 28. trahamus. p. 247. l. 12 catarrho p. 286, l. 9. grau. p. 286. l. 13. serm.

SEBASTIANI PAPARELLAE, DE CATARRHO.

LIBER PRIMVS.

PRAEFATIO.

DE ILLIVS affectionis curatione tractaturi, quæ à græcis Catarrhus appellatur, ea primum ꝑquiremus, à quibus vniuersa curãdi ratio dependet. Sunt autem hæc, eius de quo agiendum est, definitio, differentiæ, causæ, ac signa. Cũ enim rei essentia cæteras contemplationes præcedat, meritò quid sit id, de quo verba facturi sumus, primum exponendum est: deinceps cum ab eo innumeræ, patentesq́; deriuentur differentiæ; alterum tractationis nostræ caput insurget, quod hæc discrimina patefaciet. Est etiam causarum cognitio omnium præstantissima vestiganda: cum ab illis bona medendi pars desumatur, quapropter decausis ca-

carrhi; & de eiusdem causis singularum omnium differentiarum tertio loco agendum erit. Verùm cum omnis nostra cognitio à sensatis ortum abeat, de signis, quæ in eius, quod quærimus, notitiam ducant, postræmo erit disserendum. Mox ijs contemplatis, ad catarrhi curationem, (quod poximo fiet libro) deueniemus.

QVID SIT CATARRHVS
Caput Primum.

CATARRHVS Græcis, destillatio & Fluxio Latinis dicitur, ex eo q; materia fluet, ac destillet. Fluit enim ac destillat materia à cerebro, uel panniculis, aut partibus caluariam tegentibus; licet ab his pauca, & rara fluxio percipiatur: multa autem, & frequens, quæ à cerebro, quando hæc mala eius nominatur affectio; neq; enim ferè unq; huiusmodi fluor hominē tentat illæso cerebro. Cum uerò ipsum offenditur, immodicæ, plurimæq; superfluitates cernuntur ad nares, uel ad os, uel ad oculos, uel ad tonsillas, aliaq; subiecta membra descendere. Quamobrem & benè ipsum describentes dixere. Catarrhus est præternaturalium materierum à malè affecto cerebro ad unum, uel ad plura subsistentium membrorum defluxus. Hoc quidē unà cum Galeno symptoma facimus, à mala cerebri intemperie, & repletione dependens; quod tum ad exiens cerebri mutatum, tum ad eiusdem actionem læsam, immoderatum, inquam, descensum, & superauctum excretionis motum pertinere dicimus. Exit enim à cerebro in ipso defluxu materia, & quantitate, & qualitate, &

Tertio De sym. p. causis cap. 4.

multoties tota substantia non naturalis, quæ sanè exire non consueuerat. At ꝑter materiei, & excrementi uitium, adest & in ipsa fluxione peccatum, cum fluor super auctum excretionis motum, & inordinatum descensum denotet: neque enim debitum tempus, neque solitum semper locum fluor cadendo seruare conspicitur. Complicatum itaq; symptoma destillationem constituimus ex actione læsa, & exeunte mutato. Quæ uerò per cõsensum fit destillatio, aut à toto, aut à principali parte, aut quæ ab externa tantum est excitata causa, & ipsam ex actione læsa, & exeunte motato pariter compositum symptoma dicimus: sed à prædictis his causis, procatarctica scilicet causa, & communicantibus membris per se proximè proficisci asserimus & non à cerebro nisi ut à compatiẽte, & medio influxionis loco. Quanquam huiusmodi fluxio diu perseuerare non potest, quin etiã à cerebro ipso per essentiam malè affecto progrediatur.

De Differentijs Catarrhi.
Caput Secundum.

CAtarrhi differẽtiæ multifariam describuntur. Et à loco, & à materia, & à defluxu. has singulas ordinatim, recensere conabimur. Locum autem hic sumimus eum,

ad quem tendit fluxio, non autem à quo incipit: Nam siue extra, siue intra caluariam fluat, semper est à capite. Quæ igitur à loco differentiæ sumuntur multæ sunt penès locorum multitudinem fluxionem terminantium. Hæc autem tot numero recensentur; quot partes fluxionẽ suscipiunt. Quæ enim ad os, & pectus materia destillat à Græcis catarrhus, à Latinis destillatio nominatur: quæ ad nares uenit, grauedo hæc latinè; coriza græcè dicitur: Vbi uerò ad fauces, & asperam arteriam deriuat humor, brancon, & arteriacon græcis, Raucedo latinis appellatur; q, si fluxio gurgulionem inuadat staphilim, id est uuam dicunt. At si in glandulas prorumpat quæ sibi ex aduerso in oris termino utrinque iacent, antiades uocant; si autem in eas quæ ei proximæ sunt, paristmiæ nuncupantur: At ubi laryngis, fauciumq́, musculos attingat, anginæ species omnes oriuntur: Eadem quoque defluxus ratio est in alias corporis partes: à quibus pro ipsorum uarietate uarias suscipit affectionum nomẽclaturas; quas omnes enumerare prætermittimus, cum de illis nunc non tractemus; sed de his duntaxat fluxionibus, quæ ad nares, ad fauces, & ad os decurrunt, quæ communi nomine destillationes nominantur. hæc sanè differentiæ à loco desumptæ sufficiant. Modo accedamus

Auicẽ. quinta tertij tractatu primo cap. 10

nares / flu / ad fauces / os

ad eas, q̃ã materia desumũtur. Porrò prima ẽ partitio penès actiuas qualitates: Destillatio enim alia calida est, alia frigida, alia ad horũ extrema neutiq; decliuis, alia ex his composita; ceu cum euenit catarrhum calidum à frigida cã concitari, hunccq; a calida occasionẽ accipere. Secũda huic inhærens, & coniũcta diuisio est à saporũ, & odorũ, differẽtijs sumpta. Nam qdã catarrhus salsus est, quidã, acutus, & quidam fætidus, & amarus, atq; hi calidi sunt. Licet amaror calido, & frigido æquè inest, frequentius tamen calidum q̃; frigidum attestatur: Acetosus uerò, insipidus, & ad paucam salsedinem, & dulcedinem declinans inter frigidos numerantur. Partitur iterum penès materiei substãtiam, nam alter subtilis est, alter crassus, quorum uterq; tum frigidus, tum calidus esse potest: subtilis biliosus est calidus: subtilis aqueus frigidus: Crassus autem à frigore condensante frigidus; à calore humidum resoluente, & adurente calidus. Est & alter medius inter tenuitatem, & crassitiem, qui mediam horum naturam sapit: Et inter crassos qdẽ catarrhos alter est cũ lẽtore, et uiscididate; alter uerò minimè lẽtus, est etiam inter subtiles quidam acris, seu acidus mordax, quidam autem minimè. Recipit quoquè & apud colores sectionem, nam qui dam albus est, quidam sub pallidus, quidam

uerò ruffus aut fuscus. alter niger seu liuidus inspicitur. Potest & penès eius quantitatem sectionem suscipere: cum quidam catarrhus multus sit, quidam uerò paucus: Hactenus de proposito fonte. Sequuntur modò iuxta defluxum differentiæ. nam quidam magno, celeri, crebroq́; fluxu fluit; quidam paruo, tardo, & raro; et quidam intempestiuè; aliqui subito, cõfertimq́; ruunt; & horum quidam continuus est, quidam per interualla factus; materia in determinato tẽpore sub certa quantitate sufficiente ad motũ agregata, qua fluxa quies erit per tantundem temporis, & huiusmodi omnes contingit longo, breuiq́; tempore terminari. Potest & rursus partiri penès horas in quibus accidit; nam quidam noctu magis profluit, quidã autẽ die, licet catarrhus ferè omnis magis noctu agrediatur q̃; die; Est & apud anni tempus alia partitio, nam quidam uere, & autumno, quidam æstate, & hyeme concrescit; quamuis hyeme ut plurimum crescat. Est & communis catarrhus, qui malum cœli sydus sequitur: Partitur iterum & secundũ locos per quos descendit: Nam aliquis per internas cerebri uenas, & arterias descendit, aliquis per meatus descendit & capitis riuos, quibus excrementa naturalia purgantur; Aliquis uerò extra caluariam per improprias, & nõ

ordinatas à natura uias. Sunt & aliæ etiam distinctiones, quæ tum fluxui, tum materiei communes dicuntur. Videlicet quod catarrhus aliquis primario cerebri affectu distillat, aliquis secundario, & per aliorum membrorum consensum: Item catarrhi & cum plenitudine corporis, & cachochymia iuncti uisuntur: Alij cum febre, multi cum tussi, & difficili respiratione. Quidam cum raucedine, nonnulli etiam cum dolore ægros excruciant. Partitur & ultimò catarrhus penès uniuersales quatuor suarum efficientium causarum motiones, quatuor eiusdem uniuersales constituentes partes. Principium (inquam) augumentum, statum, & declinationem. Hactenus de differentijs.

Causæ, & concausæ fluxionis, utq; sponte materia deorsum feratur.

Caput Tertium.

QVONIAM complicatum symptoma ex defluxu, & exeunte mutato Catarrhum constituimus; cõueniẽs utiq; erit, uniuscuiusq; harum partium speciatim essentiam explicare; ut singulæ iuxtà, propriam cognoscantur naturam: & prius à defluxus essentia explananda exordimur, postea ipsius materiei fluentis causas dicemus. Fluxus localis quidam est motus, & inter motus species recensetur

setur, est nanq; à supernis corporis partibus ad infernas sedes descensus. Quum igitur inter species motus collocetur, eadem profecto, quæ in alijs localibus motibus ad eorundem naturam agnoscendum considerantur, in hoc quoq; defluxionis motu contemplabimur. Ad obsolutam autem omnium, quæ secnndum locum mouentur cognitionem, sex perpetuò obseruantur. Mobile, quod mouetur: Principium, quod mobile mouet: Quod motum coadiuuat, ac mouentem ad mouendũ impellit; Præterea unde incipit motus: Spatium per quod defertur: Et Terminus ad quē tendit, ubi motus recipitur, Hæc quidem sex ordinatim nos in ipso defluxu satis clarè perscrutabimur. Igitur ab eo, quod mouetur initio sumpto dicimus, quòd Mobile, quod in catarrho ad inferiores mouetur partes, est superabundans, & nocua materia uias cerebri replens, ac malam gignens, seu fouens temperiem; hæc dum deorsum mouetur, & cadit, fluxum facit. Principium autem mobile deorsum mouens triplex est; unum internum, quod est innata ipsius mobilis facultas duo alia externa, Attrahens unum; Expellens alterum. unum quodq; enim quod secũdum locum mouetur ut septimo phys. refert Phylosophus, aut ab interno mouetur principio, aut ab externo. præter hos nanq. mo- Tex. x.

dos

dos nihil mouetur. quæ uerò ab interno ferũtur principio ab innata ui & facultate id cõsequuntur, ut ignis leuitate sursum, & terra grauitate deorsum. Quæ ab externo principio præternaturam mouentur, duas supremas obtinent differentias. Impulsionis scilicet & Tractionis & si enim plures species tum Pulsionis, tum Tractionis ab Arist. ibidem recensentur. nihilosecius Pulsionis species ad communem Pulsionis rationẽ omnes ipse redegit; quæ est à se ipso ad aliud, uel ab alio ad aliud aliqd expellere; sic Tractionis species omnes ad communem Tractionis rationem redducit, quæ est ad se ipsum, uel ad aliud aliquid uiolenter trahere. Concludimus igitur quòd singulum, quod localiter mouetur, triplici tantum ratione contingit moueri, aut intrinsecè propria uirtute, aut extrinsecè Pulsionis, inquam, aut Tractionis ui. Quũ itaq; defluxus localis motus deorsum sit, & ipsum quoque contingit, his tribus tantum motuu differentijs moueri, quod ut clarius innotescat, declaratur, Diximus supra, quod mobile, quod influxionis motu, deorsum mouetur. est superflua, & noxia materia, quæ cerebri canales replebat, ac malam eius gignebat, seu fouebat temperiem: istius nanq; mobilis medio ostendimus, defluxum trifariã deorsum semper moueri, aut propiæ formæ

impulsu

impulsio
tractio

impulſu, aut tractionis ui, ſeu expulſionis uirtute. Primò autem narremus, quomodo mobile iſtud, remoto probibente, propriæ formæ impulſu ad ſubiectas deſcēdat partes, deinceps qua ui trahatur, & expellatur, explicabimus, Materiæ autem omnes, quæ à cerebro in defluxu cadunt, & ſi diſſimiles diuerſæq; in calore, & frigore ut plurimum reperiũtur; in humore conſimiles ſemper exiſtunt: nã humidæ actu perpetuò inſpiciuntur; quare à molis prædominio aqueas illas dicemus, & aquæ grauitatem ut propriam formã deorſum illas impellentem per ſe obtinere aſſeuerabimus: quum igitur aqueæ illæ ſint, & graues utiq; & humidæ ſemper erunt; unde grauitatis ui deorſum naturaliter ferentur: humidi uerò ratione undiq; fundentur, ac uarijs incertisq; terminis cientur: ſi modo excrementitiæ cerebri materiæ, quæ in pelui, ſeu glandula, excremētorum cerebri proprijs receptaculis; ſiue in alijs eiuſdē cerebri riuis, & canalibus à retentrici ſunt uirtute detentæ; ſuperabundauerint, ac ultra metam excreuerint, tum multæ ſuperfluæq; erunt, & multo ſuperfluoq; humido undiq; dilabentur, ac extra receptacula ferentur, retentricem uirtutem relinquentes; quare extra proprià uaſa prolapſæ, ſecluſo continente, innata grauitate deorſum ruunt; ſic graue omne ſurſum uio-

lenter

lenter retentum, remoto prohibente, statim proprij ponderis impulsu, deorsum descendit. Propria quoq; ui deorsum confluunt, quæ ueluti concreta persistunt in capite, mox fusa, liquataq́; sunt à quauis liquante, fundentèue causa. Internum autem principium hæc deorsum per se mouens est grauitas eorundem innata forma. multitudo autem, & humiditas, pariter fundentes, liquantesq́, causæ coadiutrices, et concausæ motus dicuntur, quæcunq; uerò inanis spatij peccato ad inferiores cadũt partes, conceptaculi, inquam, ac instrumenti raritate, & laxitate, hæc quidem ipsa à propria propensione deorsum mouentur, ab instrumenti autèm, & conceptaculi uitio adiumentum habent, & occasionem deorsum cadendi, prout prohibens remouetur, ac peruij redduntur meatus, quò facilior, liberiorq; motus fiat. Sic quidem excrementitij capitis humores ab interno eorundem impetu per se deorsum feruntur; ab humiditate uerò, copia, fusione, lique factione, & pate factis meatibus, tanquam à concausis adiuuantibus.

Fluens materia, ut ad inferiores partes expellatur.

Caput Quartum.

QVo autem pacto hi expellantur, & quæ nam sunt expellentes causæ, manifestemus

nifestemus: hæ quidem duæ precipuè recẽsentur: Interior una, expultrix (inquam) cerebri facultas; exterior altera, quæ est, quæ comprimendi uim habent, qualia sunt frigida, & adstringentia medicamenta, extrinsecus adhibita, hæc nanq; à capite, constringendo exprimẽdoq; humores propellũt: pari modo externum frigus, siue ambientis aeris siue borealis uenti, cerebrum comprimendo, exprimit illam, quæ in ipso continetur, humiditatem. Hæc utiq; frigida adstringentia extrinsecus applicita comprimendo semper expellunt. Internè autem expultrix cerebri facultas hoc expellendi munere manifestè pollet; ipsa nanq; & excrementa, et malos humores ꝑpetuò à corpore expellit: id ipsumq; multoties proprio robore, & fortitudine operatur, sæpissimè uerò irritata, & stimulata nocuis excrementorum differẽtijs; (hæc precipuè inter naturales uirtutes à noxijs & irritamentis exercetur,) Nocuæ autem excrementorum differentiæ, quibus expultrix irritatur ad expellendum; sunt malæ ipsorum qualitates, immoderata quãtitas, ac tota eorundem praua substantia: hæc quidem ipsa sunt, quæ mouentem ad agendũ impellunt, & cogunt; dum enim expultricẽ stimulant, ad expellendum eam compellunt. Excrementa autem apud Galenum præternaturam

Tertio apho. duodecimo.

Quarto aph. secundo. & tertio de cris.

Tertio. de sympt. cau- cap. 2.

naturam efficiuntur, & qualitate, & quantitate, & tota ſubſtantia: qualitate nanq́;, cum eam nec ſibi, nec animalis naturæ conuenientem ſeruant, ut quum bilis pallida in æruginoſam, uel uitellinam, aut atram permutatur: Quantitate autem, quando proportionem iuſtam cum alijs non retinent, aut uires grauant, aut uaſa, concauitateſq́;, quibus continentur, replent, ac diſtendunt: Tota uerò ſubſtantia præternaturam excrementum fit, cum alienam formam, & naturam corpori inimicam fuerit ſortitum: qua ratione caro putrida, uermes, calculi, tota ſubſtantia præternaturam, & obnoxij dicũtur: quando nihil habent, quod probari poſſit. hæc quidem omnia quàm primùm expultricem offenderint, ad expellendum illico eã ſtimulant, & hac ratione cerebri expultricẽ irritantia, mouentem ad mouendum impellere dicuntur, Si igitur in cerebro materiã colligi contingat, quæ aut quantitate, aut qualitate, aut tota ſubſtantia nocua & moleſta ſit; tunc ex huius uicino, & contactu expultrix uirtus neceſſariò concitatur, inſurgitq́; aduerſus eam, & proſequitur, donec à capite ad ſubiacentes deorſum partes expellat. multoties uerò id operatur, uti diximus, abſque alio impulſu & irritamento externo, ſed proprio tantum ſuffulta robore: Sic quidem

Quæ ad mouendum im pellũt.

humores

humores à cerebro ad subsistentia mēbra truduntur: externè à comprimendi uim habentibus ambientis scilicet frigiditate, & abstringentibus extrinsecus applicitis medicamentis: Internè uerò ab expultrici uirtute, modo, propria nixa fortitudine, modo præternaturalium humorum præsentia irritata, & impulsa, at de his satis. Superest, ut quomodo ui trahantur declaremus.

Descendēs materia quomodo deorsū trahatur Caput Quintum.

TRahuntur autē à cerebro deorsum humores trifariam à partibus fluxionem suscipientibus. similitudinis (inquam) ratione, caloris ui, nonnunq; etiam & doloris quum uerò fluentes humores in particulis subiectis colliguntur ibidemq; impacti retinentur. prohibita afflatione, corrumpuntur, & putredine adiuncta patientes particulas excalefaciunt, & multoties dolore afficiunt. Ab his itaq; partibus à destillatione malè affectis humores deorsum trahuntur, tum propter substantiæ similitudinem, quæ inter fluentem, & fluxum humorem existit. pariter ob intemperiei locorum familiaritatem, tum etiam propter calorem accensum, atq; excitatum dolorem; si particula fluxione affecta, ultra calorem, dolore etiam infestetur. Sed

quomodo

quomodo simile id ꝙ sibi familiare est amat, appetat, ac tandem trahat, quia manifestũ omnibus est, nulla indiget explanatione: at de dolore & calore cum illis non sentimus; qui calorem per se attrahere abnegant; & dolorem pariter nullatenus trahere asseuerant: nam horum utriusq; attrectionem faciè est demostrare: idipsumq; nos, exordium à calidi ratione sumentes, probare nitimur. Calidum enim est (inquit Phylosophus) ꝙ congregat homogenea, segregare uerò quod inquiunt facere ignem, congregare ea est, quæ eiusdem sunt generis contingit enim extollere alienigena. hæc Arist. quibus declarat; quẽadmodum congregatio calido primò inest. segregatio autem secundo loco; ex eo, quod inquit, contingit enim extollere alienigena: at congregare apud eum; idem est, quod trahere, & segregare idem, quod pellere: docet nanq; ipse .7. physicorum quòd motus omnis localis ab externo principio, aut congregatio, aut segregatio est; cum omne aut moueat ad se, aut maoueat ad aliud: hoc quidem idem est, quod tractio, & plusio, ut ibidem ipse recenset: si congregatio igitur per se primò igni inest, & segregatio secundo loco; simili sanè modo, quando hæc synonima sunt, tractio per se primò ipsi inerit, secundo uerò loco expulsio. Sed præter rationem adest & sensus,

Lib. secũdo de generatione & corruptione. tex. 8.

Tex. 10

pulsio

ſenſus, qui ardentiſſimas ignis flãmas aperè conſpicit omnia ad ſe allicere, & congregare, quare & rapaces & prædatrices flammæ nuncupantur, unde poeta; Tunc ego thura ferã rapidis ſolennia flãmis. Quòd autẽ ex Gale. ſentẽtia dicũt, ꝙ quæ trahuntur eo trahuntur ut retinãtur; ſed huiuſmodi diſcurſus in calore non reperitur: talibus nos reſpondemus, quòd hæc contingunt, in tractione tantum naturali quæ in uiuente, & animante fit; ſecus in uiolenti & præter naturali res ſe habet; & quæ ab igne, & uita carentibus trahuntur Nec exemplum de linteo humido ſatisfacit, dum ab igne exiccatur, quòd uapor ſurſum, & non ignem uerſus trahatur. quoniam propria natura uapor ſublimia petit. præterea dum ab igne humor abſumitur, & ſiccatur; non à calida hæc abſumptio & exiccatio prouenit, ſed à ſicco; ſiccum enim humido aduerſatur, & id deperit, & corrumpit, dummodo potentius fuerit; & ſi caliditas aliquid efficit, reſoluendo, & euapòrationem faciendo, non per ſe, ſed ut ſiccitatis aſſecla id operatur At ſi notum & non longè petitum exemplum, quòd calor attrahat, requiras: Inſpicias flammulam in lychino lucernæ accenſam, quæ perpetuò oleum eius nutrimentum, donec ſeruetur, ad ſe trahit: ſed ſi medicum exemplar magis ſatisfacit, conſideras ſuper-

Lib. quarto de ponto

calefactos renes ĩ diabetica passione, qui adeò humores attrahunt, ut totum exhauriant corpus, ac propriam ipsorum retentricem nimia copia deperdant; à qua urinæ profluuium emanat. sed quid multis opus est, cum passim apud omnes legatur, calidum perpetuo humidum trahere, quo substentetur, & conseruetur? quomodo autem calor fundendo, liquefaciendoq; fluxionis causa sit, inferius declarabitur. satis igitur dictum sit de calido. Ad dolorem accedamus, declarantes, qualiter & ipse à medicis attractiõis causa dicatur. Dolor autem, & si tactricis uirtutis passio. symptomaq; sit, nihilominus & ipse tractionis est causa, prout naturalem attractricem uirtutem lædendo concitat: inter concitantia, & impellentia ad motum, & dolor connumeratur. nam quum sua molestia tum spiritus, tũ facultates dissoluat, ne pænitus prosternat, attractrix facultas huius nocumento excitatur, ad nouum quærendũ subsidium: Præuida nanq; natura doloris tempore, hæc præcipuè uirtute nocumento occurrit, & se tutatur: quemadmodum enim humorum copia grauata natura per expultricem se exonerare contendit, pariter dolore affecta, ipsam dissoluente, ac prosternente, ab attractrici auxiliũ poscit, quæ tum sanguinem, tum spiritum ad doloris medelã adducat: Instar enim expultricis

Dolor ad motũ concitat, & non ꝑ se moue

tricis

tricis, facultas ista in doloribus excitatur, & si non ad eundem finem, illa nanq; ad expellendum, & superflua excernenda, hæc ad attrahendum, & præsidium nanciscendum cōcitatur. Hæc enim uirtus dolore præhensa indifferenter & conueniens, & inconueniens attrahit; & si ex propria natura simile, & salutare deberet attrahere: nonunq; tamen in qualitatibus, & tota substantia eidem dissimile trahit, ut infrigidi, & corrupti, aeris attractione per inspirationem cernitur. His profectò rationibus asserimus dolorem attrahere; licet alij de hoc aliter senserint, & scripserint. Sed ad rem nostram redeamus; declarātes quomodo inferiores partes fluxione refertæ, & calore, ac dolore pariter affectæ, humores à cerebro ad seipsas perpetuò attrahant, & ui caloris, & doloris, ac similitudine intemperatarum partium, atque ipsorū humorum fluentium familiaritate: hæc quidem attrahendi uim habentia, ubi ualidiora, quàm quæ trahūtur extiterint, & quæ attrahi debent in congruo reperiantur loco, ubiq; illa semper attrahent aut ad se, aut ad aliud alterum, Ad se attrahent, cum huiuscemodi affectæ partes impotentes fuerint, fluxui resistere, & ad alias onus transmittere: ad aliud uerò trahunt, quæcunq; ualidæ extiterint fluxionem repellere, ac alijs ipsam tran-

fundere: utputà si cordis, aut hæpatis, aut alterius potentis membri aucta caliditas capiti excrementis referto communicetur; ut plurimùm non ad ea ipsa membra, quæ fortia ad fluxum non admittenda sunt, sed ad alias imbecilliores illum trahunt; robur itaq; & imbecillitas trahentis membri in causa sũt ut aut ad se, aut ad aliud, fiat attractio. Sic utiq; ostendimus, qualiter subiacentia capiti membra, aliqua ad semetipsa, aliqua ad aliud alterum membrum fluxionem trahant. Hæc dicta sint de mobili, & de eo, quod primum mouet, trahit, ac expellit; Et de coadiuuãte, ac concitante mouentem, trahentem, & expellentem: cœterum hæc satis de proposito capite.

Locus à quo incipit motus in destillationibus. Caput Sextum.

SEd iam à quo incipit fluxio declarandum. Id autem in catarrho caput est, intrinsecæ, & extrinsecæ partes eius omnes, sed præcipuè peruiæ, eius internæ uiæ, & lati, ac ampli eiusdem interiores meatus. A bijs utiq; mobile, quod mouetur, sui deorsum motus initium capit. Cerebrum nanq; tum frigidæ temperiei ratione, tum structuræ, situsq; ca-
capitis usa plusquàm reliqua cuncta mẽbra fluxioni obnoxium existit. Primo autem suæ frigidæ,

&

& humidæ intemperatæ naturæ ratione, pituitam multam gignit, ut potè appositam ad fluendum materiam. Sui deinceps situs causa, unà cum frigida, & humida temperie multū commodum, & efficax redditur ad fluxiones gignendas. Cum enim in superiori corporis parte sit situatum ad id, ut ad caminum uapores recto tramite ascendunt: & quia humidum, & laxum est facilè figuntur, & retinentur: & quia frigidum condensantur; & per stillas deorsum erumpunt, & fluxum faciunt: Iuxta huius doctrinam secundo de natura animaliū capitulo septimo scripsit phylosophus. Fluxiones etiam ob eam rem ex capite oriuntur in his corporibus, quibus cerebrum frigidius est, quàm temperamentum modicum postulet, cum enim alimentum per uenas sursum respirat. ubi excrementum ob eius loci uim refrigeratum est, fluxiones pituitæ, sanieiq; mouet; quod simile generationi imbrium euenire intelligendum est. quo ad magnum conferre cum paruolicet, cum enim ex terra uapor exhalat, effertur q; in sublime à uapore ubi supernum aerē subierit frigidū, consistit denuo in aquam propter refrigerationem, atq; in terram defluuit. Hactenus phylosophus. Suæ quoq; amplæ structuræ, & compositionis causa; quæ pluribus magnis q; anfractibus prædita est, idoneum cerebrum

ſit ad plurimam continendam materiam, tam ibidem genitam, quàm aliunde tranſmiſſam: quæ ubi moleſto pondere contentricẽ grauare aut expultricem nocua aſficere qualitate cæperit, illinc abire, & ad inferiores deſcendere ſedes cogitur, aut ab expultrice truſa, aut propria impulſa pondere. ob has itaq; tres rationes ſtructuræ ſcilicet, ſitus, & temperiei cerebrum ſuper omnia alia membra productuum fluxionis principiũ Medici ſtatuere. Ab ipſo nanq; ut à fonte, cunctæ in animatis corpore ſluxiones oriri cernuntur. Et ſi enim caput uniuerſæ propemodum ſluxionis initiũ faciunt, non tamen id in omnibus uniformiter ſe habere aſſeuerant. Nam dum primario affectu, & in intemperie, & in inſtrumento malè afficitur, ut tertio de ſypto cau. recenſet Galen. duplici tunc ratiõe fluxionis principiũ conſtituitur; Primò ſluentis materiæ effectiuum principiũ exiſtit. Nam ſuà intemperie fluxibile, quod natum eſt fluere, ſuperſluam, inquam, & nocuam materiam per ſe gignit; mox genitam, & ob ſui copiam, & qualitatem infeſtam, deorſum extrudit. Hinc altera ratione principium nominatur, unde ſcilicet motus fluxionis benè exorditur. Secus profectò res ſe habet in deſtillationibus à procatarcticis excitatis cauſis, ſiue calidæ fundentes, & liquantes; ſiue frigidæ comprimentes, &

exprimentes

exprimentes illæ fuerint. In ijs utiq; fluxionibus, non ut factiuum principium: sed ut unde oportunè, & commodè fluxionis motus exoritur, cerebrum se habet: ab ipso quidem facile fluidæ materiæ (cum alibi situatũ sit) suum deorsum motum initiantur. Hoc idem affirmamus in fluxionibus, quæ per consensũ aut à toto, aut ab aliqua principi parte fiunt; præsertim ubi materiæ, & non uapores communicentur: in istis nanq; cerebrum ut principium unde benè, & commodè motus deorsum incipit, se præbet, & neutiquam ut fluentis materiæ constitutiuum principium; quãdo aliunde illuc hæ deuenerunt. Non perinde dicimus si uapores tantum communicentur. nam ibidem hi frigiditate cerebri in humores uertuntur, ac inde etiam sui deorsum motus initium sumunt; quare & unde benè incipit fluxus, & ut productiuum fluentis materiæ principium asseri potest. In huiusmodi autem per consensum, aut à procatarticis causis fluxionibus factis, & si cerebrum mala similariũ partium intemperie non afficiatur præcipuè circa principium, nam tractu temporis neutiq; hoc subterfugere potest, quin in hãc labem incidat. nihilhominus quatenus instrumentum est, nunquam aufugiet, ut non obstruatur ac repleatur in quocunque fluxionis tempore. Neque enim fluxionem aliquam à

capite fieri contingit, cerebri riuulis, ac canalibus non priùs oppletis. quàmprimùm uerò inanes, & uacuipsi extiterint illico fluxus cessat. Hac quidem ratione nos dicimus cerebrum in quocunque defluxu affectum semper esse quatenus instrumentum. Nec refert quòd aliunde repletio uenerit, nam ad hoc quod ægrotet, satis est quod repletum, & obstructum sit. Et hac de causa in eius sanatione nō tantum præseruatione, sed & curatione indigemus; quicquid alij de hoc alias iudicauerint, & scripserint.

Spatium per quod fluxio defertur. Caput Septimum.

Reliquum est ut spatium, per quod fluxio ipsa defertur, & terminus ad quem tendit, declarentur, Spatium autem hic intelligimus per quod materia fluens defertur, hoc siquidem influxione extra caluariam pericraneum est: per ipsum enim sicut per inordinatam, ac insolitam regionem materia semper deorsum fluit. Sunt etiam & uenæ caput ambientes, humores sursum portantes, & eosdem deorsum deferentes In defluxu autē intra caluariam sunt duo canales, qui à prioribus cerebri uentriculis initium ducentes, primò quidem ad peluim, adenemq́; mox ad cuneum, & spongoides os perueniunt, per eos

enim

enim excrementa ad palatum, & os educuntur. Prædicti autem canales soli ex purgando sufficiunt cerebro, dum animal recte se habet, alimentumq; optimè concoquit sunt etiã & alij canales duo, qui ex anterioribus uentriculis ad nares perueniunt; primum tamen ac potissimum facti gratia inspirationis in cerebrum: secundo olfactus, tertio & ex abundanti, superfluorum cerebri purgandorum. Hi quidem duo excrementa tantum repurgãt cum supramodum nimis excreuerint. Adest & aliud tertium prælongum, nec usq, adeò rotundum foramen, quod iuxta magnum oculi canton est, per quod nerui oculorum musculis, & superiori maxillæ inseruuntur. & hoc quidẽ malè affecto cerebro, & superfluis humoribus referto est subsidium, sicuti in lachrymarum profluuio cernimus. Ad hoc quoque subsidij genus (quod est caput à nimijs ac noxijs humoribus exonerare) pertinent tum lapidosi aurium ossis angustum anfractibusq; flexuosum foramen, tum reliqua cranei spiracula, per quæ anteriores sensilium neruorũ coniugationes extra portantur, atq; ea etiã per quæ iugulares uenæ, & arteriæ introferuntur, Adest & ultimum omnium, quæ in capite sunt maximum illud foramen, quo medulla è cerebro in spinæ fistulam delabitur, Per hoc nanq; & per c..uicis uertebrarum foramina

foramina ſæpiſſimè materia ad iuncturas, & inferiores artus defertur. Cerebri autem uenæ, & arteriæ inter canales ac peruios meatus, per quos catarrhus defluit & ipſæ annumerantur. Cum enim aut plurimis, aut noxijs replentur humoribus, ita quòd expultrix earundem uirtus illorum copia, aut praua qualitate, aut utriſq; ſimul irritetur, tunc aduerſus illos inſurgit, eoſq; ſic intrò uaſa cōſiſtentes perſequitur, & per interiores ſuarū tunicarum latas uias ad ſubiacentes partes tandem detrudit, per eadem ſcilicet cranei foramina, per quæ uenæ, & arteriæ fuerunt prius craneum ingreſſæ. Sic quippe duplici uia à cerebro humores ad ſubiectas deferri partes uiſuntur, internè ſcilicet per iugulariū uenarum, & arteriarum ramulos & ſurculos; ac externè per foraminulenta cunei, & ſpongoides oſſa, nec non per reliqua cranei foramina ſuperius dicta: Hipp. autem in lib. de Glandibus recenſet quomodo catarrhus ꝑ ſeptem uias ad inferas deſcendit partes, dum ait. Fluxiones porrò de capite uſq; ad ſecretionem contingunt, per aures ſecundum naturam, per oculos, per nares: atq; hæ tres ſunt Et aliæ per palatum in guttur, & in gulam, & alia per uenas in medullam ſpinalem, & in ſanguinem, quæ omnes ſeptem numero ſunt.

Pagina Secunda 69 nu. 8.

Terminus

Terminus ad quem tendit fluxio. Caput Octauum.

Restat uerò terminus ad quem destillatio tendit, ac ubi materia suscipitur, declarandus. Hic sanè multiplex est penes locorum multitudinem fluxionem terminãtium. Primus autem in ordine qui destillationi occurrit sunt nares, si per narium meatus destillatio fluxerit; sin magis per palati colatoria destillauerit, est palatum, mox columelle gingiuæ, os, tonsillæ, ac fauces. hæ quidem partes omnes fluxionem undiq; suscipiunt, & à uenis, & à proprijs excretionum ductibus. idq; multo facilius assequuntur, quando cum parte ũde decurrit humor coniunctæ sunt; ac prætcrea ex ipsis quædam rarioris laxiorisq; substantiæ existunt. Post has fluxiones terminãt larinx, eiusq; cartilagines, & musculi epiglotis, aspera arteria, & gula; quoniam in idoneo loco ad recipiendum collocatæ sunt; nam è directò fluentibus subijciuntur, siue enim humor ex infundibulo, & glandula destillat; siue per iugulares uenas, & arterias deorsum cadat; hæ utiq; promptæ semper sunt ad humores undequaq; cadentes suscipiendos. Vẽtriculus nanq; præter id quod pronam uiam habet, ob sinũ quoq; & concauitatẽ fluxionis plurimum suscipit: ipsamq; intestina à uentriculo ob uicinitatem sæpissime mutuant. hinc

alui

alui fluores, tormina à capitis defluxu euenire dicuntur, Thorax autem & pulmo utranq; fluxionis speciem suscipiunt, ac terminant, & quæ per uenas, & arterias, & quæ per proprios canales deorsum excernitur. Eam nēpè, quæ à proprijs exportatur canalibus, facillimè excipiunt: quando eo in loco membra hæc posita sunt, ad quæ suapte natura humores, qui ex choana, & infundibulo descendunt, per asperæ arteriæ ductum deferuntur. Quæ autem per carotides arterias, aut per uenas iugulares deorsum ad partes subiectas destillat, utranq; ipsarum, & thorax, & pulmo, tum per cauæ uenæ, tum p magnæ arteriæ ramos suscipiunt. Thorax quidem illas excipit ex ramorum propaginibus & magnæ arteriæ, & cauæ uenæ infra iugulum existentium. undiq; thoracis partes circum ambientium: à capite nanq; per iugulares uenas, & arterias ad hos ramos materia continuo itinere deportatur, quæ mox per circunstantes eorundem ramorum surculos à debilibus thoracis partibus suscipitur, ibidemq; sedem facit, aut ob loci oportunitatē aut quod non datur ulterius progredi, Pari quoq; ratione pulmo utrasq; has fluxiones recipit, quæ per uenas, & quæ per arterias à cerebro destillat: illam quidem quæ per uenas decurrit, à cauæ uenæ ramo supra quintā

eius fibram, tanq; substratum recumbente; ut potè materia à capite per eiusdem semper cauæ uenæ ductus cõtinuato cursu ad pulmones decurente. Fluxionem uerò quæ per arterias à capite fluit, accipit pulmo ex ramo magno arteriæ, qui in ipso fulcitur, dum ad iugulum, & caput ex læuo cordis uentriculo contendit. Per huius nempè magnæ arteriæ propagines materia à capite ad pulmones defertur, ibidemq; ob loci magnitudinem, & quoniam rarioris, laxiorisq; substantiæ existunt, plurima colligitur. Hinc postea oriuntur & Dispnœa, & Asthma, & Orthopœna, & pulsuum inœqualitas tum in una, tum in pluribus differentijs. si uerò contingerit quòd per internas, & externas iugulares omnes præceps deorsum materia ruat; necesse profectò est tanto oneri naturam succumbere, ac onatui cedere. quare aut illico uita priuabitur; aut corpus uniuersum, uel altera eius pars resoluetur. & de hac destillationis specie, quæ per uenas, & arterias defluit tertio aph. Gal. sermonem habuit, dum inquit. Quod uerò scribitur circa finem aphorismi, senioribus uerò destillationes, quæ subitò interimant ipse in libro de aquis locis. & aere per hæc uerba scripsit. Valde autẽ senibus destillationes propter raritatem, & uenarum colliquationem, ita quòd repente intereant, quosdam

hyp de glan. 69 nu. 9

Aphor. 12.

uerò

„ uerò contingit dextra, aut ſiniſtra parta re-
„ ſolutos fieri, Per hæc uerba uidetur Hipp.
„ non quas communi nomine deſtillationes con-
„ ſueuimus nominare; quæ ſcilicet ex capite fi-
„ unt ad pulmones per aſperam arteriam, ſed
„ omnes quæ feruntur fluxiones per uenas à
„ capite ad partes inferiores, quare & cito in-
„ terimentes bene uidetur adiectum, quoniam
„ hæ celeriter terminantur, cum aliæ diutius
perdurent. Huc uſque Galen. Quibus apertè
concludit deſtillationes, quæ per carotidas ue-
nas, & arterias fluunt, cæteris omnibus peri-
culoſiores eſſe. ac perinde celerius terminari
Hæ quidem duplici nomine perniciem minã-
tur, primò ob materiei multitudinem, quæ
& ſpiritus, & calidũ innatũ conculcãdo ſuf-
focat, & extinguit Secundò ob hanc eandem
cauſam obſtructionem facit, unde animanti
uirtuti aditus ad ſolita membra aufertur; qua
re innato ſenſu, & motu priuantur, & reſol-
uuntur. Hoc id ipſum etiam annuit Auice
2. Primi cap. de Iuditijs compoſitionis anni dum ſcri-
doct. 2. pſit. Et catarrhi tunc multiplicantur, & pro-
cap. 7. priè in ſenibus, & deſcendunt ad membra
eorum occulta; & quandoq; morte morientur
ſubita, ideò quòd uiæ ſpiritus ſubitò oppilan-
tur. Membrorum uerò artus, & articuli ſin-
guli ob concauitatem, & loci commoditatẽ
ſed præcipuè cum imbecilles ſint, fluxionem
omnem

omnem percolli, & ceruicis uertebras fluentem suscipiunt. Externæ autem corporis partes, ut scapulæ, brachia, dorsum, & lumbi, aliæq; extra caluariam fluentes fluxiones terminant. Concludimus tandem laborantes particulas fluxionem terminare: uel quoniam eã ad se trahunt, uti supra retulimus: uel quia natura, aut morbo imbecilles sunt, ad alterũ impotentes onus transmittere: uel quia sui natura, & loci, situsq; opportunitate fluxioni idoneæ pronæuè sunt. Hæc de causis, & concausis defluxus, ac de omnibus ad ipsum spectantibus. Nunc ad materiã fluentem, suasq; causas explicandas accedamus.

Quæ nam sit materia, quæ, à capite destillat
Caput Nonum.

ANteaquam reliqua declaremus. primùm omnium opere præcium est explicare, quæ nam materia illa sit quæ à capite descendit. supra enim ubi catarrhi differentias à materia descripsimus, eas in duas præcipuè diuisimus partes. calidam scilicet, & frigidã. Frigidam materiam dicimus, tum acidam. tũ insipidam pituitam, nec non muccum ipsum. Calidam uerò appellamus bilem, & amaram & acrem, & pituitam pariter salsam. At Quidam inter neotericos uir magnæ, & exquisitæ doctrinæ, solam pituitã catarrhi pro-

priè

priè dicti materiam esse arbitratur: uerùm non uniformem, sed uariam, & multiplicem in caliditate, frigiditate, tenuitate, crassitudine; saporum differentijs ipsam facit, id ipsumq; & ratione; & auctoritate confirmat: Ratione quoniam membrum, quod catarrhũ producit, frigidum & humidum est, quare iuxtà temperiem, frigida & humida generabit excrementa, quæ catarrhi materiæ fiunt Hoc idem Platonis auctoritas cõprobat; quæ asserit omnium à capite fluxionum pituitam uel acidam, uel salsam, uel insipidam causam esse. Nec isti sententie Arist. contradicit lib. secundo de part. Anim. ubi solam cerebri frigiditatem catarrhi causam facit, his uerbis.

In' Thimæo.

Capite septimo

„ Fluxiones etiam ob eam rem ex capite oriun-
„ tur in ijs corporibus. quibus cerebrum frigi-
„ dius est quàm temperamentum modicum po-
„ stulet: cum enim alimentum per uenas sursũ
„ respirat, ubi excrementum ob eius loci uim
„ refrigeratum est, fluxiones pituitæ, sanieiq;
moueant; & quæ sequuntur: Iis igitur auctoritatibus, & rationibus innixus uir ille, concludit materiam catarrhi propriè accepti pituitam esse, non uniformem, sed multiplicem: ut retulimus Nos uerò unà cũ uniuersa medicorum schola fatemur, pituitam ut plurimũ distillationis materiam esse; non tamen sic solam catarrhi materiam facimus, ut reliquos

excludamus

excludamus humores sanguinem, scilicet, & utranq; bilem Licet sanguis, & atra bilis rarò catarrhos; faciant: Ideò à scriptoribus hac in re prætermittuntur: è contrario bilis flaua se habet, quæ ob sui tenuitatem, & copiam, prompta est, a capite fluere, & catarrhos propiè dictos generare, quorum curationes passim à medicis sub propriè dicti catarrhi titulo describuntur, idcirco ubiq; ab ipsis legitur, biliosum catarrhum à bilioso destillante humore proficisci; & per eius purgationem sanari. Quòd uerò à bile flaua propriè dicti catarrhi generentur, experientia omissa, hæc ratio comprobat. in quacunq; corporis parte calida adurens intemperies fuerit ibidem calidos adurentes cõtingit humores gigni. (Nõ solum enim in æpate, uerùm etiam in uenis succi fiunt) cum igitur calida adurens intemperies in capite, ac eius uenis fuerit, calidi, biliosi urentes ibidem generabuntur succi; qui à capite cadentes catarrhũ producunt biliosum. quòd uerò calida adurens capitis intemperies biliosos, & non pituitosos calidos procreet humores, declaremus: peruulgata enĩ à Philosophis est præpositio, simile à simili semper fieri, tam in efficienti, quàm in forma, & materia. cum calida autem biliosa cerebri intemperies fuerit, si iuxtà sui naturam, & similitndinem operabitur, perpetuò calidos

Secundo de natur fac. & 2 p̃d. tex. 39.

Quarto metha. primo de gen. & cor

cap.7. *biliosos succos producet, & neutiquàm pituito-*
lib.2. de *sos. quòd uerò contingat calidam adurentem*
hum.na- *cerebri intemperiẽ catarrhi propriè dicti cau-*
tura tex, *sam esse, Galeni, Aetijq; auctaritate proba-*
& com. *mus. ille nanq; sexto de sanit. tuen. & hic o-*
10. *ctauo sermone. cap. de catarrho uniformiter*
cap.9. *inquiunt. Quibus uerò caput uehementer ca-*
Capite, *lidum, æstuansq; est, & ob id assiduè à destil*
53. *lationibus uexantur; ijs præstat æstatis tem-*
pore rosaceo perungi; hoc id ipsum tertiode-
" *cimo. Meth. Gal. Repetit, dum ait, plurimũ*
" *autem uel frigida intemperies caput uitiat,*
" *uel humida, nec dubium est, quin etiam am-*
" *bæ congrediantur; rariores sunt, quæ propter*
" *calorem acrem oculis fluxionem immittunt,*
" *in quibus oleo crudo, & rosaceo, & hispano*
" *uti expedit, tum frequenti ex aqua dulci in*
" *balneo lauatione. idẽ quoq; tertio de sympto.*
" *cau. assimat, dum catarrhi causas recenset,*
" *dicens. Catarrhi, & CoriZæ causa est cere-*
brum, ceu similaris pars in intemperiem cali-
dam, uel frigidam uersum, ceu instrumen-
talis, quatenus impletum est. Auicetiam Ga-
len. insecutus calidam acuti catarrhi causam
calidam cerebri intemperiem scripsit. Conclu-
dimus tandem ad mentem istorum calidã adu-
rentemq; cerebri intemperiem per se calidi
biliosi catarrhi propriè sumpti causam esse.
Hæc quidem intemperies calidos biliosos per

se

se humores gignit, & nequaquàm pituitosos, nisi per accidens fortasse ex Auicen. sententia; dicentis salsam pituitam (quæ sola inter omnes pituitæ species calida existimatur) ex flaue bilis, & insipidæ pituitæ admixtione fieri secundum uerò Gal. nec per se, nec per accidens salita pituita à biliosa proficiscitur intemperie, quum aut ob sui putredinem, aut ob serosæ humiditatis admixtionem illa nascatur Porrò sunt eius uiri fundamenta eruẽda, ut nihil amplius reliquum sit, quod dubium facessat. Et rationi primò dicimus quòd & si cerebrum destillationis principium naturaliter frigidum, & humidum sit, & natura frigida & humida generet excrementa, nihilhominus cum præter naturam calidum biliosum factum fuerit; tunc iuxtà præternaturalem temperiem calida biliosa producet excrementa, ac minimè pituitosa. Ad Plat. & Arist, auctoritates respondimus, quòd Philosophi de ægritudinibus loquuntur, prout frequenter contingunt, & non secundum eorundem absolutam naturam (quoniam hoc ad medicos pertinet) ægritudines enim secundũ membri lapsum plurimum eueniunt; quare & catarrhi penes cerebri lapsum frigidi per sæpe uisuntur. Est enim cerebrum (quia frigidum est) paratum à frigido pati, paratum autem ad aliquem effectum est duplum cause

Salsa pituita ex bili et insipida pituita

De viribus cordis, & lib,3.fen 5.cap.11

illius affectus. Hæc ſanè ratione dixit Auic. factus à frigore frequentior eſt, quàm factus à calore. non mirum igitur ſi de catarrho mẽtionem facientes Philoſophi ſecundum membri naturam pituitoſum illum dixerunt.

Euidentes fluxionum cauſæ quæ ſint. Caput decimum.

Gal.2.d' natura humana &primo de diff. feb. cap.

CVm abundè (niſi fallor) à nobis declaratum ſit, quæ illa materia ſit, quæ à capite deſcendit, optimum eſt nunc cauſas tam procatarcticas, quàm antecedentes ipſius recenſere. Procatarcticæ enim græcè, præincipiantes latinè cauſæ ſunt, uel externè, quæ extrinſecus adueniunt, nec intra animatis corpus conſiſtunt, ipſum tamen alterandi ac permutandi uim habent; uel internæ recentes omnibusq; manifeſtæ, à quibus abdite antecedentesq; uocatæ cauſæ fiunt, & originem trahunt, Inter procatarcticas materiæ fluentis cauſas (quas medici multas numerant) primæ quatuor qualitates præcipuè recẽſentur, caliditas, ſcilicet, humiditas, frigiditas, & ſiccitas; at caliditas. & frigiditas quoniã actiuæ omnium efficaciſſimæ exiſtunt, humiditas uerò, & ſiccitas quia paſſiuæ, longè minus ſunt efficaces.

calidetas et frigiditas effica maxime na activæ

Catarrhi Frigidæ præincipientes causæ. Caput Vndecimum.

INter externas, ac euidentes materiæ fluẽtis causas frigiditas omnium potissima iudicatur. ab ipsa igitur, ut à potiori in his describendis exordium capiemus: prius tamen frigoris essentiam, & naturam breuiter manifestabimus, Frigus enim aiunt philosophi, est quod congregat tam humogenea, quàm heterogenea, constipatq; omnia, ac unum quodq; reddit immobile, & torpiferum. contrarium frigoris calor operatur. Hic nempè ad animalium conseruationem, & generationem aliena separat, & expellit, homogenea tantum continens, & congregans, uitam ac spiritum ipsis impartiens. è contra frigus agit, Nam indiscretè omnia constipat, & in unum aceruũ cogit, eumq; immobile, ac ueluti mortuum (ut ita dicam) facit. Ob quã rem rectè dixit Auic. quod per se inest frigido, est ut contrarietur naturalibus uirtutibus, ipsum nanq; mortificat, & stupidum reddit sensum, functionesq; omnes naturales impedit. Consimile autem tertia de sympto. cau. Galenus retulit. Frigus nulli functioni ex usu est, siue enim humori, siue siccitati iungatur, ubiq; debilius, & torpiferũ est: (& si quid boni in animãte operatur id per accidens tantum calidum cõtemperando operatur.) Cum uerò frigida

frigidi effectus

Prima fen. 1. doct. 5. cap. de gener. virtu.

Tertio colli. cap 21.

hæc, seu actu. seu potentia talia sint, extrinc secus nos ambiunt, aut capiti admouentur, siue per se, siue alterius membri consensu, ut putà uētriculi, aut pedum sunt nanq; pedes & uentriculus admodum neruosi, ob idq; ipsorum affectio facile capiti communicatur. Si, inquam, prædicta hæc frigida omnia capiti adiungantur, eiq; tandiu inhæreant, ac tangant, quandiu agere possint, tunc aut ad frigidum caput alterabunt, aut ad intemperiē permutabunt frigidiorem: de intemperie inferius sermo habebitur. Si ad frigidum capitis partes, interiores, exterioresq; alterauerint, ac innatam ipsius frigiditatem auxerint, tūc naturales eius uirtutes, ac præcipuè concoctrices debiles, ac sopitas reddet, quare earundē functiones lædentur, & præter solitū excrementa excrescent, quæ ab expultrice inferius detrusa, molesto pondere, & nocua concitata qualitate desluxum faciunt. Altera ab hac ratione frigus destillationem conciliat, frigidi enim natura est cōdensare frigefaciēdo & constipare humidum aqueum, & uaporosum. Si modo euenerit, ut ex uniuerso corpore, aut ex uentriculo, seu quauis alia parte uapores in cerebrum congerantur. hi uelut in cœlo pluuia, cerebri superaucta frigiditate in humores uertuntur ad inferioraq; destillāt membra. huic additur quòd hæc eadē externa

frigiditas

frigiditas occultos cutis capitis meatus ita condensat, ut uapores, qui per easdem reseratas uias difflabantur, intus claudantur; & in fluoris materiam conuertantur, ac fluxum augeant. Tertio autem modo fluxionem excitare potens erit circumambiens frigiditas, cõstringens, ac in unum cogens cerebri meninges, unde humores, qui in cerebri canalibus reperiũtur, deorsum ad imas partes pelluntur De hac fluxionis specie tertio aphor. Gale. scripsit dum ait. Caput enim prius repletum est in calida, & humida constitutione, frigus autem superueniens, ueluti manus quedam extrinseca, capiens, ac præmens, quandam uti spongiam, cerebrum, exprimit illam, quæ in ipso continetur, humiditatem: & de hac quidem Hipp. sensit, dum scripsit. Catarrhi superabundãt flante Settentrione, si auster præcesserit: Quoniam in Australi tempestate ut plurimũ contingit, caput impleri, Calida nempè, & humida apta sunt caput replere, quando facillimè omnia subintrant. Simodo frigus plurimis humoribus capiti grauato superueniat, tunc illud conprimit, perinde atq; manus spongiam imbutam aqua, & humores intra cerebri riuulos contentos deorsũ extrudit. His igitur tribus modis destillatio, ab externa conciliatur frigiditate. Hæc de externo frigore, ad calorem properamus

Aphor. 21

3 comprimend

Calide Procatarcticæ Fluxionum causæ. Caput Duodecimum,

CAliditas primarum qualitatum præstãtissima inter destillaiionũ procatarcticas causas recensetur. hæc quidem ad agendum omniũ efficacissima existit. quare & ipsi primò mixtorum corporum generationem, pariterq; eorundem corruptionẽ prisci attribuere quando tum componere, tum resoluere per se ei conueniat. Calidi nempè natura est homogenea congregare, aliena uerò extollere & seperare. cùm autem per compositionẽ mixta cuncta gignantur, pariq; fortuna ꝑ eoruũdem dissolutionem corrumpantur, neccessariò hæc ambo per se primo calori inerunt. nam si debeat fieri mixtio accomoda naturæ cuiuspiam corporis, necesse est, ut ea inuicem cõponãtur quæ conueniunt naturæ illius corporis; at hoc caloris proprium est, quod homogenea congregat. simili modo si compositũ aliquod corrumpi contingat, necesse est, ut componentes partes inuicem dissoluantur, & separentur, aliàs neutiquàm corrumpi posset; & hoc etiã munus calori proprium est, quòd aliena separet, & dissoluat. à calore ergo mixta composita generantur, & corrumpuntur, at non unica ratione hæc contingunt, sed dissimili, & contraria. Calor nanq; prout congregat, & componit naturalis, & proprius est; prout

Secũdo de gener & corr. tex. 8.

uerò

uerò disgregat, & dissoluit, alienus, & extraneus efficitur; hi quidem duo calores sunt, qui inter se pugnant, & alter ab altero dissoluitur, & iuxtà hæc prædicta tertio de sympt. cau. Gal. scripsit. Calor adauctus ualentius alterat, modo tamen non eò incrementi perueniat, quod iam colliquet, tum nanq; ad omnia est inutilis. Si autem externa caliditas nos circumambiens (quæcunq; illa fuerit) aut solis uel ignis ardentis, aut aeris, seu uenti calidioris, aut quæuis alia excalefaciendi uim habentia corpori admota, ut uaporosa calida alimenta, & medicamenta ingesta, ac odorata excalefacientia, qualis est moschus & crocum, & capiti calida cataplasmata iniecta: si, inquam, hæc omnia caput supercalefecerint; tunc aut calidum eius innatum extinguènt, calor enim extimus natiuum intus calorẽ extinguit & dissipat sicut sol ignem; unde digestiua uis resoluta præcipites humores sinit fluere. aut caliditatem extraneam, seu malam intemperiem capiti adiungent: de mala intẽperie inferius dicetur. Si extraneam ei caliditatem adiunxerint, ac præternaturã ipsum excalefecerint, tribus tunc quippe modis hæc destillationem concitabunt. primò quidem nimiam ad caput materiam attrahendo; proprium enĩ caloris est attrahere, & cõgregare Cum igitur cerebrum excalefactum fuerit, à

toto corpore materiam ad caput attrahet, & congregabit, quare nimia quantitate grauata, & deffessa concoctrix facultas, atq; oppressus quodammodo calor, imbecillior, inualidiorq; fit, ad humoris exuberantiam concoquendã; unde & cruda, & inconoca relinquitur; quæ postea aut ipsius ponderis impetu, deorsum cadit; aut ab expultrice truditur, noua eius qualitate concitata. Altera ab hac ratione aduentitius calor iste destillationem conciliat, congelatos, scilicet humores in cerebro dissoluens ac fluere faciens. Qui .n. prius in cerebro, à retentrici uirtute concreti humores detinebantur; mox ui caloris externi fusi, & resoluti, à retentricis potestate destituti, propria grauitate deorsum labuntur. Tertio ac ultimo modo supaucta capitis caliditas fluxũ commouet, strictas ac clausas capitis uias reserans & aperiens, calor enim calefaciendo capitis poros rarefacit, per quos liberius humor fluens dilabitur; facilius nempè per laxas & amplas uias, quàm per arctas & angustas humor descendit. hæc omnia externus calor capiti adiunctus operatur. potest & cordis quoq; superauctus calor & ex ira, & ex febre, capiti communicatus, prædictis his rationibus fluxum parere, angustas, inquam, cerebri uias patefaciens, ac concretos eiusdẽ liquãs humores: qualiter uerò hæc ipsa aucta

cordis

cordis caliditas attrahendo fluxum concitat, iam supra diximus. Sed inter abditas ĩternas uerius hæ reponuntur causas. hactenus de externo calore.

Vt Externa Humiditas destillationẽ generet, Caput Decimumtertium.

Post frigus, & calorem humiditas sequitur & siccitas. par alterum primarum qualitatum; quæ sunt inuicem contrariæ, sicut caliditas, & frigiditas. Sed prius declaremus quomodo humiditas defluxionis à capite causa exterior sit. Compertum est humiditatis uim in agendo longè inferiorem, & ui frigiditatis, & ui caliditatis esse. In resistendo tamẽ superat uim utriusq; & si enim humiditatis, siccitatisq́; uis in agendo debilis infirmaq́; sit; nihilominus humidum per se siccum humectat & siccitas per se humidum exiccat: quoniam potentius omne contrarium in contrariũ agit. Proprium quidem humidi est difluere & proprio termino non contineri. quàmobrem & humidi naturalis actio, quæ per alterationem fit, est liquescere, & diffundere: liquata nãq; diffusa, & madefacta omnia difficulter proprio termino terminantur, alieno autem facile Extrinsecus autem humida circumambientia, & corpus afficientia, qualis aer humidior, lotiones, natationesq́; in aquis dulcibus cor-

pus

pus diffundent, & humidius, quàm par sit, illud efficient. Consimili quoq; ratione, & quæ corpori adiunguntur; ut cibi, potiones, unctiones, fomenta, & quouis alio modo admota humectantia medicamenta. Hæc omnia corpus, quod cum iusta temperie cum sicco persistit, liquefacient, diffundent, & plus iusto humectabunt. Si autem Vuida hæc capiti iniecta fuerint, ac ei diutius inhæserint; tunc prius suo madore concretos capitis humores diffundent & angustas pariter eiusdem uias latas, & amplas facient; per quas liquati fusiq; humores liberius destillabũt: mox hæc ipsa Vuida capiti applicita fluidiũ, madidũq; ipsum reddent. ac humore plurimo replebunt. Cum enim cerebri substantia naturaliter humida sit; ideò ab humidi natura plurimum patitur: quoniam in habentibus symbolum facilior est transitus. quare primo de compositione medicamentorum secundũ locos, de ipso
„ cerebro sermonẽ faciens Gal. inquit. Frigidæ
„ enim particulæ frigidis, calidæ uerò calidis
„ passionibus facilimè occupantur: eadẽ ratione
„ dicimus, quòd humidæ partes humidis affe-
„ ctionibus celerimè afficiuntur. & propter hoc
Cap. 22 circa medium etiam decimotertio methodi ipse dixit. Multũ nempè frigidà intemperies caput uitiat, uel etiam humida, nec dubium est, quin etiam ambæ congregantur Igitur ex naturæ similitudine

humida

tudine à rei humidæ contactu cerebrum humida discrasia multum afficitur, & plus æquo, humore repletur: unde & retentrix eius uirtus (quæ sicco uiget, & consistit) humido laxata, infirma, & debelis fit; qua quidem debilitata, humor superabundans, qui ab ipsa detinebatur; cum proprio termino nõ cõsistat; sed undiq; diffluat, retentricis potestatem prorsus deserens, grauitate propria (quãdo humiditas hæc ferè semper frigori sit iuncta) deorsum ad subiacentes partes trahitur, & fluxum facit. Hac eadem humoris copia cerebrietiam concoctrix facultas obruitur, & languida fit: quare cruditates excrescunt; quæ defluxum augent, & conseruant. Sed satis de humido.

Catarrhos à siccitate non fieri.
Caput Quartum decimum.

IAm uerò agamus de siccitate, quæ minimã omniũ in agẽdo uim habet maximam omnium in resistendo: id quod experimento facile compræhenditur: si nam q; siccam rem quãpiam, ut lignum, marmor, pumicem humidis rebus appropinquabis, utiq; humiditas longe citius afficit lignum, aut pumicem, quàm ipsa ab eorum siccitate patiatur: Facilius tamen humidum illud arescet, quàm siccum uertatur in aqueum. ideòq; siccum definiunt esse illud

quod

quod terminatur termino proprio, difficulter autem alieno definitur termino. Proprium itaq; sicci est terminari, & definiri. hoc quidem resistere, & repugnare uerius dicitur, quàm agere. Nihilominus & agere quoq; dicitur, qualecunq; id fuerit, quando in resistẽtia ipsa, actio semper reperiatur. Agit utiq; siccum, & si eius actio infirma sit, & imbecillis: Attamen cum multum præualuerit humido, ipsum perpetuò absumet, & exiccabit Contrarium enim omne in contrarium agit, si deuictum prorsus non fuerit; exiccare itaq; arescere, & exhaurire siccitatis actiones dicentur. Quando exiccata, arefacta, ex hausta proprio termino definiantur, nec facile alieno terminentur. Quum autem ea, quæ nos extrinsecus ambiendo circundant, aut quæ corpori adhibentur exiccandi uim habuerint, siccas procreauerint affectiones, tunc fluxionum causæ salubres erunt, & minimæ præincipientes illarum effectrices. Nam cum cerebrum cunctarum fluxionum initium exinanitum, & exaustum fuerit, nihil profectò humoris continebit, quod excludere ualeat. Simili ratione si materiæ fluentes aridæ, & siccæ fuerint, tunc proprio persistent termino, nec nouum amplius quærent. Sicci itaq; actio, quæ constringere, & sistere habet, fluxui repugnat, & contrariatur, quàmobrem in eius

præsidio

presidio, & medela perpetuò recipitur. Quare de ipso perbellè Gal. ait. Siccũ omnes corporis superfluitates consumit, & robur adijcit ipsis instrumentis. ex eo quod adstringit, & in unum cogit densando substantiam. Et aliàs milies dixit, quod siccitas ad nixum & robur conducit, & eius excessus dura, & friabilia facit, & non liquida & fluida. Vnde his rationibus motus in Hipp. siccæ constitutionis morbos recensentem inuehitur, dum ait Insiccitatibus autem tabitudines, lyppitudines, articulorum dolores, stillicidia urinæ, & difficultates intestimorum. ibi in commento Gal. contra Hipp. inquit. quod satis indistinctum de his sermonem facit. Postea insequitur enarrans, quemadmodum nec tabitudines, nec articulorum dolores, qui ex fluxionibus fiunt nullo modo in immodicis siccitatibus eueniant, Quòd autem aliqui expressè Hipp. sententiam afferant. Clarè attestantẽ in siccis temporum constitutionibus destillationes fieri, dum inquit. si uerò Autumnus fuerit Aquilonius & siccus his, qui naturã habent humidiorem, & mulieribus confert. Reliquis uerò erunt, lyppitudines siccæ, & febres acutæ, & grauedines. Dicimus ultimam hanc partuculam, qua maxime uiri quidam clarissimi, ac de re medica optime meriti, innituntur, esse certè quidem deprauatã:

Tertio aphorismo 17. pag 191

Tertio de sympt. cau. cap. 3. prope finem

Aphor. 16.

"
"
"

lib. tertio Aphor. 14.

locus hic emendatus.

id quod ex Gal. Commentario primum declaratur, qui febrium rationes declarans, ne minium grauedinis uerbum fecit. Deinde ex Aristo. qui libro primo problem. hanc Hipp. sententiam enarrans, nullam grauedinis facit mentionem, sed febrium tantum, & melancoliæ. quocirca nihil certius est quam librariorum errore quodam coriZæ, pro polycroni repositum esse. quòd ab una in aliam dictionẽ facilis sit lapsus. Hanc præterea lectionem Celsus euidentissimè comprobat, qui hanc Hipp, partem ita est interpræetatus: & febres partim acutæ, partim longæ: grauedinis autẽ haud meminit Quòd uerò longæ febres accidant, ut sunt quartanæ; fit propterea quod attra bilis, ex qua hæ nascuntur, bifariam in hac constitutione generetur: primùm quòd flaua bilis superassetur, secundo quòd sanguis crassescat. Hinc est quòd Hipp. in libello de aere, aquis, & locis dicit. Et sanguinis pariter eadem ratiõe tenuissima pars exiccatur, cuassiorq; remanet. Cum itaq; bilis in ea constitutione pars humidissima exiccetur: remaneatq; acerrima & crassissima, nihil mirũ ex accerrima eius parte acutas, ex crassissima lõgas fieri febres. Ex istis patet potius ꝑsidiũ, atq; medelam fluxionũ siccitatẽ esse, quàm concitantem, promouentemq; destillationũ causã quicquid alij celeberimi uiri dixerint.

probl. 12.

Res

Res non Naturales uocatas fluxionum causas esse.

Caput Quintumdecimum

ANnumerantur & inter procataticas, & euidentes catarrhi causas, quatuor, ipsæ conseruatrices causæ, altàs res non noturales nuncupatæ: scilicet quæ intra ore, alijs'ue meatibus in corpore assumuntur; aut foris tãtum adhibentur; aut tum intrò, tum foris accedunt; aut nec intrò, neq; foris adueniunt. Omnia quæ intrò corpus assumuntur, si natiuam cerebri intemperiem alterare, ac naturales eiusdẽ uirtutes debilitare possunt, præincipientes destillationum causæ sunt, ueluti sunt crapulæ, œbrietates, uina potentia immoderatius ingesta, cibus crudus; qui inuentrem permanet, nec excernitur; & omnia ad caput euaporantia, ut cæpæ, allia, sinapis, eruca; & concoctu difficilia; ut carnes omnes annosæ, & duræ; caseus uetus, lacticinia, & quæ ex his parantur, Oleum, & fructus omnes oleosi, & iuglandes, auellanæ, & oliuæ; ex odoribus uerò odorata excalefacientia, qualis est moschus, crocum, & similia Hæc quidem omnia naturalem cerebri intemperiem, eiusq; naturales uirtutes afficientia, destillationes commouent. Quæ foris adhibentur ut uenæ sectio, capitis tegumentũ, & eius persusiones, & linimenta, quibus

Sumenda. admouenda. inducenda. facienda.

Admouenda.

plerunq; mulieres ad capillos tingendos, & crispandos utuntur, aut caput alterando, aut eiusdem poros constipando catarrhos producunt; capitis quoq; sordities porositates constringendo catarrhos facit; quamobrem errãt qui interdum non lauant caput, quoniam ex sorditie pori obturantur, & uapores nõ purgati incrassantur, qui in aquam uersi deorsum fluunt, Sectio autem uenæ si modum excesserit aut ab ipsa quis statim frigori, aut calori, seu labori sese incommodè exposuerit, ad catarrhos disponit dissoluendo corporis meatus, passibilioraq; redendo membra, tum à calido, tum à frigido. nec ad catarrhum tantum intempestiua sanguinis missio promouet, sed ad orthopnæa, & apoplexiam, & alia multa uerenda, quæ nono methodi recenset Gal. Capitis quoq; tegmenta incongrua, si immodica fuerint, caput frigescere permittunt: si multa excalefaciunt, & texturam aperiunt, & sic catarrhos utroq; modo promouent. Quæ intrò forisq; accedunt; ut aer, uentus, radij solis, & lunæ, qui intrò inspirando trahuntur, foris sua qualitate afficiunt, & alterant; & aqua, cuius usus, ut in corpore, ita extra citraq; corpus multus est. hæc profectò omnia quacunque qualitate affecta fuerint, eadem caput afficiunt; si importunè diutius inhæserint. Aer uerò ambiens, & corporis, &

capitis

capitis temperiem commutat, uel calidior ĩpendiò, uel frigidior, uel humidior eua dens idq; longè efficacius operatur, si tenuior quã par sit, extiterit: hic enim ob eius facilẽ penetrationem undiq; cerebri substantiam circunfundit, quare ipsum impensius lædit, & ad quancunque alterat qualitatem; nebulæ autẽ ac caligines sua humida, ac tenui substantia ꝑ capitis meatus undiq; penetrantes, catarrhos potenter concitant: Venti quidem omnes tum càlidi, tum frigidi uiolenter caput percutientes, excitandis catarrhis primas obtinent partes. Quæ nec intrò, neque foris adueniunt, tripartitò diuiduntur; in Animi, & Corporis, & Vtriusque communes affectus: Animi passiones cerebri intemperiem, & innatas uirtutes afficientes sunt; diuturna studia, continuæ magnatum auscultationes, difficilia, ac grauia negotia, fortes cogitationes, & perturbationes; sicuti ira, mæror, & cura. Corporis uerò affectus eiusdem cerebri temperaturam, & facultates permutantes; sunt, repletio, excretionum supressiones, intemperata uenus. & quies, & exercitatio immoderata, ac nimius luctus, & clamor. utriusq; tum animi, tum corporis communes affectus cerebrum afficientes sunt, somnus, & uigiliæ superfluæ: somnus quidem diurnus non assuetis caput replendo, ac humectando catarrhũ

concitat: regio, locus, ars, & exercitium, si hæc (inquàm) frigida, & humida extiterint ad catarrhum excitandum plurimũ præualent. Hæc profectò omnia ut externæ, ac præcedentes effectrices causæ uariè, ac diuersè naturales cerebri uirtutes afficientes uarios, ac diuersos etiam catarrhos promouent. Sexus autem, & ætas inter internas potius, quam externas recensentur causas. Sed hactenus de externis, ac euidentibus causis, ad abditas ac internas properamus.

Intrinsecas capitis intemperies catarrhos facere.

Caput sextumdecimum.

INternæ autem destillationis causæ, sunt malæ totius capitis intemperies: si enim pícraneum intemperatum, maleq; affectũ fuerit catarrhos quidem faciet, licet leues, & paucos, non enim multis abundat excrementis; Verum proxima illi cutis, etsi multa excremẽta generet, cum tamen porosa sit, facile quidẽ à medicamentis discutitur, quibus obuia est. Si uerò partes interiores afficiantur, multas destillationes generant, nec contemnendas ægritudines producunt. Harum itaq; partiũ intemperies, tum simplices, tum compositæ, natiuas earundem uirtutes inficientes, catarrhi sunt causæ, Afficitur nanq; caput, & na-

turali

turali, & præternaturali qualitatum omniũ, tam simplicium, quàm compositarum intemperie, quæ innatas eius uirtutes alterat, & infirmat. Huiusmodi profectò intemperies, siue primariò affectæ fuerint, siue alterius membri consensu, siue à natiuitate contractæ, siue ex tempore acquisitæ, siue puræ immateriales, siue cum materiei præsentia, naturales semper cerebri uirtutes, uitiant, & debilitant; à quibus catarrhi immediatè per se effluunt; Materiales tamen malæ cerebri intemperies sunt ipsis immaterialibus fortiores, nam præter id quòd maiores catarrhos efficiant, alias quam plures etiam ægritudines parturiunt. Internæ itaq; materierum destillantium proximæ causæ sunt naturalium cerebri uirtutum debilitates à mala eiusdem temperatura productæ, A' frigidiori nanq; habitudine, concoctrix: Ab humidiori retentrix: A' calidiori expultrix ut plurimum uitiatur: licet immoderata quælibet discrasia uirtutes omnes deijciat: nam concocteix facultas & si à calore perficiatur, nihilominus ab excellenti intemperato calido corrumpitur

Quomodo à frigida intemperie destillationes fiant.
Caput Septimumdecimum.

SEd ad frigidæ cerebri intemperiei incommoda declaranda accedamus. Hæc quidē intemperies cōcoctrices cerebri uirtutes ubiq; debilitat; siue enim simplex frigida fuerit, siue cum sicco, aut humido coniuncta innatas semper eius uires eneruat. Iam enim supra enarrauimus quòd frigoris proprium est naturalibus facultatibus contrariari, illasq; adeò sopitas reddere, ut nulli functioni ex usu esse possint., Si itaq; in cerebro, aut in eius menyngis frigidam intemperiem contingat fieri, tunc statim concoctrices labefactātur uirtutes proinde malè, ac perperam humores concoquuntur, unde pituitosa excrementa multiplicantur, quorum pòndere, & praua qualitate expultrix irritata ad partes inferiores illa detrudit, ac fluxum facit. Huic incommodo adiungitur, quod hæc intemperies uapores ad ipsam delatos non dissoluit, sed sua frigiditate in humores conuertit, ac deorsum illos stillatī proijcit. quamobrem benè Auic. quinta tertij dicebat. Frigida cerebri intemperies non digerit illud, quod peruenit ad ipsam de nutrimento, & non dissoluit, quod ad ipsam peruenit de uaporibus, conuertuntur enim super fluitates nutrimenti in aqueam naturam; sicuti conuertitnr in alembico illud, quod ascēdit ad ipsum de curcurbita, quare assidui sunt

Capite 11

in ipso fluxus Idem ferè Auer. tertio col. scripsit Consimili profectò ratione tertio de symptomatum causis Gal. esserebat, talem fore habitudinem concoctricis cerebri ad catarrhũ, qualem esse habitudinem concoctricis uentriculi ad diarhœam: nam sicut per uentriculi inconcoctionem fit diarhæa, sic per cerebri inconcoctionem fit destillatio. Concludimus deniq; ex horum omnium sententia, quòd frigida cerebri intemperies, & eius concoctricis facultatis imbecillitas pituitosa plurima gignũt excrementa, & ex inconcoctione, & ex uaporum congelatorum aggregatione, quæ cum deorsum truduntur; frigidas pariunt fluxiones, tum acidas. tum insipidas, tum alijs frigidis differentijs præditas, de quibus infra. Hæc quidem omnia uehementius accidunt in frigido atque humido cerebri temperamento. in quo non solum concoctrix à frigore læditur; sed ab humido etiam ignaua, & hebes redditur. Verùm præter huius ignauiam, & debilitatem retentrix quoque facultas ab humido plurimum uitiatur. Retentrix enim uirtus ut sicco multum innititur, ita humore multum offenditur. Humidum quidem (inquit Gal.) liccet ad auctionem, & nutritionem accommodatum sit, ad alias tamen functiones ualde contrarium reperitur. His igitur uirtutibus infirmis existentibus, ac multo humore capite

Cap. 24

Tertio de sympt. cau. cap. 3.

repleto magnum admodum fieri defluxum necessarium est. frigida quoque, & sicca cerebri intēperatura hæc ipsa operari conspicitur sicut in frigidis & siccis senibus est uidere. qui destillationibus, grauedinibusq́; quàm plurimum uexantur: hæc enim intemperies ambabus qualitatibus concoctrici uirtuti ex opposito aduersatur: concoctrix nempè facultas calido, humidoq́; consistit quare à frigida, & sicca intemperie ut à contrario facile permutatur, & imminuitur. Hinc ex deprauata concoctione excrementa multa necessariò generantur; & ex uaporum etiam congerie in humidum resoluta, ex quibus deinceps frigidæ emanant fluxiones. Hæc de fluxu à causa interna frigida dicta sifficiant ad calidam accedamus.

Qua ratione intemperies calida catarrhum generet.

Caput Octauumdecimum.

CAlida Cerebri intemperies secūdum sui similitudinem operans calidos per se humores generat, & tenues, & acres, & amaros: qui ubi cerebri uias oppleuerint expultricibus facultatibus infesti fiunt, à quibus facile deorsum expelluntur: quoniam tenues, acres, amariq́; sunt. quanto enim humor tenuior est, tanto ut educatur aptior est, magisq́

gisq́; expultrici obsequitur, sine inpedimento angustos cerebri anfractus pertransiens; & quò acrior, amariorq́; extiterit, eò expultrici molestior redditur ac ideò magis fortiter expellitur: generantur enim & in calidiori æpate frequentius biliosi hi succi; qui per cauæ uenæ surculos ad iugulum, & caput tendentes sursum ad cerebri substantiam repunt ipsamq́; undique bilioso madore perfundunt; quorum mordaci qualitate expultrix cõcitata deorsum illos rursus expellit, & fluxum facit Sic quippe calida cerebri, & æpatis intemperies biliosos procreans humores destillationes per se conciliat. Altero ab hoc prædicto modo calida capitis intẽperies defluxum concitat, materiam à toto ad caput multam attrahens, quæ postea & proprij ponderis impulsu, & cerebri expultricis ui deorsum truditur & fluxum parit. Præest nanq; caput ori (refert Hipp.) sicut medica cucurbita, unde & tenues humores, & eorum omnium quæ ingeruntur superfluitates attrahit, Cum uerò præternaturam excalefactum fuerit, tunc id accensi caloris ui fortius obtinebit. Si autem, & cum calida mala intemperie dolor etiã cõplicabitur, multo quidem uehemettius attractionem faciet cum duplicatæ attractionis causæ aderunt, & dolor & calor. Dolor enim inquit Galen.) Perpetuò trahit sicut & calor, &

Ad Demetrium regem

Secũdo

de diff. feb. cap. 11 & 13. meth. cap 5 & hac de causa scripsit Auicen. & quando soda accidit, cum catarrho addit in eo cum attractione. hec de cerebri calida intemperie, superest humidam exponere.

Vt cerebri humida intemperies destilationem generet.

Caput nouumdecimum.

HVmida autem cerebri intemperies catarrhum efficit suo madore humores ad augens, ac capitis uias per quas ille facile dilabi possint aperiens; nam tametsi humiditatis uis in agendo debilis sit, nihilominus suo contrario debitè apposita, dummodo ualidior extiterit, perpetuò agendo operabitur. Humidum enim per se semper humectat, & humoribus incrementum addit: quoniam, simile ubiq; suum simile fouet, & adauget. Cum itaq; immoderata humida capitis intemperies affuerit tunc plurimos humores procreabit, ac ultra modum etiam uias dilatabit, per quas facillime adauctus humor percurret. De hac quidē

Aphor. 2, intemperie sexto aphor. sermonē faciens Gal.
dixit Eos igitur, qui sunt humidiores, siue se-
" cundum cerebrum tantum, siue corpus uni-
" uersum, non contingit salubrem uitam omnis
" expertem noxæ traducere. Verum continuò
" destilationibus ex parua occasione capiuntur.
" & si superfluitas eius ad inferiora per pala-

tum

tum descendit, partes subiectæ offendentur fauces, guttur, aspera arteria, pulmo, gula, uentriculus, tusses itaq; ipsis fieri, & difficiles anhelitus, anginas, cruditates, & uentris profluuia est necessarium. Nonnunquàm uerò & difficultates intestinorum, quando quod destillat salsum quodamodo fuerit. Hæc Galen. si uerò humidum cum calido coniunctum fuerit, ita quod hmida, & calida sit cerebri intemperies, tunc multo magis fluxioni obnoxia redditur: Nam humidi ratione, ultra quòd excrementa eius gratia multa generentur, perviæ eius uiæ nimium ad fluxum efficientur. Iis eisdem molestijs calidi causa caput grauabitur: Nam præter quòd attrahendo calidum plurimũ caput impleat, rarefaciendo quoque amplas, ac latas uias ad descensum parat. Sic igitur calida ac humida cerebri intẽperie laborantes duabus inuicem fouentibus causis ad catarrhum gignendum afficiuntur. Sed de his satis.

A' sicca intẽmperie fluxiones ꝑ se non fieri.
Caput Vigesimum.

DE sicca autem cerebri intẽperatura nõ est quòd amplius dicamus; cũ nullas, seu paucas admodum superfluitates habeat, ex quibus fluxio fieri possit. Iam enim supra diximus; quòd siccum destilationis medela, & præsidium est nullaatenus excitans causa, Multi

uero

uero in ultimo senio siccitatã destilationis causam faciunt: Nos autem & in illa ætate, sicut in reliquis uerius frigidum, quam siccum causam destillationis censemus. Potest tamen cutis capitis sicca intemperies eiusdem poros recludens. quibus halituosi, & fumosi excernuntur uapores per accidens destillationis causa esse: cerdbri enim fumosæ, & uaporosæ excretiones omnes, statim quòd occlusas cutis capitis uias offendunt, in humores uertũtur, qui per caluariam extra cadentes molestos defluxus per insolitas producunt uias: & hæc quidem cutanea sicca intemperies frequẽter in senio est destillationis occasio, uerùm (ut patet) hoc per accidens existit, non per se destillationis causa: Sed hæc de sicca intemperiæ dicta sufficiant.

Quæ intemperiei magis apta sit ad catarrhi factionem.
Caput Vigesimumprimum.

SI quis uerò curiosius quærat, quænam harum intemperierum ad catarrhum faciẽdum efficacior sit, calida an frigida. seu humida, aut sicca. de humida breuiter respondemus, minimè ambigendũ esse, quòd siccæ præualeat; quando illa per se destillationem efficiat; hæc autem ipsius sanatio, & curatio existit. De calida uerò & frigida, simul cum do-

ctisimis

ctiſsimis uiris dicimus, quòd ſi nocumentũ per eſſentiam ſit in cerebro, & non per conſenſũ aliunde ſibi comunicatum, tunc intemperies frigida longè efficacior exiſtit; quoniam cerebri uirtutes magis proſternit. Quòd ſi ab æpate, uel à uentriculo, uel ab utero communicetur cerebro nocumentum, ex tranſmiſſione humorum, uel uaporum, calida diſtemperantia habet in hoc maiorem uim, ut pote potior cauſa commotionis, excitationis humorum, & uaporum ad caput aſſendentium. Frigidum ita que uirtutem debelitans maxima deſtilationis cauſa aſſeritur: calor uero materiã pluriam capiti ſuggerens, & ipſe quoq; præcipua deſtillationis nominatur cauſa. De connata autem intemperie ſermonem faciens Auice. quærit, quænam innatarum intemperierum calida an frigida ad catarrhum procliuior ſit hiſq; uerbis hanc quæſtionem ſoluit. & habẽtes complexionem calidam uehementius ſunt præparati ad recipiendum cauſas extrinſecas facientes coryzam, q̃; habentes complexiones frigidas & humidas: & habentes complexiones calidas, in ſe ipſis plus ſunt ſecuri ne accidat eis ex cauſis corporeis, q̃; hebentes complexiones frigidas.

Quinta fen. terti cap. 2.

Quod

Quod principalium partium inæqualis temperies, & mala conformatio, catarrhi intrinſecæ cauſe ſuntt
Cap. XXII.

AT ultra cerebri, & eius menyngarum intẽperies inter internas deſtillationis cauſas mala corporis conformatio, & inæqualis principum partium temperies annumerãtur ut putà æpatis, cordis, ſeu uteri calida intẽperies ſimul cum cerebri frigiditate coniũcta. Harum itaq; partium diſſimilis intemperies præcipua deſtillationis cauſa aſſignatur; Nã uapores ob ſubiectarum partium calorem cõtinuato fluxu ad caput feruntur. unde eius frigiditate denſantur & fluxum faciunt: & hac de cauſa tertio de loc. aff. dicebat Gal, eos maxime plenitudini capitis eſſe ſubiectos, qui calidi æpatis ſunt. Ventriculi quoque imbecillitas inter has recenſetur cauſas, ex eo. quòd tarde, & diminutè concoquit, & plurimam pituitam generat, cuius uapores perpetuò ad caput aſcendunt per uias latas, Indecens autem corporis conformatio ſicuti eſt capitis paruitas cum magnitudine, aut mediocritate ſubiacentium partium & ipſa deſtillationibus occaſionem præbet: Nam uapores ad caput eleuati ob eius paruitatem introcluduntur, &

frigore

frigore cerebri innato in craſſantur, & deorſum cadunt. Quod uerò laxis, & latis ſuturis craneum conſiſtit, ijs quæ ab externis excitantur cauſis fluxionibus expoſitum eſt; è cõtrario ſe habet, quòd firmioris, ac denſioris ſuturæ eſt craneum; quando ijs defluxibus. quæ ab internis fiunt uaporibus eſt obnoxium Inter internas quoq; effectrices catarrhi cauſas, flatus qui intra cerebri riuulos includitur ab Hipp. recenſetur in lib. de Flatibus, dum ait. Cum igitur uenæ circa caput aere repletæ ſunt; primum quidem caput ipſum propter flatus incluſos aggrauatur, deinde conuoluitur ſpiritus cum ſanguine propter anguſtiam uiarum, tenuiſſimum autem ipſius ſanguinis per uenas excluditur, atq; id ipſum tenuiſſimum liquidum, cum coaceruatur per alios meatus fluit, & ubi tandem cumulatim progrediens conſtiterit, ibi conſtituitur & morbus. Si itaq; ad oculos peruenerit &c. Stephanus autem Athenienſis tres omnis ad caput influxionis cauſas facit plenitudinem ſcilicet, febrim, & capitis infirmitatem: inquit enim quoniam tres ſunt cauſe fluxionum, quæ ad caput feruntur; multitudo in toto corpore contenta; febris calidior, ſuccos in uapores diſſoluens, & exhalationes ad caput mittens; capitis imbecillitas, ſiue in primo ortu genita ſiue poſtea ex aliquo errore aduenerit

acquiſititiaq;

tres cauſe fluxionum que ad caput feruntur

acquisititiaq́; sit. has easdem nos ad inferiores partes defluxus internas causas dicimus nan quam primum fluor horum occasione caput attigerit, ut deorsum iterum descendat, necesse est. Verum satis de his, iuditio meo, disseruimus, nunc ad explicandas causas singularum differentiarum accedendum.

Calidi catarrhi causa.
Caput Vigesimumtertium.

CAlidum catarrhum dicimus, ubi calida destillat materia, frigidum uerò ubi frigida; pariter tenuem, crassum, & uiscidum nominamus catarrhum, ubi tenuis, crassa, & uiscida materia fluit. Calida autem, & frigida destillans materia, præterquàm quod tactu tales appareant, gustu quoque multis saporum differentijs apprehenduntur. Nam acris, amara, & multa salsedine prædita materia, calidæ omnes ualde sentiuntur: Acida uerò inpidisia, & modica salsedine, & dulcedine affecta frigida iudicatur. Harum itaque singularum materierũ fluentiũ causas explicare, & primo calidarum, aggrediamur Calidæ, acris, seu amaræ fluentis materiei efficiens causa est calida mala cerebri intemperies, si per se à male affecto cerebro materia fluxerit: si secundario, & alterius mẽbri consensu, ut putà iecinoris hoc contigerit, ipsius

ipſius calida mala diſcraſia in cauſa exiſtimatur. Iam ſupra oſtendimus quomodo biliosa calida intemperies, bilioſos per ſe calidos humores producit, & nequaquàm pituitoſos. At uerò bilioſorum ſuccorum materialis cauſa eſt ſanguis ipſe præternaturam calidus: ſe acres, ex calidiori, tenuioriq; ſanguinis portione: Amari uerò ex craſſiori[illegible], terreſtrioriq; eius parte naſcuntur, Fit nanq; acutus ſapor à calido ſicco ſubtili parum humidi aquei continentis. è contrario amarus oritur à calido ſicco admodum terreſtri nec imus inficias amarum, & à calido, & à frigido æquè generari; quando terreſtris ſicca amari complexio, ut à calido reſoluente, & adurente gignitur; ita à frigido conſtipante, & aſtringente fit; qui tamen in animante corpore amaror reperitur, longè frequentius à calore, q̃; à frigore producitur, ſi uerò defluens materia ſalita pituita extiterit, huius efficiens cauſa ſecundum Gal, ſententiam minime intemperies erit, ſed putridus, & feruidus calor inſipidã pituitam adurens, ac ipſam ſoluens, ſeu feroſus ſalitus humor eidem admixtus pituitæ. Salſa itaq; pituita apud ipſum efficitur, cum calidi & humidi humores in capite, aut quauis alia parte ſupercreuerint, & præternaturam excaleſcant, ſeu putreſcant; tunc ratione excalefactionis, & putredinis ebullitio quædã

Auer lib. 5. colli cap. 27.

E in

in humiditatibus fit; unde aduſtiores, terreſtrioresq́; aliquæ earum partes redduntur: quæ poſtea uniuerſæ immixtæ ſubſtantiæ, ſalſuginem eidem toti impartiuntur; ſic enim cõtingit pituitam ſalſam fieri. Salſi itaq; humores certa ſalſedine præditi, & acuti, unà cum amaris ab efficientibus, materialibusq́; calidis cauſis ſemper efficiuntur, & calidarum fluxionum materiæ fiunt, à quibus calidi denominantur catarrhi: Qui quidem omnes, & ſalſi & acuti, & amari ſucci, modo primariò, & (ut aiunt) per eſſentiam in capite conſiſtunt (dum eſſentialiter ibidem à mala cerebri intemperie, & proportionata eorundem materia geniti fuerint) modo ſecundariò, æpatis ſcilicet conſenſu ibidem collecti cernũtur, nam dum humores iſti ab æpate (ſuccorum omniũ prima origine) ui proprij caloris, & materiei habitudine fuerint orti, tunc hi per cauã uenam, per diaphragma, & medias thoracis regiones, per ſublime ſemper ad claues, & iugula tendunt, ad caput tandem, & cerebrũ pertingunt, ubi calidi defluxus materiæ efficiuntur; nec quidem humores ſolum, ſed & fumi, & uapores quàm plurimi eadem ferè cum humoribus natura præditi ab æpate cerebro tranſmittuntur & cõmunicãtur.

Frigida

Frigida destillatio quæ sit, & quæ illius causæ Caput Vigesimumquartum.

Frigidus autem catarrhus nominatur, cum frigida destillat materia; hæc quidem præter tactum, gustu quoque multis saporũ differentijs percipitur. Nam acidi, & insipidi succi (ut diximus) & pauca dulcedine, & salsedine affecti huiusmodi omnes frigidi existimantur. Horum itaq; fluentium frigidorum succorum causas explicare contendimus. Frigidam enim cerebri intemperiem (cum concoquentes uirtutes ipsa debilitet) acidæ, insipidæ, ac modicè dulcis pituitæ per se constituentem causam esse prædicamus. Aciditatis uerò causam facimus, aut diminutum generatricis facultatis calorem, diminutè, & imperfectè siccum terreum cum humido aqueo ĩ humoris generatione commiscentem: aut eiusdem geniti succi imminus tam cõnatam caliditatem impotentem temperatam sicci cum humido mixtionem in propria seruare substã tia. Acidus nanq; sapor à calore fit diminuto, idest, qui non plenè concoxit, & commiscuit, humidum aqueum cum terrestri sicco: uel qui proterea diminutus est, quod ex mixto illo corpore exhalauit pars calida purior, seu mitior. hac certè de causa flaua bilis acida euadit: dum enim feruescit, proprius calor exhalat, quare acescit, & in atram conuertitur

frigidus catarrhus

Acidus sapor

bilem. Pituita uerò acida fit à frigida intemperie, & concoctricis facultatis imbecillitate diminutè concoquentis, & imperfectè humidũ aqueum cum ſicco terreſtri permiſcentis. De hac quidem acidæ pituitæ ſpecie tertio apho.
Aphoriſ. 12 Gal. ſermonem habuit, dum dixit. quæ enim à forti fit frigiditate acida euadit, quæ à caliditate replent caput. ſalſa; ſicuti & quæ à pauca fit frigiditate, uel paucam habet dulcedinem, uel nullam manifeſtam qualitatem: Fortis enim & multa cerebri frigiditas (inquit Gal.) concoctrices debilitans uirtutes: debiliter, & imperfectè alimentum concoquentes, acidam producit pituitam, interdũ & actu frigidam, ſicut huiuſmodi ab ægrotantibus deſcendere multoties precipitur, quæ factricem cauſam ualde frigidã oſtendit. Parua uerò ac imbecillis cerebri frigiditas, parũ extra naturam ad frigidam intemperiem alterat, unde cerebri concoctrices in eodem ferè robore ſeruantur; quæ naturalem procreant pituitam, tum inſipidam, tum modica dulcedine præditam. Salſa autem pituita (addit ipſe) à caliditate caput replẽte proficiſcitur; hæc quidem ubi in capitis humoribus accenſa fuerit, caput uberiori ſuccorum copia replet, ac ipſos adurit, & ſalitos facit: & ſi maximè adurens fuerit, maximè ſalſos, & calidos faciet: ſi modicè, modicè quoq; calidos, & ſal-
ſos

sos reddet: Modica enim dulcedine. seu salsedine affecta pituita frigida existimatur, quoniam frigida à tota substantia existit, & frigus in ipsa secundum naturam præualet, nec patitur à paruo conuinci calore, Quòd uero Gal dicit. pituitam dulcem. aut saporis expertem, à pauca fieri frigiditate, intelligit naturalem, uel parum naturam excedentem respectu inquam acidæ, quæ à ualidiori, & quod præternaturam est, efficitur frigore, Acidi itaq; insipidi, & pauca dulcedine, & salsedine præditi humores frigidi sunt à frigidis geniti causis: quæ uerò destillans materia non ad aliquid horum extermorum ad calidũ, & frigidum notabiliter declinat, ex his extremis composita est, idcirco nihil in præsentia refert ipsorum causas recensere, cum ex dictis sit manifesta. Cuncta autem hæc prædicta fere semper contingunt, quòd ut plurimum calida à calidis, & frigida à frigidis & mixta à mixtis, proficiscantur causis; Attamen euenit aliquando ut calidi catarrhi à causa procreantur frigida, & è contra frigidi à calida: cum nanq; caput calidis humoribus refertum fuerit, frigus uerò superueniens, humores ĩ cerebro residentes constringens, perinde, atq; manus spongiam imbutam aqua, earundem calidum desluxum in partes subiectas promouet. Si autem contingat, quòd non calidis, sed

 frigidis,

frigidis, & congelatis humoribus cerebrum repletum sit, & capite aperto quis se se statī ambienti calido, aut soli ardenti exposuerit, tunc calor ambiens, & solis ardor concretos cerebri humores dissoluens, frigidam parit destillationem, procreanti causæ prorsus dissimilem. huiusmodi nempè cōplicati catarrhi statim terminantur, & ferè semper à procatarcticis excitantur causis. Neque enī rationi consonum est, ut permanens firigida cerebri intemperies calidos producat humores; Nec è contra calida frigidos. in his enim à mala cerebri intemperie factis catarrhis, necessariò semper & materia defluens, & capitis intēperies inuicem similantur, & eandem seruant discrasiam: Et hi ut plurimum longæui & diutini sunt: contra breui finiuntur, qui disimilem habent discrasim, & à procatarcticis facti sunt causis. Multoties quoq; catarrhi diuersam à suis principijs intēperiē obtinentes producūtur; ut sunt q̄ fiūt ab alicuius principis partis consensu, nam hi in longū tēmpus extenduntur. Indies enī cerminus diutissime tū acrē, tū salsam materiā æpatis consortio à mala frigida cerebri intēperie destillare. at de his hactēus.

Fœtidi

Fœtidi catarrhi causæ.

Cap. XXV.

Fœtida uerò destillatio, à corupta. & putrida prouenit materia ac putridum calorem ostendit, putrescunt quidem in cerebro, sicut & in quauis alia corporis parte humores, cũ non satis ob conculcatam multitudinem diflari possint; tum ob alias etiam putredinis causas ex ipsa namq; putrida cõgerie materia fluens fœtidum producit catarrhum: ꝙ uerò in cerebro putrescãt humores nono di usu partiũ declaret Gal. dicens Vnde postea in cerebro collecta excrementa putrescunt tandem, ac sic ,, acriora simul, & calidiora reddita, inflamationes, erisipelata, herpetas, carbunculos, ,, febres, innumerabilemq; aliorum morborum ,, turbam exuscitant, quare magnam semper ,, curã natura adhibuit, ut excernerẽtur supflua. ,,

Mordaces fluxionis causæ.

Cap. XXVI.

FRigidi, & calidi succi mordaces existunt, hinc destilatio acrix, & mordax utrãq; qualitatem potest participare. Mordacitas enim (scribit Gal.) à tactu propriè & non à gustu sentitur tribusq; saporibus communis dicitur, acido, amaro, & acri: uerùm acido ut frigido, simulatq; subtili; amaro uerò, & acri ut calidis. communis nempè passio & ca-

Quarto de simpt. med. faul. 16

lidi, & frigidi immoderatius auc̃ti est mordicatio Frigidum enim diuellendo, mollemq; substantiam in arctum contrahendo, ac bre uiter continuitatem per diuulsionem soluendo, molestum, & mordax est: calidum uerò mordax efficitur dissoluens, liquans, distrahensq; substantiam. quare non eadem utriusq; qualitas est, tum ijs quæ frigora mordicant, tum ijs quæ calore: In illis enim protinus & cõtractionis, condensationisq; sensus precipitur in ijs fusionis, & dissolutionis, quin nec par est utriusq; affectus celeritas. Verùm in refrigerãtibus quodamodo tardior est mordacitas at in excalefacientibus celerrimè penetrat. Hæc quidem à calido effecta mordicatio, si fortius intendatur, exulcerat, & excoriationem facit quamobrẽ de ipso acri ita Gal. loquitur Acres enim sapores primum exacte esse calidos dicimus, deinde exedentes, urentes, crustam molientes, & colliquantes, si uel ipsi cuti imponantur. Amborum itaq; istorũ mordacium fluentium humorum causas constituimus: frigidorum, frigidam congelantem intemperiem, calidorum calidam adurentem, in capite si per essentiã; in æpate. & uentriculo. si per horũ consesum destillatio fuerit

Eodẽ citato lib.

Quarto d'simpli. med. facul. 18

Quid

Quid sit catarrhus, crassus, uiscidus tenuis ac mediocris, horumq; omnium causæ.

Cap. XXVII.

MOdò ad tenuem, crassum, mediocrem, & uiscidum, aliasq; catarrhi particulares differentias exponendas accedimus. priusq; quidnam horum singulum sit, docebimus: mox eorundem explicabimus causas. Quæ enim celeriter in tenuia comminuuntur (quarto de simpl. medicamentorum facultatibus refert Gal.) tenuiũ appellantur partium, quæ uerò id perpeti nequeũt, crassarum. postea exemplificat, dicens, tenuiorũ itaq; partium aer est, crassiorum terra, medium eorum tenet aqua, tenue quidem est (in quit Gal.) quod celeriter ob eius minimam ap. 2.
resistentiam, in tenuia dissoluitur, ac facilè, (ut ita dicam,) alieno terminatur termino; ,,
ueluti sunt aer, & aqua; quæ ob materiei ,,
raritatem modicè resistunt, quare facillimè ,,
partitionem ad minima suscipiunt, ac cito a- ,,
lieno finiuntur termino. Sed quoniam aer ex ,,
propria natura magis hoc assequitur, quàm ,,
aqua; ideo tenuior existimatur. Aer nanq; ad sensum rarior aqua existit, magisq; funditur, & fluit; proinde aerem aqua rariorẽ, tenuioremq; dicunt, tenue igitur apud Gal. erit, quod celerrimè sectionem, terminationemq;

nemq; recipit. huius uerò per se causa humidum est, quod ob propriæ materiei raritatem paucæ resistentiæ existit, & facilè alieno per finitur termino: quanto igitur res humidior fuerit, tanto quidem tenuior dicitur esse, & sectioni, comminutioniq; promptior ac paratior tenuitatis itaq; prima, ac p se immediata causa humiditas asseritur; quæ sicuti cum calore, & frigore indiferenter coniungitur; ita & tenuitas cum his utriq; æquè sociatur: humidam itaq; cerebri intemperiem tenuium fluxionum p se primo causam dicimus. Crassũ autem contrario modo sese habet, nam difficulter in minima partitur: est quidem crassũ multæ resistentiæ, quoniam concretum, unitumq; existit; uirtus enim unita pontentior est se ipsa dispersa, quare fortius dissoluenti resistit: Crassiorum autem partium Gal. terram nuncupat, quòd summè sicca sit: siccitati nanque suapte natura conuenit, ut constipet, ac denset corpus illud, in quo primo ac per se inest: maximè enim densa, & constipata est terra; hæc quidem constipatio à Philosophis crassities quoq; nominatur: quàmobrẽ rectè, & densa, & crassa nuncupatur terra: pariter & atrabilis, cum terea sit, crassa, & densa à medicis dicitur, Huius uerò densitatis, ac crasitiei prima causa siccitas est: Dẽsitas itaq; omnis, & crasities exiccatione quadam efficitur

Crassum quid

citur, ſicuti contra liquefactio, & tenuitas p humectationẽ producitur ſiccæ itaque capitis intemperiei, primò competit craſſeſcere, & conſtipare, mox hoc id ipſum munus, & calidæ, & frigidæ æquè conuenit. Calor nempè fluidum humidum adurens, & in uaporem reſoluens, denſiorem, & craſſiorem materiã reddit; frigidum uerò hoc etiam efficit, humidum aqueum condenſans, & in unum cogens parteſq; terreſtriores ſimul congregans. hac enim ratione ſecundo prædictionum dicebat Gal. Quinetiam ſincerus humor craſſior redditur; pituitoſus nempè propter frigiditatem, Cap. 7.
quaſi concretus, bilioſus uerò propter caloris exuperantiam euaporatus, & tanquam aſ- "
ſatus: hæ enim duæ cauſæ contrariæ craſſitu- "
dinis ſunt, calidum admodum, ac frigidum: "
calidum enim euaporat, & frigidum adſtringit. "
hucuſq; Gal. Quibus apertè oſtendit, quemadmodum præter ſiccitatem, tum calor tum frigus craſſitiem faciunt. Craſsior igitur materia defluens, ſi à frigore fuerit, frigida: ſi à calido, calida nominatur fluxio. Hæc autem humorum craſſities non uniformis reperitur; nam aliqua eſt cum lentore, & tenacitate: alia uerò, minime lenta, & tenax tenax autem, & uiſcidus humor, ultra craſſitiem, tenacitatem, & duritiem quandam obtinet: unde extenſionem recipit, nec abſcinditur

ditur

ditur, dum extenditur. duplici quidem ratione expulsioni contumax est uiscidus humor, crassitie scilicet, & uisciditate: crassitie, peruios obturans meatus, per quos egredi debet uisciditate, uasorum parietibus tenaciter inhærens, unde ulterius progredi negatur. fit nanq; uiscidus humor ex glutinosis, & uiscidis cibis ingestis, & ab infirmo ac imbecilli calore non plenè concoquente, ac permiscente humidum aqueum cum sicco terrestri. ab humido itaque aqueo uiscida pituita extensionem, duritiem uerò, & resistentiam à terrestri recipit sicco. tripartito itaq; in corpore, sicuti in terra, succi gignuntur crassi, scilicet, tenues, & glutinosi. qui uerò inter hos medij existunt, mediam quoq; horum naturam redolent,

De Principijs Colorum. Cap. XXVIII

HActenus de subtili, crassa, & glutinosa fluentis humoris substantia; superest coloratorum humorum fluentium causas exponere; ruffi scilicet, albi, subpallidi, liuidi, fusci, ac nigri. Neque enim colorum causas in uniuersum explicabimus, ne nimis in longum protrahatur oratio: sed breues, ac ipsas claras illorum tantum rationes afferemus; ut primorum simplicium corporum coloratorũ natales

natales, quibus ferè cuncta in animantibus colorantur, omnibus innotescant. Sanguis uerò pituita, flaua, & atra bilis, & si simplicia fluidaq; corpora sint, terminata tamen, & per mixta re uera corpora sunt; quando ex primis quatuor constant elementis, ac terræ commixtione terminationem quandam consequantur: horum autem unusquisq; peculiarem colorem habet. Sanguis rubeum, Pituita album, Bilis flauum, melancolia atrum retinēt, & conseruant. quemadmodum à principio ex tali, & tanto lumine, & tali, & tāta perspicuorum, & opacorum corporum ad se inuicem cōmixtione illos suscepisse credūtur Sunt itaque colorati corporis omnis tria constituentia principia. Lumen scilicet, Perspicuitas, & Opacitas: Quæ tria nimirum ad omnes colorum concurrunt species faciendas. Lumen enim ut actus in coloris formationem se habet: Perspicuum ut potentia: Opacitas ut per accidens principium; necessarium tamen, sine quo quicquam colorari non potest Sicut enim priuatio materiei assecla per accidens ad formæ productionem se habet, ita & opacitas diaphaneitatis comes, per accidens ad coloris formationem se gerit. Ex lumine igitur diaphano, & opaco colorata corpora omnia uti à proprijs figurātur principijs Hæc nempè coloris principia apertè autor de colo

Colorati corpor[is] tria principia Lumen, perspic[ui]tas et opacitas

ribus

" *ribus nos docuit, dum inquit Ad ueritatem*
" *autem certasq; similitudines deprehendẽdas*
" *oportet habere cognitas, ac perspectas, pro-*
" *creationes, & colorum ipsorum natales. At-*
" *qùi horum causam optimatem dicimus, lucẽ*
" *solis, lucem ignis, aerem præterea, & aquã*
" *nam hæc plus aut minus contẽperata omnes*
(ut ita dicam) colores perficiunt: hæc ille. subticuit autem autor iste opacum, tanquam quid necessarium, aeris, & aquæ diaphane-
Text.cõ 67 *itatem concomitans. Auer. autem secundo de anima tria hæc ipsa apertè explicat, dum*
" *dicit Coloris uniuersalis causa est lux, & cõ-*
" *spicuitas, unà cũ terrestri opaco, Sed ad horũ*
" *claram notitiam quid opacum; & perspicuũ*
" *lumenq; sit prius exponemus.*

De Opacitate. Cap. XXIX.

Secũdo. de anima text. com 70. 71. *OPacitas priuatiuè lumini opponitur, ut enim lumen diaphanum ubiq; illuminat & collustrat, ita opacitas eundem obumbrat, & obtenebrat. Fit autem deficiente lumine (ut autor de coloribus refert). Ipsa quidem luminis priuationem duobus insequitur modis; aut simpliciter eius absentiam, & carẽtiam, ut dum in peruio, ac interminato diaphano lumen obit aut aliunde abit: aut intermedij defectu, corporis inquam densioris, ac*

solidioris

solidioris, lumen eijcientis, ac repellentis. Nos autem opacitatem hic intelligimus obscuritatem, & tenebrositatem, quæ luminis priuationem insequitur ob densioris corporis partium crassitiem lumen non admittentis, sed repellentis. Hæc quidem obscuritas luminis est priuatio. at non simpliciter, nam præter luminis priuationem, corporis affectionem etiam dicit: quæ luci aduenienti repugnat, & refragatur, Et si enim ad uariã coloris formationem cooperatur, non propterea ut per se principium, neque ut forma, neque ut materia, sed per accidens tantum. Non ut forma, quoniam opacitas uerior priuatio, quàm forma dicitur. Nullus nempè in ea actus cernitur, per quem forma dici possit id quod apprehensionis modus ostendit. ideò enim obscuritas uisu apprehenditur, quoniã uisum non mouet, non autem quia sui specie uisum afficiat: neque ut materia, quia contrarium contrarium destruit, non recipit. Opacitas enim lumini opposita est, quare ipsũ potius tollit, quàm recipiat: ac eadem causa non licet dicere quòd colorem recipiat, quãdo ei æquè, ac lumini aduersetur. Præterea sermo est de principijs, color principiatum, & non principium est: sequitur igitur ut per accidens tantum coloris formandi principium sit, pro quanto diaphano accidit: at ipsum

uario

opacitas

uario modo, aut ampe, ſcilicet aut exiguè, aut intenſius, aut remiſsius in luminis receptione concomitatur. Neque enim diaphanũ lumen unquam reciperet, niſi ei òpacum aſſiſteret, quod illo priuaret, ſi illum nanque teneret, neutiquàm ipſum aſſumeret, ex eo quippè ſumit, quod priuatum eſt. Hoc autẽ ab opaci affinitate diaphanum aſſequitur. Quod uerò ſine opaco eſt diaphanum, aut clarum, & lucidum inuenitur, ut ignis, & ſplẽdentia ſydera: aut colore formatum, ſicut terminata cuncta perſpicua. ab opaco igitur terreſtri, ut à non colorato; ſed apto colorari, atq; aduentanti luci locum daturo, color fit, & proficiſcitur.

De Diaphano.
Cap. XXX

Secũdo de anima 68, lib. de ſen & ſenſili,

DIaphanum grecè, perſpicuum latinè. & tranſparens corpus, dicitur luminis, colorisq; ſuſceptiuum. Natura enim quædã corporibus omnibus, & ſublunaribus, & cœleſtibus communis inuenitur perſpicuitas dicta, per quam perſpicua dicuntur corpora: quæ natura non uniformiter omnibus ineſſe percipitur quorundam enim horum perſpicuitati lumen, colorue comes exiſtit, quorundam opacitas cũ propenſione ad lumen, coloresq; omnes recipiendos. Ignis enim & cæleſtia

Alexan. 1. de anima capite quæ ſunt per

lestia sydera præter id quod sunt perspicua, luminosa etiam cernuntur, Hæc maxime ab Alex. perspicua dicuntur, quoniam omnia collustrant, & cæteris in causa sunt, ut apparere possunt, mixta autem & composita, corpora colorata appellantur perspicua; nam cum perspicuitate indutum semper colorem habent. Aer uerò aqua, & terra, comite opacitate perspicua & ipsa sunt, cum naturali potentia ad lumen, coloresq; omnes suscipiendos. hæc profectò perspicuitas ubique in mixtis corporibus colorum receptaculum nominatur, cum aptanata sit colores suscipere; & de hac quidem, & de opacitate pariter dicimus, quod non omnibus his corporibus æqualiter inest; sed quibusdam magis, quibusdam minus. Aeri enim maxima inesse perspicuitas cernitur, & minima opacitas. Aquæ uerò minor perspicuitas, & maior opacitas. Terræ autem minima omnium perspicuitatis natura inest, & illa in superficie tantū at opacitas summ'opere inesse dignoscitur. quæ autem multum perspicua corpora existunt cum modica opacitate luminosis corporibus propinqua sunt, & ab eis facillimè illustrantur, & albescunt. quæ uerò contra multùm opaca sunt, & parum conspicua à lucidis corporibus longinqua existunt, & difficulter illuminantur, & nigrorem natu-

se sensibilia, & quæ per accidens

Alexā. lib. 1. q̄st natur capite 2.

raliter induunt. Item aiunt corpus esse perspicuum, aut per se totum, aut in extremo: si per se totum transparet, dicitur perspicuum interminatum. sicut aqua. & aer: si in extremo tantum apparet, uocatur perspicuū terminatum, sicut mixtum, & compositum omne corpus. Interminatum perspicuum est, quod per se totum, & in se toto tanquam propriam formam lumen recipit, quod ob sui raritatē continere non ualet: nam si retinere posset; semper splendidum esset, & clarum. non igitur ut substantialem actum ei præbentem esse illud recipit, sed ut assistentem formam; qua ipsum conspicuum redditur uisibile. Propria etiam natura interminatum perspicuum abscolor est (inquit Philosophus) nam cū aliorum colorum sit susceptiuum, & ministratorium nullum ipsorum passiuè recipit, & si aliqui in peruio diaphano cernuntur colores, non ueri, sed instabiles sunt, & qui alij propè alij longè appareant. Terminatum autē perspicuum est compositum corpus, solidum, ac densum certis ac firmis coloribus præditum. hæc enim perspicuitas ubique colore formata conspicitur. hæc quippe ratione dicit Alexander Perspicuitas uerò quæ in solidis, & duris corporibus reperta est intraneum, atque immistum colorem habet. Idcirco nequaquam accidit, ut nonunquam colorem habeant, nō-

Alexā. 1. de anima capite citato

nunquam

nunquam colore careat. sicut perspicuis quæ „
interminabilia sunt, euenire solet, ut interdũ „
lumen habeant, interdum non habeant. Cæ- „
terum eorum quæ hoc pacto perspicua sunt, „
alia plus, alia minus perspicua esse anima- „
uertimus: quod ex quantitate mixtionis eius „
corporis accidit, quod unum minime omnium „
perspicuum est, id autem est terra, quæ eo- „
rum quibus immiscetur perspicuitati impedi- „
mento est. hæc Alexan. Ista uerò perspicui- „
tas quæ in solidis corporibus inuenitur, cum „
in naturali potentia sit ad colores omnes su-
scipiendos, eorundem subiectum, & materia-
le principium dicitur. Neque ueram mate-
riam facimus, sed secundum proportionem,
& analogiam tantum: sicut enim in reliquo-
rum accidentium generatione suum subiectũ,
& materiale principium secundum similitu-
dinem datur, ita & in coloris productione,
ut enim quippiam sit alicui formæ subiectum.
non satis est, esse substantiam; uerùm necesse
est habere talem potentiam ad illam formam
sumendam, utputà in casu nostro, subiectum
coloris est colorabile: atquæ hæc facultas po-
se, scilicet, colorari à peripateticis nomina-
tur perspicuitas, & hæc colorum subiectum
et materia dicitur. quod quidem et Alex. cõ- Eodem
firmat. dum ait. Cum enim corpus omne co- libro, &
lorem suscipere natum sit, plus minusq; eius capite.

naturæ particeps est, quam perspicuitatem appellamus. hæc enim continens materia colorum est. Necessarium est enim ubi color adfuerit, susceptricem quoque coloris materiã esse. Cum uerò hæc adeò manifesta sint, ut non indigeant longiori declaratione, de istis nihil aliud disputabimus,

De Lumine. Cap. XXXI,

Eodem citato loco.

LVcem autem fieri dicit Alexander per habitum earum rerum, quæ illustrare possunt ad ea quæ collustrari nata sunt: hãc autẽ à lumine multi distinguunt; dicentes lucem lucidi corporis per se affectionem esse, quæ circumcirca ipsum refulget: lumen uerò lucis imaginem, ac similitudinem esse, extra scilicet difusam, & propagatam. Nos autem hæc confundimus, cum re idem sint, ne uocũ multitudinem lectorem confundamus. Dicimus igitur lumen duobus considerari modis, uno modo secundum quòd defluit, & emicat à luminoso corpore, ut putà à sole, aut ab igne: sic quippe luminosi corporis nominatur affectio, siue perfectio. Alio modo in lucida sui natura simpliciter consideratur, prout illuminat, colorató; perspicua corpora omnia, & sic actus, & color perspicui appellatur: actus interminati diaphani: color uerò termi-

nati

nati perspicui. Lumen .n. dum peruium, & interminatum diaphanum undiq; collustrat, illius forma, & actus nominatur, qui ab illo separabilis est, & sicut asistens ipsum perficit, luminosum, & uisile reddens. Interminato autem & finito diaphano secus profectò lumen operatur, dum illi commiscetur & temperatur; ipsum nanq; inseparabiliter perficit: suoq; lumine proprium format calorem. Unde & terminati diaphãi color dicitur Coloris enim forma à luminis forma in perspicuo opaco immersa proficiscitur. Dum enĩ diaphano opacitati iuncto commiscetur, imperficitur, & in deteriorem permutatur formam 'quæ color dicitur. Et si enim lux colori naturam formamq; elargiatur, non propterea idem cum colore existit ccloris enĩ natura, alia est à uatura luminis, & licet originẽ formamq; habeat à lumine, degenerat tamen à luminis specie, in speciem lumine inferiorẽ & imperfectiorem, Quoniam igitur tria hæc coloris principia in mixtis cunctis corporibus reperiuntur, idcirco uniuersaliter mixta corpora omnia ab interiori colorari censentur quòd uerò colorum principia compositis cunctis corporibus insint, inde liquidò patet, quod omnia mixta ex quatuor composita sunt elementis; quorum de numero ignis est luminosus, aer uerò aqua, & terra, perspicua si-

Secũdo d'anima text. cõ. 69.&70

mul & opaca, licet ſecundum magis, & minus huiuſmodi dicantur. cum itaq; quatuor elementa coloris principia in ſe metipſis includentia, mixtis corporibus communiter inſint; meritò igitur hæc ipſa mixta corpora ab interiori colorari, & proprij coloris cauſas in ſe ipſis retinere dicuntur, Nunc iſtis ut fudamentis declaratis, quomodo fiat color exponamus.

Quomodo Color generetur, Cap. XXXII.

FAs non eſt diciere colòrem ſimpliciter, ut à ſubiecto ſciunctus eſt, effici, & formari: quoniam compoſitum, & non forma, neque accidens apud peripateticos generatur, Color enim (inquit Alex.) è numero illorum entium exiſtit, quæ in alijs nataſunt eſſe, quæ minime fiunt, ſed à ſubiecto fluere dicuntur. A' perſpicuo itaq; ſubiecto lucido contemperato corpori color emicat, & emanat, ſicut & reliqua accidentia omnia à ſuis ſubiectis emanare uiſuntur. Terminata autem perſpicua ipſa ſunt, quæ actu colorata fiunt; nam cum lucidum corpus terminato diaphano opacitati iuncto commiſcetur, ſuo lumine naturaliter illud perficit, & colorat. ſic utiq; terminatum diaphanum colore ornatur, & actu coloratum fieri dicitur, quòd autem termina-

ta

ta corpora colorata ſint; ex luminis, & diaphani temperie mutua id aſſequuntur. quòd uerò proprios, & certos colores retineant à terra id habent. hæc nanq; fluidis permixta elementis firmitatem, & conſtantiam eis impartitur; eiusq; uirtute mixta corpora colorem retinent, & conſeruant, id quod alia elementa præſtare non poſſunt; cum fluxibilia & interminata proprio termino. ſint. Eſt igitur terra in cauſa ſua conſtantia, quòd terminata corpora certum ſibi retineant colorem, & quoniam exteriores terræ partes ſui craſſitudine, & opacitate internis obſtant partibus; obumbrant enim illas, neque lumen ad eas penetrare ſinunt; hinc euenit, quòd colores in profundo mixti corporis clauſi uideri probibentur. Et ſi enim terminata, & ſolida corpora per totum ex lucido, diaphano, & opaco ſint permixta, & undiq; æqualiter, & in imo, & in ſuperficie colores ex ijs principijs formantur: nihilhominus nullibi hi actu cernuntur, niſi in ſuperficie, & corporis termino. cũcta quidem ſolida corpora à uiſu per ſuas extermitates aſpiciuntur, quæ uerò in imo colorata ſunt, nunquàm uiſuntur, niſi p craſſarum partium. medij illuminationem probibentium, remotionem, ac ideo potentia uiſibilia dicuntur. Ariſtoteles autem uiſiliũ colorum finitionem tradens, hos ſolummodo, qui

Lib. de ſenſu & ſenſi.

qui in corporis extremo sunt constituti, definit quando hi, soli sunt, qui actu uisuntur, ac ideò bene dixit Color est extermitas perspicui
" incorpore terminato. Terminati perspicui
" extremitatem hic uisilem colorē Philosophus nuncupat, pro eo quòd in corporis extremo aspectui accōmodato ille locatus est. Sola qdē perspicuitas, quæ in terminati corporis termino consistit, colorem recipit, qui actu semper uisilis est medio illuminato existēte. Nullum enim prohibens obstaculum adest, dum medium est illuminatum, quin uideri possit.

Primo d' anima capi. que sunt per se sensibilia.

Quamobrem & benè exposuit Alex. idcirco inest inhæretq; superficiei color, in qua omnis apparentia colorum est. sola quippè corporis extremitas apparens, & manifesta est. Itidē quoque color idem est, quod apparet, & manifestum est. qua parte enim uisiles colores
" sunt, eadem coloratum quidpiam esse dici-
" mus, in extremo autem, & superficie uisiles
" sunt, quo fit, ut color terminabilis perspicui,
" qua perspicuum est, terminus iure dicatur.
" Hactenus ipse. Perspicuitas itaque, quæ in determinati corporis superficie reperitur, dū lumini miscetur, perficitur, & colore formatur. Huiusmodi nempè perfectio, & actus, & terminus & extremitas à Pilosopho & Alexandro nominatur. Idem profectò ac si dixisset. Color est forma perspicui in extremo

terminati

terminati corporis. & hæc res ipsa est, quæ interminatum diaphanum actu mouet, & uisum immutat. Qui uerò in profundo absconditus est color, secundum actum mouere diaphanum non potest, nec uisum immutare cũ crassities, & densitas terrestrium partium lumen non admitentiũ, id prohibeat Sic utiq; color ut actu & diaphani, & uisus est motiuus à Philosopho definitur.

De extremarũ specierũ coloris productione. Cap. XXXIII

HIc quidẽ color prima sui diuisione in duas primas species partitur album (inquam) & nigrum: & hæ extremæ, & contrariæ species colorum dicuntur, quibus affines sunt flauum & fuscum; flauum; scilicet albo, & fuscum nigro, Album nanq; in colorum genere se habet ut habitus; nigrum ut priuatio. ideo cum lumen sit forma coloris, â quo scilicet coloris natura per degenerationem quandam descendit, in albo est plurimum luminis pertinetq; album ad lumen. In nigro exiguũ luminis est, plurimumq; opaci, pertinetq; nigrum ad tenebras. Nequæ dicendum in nigro colore nihil luminis inesse, quoniam uerũ non est: nam in nigro aliquid luminis adesse summa est necessitas: siquidem color non esset: sine lumine enim color non fit, nec contingit aliquid

Decimo metha. text. 7.2 Phys. tex. 15.

aliquid colorari: id quod infectores lanarum maximè oſtendunt, dum ex glaſto tincturam conficere ſtudent, ij nunquam illam abſoluũt niſi glaſti infuſioni oportunè commiſcuerint fæcum aduſtrarum cinerem, quam magiſtrã uocant. hæc enim lumine pollet; quod tincturæ iuſtè impartiens, illam perficit, & colorat. Intelligimus igitur nigredinem in mixtis fieri, non per omnimodam luminis abſentiã, ſed propter exiguam illius quantitatem: in illis enim mixtis, quæ nigra ſunt, minimum inter omnes colores luminis eſſe cenſetur: ſicut è contra in albis mixtis plurimũ luminis inter reliquos colores iure eſſe perhibetur, Fit itaque albus color cũ ſumma multaq; lux intenſo perſpicuo, exiguæ, & debili opacitati iuncto commiſcetur. Per claræ enim lucis cõmiſtionem cum ſummo perſpicuo terminato remiſſam opacitatem tenenti exoritur albedo è contrario color ater fit cum modica, & imbecillis lux remiſſo diaphano multæ, ac intẽſæ opacitati, iuncto commiſcetur. Per exigui itaq; & debilis lucis commiſtionem, cum terminato remiſſo diaphano multam, ac illam intenſam opacitatem undiq; habenti nigredo naſcitur. hac profectò ratione dixit Auer. aer igni commiſtus claro colorem efficit album: denſus autẽ & turbidus ignis terræ commiſtus atrum nimirum producit colorem. Diaphaneitatis

[Margin, handwritten: Albus color quo modo fiat.]

[Margin: Lib. de ſenſu & ſenſi.]

phaneitatis itaq; natura multipliciter, & uariè cum terestri opacitate coniuncta, ac diuersimodè à lumine illustrata, & colorata diuersitatis formationis coloris in albore, & nigrore, & in reliquis medijs coloribus omnibus causa existit: Cuncta hæc omnia coloris formationis discrimina. Alexan. descripsit, dum ait. Enim uerò color in omni perspicuo fit lucis cuiuspiam aduentu: huiusmodi autem se habet ignis, siue extrinsecus sit siue immixtus differentia uerò plus minus ue persqicui exilor, huberior'ue mixtio eius, quod collustrare natum est, discrimina colorum efficit. album enim & luminosum apparet, ubi purius perspicuum, & plus lucis est: minus autem & remissius est id quod ad nigrum declinat; hactenus enim ibi perspicuum esse dignoscitur. illud idem inferius repetit dũ inquit. atq; hæc profecto natura perspicuis terminabilibus insita, atq; immixta alijs exuberantius, alijs exilius colorum generationis & descriminis causa existimanda est. Hæc igitur tria, lux, diaphanum, & terestre opacum, omnium tũ extremorum, tum mediorum principia colorũ constituimus;, quando ex horum inuicem cõpositione æque medij, sicut extremi formantur: Et ex uaria horum proportione, & mixtura uarietas in his omnibus innascitur, & si enim ex primis, & simplicibus coloribus inuicem

Pri. de anima cap. quæ sunt per se sensibilia, & q̃ per accidens.

uicem

uicem temperatis, & secundum proportionē mixtis medij gignantur colores: atq; ex eorūdem etiam mediorum sibi inuicē permixtorū temperamento medij quoq; alij fiunt; prima tamen omniū mixtura ex his simplicibus principijs oritur Sed hæc alias declaranda dimittimus, & ad quatuor humorum colores explicandos properamus. Flauum, inquam, album, rubeum, & nigrum.

Cur bilis. flauo, uel pallido infecta sit colore Cap. XXXIIII.

FLauum igitur superius, albo propinquum facimus ex Philosophi mente in lib. de sēsu & sensili, cap. de sapore; qui flauum sub albo, & fuscum sub nigro comprehendit. Est etenim flauus color sub albus splendore lucididateq; quadam præditus. efficiturq; huiusmodi à luminoso corpore sub obscurū perspicuum illustrante, ac splendorem illi imparCap. 2. tienti hoc quidem Alex. annuit, in quæstio„ num naturalium lib. primo, ubi inquit; ignē
„ sua natura album esse, sed flauum uideri, mix
Cap. 1. tione fumi nigri existentis. Author uerò de
„ coloribus hoc id ipsum clarius explicat, dum
„ causam refert, ob quam lixiuium fit flauum.
„ ait enim quocirca etiam lixiuium efficitur
„ flauum flammeo, & nigro aquam colorantc cinis nanque, qui aquæ iniectus, lixiuium facit

cit, puluis est, in quē materia usta redigitur hic pallido colore, ex flammeo nigroq; contemperato præditus est, cum enim reliquiæ exustæ materiæ cinis sit, hac utriusq; coloris mixtura coloratus inspicitur: à flamma nanq; suscipit flammeum, quem flauum refulgentē, ac coruscantem nuncupant: à rei combustæ fumo, nigrum arripit colorem; ex his utrisq; temperatis connatus pallidus eius color generatur. hic postea aquæ iniectus, sue originis uestigium seruans. flauo illam ornat colore. huius itaq; lixiuij exemplo apertè author hic insinuauit, non diuersa ab Alexandri sententia, ignem & solem flauos nominasse. Sed de hoc alias. ad bilis modo colorem explicandum ueniamus. flauo nempe colore tenuis, & amara bilis colorata inspicitur: nam luminosus ignis in perspicua & modice opaca eius substantia prædominans, flauo ipsam afficit colore. iccirco & benè de ea Galenus scripsit quod enim ueluti igneū in bile splendet, ipsam reddit flauiorem. flauam igitur bilem facimus, ob ignis colorem, qui cum flauus sit, & multus ibidem uigeat, flauo illam colore adornat. hæc quidem flaua bilis aliquando ruffa aliquando pallida apparet. ruffus enim, & pallidus color ad flauum proximè accedunt; in hoc quidē differentes, quòd flauus ad splendidum, ruffus uerò & palidus ad album uergunt: sed longè

magis

magis pallidus quàm ruffus ad album tendit. Ruffa namq; & pallida efficitur flaua bilis ex albicantis humoris admixtione. qualis est serosa humiditas: hæc enim flauo admixta humor splendorem remittit: & penes huius remissionem, modo ruffum, modu palidum illum reddit, quare & recte octauo de Hipp. & Platonis decretis scripsit Gal. iste sanè humor flauus, omnino colore est, atq; interdum multa admixta serosa humiditate ruffus, ac palillidus euadit,

Cap. 4.

Cur Pituita alba sit.
Cap. XXXV.

Pituita autem alba efficitur clari luminis præsentia illustrata: aqueus namq; pituitæ humor cum diaphanus ualde sit, & modice opacus: ab omni claro, & per lucido innati calidi lumine (in sui productione) illustratur, & albescit. Plato uerò albam pituitam facit, quia in eius generatione multæ paruæ ampullæ in ea continentur, quæ omnes speciē quādam exibent, qua talis color uisui conspicuus redditur: de ea siquidem in hunc modum scribit; Quum uerò ex recenti & tenera carne aliqid cum aere eliquescit uentumq; intus cōcipit, ab humiditate corripitur, ampullæ quædam inde existunt, quæ cum ob paruitatem singulæ uisum effugiant, uniuersæ molem quādam

Inter pituita alba sit secundum plationē

In thimœo.

dam

dam exhibent uidendam, coloremq́; ex spumæ generatione album habent; hanq́; omnem tenerioris carnis eliquationem spiritu inflatam album phlegma esse dicimus. nec multo post. item de ipso ita scribit. Album sanè phlegma ob ampullarum spiritum intus inclusum, infestum admodum est, foras uerò expirans ad cutim, mitius quidem euadit, uarijs tamẽ corpus albis maculis, & uitiliginibus inficit, aliosq́; huiuscemodi morbos parit, hactenus Plato. qui propter paruarum ampullarum multitudinem spiritum intus inclusum habentem, pituitam albam constituit. Alij autem citò ab hoc munere se expedientes aiunt; quòd cum aquæ, & aeri per se albus attribuatur color; Pituita uerò aquea cum sit, & aquæ elementum præseferat, alba uitiq; ipsa naturaliter erit sicuti & aqua; nam ut substantiã, ita etiam colorẽ ab ipsa mutuauit. sed ad sanguinis ruborem declarandum properamus.

Pituita alba cur ex quomo[...]

Sanguinit cur sit purpurerus, rubeusq́; Cap. XXXVI.

Purpureus color, phœniceus, & rubeus, & si inuicem differant secundum magis intensum, & remissum; siue penès obscurum, ũbrosum clarũ, & apertum: omnes tamen pro uno rubeo colore in præsenti capimus, quoniam has particulatim differentias perquirere non

Rubens color

intendimus

intendimus: Innascitur nanq; purpureus color à multo, intensoq; lumine terminato perspicuo permixto summam obscuritatem patiẽti cùm enim copiosum, & intensum lumen obscuro perspicuo, contemperetur, rubicundum statim colorem uisui representat, hoc quidem author de coloribus confirmat, (per nigrum & ombrosum, diaphanum opaco immersum intelligens) dum inquit: Quamobrem niger & umbrosus mixtus lumini, puniceum, nam nigrum mixtum lumini, tum quòd à sole, tum quòd ab igne emicat, conspicimus semper esse puniceũ: & nigra ignita omnia mutari in puniceum: etenim fumosæ flammæ, & carbones quando sunt accensi, cernuntur colorem habere puniceũ. Ex intensiori itaq; lumine terminato perspicuo, opacitatem in profondo habẽti, permixto, rubeum fieri corpus asserimus. Rubeus autẽ sanguis efficitur à uiuido innato animantis calido: qui cum lucidus & splendidus sit, crassam, & opacam eius substantiam simul perficit, & rubro colore adornat. quòd uerò innatus calor splendidus, & luminosus sit, cum ab igne esse habeat, non est, quod amplius comprobetur. Quòd autem sanguinis substantia opaca, & quodamodo densa sit, fibræ, quibus undiq; eius substantia est referta, ostendunt. fibrarum enim natura terrena est, & consequenter densa, & tenebricosa,

Secundo de par. anim.

Rubeus color [quomodo] fiat.

Rubeus sanguis quomodo fiat.

tenebricosa, unde & sanguinis essentia tenebrifica, & densa redditur: quamobrem damarum, ceruarumq; sanguis, dicebat Philosophus, cum fibris careat, dilutior, aquosiorq; existit. quòd autem fibrarum præsentia, ueluti concreta sanguinis substantia sit, ostendit Philosophus, dum ait; at uerò quandiu in corpore continetur, humidus est, propter calorem animalibus inditum, remoto autem calore statim concrescit, & densatur non à calore succeßente (addit ipse,) sed à frigore, iure igitur opaca, & quodamodo densa sanguinis substantia dicetur, & quoniam supra asseruimus quemadmodum à multo, & intenso lumine terminato perspicuo obscuritatem ĩ imo patienti, contemperato uerè rubeus, & puniceus resultabat color. iccirco iuxta prædicta cõcludimus; quòd sanguinis substantia rubro formatur colore, à ualido & intenso connato lumine proprio subiecto, opacitatẽ multam habenti, commixto, & temperato. Quòd quidem lumen si fortius intendatur, ac luminosius splendat. Rubeum cum flauo colorem sanguis permutat, sicuti in sinistro cordis uentriculo sanguinem est uidere, flauo colore præditum, à luminoso igne, ibidem plurimum uigente, elaboratum. hoc profectò author de coloribus annuit, dum dixit: copiosum autẽ lumen, & primo nigro temperatum, puniceũ

Libro 6. de Plac. Hippo. & Plato. cap. 8.

" qui cum floridus est, ac corruscans inflam-
" meum colorem mutatur, est etenim flammeus
" color ualde flauus, qui refulget, & corruscat
" ut flamma; corruscans uerò ac refulgens nihil
" aliud est, nisi luminis quædam collectio &
" densitas: species uerò auri emergit, quũ fla-
" uum, & solare benè condensatum enitescit:
" hactenus prædictus author hoc id ipsum. (de
" flauo scilicet sanguinis colore) primo de cri-
" sibus Gal. intendit, dum ait: quoniam &
" sanguinis color nonnumquam flauior existit,
" nonunquam rubicundior apparet, undẽ &
" sanguinem ipsum aliquando flauum, aliquã-
" do rubrum dicunt nunquam uerò sanguis ma-
" ximè flauus eundẽ habet cum bile ad summũ
" etiam flauescente, colorem, sed est illa quidẽ
" flauior, sanguis uerò rubicundior, nam qui
" apprimè flauus est sanguis, medius est, inter
" bilem, ac exquisitum sanguinem, in ijs, qui
" secundum naturam se habuerint, sed satis de
" sanguinis rubore, ad melancholiæ nigredinẽ
" explicandam accedamus.

Bilis atra cur nigra.
Cap. XXXVII.

Nigrum autem colorem progredi superius diximus ab exiguo, & imbecilli lumine commixto terminato perspicuo, opacitatem in profundo, & undique multam habenti:

modicum

modicum enim lumen modicam emittit lucem, quare obſcuro corpori iunctum, non niſi atrum, & obſcurum producet colorem. rectè quidem Auer. dixit, denſum ac turbidū ignem terræ commixtum, atrum creare colorem. Melancholia uerò quum craſſior, terreſtriorq́; cæteris ſit humoribus, ex propria natura illis opacior, & obſcurior erit. cum enim exigua admodum ei luminis copia iniecta fuerit ſiue multa; ſed craſſa, & turbida (ut inquit Auer.) non niſi atrum ſibi colorē aſciſcere poteſt. nigrum itaq; colorem melancholia naturaliter habet à confuſo, & exiguo lumine. & à craſſa pariter, & opaca connata ſubſtantia. Atra uerò bilis per aduſtionē genita, aduſtionis ut huiuſmodi colorem ſortitur & obtinet. quamobrem multi aiunt, quod aqua, & aqueus uapor dum ſicceſcunt, uel ui ignis, uel etiam ſenſim ui ſicci alterantis, & exiccantis in nigrum uertuntur colorem: hinc fumus lignorum humidorum ater eſt, carbonesq́; atri ſunt, fumo ſ. illo craſſiori, & aqueo intincti. hoc nempe modo author de coloribus de nigro ſcripſit: nigrum autem colorem fieri contingit, cum aer & aqua ab igne comburuntur; quare & omnia ambuſta ni- "
greſcunt, uelut ligna & carbones igne extin- "
cto: quin & fumus, qui ex latere prodit. ubi "
humidum. quod lateri inerat, excernitur, & "

" comburitur. Nigrum quidem colorem effici
" hic author docet, dum humidum ab igne aduritur: infra autem non solum ab igne, sed à quouis altero exiccāte id fieri asseuerat. Nos uerò, qui per luminis in opaco extinctionem, nigrum generari colorem diximus, non multum ab ipso discrepantes, unà cum medicis asserimus, & à calido, & à frigido atrum hunc creari colorem. innatum nanq; lumen (ut experimento omnibus manifestum est) tum à calido, tum à frigido imminuitur, & extinguitur, consimiliter & humor ab his utrisque æqualiter absummi contingit. siue igitur per luminis extinctionem, siue per humoris exiccationem nigrum fieri contingat, hæ utiq; due nigredinis cōtrariæ causæ rectè semper à Medicis recensentur; calor, inquam, & algor,

cap. 12. & Auer 4. col. cap. 22. secundo enim prædictionum, & primo de crisibus inquit Gal. siquidem nigredo aut ob uehementem accidit frigiditatem, qua ratione sanguis quoque nigrescit, congestis globulis:
" & quicquid extinguitur, in plenum nigrescit:
" aut propter exuberantem calorem, ctenī sanguis rursus trahit nigrorem, si crematur,
" quemadmodum alia omia corpora, & qui diutius in sole diuersantur æstiuo nigri reddūtur
hæc de melancholiæ colore dicta sufficiant. Ex iam dictis clarè patet, quæ nam sint ruffi, pallidi, fusci, ac liuidi coloris causæ: quos

omnes inter distillatis materiei colores supra recensuimus. Russi namq; & pallidi, quoniã albo affines sunt colori, eædem, quæ albi, & illorum causæ dicendæ sunt; sed tanto infirmiores, quanto ab ipso cadunt. Idem de fusco, & liuido tradendum; qui cum nigro colori sint propinqui, eædem ferè ipsorum causæ explicandæ erunt, quæ superius de nigro explicatæ fuere; eo tamen imminutæ & remissæ, quò ab ipso discendunt. hoc id ipsum de uiri colore quarto colliget Auerrois asserit, dum dicit; uiriditas principium est nigredinis, ob hoc causæ, quæ faciunt nigredinem, eædem sunt, cum causis, quæ uiriditatem operantur excepto, quia in uiridi sunt debiliores. sed de colorum causis satis superq; dictum sit.

Multi, paucíq; cattarrhi causæ.
Cap. XXXVIII.

AD Multi paucíq; catarrhi causas exponẽdas ueniamus. Multi autẽ catarrhi causa est multitudo primo, ac exuberantia humorum in cerebro, aut à procatarctica potẽti generata causa, in corpore repleto præcipuè, ac multis succis referto. aut à magna uehemẽtiq; cerebri, seu alterius principis membri cõmunicantis, & de mandantis discrasia creata in eodẽ plectorico corpore. Contra parui, modiciq; catarrhi, causa est modica, exiguaq; ma-

teria in cerebri meatibus existens; aut à debili præincipienti causa effecta, in moderato scilicet corpore; aut à parua. nec nimis sæua mala cerebri, siue alterius mãdantis nobilis mẽbri intemperie genita; in eodem, inquam, temperato corpore. Hactenus de singularum differentiarum catarrhi causis penes materiei partitionem excerptis. superest, ut reliquarũ catarrhi distinctiõum penes defluxum causas exhibeamus. Et prius à magni, celeris, crebriq; defluxus causis enarrandis exordiemur Mox parui, tardi, & rari causas dicemus.

Quamobrem destillatio aliquando fit Magna Celeris, & Crebra.

Cap. XXXIX.

Ponderis impulsus. Tractionis vi. expultricis vi.

SVpra ostensum fuit, capitis superfluitates trifariam deorsum semper descendere, proprij scilicet ponderis impulsu, tractionis ui, ac expultricis, uirtute. at longê frequentius humores à capite expelluntur, quàm ut trahantur, aut proprio pondere cadant: expultricis enim cerebri facultatis munus est excrementa singula pro uiribus pellere, siue fuerint nutrimenti reliquiæ, siue superflua inutilia, siue per inconcoctionem quomodocunq; ibidẽ collecta. Idq; maximè expultrix ipsa molitur dum ab Eorundem nocua irritatur præsentia, aliquando uerò absq; irritamento id propria uirtute operatur, cum ualida, & fortis extiterit

Quarto aphorismo 2.

terit: ualida nempè, & potens facultas, & si inutilium materierum collectio moderata sit, innato tamen robore multoties magnas illarum excitat excretiones: si uerò ingens excrementorum congeries fuerit, & malis qualitatibus affecta, quibus expultrix cerebri uis plurimum molestetur, immoderatos utiq; defluxus semper parturiet, & magnos, & celeres, & crebros, per omnesq; subsidij rationes illam extrudere nitetur; præcipuè si potens uirtus ipsa constiterit, porrò in excessibus auxilij rationes in uniuersum tres sunt, magnitudo, uidelicet. celeritas, & crebritas: harum etenim natura aliquando una tantum, aliquando duabus, aliquando tribus omnibus simul utitur, penes uaria irritamēta ac multiplicem eius necessitatem. Magna autem excretio dicitur, ubi ampla materiei copia excernitur: celer uerò quæ in modico, breuiq; tempore illico fluit: at crebra appellatur fluxio, quæ ab una ad aliam fluxionem breue quietis tempus habet: uel quæ modico interposito tempore alteram excitat fluxionē: Hæ nanq; tres presidij differentiæ excretionum cerebri excessibus opitulantur harū autē præsidij rationum, uti diximus, modo una, modo altera, modo omnes simul expultrici cerebri facultati subseruiunt: quum enim nimia, ac nocua humorum copia cerebri uirtus

Gale. primo de causis pul capite 3.

grauata fuerit, & cum hoc ipsa ualida & firma constiterit: tunc excretionum magnitudine se exonerare contendit, humores plurimos expellens: si uerò cum harum excretionum magnitudine non subleuetur, tunc celeritate nouum præsidium querit, celerrimas earum purgationes moliens. si autem nec magnitudine, nec celeritate etiam exoneraretur, sed adhuc opprimitur, ac irritatur; ultimũ crebritate subsidium tentat, crebriores earundem deiectiones faciens: Neq; enim ubi expultrix facultas magnitudine se plenè exonerat, celeritatem asciscit; neq; crebritatem, ubi ab ambabus auxilium consequitur: alterius enim illarum semper deffectus corrigitur altera, magnitudinis celeritate, celeritatis crebritate. He autem celeres, magnæ, crebreq; fluxiones sunt, quas nos planè auctas nuncupamus: quamuis paruam, raram, & tardã; de quibus mox dicturi sumus, ab auctæ fluxionis ambitu non excludimus: nam & si istæ paruæ, scilicet, raræ, ac tardæ, respectu magnæ, celeris, & cerebræ dicuntur; nihilosecius solitarum excretionum naturaliũ ratione, & hæ auctæ, præternatnralesq; sũt sed ad has manifestandas properamus.

Causæ

Causæ fluxionis paruæ, tardæ, ac raræ. Cap. XL.

PArua fluxio nominatur, ubi pauca materia excernitur, siue uirtutis, siue materiei uitio contigerit. tarda uerò defluxio est, quæ multo, longoq; tempore finit fluxum, motumq; suum. Rara uerò destillatio dicitur, quæ longum quietis tempus habet, anteaquàm altera exoriatur. hæ quidem omnes præternaturales sunt, & excretionibus naturalibus superadditæ. Itaq; paruæ fluxionis causa & ad uirtutem, & ad materiam referenda est: uirtus enim in causa existit, dum infirma, imbecillisq; est, impotens ad multas excernendas purgationes: quare exiguam, ac modicam tantum detrudens, paruum efficit defluxum: si uerò materia causa fuerit, tum sola materiei paucitas, nulla mala qualitate infesta, huius causa dicetur; nam pauca ipsa existens, parumq; expultricem stimulans, quantumcunq; uirtus sit potens, non nisi modica excernetur materia, pauci, defluxus immediate causa. Raræ autem, ac tarde destillationis causæ, & frigiditas, & uirtus, & materia esse constituuntur: frigiditas prout materiam immobilem, ac torpidam reddit. uirtus nanq; prout infirma, imbecillisq; est; sic quidem non nisi interposita mora, longoq; conamine materiam expellere potest: tarda tamẽ

fluxio

Virtus

materia

fluxio magis quâm rara infirmiorem uirtutẽ demostrat. Materia autem tardæ, ac raræ fluxionis causa dicitur, tum ratione propriæ substantiæ, nam crassa, uiscidaq; existens expulsionis contumax est: tum qualitatis ratione, quoniam nulla mordaci, aut acuta prædita est qualitate; qua expultrix irritetur uirtus, ac commoueatur ad ipsam propellendam hæc satis dicta sint, de paruæ, raræ, & tardæ fluxionum causis.

Quæ sit catarrhi intempestiui causa. Cap. XLI.

INtempestiuum autem fluxum nominamus & qui consuetum præuenit tempus, & qui post debitam. & consuetam horam accedit. illius autem qui debitum tempus anteuertit; causa est, materiei copia malis qualitatibus affecta, uehementius expultricem stimulans; quæ celeriter absq; mora nullam procrastinationem faciens, ad eam propellendam insurgit & debitum fluxionis tempus anticipat. Intempestiui uerò defluxus, qui post consuetum tempus moram interponit, causa est, paucitas, & inopia materiei, nulla mala prædita qualitate; qua expulsiua uirtus irritari possit & insurgere ad ipsam pellendam: quæ quãdiu pauca, & inops fuerit, impotens expultricem excitare, tandiu utiq; defluxum retardabit

dabit; si quidem necesse est, expultricem irritari, si suo munere fungi debeat (hæc enim maximè inter naturales uirtutes à noxij, & irritamentis exercetur) optima igitur ratione fit, ut tanto tempore tardet expulsio, quanto, inquam, irritatio morabitur.

Catarrhi subito ruentis causæ.

Cap. XLII,

DEfluxus, qui subitò confertimq; ruit, causa est, aut retentrix uirtus ipsa, aut proprium excretionum instrumentum, peluis, uidelicet, & glandula; per quæ excrementa pedetentim excernuntur. Retentrix enim facultas, huius causa dicitur, dum propter exuberantem humorum copiam, aut ob prauam aliquam eorundem discrasiam labefactari cõtingat. tunc enim præcipites (nulla ui retinente) deorsum propria grauedine succi trahuntur. Idem etiam euenit in proprij instrumenti resolutione, peluis, scilicet, & glandulæ; his nempe quauis occasione resolutis, illicco humores proprio impetu deorsum ferũtur, nam remoto continente, ut statim ruant, necessum est.

Continuarum, & intermittentium destillationum causæ.

Cap. XLIII.

COntinuam autem destillationem dicimus que qdem assidue destillat; nec unquàm

usq;

usq; ad iudicium & solutionem desinit. Intermittens uerò appellatur fluxio, quæ secundū tempus fluit, & fluere desinit, & solum per interualla est molesta. Continuæ quidem destillationis, quæ nunquàm desinit, donec omnino ad finem suum peruenerit, causa est materia multa stabilis, & pertinax; cuius paucæ duntaxat portiones educuntur, nec tota ūquā excernitur, nisi finito morbo, multoque interposito tempore: huic etiam morbosa subest dispositio, quæ nouum semper regignit humorem; aut aliunde suscepit, & nouæ recentiq; fluxioni perpetuò materiam præparat: sicq; continuata materia, continuus fluxus producitur. Intermittentis uerò destillationis, quæ per interualla tantum destillat, causa est materia pauca fluida, cito terminabilis; hæc quidem ubi tota ab expulsiua pellatur uirtute. intermissionis causa fit: nam tunc natura per aliquod temporis spatium quiescit; mox iterū noua coaceruatur materia, aut mala cerebri dispositione; aut quacunque alia de causa; quæ post quàm abundè creuit, huius copia expultrix cerebri irritatur facultas; quæ denuo uniuersam illam detrudit, & catarrhi interpollationem efficit. huiusmodi uerò cum quiete mixta fluxio, intermittens nuncupatur destillatio: totius itaq; in unum humoris excretio, intermissionis uera est causa; cùm per tantūdem

dem temporis, quòd noua regeneratur materia, natura quietem habeat: morbosa uerò, quæ huic subest dispositio, & certis temporibus excrementa aceruat, non primò. & per se, sed cumulatorũ excrementorum interuẽtu, interpollationis causa censenda est.

Breuium, diuturnarumq; fluxionum causæ. Cap. XLIIII.

LOngi, diuturniq; catarrhi dicuntur, qui longo diuturnoq; tempore finiuntur. horũ uerò causæ uariæ existunt, iuxta eorundem uarietatem. aliæ profectò sunt frigidi diutini catarrhi causæ; aliæ sunt calidi. Frigidi autẽ longi catarrhi causæ: duæ præcipuæ constituuntur, uirtus, inquam, & materia: uirtus enim diuturni efficitur catarrhi causa, prout infirma, imbecillisq; existit. uti in corpore simile, & in longa frigida ægritudine euenit. & hoc quidem, si salubris & non læthalis morbus fuerit: debilis nanque, & infirma uirtus naturaliter, & catarrhum, & quã unq; ægritudinem ad salutem terminandam protrahit; quoniam non suppetunt uires ut celerius eam deuincant, sic quippe expultricis unà cum concoctrice cerebri facultatis imbecillitas frigidi extensi, ac salutaris catarrhi causa constituitur. Materia uerò longi ac diuturni frigidi catarrhi causa efficitur; ex eo causa

quòd

quòd multa, crassa, ac uiscida intra meatus cerebri ipsa reperiatur; unà etiam cum frigida cerebri intemperie, & tempere, & loco frigido, ac reliquis procatarcticis causis, tum intemperiem, tum materiam fouentibus frigida enim crassa, & uiscida excrementa dissolutioni nimirum resistunt; & maxime si multa fuerint, ac conseruantes habuerint causas: quamobrem ut longo protrahantur tẽpore, necessarium est. è contrario in omnibus res se habet. in breui, ac cito sanaturo frigido catarrho. Calidi uerò diuturni catarrhi causæ sunt calidæ, tum cerebri, tum hæpatis malæ intemperaturæ, quæ longiori tempore partes has obsederint: diutina enim calida cerebri intemperies, quæ primario affectu calidi catarrhi materiam gignit; non nisi longo tempore cum altius radices iecerit, auferri potest; hæc quidem diutina calidi humoris generatione, diutinum calidum protrahit catarrhum. pariter longæua calida hæpatis intemperies, quæ secundariò, ac cerebri interuentu, calidum catarrhum producit, calido, inquam, uapore, & humore capiti communicato, diuturni calidi catarrhi causa constituitur: quando & ipsa eadem ratione, (quòd ualidiores scilicet radices egerit) difficulter solubilis sit: hæc enĩ hæpatis intẽperies lõga & diutina calidorũ humorũ, & uaporum generatione,

ratione, longè etiam, & diutinè calidum conseruat catarrhum. quum ijs utiq; omnibus lõgæuis intemperaturis, imbecilles semper naturales reperiuntur uirtutes: quæ cum impotentes sint breui fixas intemperies soluere, necessariò illas protrahunt: præsertim si futuræ salubres sint. è contrario cuncta hæc se habent, in breui, ac de facili terminatura calida fluxione. quoniam & uirtus potens, & ualida existit, & cerebri, & principium partium communicatium intemperaturæ recentes sunt, nec nimis intensæ, & ualidæ, cum exiguæ, ac modicæ materiei præsentia, & cum nullis seu paucis externis fouentibus, & conseruantibus causis: quæ omnia breuem, & citò sanaturum catarrhum ostendunt.

Cur aliquis Catarrhus magis die q; noctu affligat, & è conuerso.

Cap. XLV.

QVòd uerò catarrhus quis in die, magis quàm noctu inualescat, humor, qui destillationem efficit in causa est, ut putà bilis ipsa, quæ die plusq; nocte præualet, & mouetur. Hæc enim cum plurima in capite abũdauerit, & catarrhum promouerit, die plusq; noctu uberius effluit. quando tunc temporis multum promoueatur, & excrescat. Rationabile utiq; est ut eo tempore copiosior humor

fluat

fluat, quo & pluribus ipse fuerit, & plurimo cietur motu. Sed præter id etiam adest, quod diei calore cerebri meatus per quos excremēta purgantur, magis peruij, & aperti reddūtur, quare procliuius succi descedunt, & maiorem parturiunt fluxum.

Quod noctù autem magis quàm die excrescat catarrhus causa est frigidus, & humidus humor destillans, qui noctis frigiditate, & humiditate, superauctus uberius nimirū nocte q; die commouetur. Sed præter superauctum humorem adest noctis frigiditas, quæ externam corporis superficiem densando cutis meatus constringit, undè uaporosæ excretiones, quæ non nisi rare facta cute diflari possunt, introcluduntur, & incrassantur, & materiam catarrhi adaugent, quare abundantius fluere contingit, & hæc quidem quàm sæpissimè causa existit, quòd tam calidi, q; frigidi catarrhi noctu, quàm die magis inualescant, quoniam multo plus officit noctis frigiditas densando, & poros obstruendo; quàm diei caliditas dissoluendo, & peruias uias reddendo.

Singula anni tempora catarrhum generare. Cap. XLVI.

QVæ anni quatuor tempora sequuntur destillationes causas habent, ipsorū quatuor temporum naturas, ut efficaes exter-

nas

nas præincipientes causas. Hyemalis .n. cõstitutio, cum frigida, & humida naturaliter sit caput frigefaciens, & humectans frigidas destillationes potenter conciliat. Huic coniungitur, quod caput, & cerebrum pariter frigida, & humida sunt: undè facilè à consimilibus alterantibus causis ad frigidam & humidam trahuntur intemperiem. à qua frigidæ emanant materiæ frigidarum fluxionum proximæ, & immediatæ causæ. Frigus .n. (refert Gal.) cutim constipat, & humores digeri prohibet. Humiditas autem non modo remouet à corpore quicquam, sed etiam edicit. Hyemalis quidem humiditas aquea est, quæ corpora circumambiens undiq; madefacit, ac frigidis humoribus incrementum addit. Frigus uerò naturales concoctiones debilitans frigidorum crudorum humorum generationi magnam præbet occasionem. Id ipsumq; externos cutis meatus adstringens introrsum succos compellit, & fluere deorsum facit. his quidem modis hyemalis cõstitutio destillationes excitat. quamobrem benè scripsit Hippocrates. Si uerò hyems frigida sit, homines capita humida, ac pituitosa habere par est, & uentres ipsorum frequenter exturbari pituita à capite influente,

De Morbis vulg cõm. 2.

De acre, aquis, & locis

Ver autem & si salubre temperatumq; sit, & salubres temperatosq; ex propria na-

tura prægignat humores, nihilhominus, & fluxionis est causa: nam ipsum (ut Auic. scribit) cum æqualitate sua quam nominauimus, declinat, parumper ad caliditatẽ subtilem cœlestem, quæ quidem caliditas humores, qui quieti erant, currere, ac fluere facit cum impotens sit ipsos dissoluere. Humores itaq; qui hyberno tempore coaceruati sunt, & quodammodo concreti in cerebro persistunt ueris calore funduntur, & fluxum faciunt, tum calidum, tum frigidum iuxta currentis humoris naturã. Hac profectò ratione multi asseuerarunt catarrhum humorum multitudine productum, uerno tempore uigere, nam q hyeme multiplicati fuerunt humores, & immobiles ui frigoris persistebant, ueris tempore superueniente commouentur, & huberiorem parturiunt fluxum,

Fen. 2. prin. lib. doctri 2 capite 6.

AEstas etiam suo calore destillationẽ efficit, primo ultra modum calidiores humores, & in capite, & in uniuerso corpore adaugens: hi enim superaucti, quoniam tenues sunt, facile labuntur, & fluxum faciũt feruidi quidem succi dum in capite, aut per se, aut alterius membri consensu supercreuerint, ut deorsum descendant, expultrice (inquam) concitata, necessum est. Secundo loco æstas destillationem procreat, capitis uias rarefaciens, ac eiusdem pariter uirtutes sua

caliditate

caliditate resoluens, & debilitans: quibus debilibus factis, excrementa multa gignuntur, quæ per meatus peruios ab ea factos facilius labuntur, ac fluxum agunt.

Porrò Autumnus, & suas pariter procreat destillationes, nam cum frigidus simul, & inæqualis existat; eadem nempe die aliquando calorem, aliquando frigus continet, in prima & ultima diei parte frigus, media uerò die calorem. Prius enim sua inæqualitate caput afficit, mox diei calore ad catarrhũ illud disponit. Hic quippe calor capitis meatus aperiens, peruiam frigori ad intima ingredienti uiam reddit, quo d cerebri substantiam attingens eam refrigerat, quæ frigidæ futuræ fluxionis materiã subministrat. Alia præterea ratione Autumnus catarrhum concitat. sua enim subita ad frigiditatem commutatio eos, qui hactenus dilabantur, & per sudores euacuabantur humores, ad cerebri interiora detrudit, & in catarrhi materiam uertit Ita sanè Autumnus suas conciliat fluxiones.

Vt à Cælestibus corporibus fiant fluxiones. Cap. XLVII.

SEd præter quatuor anni tempora humida etiam cœli constitutio cum maleficis stellis, ac capiti infestis communis destillationis, que

ubiq; gentium uagatur causa inuenitur. Saturnus enim & mars in anni reuolutione in aqueo signo constituti. & iuncti præterquàm quòd & uentorum, & pluuiarum multarũ sunt occasio: uniuersalis quoq; destillationis (quæ communiter & omnes afficit) maxima dicuntur causa. Saturnus enim caput pituita replet. Mars. autem suo excedenti calore illã dissoluit, & fluere facit: sicuti superiore Anno. M. D. L. IIII. his prauis syderibus in signo Piscis constitutis, euenit. Tunc enim temporis, ut recens adest memoria, molestæ & graues destillationes omnes ferè Italiæ partes infestarunt. Quæ nisi Veneris benignignitas anni domina adfuisset, longè admodũ grauiores, & molestiores illæ fuissent. Huius ergo solius syderis gratia ubiq; ferè incolumes extiterunt.

Cur non semper catarrhus per easdem uias fluat.
Cap. XLVIII.

QVòd uerò catarrhus quis per solitas, & proprias uias, & quidã per insolitas ac improprias descendat; aliquis uerò per uenas, & arterias deffluat: materiei tum copia tum situs, nec non uasorum habitudines in causa sunt: Materiei quidem locus, & situs in causa est, quòd per easdem fluidæ materiæ

deportantur partes, per quas consistunt, & locantur, ut putà si in uijs ductuum, per quas cerebri recrementa purgantur, aut intro uenas & arterias materiæ persistunt, per eosdē pariter locos & situs hæ naturaliter deferuntur. si uerò adeo excreuerit, & abundauerit materia, ut soli i meatus minime ei satisfaciat, tunc undique spargitur, & undelibet fluit per improprias scilicet & inordinatas à natura uias. Vasorum autem habitudines materierum ad intra uasa fluentium causæ asseruntur cum præter eorundem raritatem, & colliquationem introgreditur materia, quæ extra persistebat, & per ipsorum internos riuos descendit. si contra densæ. fortisq; texturæ uasa extiterint, & materia extra resideat, tūc extra uasa undecunq; defluet. Quæ uerò à capitis uertice extrinsecè materia distillat, si in uenis existet, per easdem fluet, si extra undiq; per pericraneum, & insolitas uias descendet. Hactenus catarrhi causis penès fluxum & motum consideratis, superest nonnullas illarum distinctionum causas percurrere, quæ tum fluxui, tum materiæ communes dicuntur, & prius ab illorum defluxuum causis exordimur, qui tum primario à cerebro, tum per aliorum membrorum consensum genita dicuntur.

Per essentiam, consensumq́: Catarrhi generatio.

Cap. XLIX

PRimarium à cerebro genitum defluxum nuncupat Galenus, qui per se primo à malè affecto cerebro, & in similaribus, & in dissimilaribus partibus prouenit: quamobrem & tertio de sympt. cau. ipse scripsit. Grauedinis, destillationisq; causa est cerebrum, ut pars quidem similaris uel à frigore, uel à solis ardore ad intemperiem reductum, ut instrumentum uerò quatenus à plenitudine infestatur. Itaq; cerebri mala intēperies, & eiusdem cerebri meatus plurima repleti materia ob hanc ipsam intemperiem primarij à cerebro geniti defluxus, uerè ac per se immediatæ sunt causæ. Secundarij uerò, & qui per aliorum membrorum consensum fiunt defluxus, sunt qui non ab essentiali cerebri nocumento, sed aliunde sibi communicato nascuntur. Hi nanq; defluxus, & si à materiei copia cerebri receptacula replent, statim descendant, & procreantur, attamen materia ibidem coaceruata non ui propriæ cerebri intēperiei aggregata est, (quanuis eius frigiditatis præsentia multa etiam sit genita) sed ab inferioribus membris longè petita, & accersita fuit, uentriculi scilicet, aut hæpatis, aut uteri, aut cuiusuis potentis membri discrasia. Præcipuū

quidem

quidem membrum excitans in uiris catarrhū uentriculus existimatur: in mulieribus autē uterus: in utrisq; autem hæpar. Nam ab ipso humores ad caput transmissi catarrhos faciūt

AE par. n. primū humores per uenā cauā expurgans, quæ ad iugulum tendens ipsos apoplecticis uocatis uenis interioribus, & exterioribus communicat, quæ postremò eosdē ad caput traducunt. Hinc illi sua qualitate expultricem irritantes, & copia retentricem grauantes catarrhos producūt & per partes intrinsecas cerebri & per extrinsecas confluentes. Eæ autem omnes fluxiones contumaces diuturnæ, & periculosæ sunt. Neq; enim aliter quæ per partes extrīsecas fiunt fluxiones perniciosæ inueniuntur, nisi ab hæpate per istas uias in caput humores transmittantur, & à capite per illas easdem defluant. Hæc dixisse sufficiant de præsenti differentia, nunc exponamus quid sit catarrhus cum plenitudine, uel plectoria

Quæ causæ catarrhi cum plectoria, & cachochymia.

Cap. L,

Corporis autem plenitudinem dicimus, aut puri synceriq; sanguinis, aut omnium æqualiter humorum redundantiam, tum in uasis, tum in totius corporis habitudine: haud

igitur in duo iustè diſſecant genera, unum cũ humores omnes ſeruata qualitatis mediocritate ſupra iuſtam, & naturæ congruentem menſuram accumulantur. & increſcunt, de quo tertiodecimo meth. ſcripſit Gal. quando æqualiter interſe ſucci adaucti ſunt; id & plenitudinem, & plectoram, ſeu ſuccorum redundantiam uocant. Alterum uerò genus dicimus cum ſyncerus; & purus ſanguis ultra debitam proportionem reliquos in uenis humores exuperet. hoc quidem Gal. in libello de plenitudine innuit, dum ait. poteſt igitur ſanguis in plectoricis affectibus uehementer præcellere aliorum humorum nullus, nam ſi illorum aliquis plurimum auctus fuerit, cachichymia, & non plenitudo nominatur. idem confirmat libro 2. de comp. med. ſec. loc. dũ inquit. Plenitudo fit, quatuor humoribus pro portione auctis, aut ſolo ſanguine, Si uerò aut ſyncerus ſanguis, aut ſucci omnes ita æqualiter aucti ſint, ut lata uaſorum ſpatia diſtendant, tunc plenitudo, aut multitudo ad uaſa nuncupatur. hancq; contra Iulianum Galenus ſcribens duplicem facit, unam in quo uaſa plus humoris habent, quam habere debent: aliam quæ non ſolum naturalem menſuram excedit, ſed præterea intro uaſa non recipitur. ubi autem humorum redundantia tanta eſt, ut uires grauare poſſit, tunc multitudo

ad

ad uires appellatur. huic quidem accidit. q̃ & multa mediocrisq́; sit. pro uirium robore. & imbecillitate: incipereq́; potest cum bonitate humorum, non tamen diu potest cum illa permanere, quando quidem omnino necesse est, humores qui regi à uiribus nequeunt, putrescere, & corrumpi. ipsam autem uiriũ plenitudinem duobus apud Gal. modis corrũpi contingit; aut exiguè & diminutè; aut amplè, & completè: si diminutè, & parũ, ita, ut sanguis eo, quod ipsum uitiat, euacuato ad suam naturam redigi queat, tunc adhuc plenitudinis nomen seruat. uerùm si magnam & ultra modum euersionem patiatur, sic, ut non possit iterum ex naturæ concoctione ad primam humoris reddire bonitatem, hãc simpliciter corruptionem nominat Galen. Cachochymiam autem humorum affectionem iuniores nuncupant, tum quantitate, tum qualitate còmuniter in omni corporis parte obnocuã. hanc quidem modo ex prauis, & uitiosis succis, modo ex putredine, & corruptela fieri tertio de temperamentis scribit. Gal. Non immeritò igitur ex horum redundantia humorum cochochymiam fieri inquiunt, nam quã primum hi ultra solitam proportionem excreuerint illicò, praua se induunt qualitate, unde & quantitate & qualitate obnoxij raddun tur. quamobrem tertiodecimo meth. dicebat Capite 3

Gal.

" Gal. ubi uel flaua bili, uel nigra, uel pituita,
" uel serosis humoribus refertum est corpus, ca-
" chochymiam nominant. hoc idem in libello de
" Plenitudine repetit dum scribit. Si sola palli-
" da bilis, quam & flauam nuncupant, aliquã-
" do superauerit, ut in regio morbo laboranti-
" bus, non adhuc plenitudo, uel plectorica di-
" spositio, sed cachochymia huiusmodi affectus
est: hoc pacto in atra bile, & pituita dicendũ
Hanc ipsam multi in duas etiam dissecant par
tes, in mitiorem scilicet & deteriorem, Mitior
cum pituita, aut utraq; bilis, seu serosus hu-
mor immodicè accumulati sunt, seu cum in san
guine non sua iusta naturaliq; proportione, &
concordia tenentur. Deterior cum prænomi-
nati hi succi à conuenienti, & propria consti-
tutione in uitium prolapsi sunt: quod aut sub-
stantiæ eorum, aut intemperiei corruptio quæ
dam est, atq; horum utrumq; rursus, aut cũ
putredine, aut circa putredinem contingit.

Febrium, quæ cum destillatione sunt, causæ. Cap LI.

MOdo ad febrium catarrhi causas explicã
das accedamus, Hæ nanq; tum in capite
tum in subiacentibus partibus possunt consiste
re: ĩ capite quidem febrium catarrhi causæ di
cuntur inesse, prout ipsius catarrhi materiæ
multæ, & superuacuæ in capite consistunt,
ibidemq;

ibidemq; constipatæ, coaceruatæq; sunt. quæ cum non satis ob multitudinem difflari possint putredine concepta, putridarum febrium causæ fiunt. & de his quidem excrementis febrẽ accendentibus nono de usu partium Gal. locutus fuit, dum excrementorum cerebri nocumenta recensuit dicens, Alterum uero scilicet detrimentum quòd collecta hæc excrementa tandem computrescunt, eoq; modo, acriora simul & calidiora reddita, inflammationes, herysipellata, hærpetas, carbunculos, febres innumerabilemq; aliorum morborum turbã exuscitant. ne quid igitur eiusmodi accideret & maximè in partibus principibus natura magnam curam adhibuit, ut superflua excernerẽtur. In subiacẽtibus uerò partibns febres in catarrhis excitantur, tum in uasis, tum extra uasa: in uasis dum ad intra canales materia fluit, hæc enim sui copia, seu lentore aut crassitiæ facillimè angustos uasorum obstruit meatus; quæ postea obstructio innati calidi euentationem, & transpirationem prohibens, putridam accendit febrem. extra autem uasa febris à destillatione gignitur, propterea quòd defluentes humores ibidẽ extra uasa multi colliguntur; qui quoniam in loco incongruo, & affecto impacti continentur, & proprio calore destituti ex quacũque occasione corrumpuntur, & putredine adiuncta, calo-

rem

rem intendunt, putridamq; accēdunt febrem Sed præcipuè biliosæ fluxionè febrem parturiunt. eò quòd & intra, & extra uasa statim putrescant cohartatæ. Hæc quidem satis de causis febrium catarrhos insequentium.

Quid catarrhus cum tussi & huius causa.

Cap. LII.

CVm generatī sīgulas catarrhi differētias pseq̄bamur, alios cū tussi nōnullos autem cū difficili respiratione dicebamus, q̄ cū declarāda supsint, cogimur ōninò illius causas recēsere, Verū qa hæc recte cognosci nō possūt nisi prius qd ipsa sit tussis, & quotuplex declarēus propterea ab ipsa exordium summemus. Tussis igitur est motus instrumentorum anhelitus à uirtute animali motrice, qua natura intendit expellere, quod in tracheia arteria lædit uel in propinquis membris. est enim (inquit Gal.) in quacunq; animali particula facultas q̄ qđ molestat, aut qđ pternaturā in ipsa est collectū, expellit. Sed pter naturalis expultricis facultatis excernētes motus, tres. maximè recēsēt tussis, inq̄; sternutatio, & uomitus: qbus natura obnoxiū cōtristāsq; ōne ualidè ptrudit & si enī āimal nec sternuere, nec uomere, nec tussire unq̄; didicerit. nihilhōinus cū morbosa causa aut nares, aut uētriculi hostiū, aut respirationis meatus obsederit, ptinus eā uel sternutamēto, uel uomitiōe, uel tussi reijcere aggreditur

tur. Huiusmodi profectò motus naturæ opera existũt, inter symptomata tamẽ, & deprauatos motus numerãtur, ob causas naturã ipsã, ut sic moueatur, cogẽtes. Deprauati nãq; motus õnes in triplici cõsistũt differentia, aut enim ab affectibus, qui præteruaturã sunt, tantũ oriũtur, natura ad horũ productionẽ nihil operante, sicuti est palpitatio, & cõuulsio; aut à morbo simul, & natura profisiscũtur ut tremor. & motus torpidi õnes, quiab ægra causãtur uirtute. Tertio deprauati efficiũtur motus (ut eodẽ lib. de sympt. cau. recẽset Gal.) à natura ipsa nõ simpliciter, sed stimulata, & coacta à causa præternaturã;, quales sunt tussis, sternutatio, & uomitus. Tussis igitur de qua præsens est sermo, deprauatus ẽ motus, & facultatis motricis uolũtariæ symptoma. licet infra Gal. inter naturalis quoq; facultatis symptomata illã reponere uideat, dũ à simplici spiritualiũ instromẽtorũ intẽperie tãtũ excitatur. Hanc autẽ tussim quã uoluntariæ facultatis symptomata faciũt, ita Gal. describit. Tussis est uehemens asperæ
pulmonis arteriæ efflatio, qua spiritus celeriter ”
foras erũpens, ĩpetu suo extrahit, exploditq; ”
excrementa meatus ipsis obstruentia, cumq; .i. ”
aggressu pellere, quod offẽdit nõ ualet, bis terq; ”
id tẽtare nõ grauatur, donec uoti cõpos fiat. ”
Expellũtur autẽ facile, quorũ nec nimis aquosa ”
nec glutĩosa essẽtia fuerit: aquosa nãq; propter ”
tenuitatem

" tenuitatem potius à ſpiritu deſeruntur, quam
" ultra deferantur; glutinoſa pertinaciter arteriæ adherent. Particulæ autem motum iſtum efficientes ex Gal. doctrina interiores intercoſtales muſculi maximè ſunt; inquit enim ipſe lib. ſecundo de motu muſculorum. qui intus ad coſtas muſculi ſunt, efflationis opifices dicuntur. idem repetit lib. quarto de locis aff.
" dum ait. ſanæ expirationem faciunt uniuerſi
" thoracem contrahentes muſculi: exufflationē
" quæ uehemens expiratio eſt, intercoſtales
" maxime: ſtrepentem exufflationem, qui in
" faucibus ſunt, hæc ille. Faucium itaq; & īter coſtales thoracis muſculi, exufflandi, crepitamq; exufflationem emittendi, quæ tuſſis dicitur, poteſtatem habent, Cum enim uias ſpirituum lædi (quibus præſunt) hi præſentiāt tunc tenduntur, & pulmonis bronchios, ac aſperam arteriam uehementer comprimunt, & ſpiritum extra cum impetu, & crepitu ad noxia excutienda celeriter propellunt: Hæc quidem ſtrepens, & ſimultanea ſpiritus expulſio tuſſis nominatur. huic nempe ſuffragantur quatuor laryngis muſculi; qui ſecundam eius cartilaginem tertiæ copulant: hi quidem in tuſſi contrahuntur, & ſummum laryngis hoſtium aperiunt, & exeunti ſpiritui patentē faciunt uiam; ſubſidium quoque eidem præſtant ſeptum tranſuerſum, exteriores intercoſtales

Circa finem.

coſtales

costales, & qui ad thoracem perueniunt ex scapulis. & collo musculi: hi omnes pectus dilatando ad aeris inspirationem operantur, qui efflationis, & tussis materia fit. Musculi autem superadicti, quos tussim facere declarauimus, ut ipsum efficiant, dupliciter concitantur, Vno modo cum in propria alterantur substantia, altero modo cum uiæ spirituum, tracheia scilicet ipsa, & pulmonis brõchij læduntur. si nanq; eorundem substantia inæquali intemperie, siue calida, siue frigida afficiatur exiguam, & aridam procreat tussim, quæ inter naturalis facultatis syptomata numeratur: quoniam ab expultrici naturali musculorum facultate genita est. thoracis nanq; musculi, & intercostales interiores inæquali intemperie laborantes, molestiam patiuntur; quare eorundem expultrix uis irritatur, & ad illam insurgit expellendam per asperas pulmonis arterias. dum uerò id quod contristat per pulmonis bronchios extrudere contendit, propriam ipsorum musculorum substantiam contrahit & concutit, ad quam contractionẽ, & concussionem asperæ quoq; pulmonis arteriæ ob mutuam cognationem eodem ferè contractionis, & concussionis motu trahuntur; unde spiritus agitantur & foras erumpunt, & paruam ac siccam efficiunt tussim, siue leuem quendã tussiendi impetũ (inquit Galen.)

Libro 6. d' morb. vulg. & quarto aphor. aphoris. 54-

Primnm genus tissis.

Alterũ

quem

tusſis genus.

quem greæci cerchnos uocant. Alter uerò modus, quo thoracis, & intercoſtales muſculi, ad tuſſim moliendam irritantur, eſt cũ uiæ ſpirituum tracheia ſcilicet ipſa, & pulmonis bronchij afficiuntur, ac obſtruuntur, Tunc enim uehementer muſculi ſe ſe pulmoni inijciunt, ac ipſum uiolenter conſtringunt, quo ſcilicet multum ſimul & celerem efflatum moueant, ut ſuo impetu obſtruentia, lædentiaq; omnia propellant. Prædicti enim muſculi hoc ipſo compreſſionis motu à motrici uoluntaria facultate ornati fuere, propter ſpiritus uiarũ ſalutem, & tutelam. ipſis nanq; præſunt, & ſuis motibus â contingentibus malis pro poſſe eas tutantur. Et ſi enim efflatio hæc, & tuſſis per ſe primo à prædictis excitetur muſculis nihilhominus non proprie illorum dicũtur affectiones, cum non ipſorummet gratia mouentur, ſed aſpere arteriæ, & bronchiorũ pulmonis cauſa, ſuos conſtrictionis motus exercent. non immeritò igitur tuſſis, quæ uolũtariæ motricis facultatis ſymptoma eſt, pulmonis ac aſperæ arteriæ nominatur affectio, quando ob horum nocumentum explodendum hi motus præcipuè aguntur. Quæ uerò propter intercoſtalium muſculorum, ac faucium inæqualem intemperiem excitatur tuſſis (quã intra expultricis naturalis ſymptomata recenſuimus) ipſorummet efficientium partiũ

Tusſis q̃ ẽ pasſio aſperæ arteriæ, & bronchiorum puluis

Tusſis q̃ interco-

prop ia

propria nominatur affectio. quando ipsæ eadē affectæ partes ob suas remouendas aspectiones hunc tussis efficiant motum. sed ad harum causas explicandas ueniamus. Duo tussium genera fecimus, unum ad naturalem; alterū ad animalem pertinere facultatem diximus. Licet Auic. unum duntaxat tussis genus constituat, quam enim ab expultrici naturali uirtute fieri diximus. ipse ab illa solum exordiri, mox à uoluntaria motrici perfici asserit, dum ait. Tussis est ex motibus, quibus expellit natura nocumentum à pulmone, & ex membris ei coadiuuantibus & communicantibus, & completur cum dilatatione pectoris, & constrictione eius, & motu uelaminis. Nos autē unà cum Gal. duo illa obseruamus genera, & dicimus quod causa tussis, quæ ad naturalem expultricem uirtutem pertinet, est mala intercostalium musculorum, & faucium absq; materia intemperies, tam calida, quàm frigida tam humida, quam sicca, sed ut humida inter omnes minus efficax reperitur, ita sicca omnium efficacissima existit lenes partes exasperando. Inæquales igitur istarum partiū intemperies, aut solæ, aut inuicem coniunctæ, dummodo sine materiei præsentia fuerīt perpetuò hanc tussis speciem generant. Si uerò cum materiei copia intemperies iungatur, tunc materierum causa uia spirituum offen-

stalium mosculo rum est pasSio.

tem membranam ei subiectam dilatat, ac ele uat; per hanc uerò & pulmones, qui molles & laxi sunt, paratos quemlibet motum inse- qui, etiam distendit, & dilatat. hi utiq; distẽsi & dilatati facilè frigido aere, per asperam arteriam illabente, implentur; qui innatum refrigerat, ac temperat calidum, postquàm autem diaphragma ad naturalem situm se re- ceperit, atq; thorax, sua ipsius grauitate sese contraxerit, unà etiam pulmones contrahun- tur, & comprimuntur: qua compressione, quicquid in illis fuliginosum fumidumq; repe ritur, per expirationem excluditur. atq; hac ipsa etiam expiratione innatus quoq; contem peratur calor. Hæc quidem uoluntariæ facul- tatis inspirandi ac expirandi functio facilis semper, & salubris seruabitur; quatenus eiusdem præenarratæ causæ omnes, salubriter se habebunt; cum uerò aliquæ harum, aut omnes insalubres factæ fuerint. tunc illico in- naturalis, ac difficilis respiratio redditur. Dif ficilis autem ac innaturalis respirationis, quæ citra febrem existit, tres apud græcos diffe- rentiæ numerantur. Dyspnœa scilicet, asthma & orthopnœa: quæ omnes sub densæ & cre- bræ respirationis genere continentur: nam prout se intendit læsio aliud, & aliud nomen nanciscitur. Densus enim & creber spiritus dũ modicè sic angit, neq; ægrum ex toto strangu- lat,

lat. Dyſpnœa appellatur cum uerò intenditur & uehementior fit, ut ſpirare æger ſine ſono, & hanelatione non poſſit, Aſthma uocatur. cum accidit id quoq;, ne niſi recta ceruice ſpiritus trahatur, Orthopnœa dicitur, quæ quidem omnes indifferenter à Galeno Diſpnœæ etiam tanquam communi & generali nomine nuncupantur. Harum ergo difficilium reſpirationum, quæ citra febrem crebrum ac denſum ſpiritum inſequuntur, cauſam à deſtillāti capite exortam nunc dicere intendimus, Reliquas omnes cum innumeræ ſint, alibi declarandas, ſeruamus. Cum itaq; duo genera reſpirationum ſint nempe facilis, ac difficilis; habeatq́; utraq; iſtarum duas proprias partes, inſpirationem, uidelicet, & expiratioē: fit ut in totum quatuor ſint reſpirationis partes. Nos autem hic difficilis tantum inſpirationis, & expirationis, crebræ, inquam, ac denſæ cauſam inuenire ſtudemus, præſertim quæ à deſtillatione euenit, quando ad noſtrum hæc ſpectat proppoſitum, Crebri igitur inſpirati, & expirati ſpiritus potiſſima cauſa eſt aſperæ arteriæ. & pulmonis bronchiorum (qui pe ruij eſſe debent) anguſtia, & conſtrictio: nā cum ſatis hi dilatori ob anguſtantē materiam nequeant, uſusq́; urgeat, id quod deeſt, crebris, ac denſis dilatationibus ſuppletur. quoties enim ex deſtillatione lenta,

cap. 4. Gal. lib 3. de diſ. reſpiratione cap. 5.

De cauſis reſpirationis

ſed prius declarabimus quid reſpiratio ſit, ut quæ dicemus faciliora ſint. Igitur reſpiratio eſt thoracis, pulmonisq́; per dilatationem, & conſtrictionem motus, quem facultas efficit animalis, quo caloris natiui mediocritas conſeruetur. Thoracis enim diſtenſio frigidum inſpirans aerem, innatum calidum modicè frigefaciendo, & uentilãdo cõſeruat. idẽ quoq́; operatur thoracis cõſtrictio halitoſũ ac fumoſũ ſanguinis excrementum excernens. Fauilla enim & fumus, & fuligo, (inquit Gal.) & omnis huiuſmodi uſtæ materiæ ſuperfluitas nihilominus quàm aqua ignem extinguere cõſueuit. Itaq; (addit ipſe) ex uentilatione principij caloris inſiti, & ex moderata refrigeratione, & ex eius quod in ipſo ueluti fumoſum eſt in totum defluxione, unum coaceruatur caput, & ſumma, conſeruatio uidelicet caloris naturalis. Huius profectò nobiliſſime functionis tres recenſentur cauſæ, materia ſcilicet, efficiens & finis. Materia eſt aer, qui per os & nares trahitur, bifariam partitus, cuius altera quidem, & minor pars ad cerebrum per nares ſuggeritur; altera uerò maior per aſperam arteriam ad pulmonem dilabitur. efficiens eſt facultas uoluntaria, ac inſtrumenta ei deſeruientia, ſicuti eſt ſeptum tranſuerſum, thorax, & eius, & abdominis muſculi, ac nerui iſtis omnibus motum impar

De uſu reſpirationis. Eodem libro.

De cauſis reſpirationis.

tientes

tientes. Aſpera uerò arteria ſubſeruit, ut reſpirationis uia, ſicut & pulmo, ut materiei attractæ receptaculum, cuius dilãtationem, & conſtrictionem ſeptum tranſuerſum & thorax gubernant. finis uerò cuius gratia hæc omnia aguntur, eſt ut innati caloris symetria & commenſuratio ſeruetur. Vonluntas itaq; (ſubdit Gal.) ſimilis equiti exiſtit, qui habenarum motu equos ipſos impellit. Habenis autem ſunt nerui ſimiles, quemadmodũ equis muſculi. Aer eſt ipſa res, quæ ad finem conſequendum infertur, & effertur, finis uerò eſt calidi innati temperies, & uita. hæc quidem temperie ſemper conſeruatur. Cum igitur innatus animæ calor nimio languet ardore; illico uoluntaria motrix facultas, ad opẽ illi præſtandam, frigidum, inquam, aerem attrahendo, intemperiemq; corrigendo commouetur, idipſumq; & diaphragmatis, & thoracis ope aſſequitur. diaphragmatis, ſi modica inſtet neceſsitas; thoracis, ſi uehemẽtior urgeat. diaphragma nanq; frigidi aeris attractionem molitur, dum ſe deorſum trahit ſicq; conſequentia quadam pulmones ſecũ adducit, & diſtendit; qui leues, atq; rari facilè ducuntur, quocunq; uelis. Thorax autem hoc idem operatur, dum ui intercoſtaliũ muſculorum ſe diſtendit, & attolit, qua diſtenſione, primùm quidem, & maximè ſuccingen-

De cauſis reſpiratios.

duntur, aut compressione, aut quocunque alio modo quare altera malignior producitur tussis species, quæ ad uoluntariam motricem spectat facultatem. hæc quidem tussis à nocumento spirituum uias lædente semper excitatur. quamobrem uoluntaria thoracis musculorum expultrix ad illud propulsandum, & tussim hanc faciendam necessariò compellitur. Mala utiq; proprij respirationis organi affectio, tracheiæ, inquam, & asperæ pulmonis arteriæ. in similaribus, & in organicis partibus uera & propria huius generis tussis excitatrix causa existit. omne .n. impedimentum, quod spirituum cursum in asperæ arteriæ, & pulmonis bronchiorum meatibus retardat, siue id materia à capite destillans sit, siue inter edendum, & bibendum casu dilapsa, siue ibidem collecta, aut aliunde transmissa, qualiscunq; huiusmodi fuerit, uolntariam semper constrictricem thoracis facultatem ad constringendũ & hunc tussis motum afficiendum cogit, & compellit. idq; longè fortius molitur (inquit Auic.) dum consistit; & firmum offensaculum permanet, quam dum mouetur, & per latas tracheiæ uias discurrit. Pariter affectio omnis, quæ tum tracheiæ, tum bronchiorum pulmonis similares afficit partes, aut alterãdo seu diuidendo, uel pungendo, aut uellicando & exasperando, aut quocunq; alio modo per-
mutando

lib. 3 fen 10. tract 3. cap. 1.

matando siue primario affectu siue, secundario, siue immediatè, siue mediatè, quomodocunque illam malè affecerint, perpetuò expultricem thoracis musculorum facultatē ad tussim istam progignendam concitabit. Extrinsecus autem tussim excitant, quæcunq; membra pectoris alterant, & respirationis organa offendunt; qualia sunt nix pota, aqua gelida, frigidus inspiratus aer, & quæ frigida pectori imponuntur; item nimium excalefacientia, & exiccantia, sicut fumus, puluis, & calx. sapor præterea acutus, aut acetosus tussim mouent, quam acetum, acria, & austera omnia præstant. Constat apud Authores lapillos in animæ canalibus ex uiscosa materia progeneratos, qui asperrima tussis uexatione eiecti sunt. Paulus inter sanguinis reiectiones calculum quendam expuisse uidit. Infantes præterea cum à uermibus uexantur, tussiunt incessanter, Diligentiores in eodem spiritus tramite animalia gigni tradidere, quæ cum mouentur tussim faciunt. Tussis præterea alia sicca est, alia humorem continet, alia recens, alia uetusta. sed de his aliàs.

Difficilis Rerspirationis causæ. Cap. LIII.

NVnc agendum de ea catarrhi differentia, quæ cum difficili respiratione coniūgitur

aut crassa, aut multa pituitosa materia in aspera arteria, ac pulmonum brōchijs cumulatur, ita ut eorundem obstruat meatus, ac spiritus uias obsepiat, tunc densus semper ac creber redditur spiritus. Quoniam cor natiui caloris principium debita, ac solita refrigeratione, & mundificatione priuatum ob spirituum uias impeditas, utriq; urgenti necessitati, quibus angitur, crebra inspiratione, & expiratione satisfacere contendit. quando nec magnitudine, nec uelocitate uoti compos esse possit. occlusæ enim & adstrictæ spirituum uiæ cum attoli, & dilatari à materia coartante prohibeantur, magnæ respirationi incommodæ sunt Pari fortuna cum liberum non habeant spatiū per quod ueVociter distendi possint, celeri respirationi incongruæ existunt: at crebritati, quæ duro innititur instrumēto minime nocuæ sunt. Cum igitur repurgandi, & uentilandi instanti necessitati cor nec magnitudine, nec celeritate satisfacere ualeat, crebritate id assequi conatur. neque enim in his corrigendis affectibus alij sunt opitulantes modi: hæc quidem res ipsa est, quæ perpetuò defectus suplet, ac corrigit. Quamobrem benè dixit Gal. una omnino causa est crebritatis omnium actionum defectus; qui earum accidit singulis. asperæ itaq; arteriæ, ac pulmonis bronchiorū angustia, & obstructio, eorundem solitam, ac debitam

Lib. primo de causis pul.

primo d' causis pulsuum

debitam dilatationem prohibentes, crebræ inspirationis & expirationis causæ dicuntur: huicq; ipsi angustiæ, cum iuxtà materiei multitudinem, & intendi, & remitti contingat; penes suæ intensionis & remissionis uarias differentias, uariæ quoque densæ, ac crebræ respirationis species fiunt. Quòd modo inspiratio, modo expiratio crebrior ac difficilior reddatur; neccessitas, seu defectus maior, & minor, aut refrigerandi, aut expurgandi in causa est, id quod in inspiratione euenit, cum larinx, & aspera colli arteria, uel lenta, uel crassa, uel multa repletur materia; unde inspirato aeri aditus occluditur: in expiratione uerò hoc prouenit, cum pulmonis bronchij, ac intimæ eius fistulæ, & cauernæ oppletæ fuerint, quare & uiæ pariter fumoso egredienti spiritui clauduntur: hoc id ipsum etiam quod contractionis scilicet usus, usu distentionis præpolleat, operatur magna materiei copia intra thoracis spatium congesta, pulmonum bronchios constringens. & meatus fuliginoso exeunti uapori adimens. Quòd uerò quis in densa respiratione non perpetuò tussiat, cum uiæ spirituum offensæ sint, sicuti perpetuò spirant difficulter; causa est, quoniam tussis, quæ motricis facultatis uoluntariæ symptoma existit, cum magna semper & celeri efflatione perficitur, quæ peruias, & non occlusas uias exposcit; infra 138

„ tinusq; sit in loco angusto. Hanc eandem Gal
Lib. 3. doct. Auic. insecutus dixit. Vocis factor est
fen. 10. lacertus, qui est apud epiglottim, cum men-
tract. 2 suratione apertionis, & expulsione aeris egre
„ dientis, & percussione eius; & instrumentū
„ eius est epiglotis, & corpus simile linguæ fi-
„ stulæ. & est instrumentum primum in ueri-
„ tate. & reliqua instrumenta sunt emittentia,
„ & adiuuantia: & emittens materiam eius est
„ uelamen & lacerti pectoris, & deferens ma-
„ teriam eius est pulmo, & materia eius est
„ aer, qui inundat apud epiglottim. Quum igi
„ tur res ita se habeat (inquit Auic.) tunc no-
cumentum accidit uoci. aut ex causis efficien-
tibus, aut propter causam mittentem mate-
riam: & eius quidem nocumentum est, aut
destructio, aut diminutio, aut alteratio pro-
pter raucedinem, aut acuitatem, aut graui-
tatem, aut asperitatem, aut tremorem, aut
aliud alterum. Nos. uerò in præsenti rauce-
dinis tantum causas explicabimus, quæ ad
nostram hanc spectant tractationem, reliqua
aliàs tractanda dimittimus. Rauca .n. uox,
quæ obtusa, & obscura etiam dicitur, uoca-
lium instrumentorum, & facultatis uocem
edentis symptoma est. in raucedine quidem
uox à proprio & connato sono est permutata
hæc profectò à mala instrumentorum tempe-
rie, & præsertim ab humida, ut per se cau-
sa

ſa proficiſcitur: Humida .n. organorum uocis intemperies eorundem ſoliditatem, & firmitatem adimens, ſiue cum calido ſiue cum frigido iuncta, ſiue cum materiei præſentia, ſiue absq; fuerit, uocem ſemper impedit, & obtundit; & præcipuæ ſi quatuor proprios laryngis muſculos, qui ſecundam, cum tertia cartilagine connectunt, affecerit; nam uocis organum relaxans, uocem obſcurat. Eorundem quoq; eſperitas inæqualiter aeris illiſionem recipiens uocem ſcindit, & frangit, ac raucam & obtuſam illam facit, capitis uerò ad guttur & aſperam arteriam deſtillatio membranam guttur ſubcingentem madefaciens, & frequēs & maxima cauſa raucedinis eſt. De ea enim ſexto de ſan tuen. ſic Gal. ſcribit. Ergo is la- "
rynx ab ijs, quæ à capite decidunt madefactus "
principio quidem raucam uocem facit, proce- "
dente autem tempore paruam, ſi uerò longius "
etiam procedit malum, totam adimit, quippe "
cum larynge arteria quoq; ipſa unà humecta- "
tur. hoc idem primo de comp. medi. ſecundū "
loc. repetit, dum ait. cum ſanè uehementius, "
& difficilius uocis inſtrumenta humiditate ir "
rigātur uox aboletur, cū moderatius humeſcūt "
rauca efficitur. Hāc ipſā doctrinā. Auic. imi- Lib. 3.
tatus dixit mala ītēperies cū materia, & pro fen. 10.
prie ex catarrho humectāte, accidēte epiglotti tract. 2.

infr 144

raucedinem

infra 130 interior ſubcingens membrana, epiglottis, recurrentes nerui; ſed inter hæc omnia laryngis lingula efficaciſſimum di itur. hæc quidẽ omnia uocis organa duplici nomine dicuntur, & quia ſonora propria ſubſtantia ſunt, & quia artificioſè, & concinnè ad uocem formãdam articulata ſunt. Anima quidem uocis primum efficiens, ſiue in capite, ſiue in thorace exiſtat. propinqua ſemper ei adſunt uocalia inſtrumenta: in cerebro recurrẽtes nerui in thorace aſpera arteria. Quoties igitur per uocem ſuos promere conceptus uoluerit, prius per muſculos ſemper aerem in thorace cõtentum ſurſum per aſperam arteriam cum impetu pellere contendit ad laryngis lingulam & rimulam, ut putà congruum, ac appoſitũ uocis inſtrumentum, ibidemq; ſonus paſſionũ animi ſignificatiuus effingitur. quando ad hũc ipſum affectum fuerit ab ipſa præmotus. hũc autem ſonum uocem omnes appellãt. Septimo
" autem de uſu partium perbellè docet Gal. mo-
" dum quo animal uocem efformat, dum ait ut
" autem uocem edat animal, indiget omnino ea
" ſpiritus motione, quæ ab infernis repente ſi-
" mul erumpat, nam ſi leniter, & molliter ſpi-
" ritus efferatur, expiratio fit ſine ſono; ſin uerò
" repente ſimul, ac uehementer ſpiritus effun-
" datur, tunc uox uerè efficitur, indiget præ-
" terea tranſitu anguſtiore, qui in larynge eſt:
" terea tranſitu anguſtiore, qui in larynge eſt:

nam

-nam si amplus omnino totus fuerit relaxatis ”
iam primis duabus cartilaginibus, & à sese ”
distantibus, aperta atiam tertia, haud quaq; ”
fieri uox poterit. non tamen simpliciter angu ”
stiore transitu indiget, sed qui paulatim ex ”
amplo ad strictius tendat, paulatimq; rursus ”
ex strictiore emplificetur. id quòd modulan- ”
tur, Laryngis aperientes claudentesq; mus- ”
culi, & recurrentes nerui; sed præcipue (in- ”
quit Gal.) hoc efficit laryngis lingula, à græcis ”
glottida dicta: hæc quidem linguæ alicuius ”
fistulæ similis est, quæ eius foramina ad sonū ”
formandum dearticulat. Pariter hæc instar ”
illius, laryngis hostium conformat ad uocem ”
edendam. Melius autem esse (addit ipse) nō ”
assimilare corpus hoc fistularum linguis, sed ”
eas huic potius: quando quidem (ut arbitror) ”
natura, & prior tempore sit, & in operibus ”
sapiens magis quàm ars; quare si corpus hoc ”
naturæ est opus, illud autem quod in fistulis ”
est artis inuentum: nimirum hoc ad illius imi ”
tationem affectum erit ab aliquo sapiente uiro ”
qui naturæ opera, & cognoscere, & imitari ”
potuit, Cæterum quòd absq; lingula inutilis ”
sit fistula, ipsa per se res indicat, pariter ℘ ”
lárynx ad uocem edendā inutilis absq; lingua ”
existit: cum ostensum sit uocem formari non ”
posse, nisi transitus gutturis arctetur, occur- ”
susq; exeuntis spiritus uehementior, repen- ”

tinusq;

natura arte prior et prude[ntior?] magis

[supra 142]

Iup 13 exposcit; & quæ motricis robur insequitur, & non imbecillitatem, ut crebra, & frequēs respiratio.

Quid sit uox, & quæ illius instrumenta, qdq; uox rauca sit, & eius causæ,
Cap. LIIII.

NVnc explicandum quid sit catarrhus cum raucedine: atq; ut res hæc cõmodius fieri possit, quid uox sit, eiusq; naturalia instrumenta enucleabimus, alioquin quid sit raucedo omnino ignorabimus. Itaq; uox (ut inquit Philosophus (est respirati aeris ad uocalem arteriam resonans percussio, ab anima ĩ pulmonis cordisque partibus existente, facta. Neque enim omnis animalis sonus uox est, sed oportet animatum esse uerberans, & cũ imaginatione aliqua. Sgnificatiuus enim quidam sonus est uox, & non respirati aeris sicut tussis. Gal. ab eadem anima in cerebro, & non in corde sedem habente uocem proficisci affirmat: dũ ait. Vox est principalissima omnium actionum animæ, cum cogitationũ mẽtis nuncia sit: quare oportuit eam fieri per instrumenta, quæ neruos à cerebro assumerẽt ab ea igitur potissimum nerui à cerebro longè à suo principio protenduntur. Tria utiq; ad uocem formandam necessariò expetuntur, efficiens quod est ipsa anima, cuius passiones p

Secundo d' anima cap. de sono.

... de ... par ... m. ... 3.

...ria ad vocem ...rmandam ...cessaria

eam

eam notificantur. Materia sine qua uox effici non potest, & instrumenta per quæ perficitur & absoluitur. Anima quidem conceptus suos & passiones explicare intendens, mediante efflatione, & uocalibus instrumentis uocem gignit. De uocis autem materia sic scribit Gal. lib. 6. de usu part. dum ait, Quo loco maxime ,,
admirabilis est naturæ prouidentia, nam cũ ,,
nobis uocem inesse satius esset, fieri autem ,,
omnino eam sine aere non possit, quicquid ,,
superuacancum alioquin, atq; inutile erat ex- ,,
pirandum, id in uocis materiam conuertit. ,,
Quarto uerò de locis affectis particularius id ,,
explicans dicit. propria quippè uocis materia ,,
generatim quidem loquendo est expiratio; se- ,,
cundum speciem autem, atq; propriam diffe- ,,
rentiam exsufflatio quæ quidem est, cum affa- ,,
tim spiritus foras effertur intercostalibus mus ,,
culis ad hanc actionem concurrentibus. Flatũ ,,
itaq; & exsufflationem ubiq; Gal. uocis materiam facit. Vocis autem instrumenta in duplici sunt differentia; quædam enim longinqua, & communia dicuntur; quædam propinqua, & propria: longinqua, & communia uocis instrumenta sunt expirationis, ac efflationis organa; ueluti thorax, pulmo, septum transuersum intercostales interiores musculi. Propinqua uerò sunt aspera arteria, larynx, hanc aperientes, claudentesq; musculi, eiusdemq;

interior

raucedinem facit: & infra animaduertit,
" quod raucedo quæ prouenit ab humido, à pa-
" uco prouenit humido, & cum multiplicatur
" parumper tremit, et si multiplicatur pluri-
" mum destruitur. Humiditas itaq; madefaciēs
et relaxans uocem iuxtà sui copiam modo strā
gulat, modo obscurat, quamobrem inquiunt
fistulam ex ligno confectam in plenilunio inci-
so, propter multum humorem, quem à ple-
nilunio retinet, nunquàm fore benè sonoram.
Ex procatarcticis causis raucedinem facien-
tibus sunt cantus, luctus, et clamor humores
ad guttur, et asperam arteriam attrahentes.
lupi visus Luporum autem uisus inter causas uocem ob-
scurantes recensentur; quoniam noxijs toruo-
rum oculorum radijs aerem inficiunt qui in-
spiratus uocalia afficit instrumenta, & ad
uocem promendam inutilia reddit, hinc rectè
dixit Poeta. Vox quoque Mœrin. Iam fugit
ipsa. Lupi Merin uidere Priores. Sed de
his hactenus,

Influxionibus capitis dolorum causæ:
Cap. LV,

SVperest, ut dolorum, qui cum destillatione fiunt, causas manifestemus. Sed quoniam capitis dolores, qui unà cum catarrhis iungũtur, modò ab eadem, qua catarrhi fiunt, proficiscuntur causa, modo aliunde proueniunt.

Idcirco

Idcirco conueniens iudicamus, summatim prius doloris ad Gal. mentem causas percurrere; deinceps capitis doloris iuxta eiusdem doctrinam rationes reddere; mox illius qui ab eadem destillationis pendet materia, modũ exponere. duodecimo .n. metho. med. ipsius doloris simpliciter causas recensens Gal. ait. Nunc confessum hoc principium sumentes; necesse esse, ut affectus qui dolorem excitet, uel diuisio sit, uel alteratio non sensim, sed confertim & uiolenter facta. hoc autem supposito, declarat deinde, quæ nam sint alterãtia, & dirimentia ista, quæ dolorem pariunt & inquit, quid ex alterantibus quæ dolorem gignunt; sunt uehementer calefacientia, & refrigerantia. substantiæ autem continuitatem soluentia tripartita reperiuntur; nam uel ruptio, uel contusio, uel erosio in causa existit At ruptio ex distentione quadam, contusio ex grauante aliquo, erosio ex mordente prouenit qualitate. Ergo cum nihil extrinsecus sit quod uel distendat, uel grauet, uel erodat sed ex se ipso horum aliquod corpus sentiat; neminẽ latere potest, distentionem ab aliqua interna substantia, quæ multitudine sua corpus se continens, distendat; aut immodica siccitate prouenire. Contusionem quoniam aliquod corpus extrinsecus occursarit, quod uel durum, uel magnum, uel graue uel simul am-

Septi. de Hip. & Plac. decretis idẽ libro de trem. & 13. metho cap. 6

dolores cau[...]

ruptio contusio errosio.

bo extiterit. Erosionem uerò ex succo aliquo, cui mordens natura insit. Vbi igitur uehemẽs dolor urget, scrutandum nobis est, an succus plurimus, an spiritus, cui non sit exitus, an grauis moles, an mordens humor, an siccus affectus subsit. Ad hæc sicuti inter initia diximus, an aliquid, quod ualenter excalfaciat, uel refrigeret, quorum rursum causæ uel in spiritu, uel in humoribus, uel in solidis ipsis sunt statuendæ. Quicquid enim eorum uehementer excalfactum, refrigeratum' ue sit, quando quod uicinum est, tangit, graue illi molestumq; redditur. has quidem omnes cursim duodecimo methodi doloris causas recensuit Galen. Sed modo ad capitis doloris causas explicandas ueniamus; breuiterq; ex Gal. mente dicimus, quòd capitis doloris causæ internæ (siue primario, siue secundario alterius membri consensu caput, doleat) sunt humores, uaporesq; tum quantitate, tum qualitate peccantes; & ipsius cerebri, aut suarum membranarum inæqualis, & mala intemperies calida, & frigida, nec non flatulenti, & tenues spiritus ipsi; qui exitum quærentes impetum faciunt, & simul membrum distendunt, ac unitatem soluunt, & dolorem excitant. exactiorem autem capitis sensum minime inter eius doloris causas recensemus; cum aptitudinem & propensionem

quandam

quandam tantum ad dolorem dicat, & nequaquam illum excitat humorum autē copia citra obstructionem (inquit Gal.) caput grauat, cum obstructione uerò si quidem ea moderata fuerit, moderatè dolorifica fit, si fortis, uehementer affligit: quòd si mordacem etiam habeat qualitatem humoris copia, hac quoq; parte dolorem augebit, uellicando, scilicet, & pungendo. hoc idem secunda fen libri primi affirmat Auic. dum ait; humores mali dolorem efficiunt, aut propter ipsorum qualitatem, sicut cum mordicationem faciunt, aut sua multitudine, sicut cum extenduntur, aut propterea quòd utraq; coniun- „ guntur, Flatulenti uerò spiritus dolorem fa- „ ciunt propter extensionem. Mala autem cerebri, & suarum membranarum intemperies dolorem causans est frigida & calida intemperatura uiolenter, & athrœos facta. hæc utiq; perpetuò tristem, & malam cerebro & suis membranis sensationem infert. Ex ijs autem commixtus affectus, ut inflammatio, quæ & intemperie, & continui solutione constat, & ipsa etiam caput dolore nimirū excrutiat Has uerò singulas doloris species Gal. primo „ ad glauc. enumerans ait. Porrò qui cum gra- „ uitate dolores capitis fiunt, multitudinem in- „ dicant. qui autem cum mordicatione uaporis „ humoris ue acritudinem. cum pulsu uerò in- „

lib. 2. de conposi. medica. secnudū loca. cap. 2.

dotrina. 2. cap. 25

" flammationem. at cum tensione si quidem sine
" grauitate ac pulsu, spiritus flatulenti, & cru-
" di multitudinem. si uerò cum pulsu, inflam-
" mationem corporis membranosi. at si adsit
" grauitas, multitudo intra membranas conten-
" ta significatur. sed si humor intus putrefit,
" ardentior redditur, & febrem excitat, qua-
" lem phlegmon ortus. Quum igitur omnia di-
" stinxeris (addit ipse) causam ex qua horum
" singula fiunt, considerare oportebit; ueluti si
" uaporis copia, atq; humoris in cerebro con-
" tineatur: aduertere oportet, nunquid ob ma-
" gnitudinem febrium humores diffusi, ac ueluti
" efferuescentes ad caput ascenderint, aut pro
" pter eius partis imbecillitatem, aut ob totius
" corporis plenitudinem quòd uerò ad naturam
affectarum particularum pertinet (subdit
Gal.) interdum quidem extra caluariam af-
fectio fit, aliquando intra: & interdum qui-
dem omnes externas, aut internas partes in-
festat: interdum autem non omnes, sed unã
tantum speciem corporis, arteriam nempe,
" aut uenam, aut neruum, aut membranam,
" aut cutim, aut ipsum deniq; cerebrum, at qui-
" bus intra caluariam est dispositio, ijs ad ocu-
" lorum usq; radices, ipse dolor extenditur: quod
" nimirum à cerebro, & ab utraq; membrana,
" nec non à uasis, quæ in ipsis sunt, ueluti ger-
" mina quædam illuc deducantur. Sed & eorũ

Secũdo de cõp. med. secundum loca.

quibus

quibus dimidia capitis pars dolore infestatur „
(uocantur autem ij hemicranici) alij extra „
caluariam, alij in capitis intimis partibus do „
lorem percipiunt. at de his satis.

Ad capitis dolorem, qui ab eadem, qua defluxus fluit, causa pendet, declarandum accedamus: & dicimus quòd acris, & mordax humor pungendo, ac stimulando simul mordacem dolorem creant, & expultricem ad defluxum excitant. Pariter exuberans humorũ copia in cerebri riuulis obstructionem faciens eiusdem membranas grauans, & distendens expulsiuam ad fluxum stimulat, & malum ac noxium efficit sensum. Inæqualis autem cerebri intemperies, tum calida, tum frigida, si uehementes admodum fuerint, & ipsæ dolorem faciunt. Abnegantes uerò cerebrum, & sensu, & dolore affici posse; uel hac sola tantum ratione conuincuntur. Quoniam medici principibus facultatibus cerebrum præditum ubique asseuerant. si nanq; animali facultate cerebri substantia ornata sit, & tactrici similiter facultate consequẽter ornata erit: quãdo hæc animalibus cunctis facultatibus peruia semper reperiatur: hæc .n. ex Gal. etiã sententia animatarum uirtutum omnium radix & fons existit: id quod clarè primo de elementis manifestat, dum ait; Quòd si neq; dolor, neq; uoluptas omnino inest impatibilibus „

humor acer et mordax

Secũdo de ãima tex. 21. 7. & 8. de Plac. Hipp. & Plat. & Aui. pri. fẽ primi lib. doct. 6. cap. 5. Gal. ĩ lib. de oculis cap. 1.

elementis, neque memoria, neque recordatio " neque phantasia; radix enim quædam & ue- " luti fons horum omnium est sensus, quòd si ni " hil horum, neq; ulla alia operationum anima- " lium, quare neq; anima. hæc Gal. ex ijs sanè concludimus, quòd si cerebri medullaris substantia principibus facultatibus prædita sit, ex consequenti etiam & sensu & motu prædita erit. Iccirco primo de Placi. Hipp. & Plat. benè infert Gal. Ex quibus omnibus recte dictum esse constat, cerebrum tum sensuũ omnium, tum incitatorij motus in animalibus originem esse: quod apertè ex neruorum substantiæ explicatione manifestat. Nerui enim (inquit ipse) ex medullari substantia, à cerebri seu nucæ substantia excerpta, pariterq; à duabus membranis ab eiusdem cerebri; aut nucæ membranis assumptis compositi sunt. primo enim processu tenui, secundo autem crassiori membrana inuoluuntur: quas membranas si quando iuxtà singulos neruos ademeris, nulla pars offendetur, in qua neruus demissus fuerit. cum uidelicet mẽbranæ ipsæ tegmina tantum sint & cerebri, & spinalis medullæ; sensus autem & motus uis in medulla, quam comprehendunt, existat. quòd si nerui partem medullarem secueris, statim membrum in quod neruus deferebatur sensus motusq; omnino expers reddetur, hæc quidẽ

Sep. & 8 de plac. Hip. & Plat.

omnia

omnia septimo de Placitis Hipp. & Plat. docet Gal. Quòd uerò non ita uiuo, & acuto polleat sensu, sicuti & nerui, tenuitas & raritas eius substantiæ in causa est, quæ ad nobiliores ualdè, & perfectiores ordinatur operationes; & non ad sensum & motum tantũ, quemadmodum neruorum essentia dura, ac densa fuit constituta, sed præter innumeras Gal. & aliorum authoritates, adest clara, & aperta senẽtia in libro de sacro morbò Hipp. dicentis; Porrò expedit homines noscere, quod ”
ex nulla alia nobis parte uoluptates cõtingũt ”
& letitiæ, & risus & lusus quàm ex cerebro ”
itemq; mœrores & anxietates tristitiaq;, ac ”
eiulatus, & querelæ. & hoc sapimus maxi- ”
mè, ac intelligimus, & uidemus, & audi- ”
mus; & cognoscimus turpia, & honesta; ma ”
la, & bona; iucunda, & iniucunda; partim ”
consuetudine discernentes, partim utilitate percipientes. horum itaq; omnium cerebrum causam esse Hipp. affirmat. Sed nimirũ præter intentum protracta fuit de catarrhi causis oratio: quamobrem ipsis finem imponimus. & ad eius uniuersalia tempora cognoscenda accedimus.

Destillationis uniuersalium temporum causæ.

Cap. LVI.

CAtarrhi autem uniuersalia tẽpora, quæ aliàs causarũ uniuersales motiones Gal.

ad Trasybulum nuncupauit; quatuor esse medici esseuerant, principium, augumentum, statum, & declinationem. hæc quidem tempora causarum morbi motiones dicuntur; propterea quòd dum uariè, ac diuersè morborum causæ mouentur, uarias, ac diuersas morborum differentias constituunt; quæ ætates, & tempora nuncupantur. cum enim morborum causæ agere incipiunt, principium eorum fit, cũ uehementius illæ uim suam exercent, incremẽtum constituitur, status autem aduenit, cum eundem tenorem seruant: declinatio uero sequitur, quando earundem uis minuitur, & frangitur. Vbi igitur effectrices catarrhi causæ uirtuti prædominantes, destillationem ꝑmouere inceperint, tenues acres, aut aquosos succos uniformiter generãtes, quæ fluere prorsus intercepti, aut moderatè fluentes, insalubris destillationis principium circumscribunt: cum uerò eius causæ fortius intenduntur, tunc acriores, copiosioresq; procreantur humores & defluxus copia augescit; etsi quæ alia adsunt lethalia symptomata excrescunt, quæ catarrhi incrementum definiunt. cum autem ad summum insalubris catarrhi causæ uenerint, continuatoq; tenore huiusmodi perstiterint, aquei tunc, & acres uberrimè humores defluunt, extremam cruditatem, ac innaturalitatẽ præseferens; quæ si adeò auctæ fuerint, ut ui-

Principium.
ter.

res

res undiq; superent, tunc ægrũ in summo morbi uigore interimunt: neq; n. aliter refert Gal. quis perire potest, nisi natura uicta sit, morbusq; ea superior euadat: sicut è contra, neq; seruare aliquis poterit, nisi natura morbum prostrauerit. atq; hæc sanè lethalium destillationum tempora sunt, penes accidentia, & cruditatis signa descripta: per quæ in uitæ discrimine ægri consistunt. Si autem morbus naturæ præualere non possit; sed potius è cõtrario ipse ab illa euincatur, & subiugatur; tunc quatuor destillationis tempora procreantur; quæ ex quatuor uarijs salutaribus concoctionis signis circunscribuntur. Vbi n. præenarratæ effectrices catarrhi causæ agere ceperĩt, fluxibiles crudos humores procreando, sed postea ui naturæ prædominantis concoquendo, & alterando retrogredi illæ coguntur, & humores pariter ad bonum disponuntur; hæc enim salutaris destillationis principium faciunt Gal. uerò summa cruditate destillationis prĩcipium claudit: inquit n. in libello de totius morbi temporibus; Qui netiam humorũ, qui è cerebro per palatum, & nares defluunt, initium quidem est, cum aquei, tenuesq;, item copiosi, & acres apparent: nam extremam hæc cruditatem significant: hucusq; Gal. qui extrema cruditate destillationis principium definit nos autem eius doctrinam in primo libro

de totius morbi tẽporib. cap. 5.

de

de crisibus insecuti, ubi salubrium morborum initium debilibus, ac diminutis concoctionis notis determinat, asserimus, salubris destillationis initium fore, dum paucus, ac modice acris humor fluet, subobscura quadam concoctionis nota alteratus. & hoc benè quidem, nam dum natura malæ cerebri intemperiei resistit, ei reluctans, in eius pariter materiã agit, alterando, & concoquendo illam: sed quoniam maxima adest repugnantia, difficillimè id assequitur; hinc prouenit, quòd non nisi modica, & exigua adest eius impressio in materia tunc temporis excerpta. quòd uerò ibi Gal. scribat, extremam cruditatem principium esse. dicimus illud asserere, uel in lethalibus, & uehementioribus destillationibus uel quia modice hæc inter se differunt, cruditas, inquam, & exigua concoctio: perpetuo enim infirma, & imbecillis concoctio propè cruditatem existit. cum postea effectrices catarrhi causæ subigi, & manifestè diminui cœperint, tunc natura fortius uim suam exercet, & impressionem, ac alterationem euidentem in materia facit, proindè excrementa, quæ tunc excernuntur, manifestam concoctionem ostendentia, morbi incrementum significant. cum autem eædem catarrhi causæ in eodẽ tenore, & statu imminutæ, ac repressæ perseuerant, tunc natura maximam aggreditur pugnam,

pugnam, & superare prorsus intendit; quare materiam undique uicit, ac perfectè concoquit, unde excrementa, nulla noxia qualitate affecta, reijciuntur: quæ perfici uictoriam, & salutaris catarrhi statum esse apertè ostendunt. In declinatione tandem, omnino minuitur, euanescitq; destillatio, cum calor natiuus malam cerebri intemperiem absolutissimè uicerit, eiusq; lædentem materiam penitus confecerit. sed hactenus de catarrhi temporibus reliquum est, ut ad specierum catarrhi signa manifestanda properemus.

Futuri catarrhi signa prognostica. Cap. LVII

EQuidem destillationis signa bipartita sunt nam quædam prognostica, quædam demostratiua dicũtur. de prognosticis prius dicemus, quædam euentus ea sint; deinceps quænam ad bonum, & malum prognostica appellentur. Quæ .n. futuram destillationem præsagiunt signa, sunt ipsius tum antecedentes, tum procatarcticæ causæ. neq; .n. incongruũ putamus, idem sub diuerso respectu & causam & signum nuncupari posse, dum uerò in animante causat, seu causare aliquid potens est, nominatur: dum autem aliquid eorum, quæ in corpore fiunt, ostendit, aut ostendere potest signi nomine donamus. Procatarcticæ autem

prognostica signa demostratiua

&

& antecedentes retrodictæ causæ omnes, cum tales cognitæ fuerint, quòd naturaliter aptæ natæ sint destillationem parere, quamprimũ aderunt, statim ipsis agnoscentibus futuram prænuntiabunt destillationem. Externæ itaq; præincipientes causæ destillationem, ac grauedinem magnopere præsagientes erunt ambientis nos aeris frigidæ, & humidæ, & subitæ ac inconstantes intemperies; nec non austrinæ & pluuiosæ temporum constitutiones de, quibus .3. aphor. Hipp. sermonem habuit dum scripsit. Si uerò hyems australis, & pluuiosa fuerit, uer autem siccum, & aquilonium, senioribus destillationes accidunt cito interimẽtes: hoc idem in libro de aere, locis, & aqua repetit, Si hyems austrina fiat, & pluuiosa, & clemens; uer autem boreale, & siccum & tempestosum: Pituitosis dysenterias fieri uerisimile est, & mulieribus, pituita de cerebro defluente propter naturæ humiditatem, ualde autem senibus defluxiones propter raritatem, ac eliquationem uenarum, adeo ut aliqui quidem de repente pereant; aliqui uerò semisiderati, aut dextra, aut sinistra parte fiunt. Ab his utiq; locis Auic. sumpsit, quòd secunda fen primi libri scripsit. Quum hyems multarum fuerit aquarum, catarrhi tunc multiplicabuntur, & proprie in senibus, & descendent in mẽbra eorum occulta, & qãndoq;

Causæ cũ apparẽt, suos represen tant effectus.

Aph. 12

Cap. 7.

morte

morte morie͂tur subita, ideò q uiæ spiritus subitò ex multitudine obstruuntur. Vniuersaliter tãdem austrinæ, pluuiosæ, & incònstantes te͂porum constitutiones, præsertim si post austrum boreas spirauerit, catarrhos maximè futuros demostrant, cum illæ ipsæ sint, quæ maximè illos promouent, ac concitant. hoc id ipsum Auic. cap. proprio de coryza, & catarrho affirmat, de ipsorum præsagijs uerba faciens. catarrhi quidem, & ægritudines catarrhi multiplicantur cum flat uentus septentrionalis, & propriè post austrinum; & multiplicantur etiam in hyeme, & propriè cum fuerit æstas postipsam septentrionalis, paucæ pluuiæ, & Autumnus austrinus pluuiosus, & quandoq; etiam multiplicantur in regionibus meridionalibus propter repletione͂ capitum. hanc quidem sententiam ab Hipp. tertio aphor. habuit: dum dixit. Si uerò æstas sicca fuerit, & aquilonia, Autumnus uerò pluuiosus & australis, dolores capitis ad hyemem fiunt, & tusses, raucedines, atq; grauedines, quibusdam autem & tabes. Quòd uerò frigida, & humida, ac inæqualis cœli intemperatura futurum prædicant catarrhu͂, ultra multas Hipp. & Gal. authoritates, adest quod ipsius effectrices causæ asseuerantur, uti supra enarrauimus: quare ex hoc quod illud efficere, maximè ualent, ipsum futurum

Fe͂ 5. lip, 3. trac. 1. cap. 11.

Aph. 12 & 13. Ter. aph. 16. 17. 20. & 23 aph. 2. in lib. de aere locis & aqua.

clarè prenuntiant. pari profectò ratione, & de alijs procatarcticis causis, de quibus supra nos egimus; quas Gal. & euidentes, & recentes, & multoties morborum occasiones nũcupat, asserimus: quòd hæ omnes futuram præsagiũt destillationem: prout destillationis ipsius excitantes causæ cognitæ fuerint. sed hactenus de procatarcticis præsagiẽtibus causis. superest ut declaremus, quemadmodum antecedentes causæ futurum prædicant catarrhum. Antecedentes autem causæ uenturam destillationem nuntiantes, potissimè sunt frigidæ, & humidæ ipsius cerebri intemperies, de quibus supra abunde diximus: pariter eiusdem infirmæ, ac debiles concoctrices uirtutes. Hæ nempe cum destillationem parere promptæ sint, illicò cum adsunt, quàm primum ipsam futuram fere præmostrãt. hac

Antecedētes causæ

Aph. 2. enĩ ratione Gal. secũdo tecgni & sexto aphor. scripsit: quòd frigida, seu humida cerebri intemperie præditi minima ex causa grauedinibus, ac destillationibus capiuntur. ob quam

Aph. 31 rem etiam tertio aphorismorum Hipp. inter seniorum affectus destillationem cõmemorans dixit. Senibus accidunt difficultates spirandi, destillationes tussim afferentes, articulorum dolores, apoplexiæ, uertigines, oculorum, & narium humiditates, & quæ sequuntur. senectus enim cum frigida & humida cerebri

discrasi

discrasia laborat, ut facilè destillatione tentatur ita facilè quoq; illam uenturam denuntiat. calida enim cerebri intemperies qua ratione, defluxus materiam ad caput attrahit, eadem illam futuram prædicit. sed multo, inquam, id efficacius præsagient. calidiores tum hæpatis, tum cordis temperaturæ uapores & humores ad caput multos excitantes. Indecens autem corporis conformatio, sicuti est capitis paruitas in corpore iustè composito secundũ naturam, pariter inæqualis principium partium intemperies, ut putà cerebri frigida, & subiacentium principalium calida intemperatura futuræ destillationis indicia faciunt; ui enim caloris inferiorum prĩcipium partium uapores plurimi ad caput eleuantur ubi eius frigiditate incrassantur, qui mox deorsum stillatim cadunt. Idem euentus in capite paruo, nam uapores ad ipsum delati, ob loci paruitatem detenti coarctantur, & innato cerebri frigore densantur, unde præcipites ad inferiora ruunt. hæ nanq; corporum constitutiones, ut ad catarrhum disponunt, ita ad eius præcognitionem nos ducunt. Latorum autem pororum, ac raræ texturæ corpora præcipuè secundum caput uenturi catarrhi testimonia fiunt. facilè enim hæc corpora ab externis læduntur causis, tum calidis, tum frigidis; unde calore liquescunt materiæ, frigore autem cõ-
primuntur

primuntur, & fluxus utroq; generatur modo.
Cōmē 4. Quod autem Hippocrates in secnuda cōmentatione sexti epydimiarum scripsit: Lienis uitijs laborātes minus capitis grauedinibus tētantur: Huius uerò causam, & ruffus, & Sabinus dicunt: (ut refert Gal. in com.) quia sanguis per graue dinem repurgatur: proptera enim putant nihil in lienem descendere: at satius fuerit (inquit ipse) ad communem rationem, & non ad priuatam hæc uerba redigere, perrarum.n. est, in omni corpore duo aliqua membra æqualiter esse debilia: nam in plurimis unum planè eiusmodi esse depræhēditur, in quod superuacua corporis omnia feruntur: unum autem si hæc præoccupauerit, rel qua membra in sanitate permanent: Hoc uerò commune cum sit, & uniuersale, proprium eorum, quæ nunc dicuutur, aliquis adijciat: in quibus quidem pituitosa humiditas, aut tenuis, & aquosa colligitur, quales profectò, & illi sunt qui capitis grauedine uexantur: istis haud ita sæpe præter naturam tumores in liene procreari, qui ex crassis, melancholicisq; humoribus constant: hucusq; Gal. à quo
„ Auic. arripuit: quod capite de catarrho, &
„ coryza scripsit de hac sententia dicens inquit
„ Hipp. pluribus eorum quibus accidunt catar-
„ rhi splen. non accidit: Gal. ait, quoniam plu-
„ rimum qui ægritudinem habet in mēbro uno,
„ tunc

tunc alia membra habet incolumia. dico autẽ "
fortasse, quoniam paratus catarrhis subtiliores "
habet humores: & ille cuius humores incrassantur, non preparatur catarrhis multum. "
sed de his satis.

Signa salutem, uel mortem prædicentia. Cap. LVIII.

PRius uerò salubria, & lethalia destillationis prognostica signa declarabimus. mox quæ ipsam breui, aut longo tempore terminaturam ostendunt, exponemus. Hæc autem tũ ex destillationis natura, eiusq; causis, ac uarijs eiusdem excretionum differentijs excerpta sunt, tum ex corporis constitutione, uiriumq; robore, ac infirmitate. Destillationis uerò natura salutèm & mortem prædicit; si enim parua, benignaq; ipsa fuerit, ita quòd facilè feratur, & sine labore suis iuuatur præsidijs salutem pollicetur. Si autem magna, maligna, & difficulter feratur, periculosa existit, & mortem minatur. Hæc quidem naturæ uires, & artis præsidia superat. Eodem ferè modo & destillationum causæ hoc id ipsum ostendũt leues siquidem benignæq; effectrices causæ, salutarem illam pronunciant. Vehemẽtes autẽ aut mælignæ, uel insanabilem, uel mortalem. Idem testantur destillationis excremẽta, nam si facilè prõpteq; emitũtur & bonis qualitati-

Signa salubria aut insalubria unde sumenda

bus prædita uisuntur, salutem præsagiunt. si uerò laboriosè excernantur, & malis qualitatibus affecta, ac plurimum à naturali statu euariauerint, mortem, uel incurabilem illam denunciant. suffocatiui catarrhi præsentaneam mortem indicant. Celsus etiam refert quod si in nares ex capite destillat humor, leue est, si in fauces peius, si uerò in pulmonem pessimum est, at ualde pestiferum est quod pulmonem exulcerauit, aut asperam arteriam, aut ipsius caput potissimum, si ad eius cartilagineam substantiam peruenerit. Proba autem corporis cõstitutio bona omnia sperare iubet, improba autem difficultatem, & malum minatur. nam in corporibus pessimè affectis, & imbecillis, aut lethales, aut qui nullo modo, uel ægrè admodũ curentur, morbi nascuntur. Validæ etiam, & infirmæ corporis uires, hoc idem testãtur. Nã tunc mors expectatur, cum in graui affectu uires debiles subsint. Salus autẽ speratur, si ualidæ existant. difficilis uerò affectus, si æquale est pugnantium robur. sed ad longæ breuisq; destillationis signa declaranda accedamus,

Lib. 4. de grauedine.

Gal. 7 de vsu partium.

Prognostica longi, & breuis catarrhi. Cap. LIX.

AB Eisdem autem fontibus, à quibus salutaria, & lethalia destillationis signa assumpsimus, & longitudinis, & breuitatis quoq;

quoq; eiuſdem ſigna aſſumemus, ut putà à deſtillationis natura eiusq́; cauſis, uarijsq́; eiuſdem excrementorum differentijs, nec non à corporis conſtitutione, ac facultatum robore, ac imbecillitate. Pauca .n. ac placida deſtillatio, & quæ facillimè fertur, & absq; labore ſuis iuuatur remedijs celerrimè ſoluitur. Multa autem ac uehemens, & quæ difficulter tolleratur & curatur, pro finis diuerſitate ad ſalutem, ſcilicet, uel ad mortem, & breuem & longam eſſe contingit: breuis utiq; fit, ſi ad perniciem tendit: longa autem euadit, ſi ſaluti terminabitur. quamobrem rectè aſſeuerant quod quæ interimunt deſtillationes, quanto maiores extiterint, tanto ſanè promptius finiuntur, tantò uerò tardius quantò minores. Contrarium in ſalutaribus euenit: nam quæ mitiores erunt, eò celerius abſoluentur; quæ uerò fortiores tardius ac difficilius. Paruæ nanq;, & benignæ deſtillationum effectrices cauſæ celerem, fidam, & omni modo perfectam ſolutionem promittunt. Magnæ autem & malignæ pro illarum exceſſu, uel mortalē uel incurabilem. ſi mors enim præuenerit breuis admodum erit catarrhus. ſi ſalus ſubſequetur longus & extenſus fiet. Huius profectò generis ſunt catarrhi, qui nunquàm abigi poſſunt, quales ſunt ſenum deſtillationes, quæ nec perimunt, nec curantur unq̃;, ſed ad mortem

longi catarri

usq;eos concomitantur. Pariter fluxiones,quæ ad crura, & articulos ferri consueuerunt, hominẽ non deserunt, nec tamen axtingunt. Huinsmodi omnes diuturnæ sunt, nam à fortibus causis, quæ altius, radices iecerint progrediuntur, & patientis corporis uirtus ualida conseruatur, unde æqualis semper pugna existit, inter causas has, & naturæ, remediorumq; uires, nec planè uinci, nec uincere ualent. A' crassis quoq; uiscidis, & multis succis longi nascuntur catarrhi; ad quas quidem causas temperatura ægri, sexus, ætas, uitæ conditio, cœli status, anni tempus,& cætera huiusmodi, quæ scilicet uel tales humores gignunt, uel ostendunt, quæ eos procreant, rediguntur. Quæ autem excernuntur excretiones, & ipsæ breuem longunmq; demostrant catarrhum. breuem nanq; declarant concocta & quæ facile prompteq; expurgantur. Diutinum uerò quæ crassa uiscida, seu tenuia inconcocta excernuntur. quæ uerò cum strepitu,& tussi molesta regeruntur, cum difficultatem ostendat, molestia hæc longitudinis est testimonium. at uires ualide salutaribus, debiles uerò lethalibus celerritatem addunt. Contraq; ualidæ lethales producunt, & imbecilles salutares protrahunt. Sæpe incurrentes catarrhũ à periculo non sunt omnino tuti, sed uarijs ob noxij egritudinibus. hactenus de his nunc ad

demostratiua

demoſtratiua catarrhi ſigna explicanda accedamus.

Signa demoſtratiua antecedentium, & procatarcticarum cauſarum.

Cap. LX.

DEmoſtratiua ſigna fluxionem actu oſtendentia multiplicia ſunt quædam enim defluxus cauſas demoſtrant, quædã materias fluentes, aliquæ eorundem differentias, quædã uerò uias per quas defluunt, & terminos ad quos tendunt, & terminantur. Quæ cauſas indicant, aliquæ procatarcticas, antecedentes aliquæ oſtendunt. procatarcticæ quidem cauſæ, ultra quod ſe ipſas manifeſtant, nam quã primum apparent, ſuos illicò repreſentant effectus. Adeſt tamen ipſarum maximum inditium, multitudo, ſcilicet, tum temporis deſtillationum graſſantium; ubi enim multi una deſtillatione homines corripiuntur, eadem tempeſtate, in id conferenda cauſa eſt (ait Hipp.) Secũdo *quod ſit communiſſimum, quo'ue maxime utimur uniuerſi, hoc eſt quod ſpiritu attrahimus ipſum. ſ. aerem. ſed hàs miſſas faciamus quoniam particulatim ab aſſidentibus, ægrotantibus externæ narrantur cauſæ. Signa uerò antecedentes deſtillationis cauſas indicantia ſunt uenarum, & uiarum cerebri obſtructionis, ac plenitudinis notæ, nec non ipſius cerebri, tam ſimplicis, quàm compoſitæ malæ intem-*

d'natura
humana

periei signa; calidioris scilicet, frigidioris, ac humidioris, & compositæ similiter calidæ, uidelicet, & humidæ, frigidæ & humidæ, ac frigidæ & siccæ. De quibus secundo artis medicinalis abundè Gal. agit. At naturalium cerebri facultatum imbecillitatis inditium, & præcipuè concoctricis est sensuum perturbatio & caput, quòd à quacunque leui occasione offenditur. Vbi uerò destillatio ex cerebri indigestione non fuerit, tum sensus liquidiores apparent, tum caput lædentibus causis fortius resistit. Venarum autem, & arteriarum capitis obstructio ex earundem tumore, & tensione dignoscitur, atq; ex pulsus plenitudine, & febre ex probibita transpiratione accensa, nec non ex capitis pondere & grauitate, & difficili inspiratione, & respiratione narium, seu difficili narium diflatione. siquidem magna obstructio extiterit ex signis prædictis auctis deprbenditur: adiuncta mentis tarditate, sensuumq; hebetudine, & ad motum pigritia. Viarum autem capitis plenitudo (quam alteram catarrhi antecedentem causam facimus) sui ipsius pondere, & grauedine percipitur. hac quidem plenitudine animales uirtutes, & internæ, & externæ æqualiter offenduntur, hinc alices, oscitationes, & segnities ad motum, & turbulenta eueniunt somnia: quoniam cerebrum multum grauatur.

Signa

Signa demostratiua materiæ fluentis. Cap. LXI.

Materiei fluentis demostratiua signa sunt excrementa ipsa actu cadentia. hæc enim dum actu fluunt, actu quoq; defluxum ostendunt. Sed præter effluentia excreměta. Vrina etiam huius generis dicitur, quod cadere à capite humores demostrat. Etsi hæc Gal. fortasse non affirmet, cum asseueret Vrinam supra capitis affectum uim indicatricem minimè habere. Isti tamẽ inquiunt, quòd si in urina circulo granulosæ bullæ circunstant in uasè reumatismos ad inferiora delabi significant. Etsi huiusmodi circulus crassus fuerit nimiam capitis plenitudinem, & dolorem indicant. Si uerò nullo inquiescẽte tremulus apparuerit pituitæ, & aliorum humorum defluxum à capite per collum posterioresq; partes, ad ĩferiora denotat, bullæ autem, quæ in urinæ corona circunsistunt, & à capite, & à renibns proficiscuntur; quæ à renibus ueniunt, ut plurimum obscuriores & crassiores cernuntur; quæ à capite magis albæ, & tenues, ac lucidæ apparent. hæ quidem & eiusdem dolorem. & fluxionem æqualiter nunciãt Quæ uerò fluere intercipiuntur materiæ, aut ob lentorem, & crassitiem; aut propter obstructionem, & in concoctionem, propensionem, ad fluxum dignoscuntnr.

Prim. de crisibus. cap. 7. quarto aphor. aoh. 77.

septimo aph. 34.

Singularum differentiarum catarrhi, signa demostrtiua.

Cap. LXII.

SIgna uerò cadentis materiei differentias demostrantia, multa sunt. penès uarias ipsius differentias. sed quoniam inter omnes, quæ est secundnm actiuas qualitates, superius primam fecimus, idcircò huius signa primo tradentur. Quæ enim calore. & frigore inuicem separãtur fluentes materiæ multas & uarias habent cognitionis notas. nam pallor, albedo, liuiditas, lentor, insipiditas, & acciditas, si fluidæ materiæ comites erunt ipsam frigidã nunciant. Ruffus uerò & subruffus color, ac nigredo adusta, & acuties urens, atq; exulcerãs, & multa dulcedo, salsedo, & amaror calidam testificãtur materiam. Quòd si ætas, & complexio, & tẽpus anni, regio, ars; ratio uictus, alteri istorum calori, seu frigori iungantur, eò magis illas dèclarabunt. Vrina quoq; hoc ipsum ostendit, nam si tenuis, & ruffa ipsa inspiciatur cum eiusdem coloris circulo desuper granuloso calidam utiq; testatur materiam. Si uerò tenuis, & palida cũ granuloso circulo, uel loco circuli spuma alba per granula diuisa adsit, frigidum ostendit humorem. Paulus autẽ frigidi, & calidi catarrhi describens notas ait. qui igitur ex æstu grauedinem, uel destillationem concipiunt, his particulæ incalescunt, acris tenuisq; humor destillat

Lib. 3. cap. 28.

urina

llat, tum per nares, tum per os, tum facies rubeſcit, & naſus. Qui ex frigore, ijs caput undiq; & frons diſtenditur, Meatusq; qui in oſſibus ſunt, quæ ethmoida nominantur, clauduntur, ne uox deorſum per nares tranſmeet; pituita educitur, nunc cruda, & liquida, nunc uiridis. quibuſdam & febris ſuperuenit, quæ ob æſtum laborantes nihil iuuat, frigore præſſis etiam concoctionem efficit. Craſſities uerò ſola frigidi catarrhi minimè eſt nota, ſicut neq; ſubtilitas calidi. res enim tum à calore, tum à frigore craſſeſcunt. Pariter tenuitas, & cum calida reperitur bili, & cum aquea frigida pituita. Tenuitas autem & craſſities & ſi tactu, & uiſu agnoſcantur, his quoque deprehenduntur notis. Tenuis enim cognoſcitur ex eo dum expuitur, quod labilis ſit, & fluens; at è diuerſo craſſa in globum uertitur, & in ſe permanens non fluit. Si quid uerò in medio craſſum, & in circumiacentibus partibus tenue fuerit, tunc iudica deſtillationem omnino eſſe tenuem, cū hæ partes ad craſſitiem nondum deuenerint. Ex uelocitate quoq; fluxus alterum diſtinguēs inditium ſumitur. Nam ſi uelociter fluat, & præſertim ad partes diſtantes, ut putà ad pulmonis uias anguſtas, ſubitò ſuffocans; ſubtilis exiſtit, ſi uerò tardè, craſſa iudicatur: hæc multoties ob eius craſſitiem uix euelli poteſt quæ uerò inter craſſitiem & tenuitatem me-

Tum a calor tū a frigore craſsescunt

dia

dia reperitur, mediam horum naturam ſapit. Cæteræ autem materiei differentiæ facilè cognoſcuntur, nam quæ coloribus inter ſe diſtāt uiſu diſcernuntur, & qui ſaporibus guſtu; odoratu quidem, quæ odore diuerſæ ſunt. Acutus quoq; mordicatiuus, & corruſiuus à non tali ab ipſo effectu facilè ſecernitur. Multa autem & pauca catarrhi quantitas, præter multas & paucas catarrhi excretiones, magna etiam & parua capitis grauedine deprehenditur. Signa autem complicati catarrhi ex calida excitante cauſa, & frigida ſtillante materia, ſeu è contra ex frigida cauſa, & calida ſluente materia ſunt complicata ſigna; calidam quidem concitantem cauſam oſtendentia, & quædam frigidam ſluentem materiam declarantia; aut è contrario frigidam promouentem cauſam ſignificantia; & calidam aliqua atteſtantia materiam. Deſtillationum autem differentiæ, quæ circa ſolum ſluxum conſiderantur, ſenſu ipſo ex ſenſibilibus ipſius motus differentijs facilè innoteſcunt. Nocturnus autem, & diurnus, ſimiliter æſtiuus, & hyemalis, & aliarum conſtitutionum temporis, ipſi ſe demoſtrant. Pariter & cum febre & cum dolore, & cum plenitudine, & cacochymia iuncti catarrhi ex notiſſimis his affectibus clarè omnibus patent. Quæ autem per conſenſum eſt deſtillatio, ſi à toto fuerit cognoſcitur

tur, quoniam totius nocumentum adest, utputà febris, aut aliqua alia uniuersalis affectio in cuius paroxismis catarrhus augetur, & ipsis imminutis, imminuitur, & ablatis aufertur: & si à particula aliqua particulatim causatur, illius similiter nocumentum prius aderit, & illo aucto augetur catarrhus, & diminuto diminuitur. quæ nanq; primario affectu in capite destillatio existit, ex continuitate, & perennitate, nec non ex eius magnitudine, & uehementia cognoscitur, uel quia nullæ adsunt particularium membrorum ægritudines, à quibus pendere illum suspicari possimus. At destillationes, quæ fiunt per exter nas cerebri partes, his notis discernuntur, quoniam si per pericraneum fluat, defluxio leuis erit, & modica. cutis præterea tum uni uersi capitis, tum frontis, & dolore, & grauedine, & extensione afficietur; quod si per uenas fluxerit, facies tumida erit, quinetiam & oculi, atq; uenæ, quæ in collo, & facie, fronteq; latebant, adeò intumescunt, ut manifestè uideantur. porrò quæ per internas capitis partes materia defluit, ex mox dicendis cognoscetur. Viæ enim per quas emanant cere bri defluxus suis etiam agnoscuntur inditijs, quæ enim ad nares, aures, oculos, palatum & os materie deportantur, liquidò patet, quod per proprios uniuscuiusq; harum partiũ du-

ctus

ctus, & canales hę deportantur. Quæ enim ad uentriculum per œsophagum materia ducitur, aut quæ ad thoracem per asperam defertur arteriam, hæc quidem tussi, & difficili anhelitu, illa uerò primo gustu in descensu presentitur, postquàm uerò descendit, & nausea, & propensione ad uomitum dignoscitur. Si à stomaco ad intestina humor delabitur, tũ fluxu, tum uentris torsione præter alia symptomata notificatur. Quæ enim per ceruicis uertebrarum foramina ad artus, & iuncturas materia transmittitur, aut quæ per internas iugulares uenas, & arterias ad pulmones ducitur, proprijs cognoscuntur notis. Hæ quippè fluxiones, & periodicæ sunt, & noctu plurimum inualescunt, at qui ad arctus, & iuncturas per uertebrarum fòramina descendit humor, earundem partium mala affectione, dolore, & motus priuatione deprehenditur. quæ autem ad pulmones per internas, & uenas, & arterias portatur fluxio, fit manifesta ex aucta tussi, spirandiq; difficultate, ac multa innaturaliq; screatione, nullo altero sensibili defluxu percepto; tunc clarum profectò inditium est, materiam per interna uasa ad thoracem descendere. Orthopnœa nanq;, siue spiratio recta distinguens utiq; signum est, an per interiores arterias, an per uenas materia fluat Si enim per uenas destillat nulla, seu pauca,

admodum

admodum in ipso defluxu spirandi difficultas presentitur. si uerò per arterias defluat, tunc parua, densaq; respiratio, ac ueluti suffocatio quædam fit, ob obturationem, & coartationẽ in uijs spirituum, & respirationis organis à materia decurrente factam: quæ quidem materia si tenuis, & acris fuerit, sua tenuitate & acredine uenarum orificia multoties aperit si salsa corrodente salsedine tunicas erodit: si crassa et flatulenta suo impetu uenarum tunicas rumpit, & sputum sanguinis facit, mox phtisim, & tabem. Destillans enim materia, quæ staphylim, idest, uuam parit, & quæ antiades pariter, & quæ paristhmia facit per internas faucium uenas ad has gignendas decurrit, & non per solita palati foramina.
Quæ uerò in ceruicis auriumq; glandulas materia descendit ad parotidas, & strumas faciendas, & per extrinsecas ad fauces uenas, & per insolitas inordinatasq; cerebri uias illucusq; decurrit. quæ autem ad uniuersum corpus materia defluit tum per uenas, tum per nucham, neruos, & inde super musculos, & iuncturas spargitur, ex effectibus quos producit, cognoscitur. si enim tenuis, & calida sit materia corpus excalefacit, attenuat, & imbecille reddit, & moltoties putrida febre afficit. si crassa extiterit, et laxæ sint iuncturæ uniuersales articulorum dolores molitur: et si
ad

ad aliquod membrum plus fluxerit dolorem, et tumorem, & plerunq; illius membri contractionem operabitur: hi quidem affectus huiuscemodi fluentem materiam attestantur. Sed ad particulas fluxionem suscipientes dignoscẽdas accedamus: ex ijs enim multæ sunt, quæ sensui patent, sicut sunt tonsillæ, fauces, gurgulio, nares, oculi, & aures. De quibus Gal. & Aetius ita scripsere. manifestum est et gurgulionem, et tonsillas affici, quin et parulides et glandulæ, et dentium erosiones, ulcerationesq;, & putredines oris et serosas ex capite in ipsum os destillationes sequũtur. Interiores autem particulæ ut gula, uentriculus, intestina, pulmo, aspera arteria, et eius extremum hæc sanè cũcta cum fluxionẽ suscipiant, & malè afficiantur suis deprehenduntur notis. quæ cum in proprijs singulorum affectuum describuntur capitulis, superfluum hic eadem ipsa recensere putamus.

Sex. de tuenda senit. Sermone. 8. cap. 53.

Signa quatuor catorrhi tempora distinguentia. Cap. LXIII.

SVnt deinceps signa salutaris, & lethalis catarrhi tempora declarantia, breuiter declaranda. cum enim tenues, crudi & acres succi excerni incipiunt; seu cum omnino intercepta est eis fluxio, cum immensa capitis grauitate, & lethalium symptomatum uestigia apparent,

insalubris

insalubris destillationis hæc principium circum scribunt; cum uerò hæc ipsa, & in cruditate, & in pernicie augeantur, incrementum ostendunt; quando ad summum uigorem uenerint, & ægrotantium uires ab his uictæ, prostrateq; fuerint status, & exitij terminus manifestatur. Declinationis tempore mortales destillationes carent, quoniam tunc temporis nō contingit ægrum mori. Salutaris autem destillationis principium demonstrant salubrium symptomatum inditia omnia, & tenues, crudiq; succi non difficulter excreti, seu modica, & præexigua tātū concoctione affecti: quādo autem incrassari ac digeri cœperint, ac liberius excernuntur, & salutaria alia signa clarius innotescunt hæc quidem augmentū definiunt. Status uerò, manifestatur, cum crassi, & concocti secūdum naturam excernuntur humores, & reliqua salutaria signa perspicua adfuerint. quum uerò apertè minuitur, & euanescit destillatio declinationem declarat. Sed actenus de signis, & destillationū causis ōnibus.

LIBRI PRIMI FINIS

SEBASTIANI PAPARELLÆ

LIBER SECVNDVS de Catarrhi Curatione.

POSTQVAM Superiori libro, ea illa omnia declarauimus, quæ ad destillationis contemplationem pertinebant; Reliquum eſt, vt de curatione mentionẽ faciamus, cuius cauſa præſens labor ſuſceptus eſt. In qua declaranda, rationes ipſas indicationesq́; contemplabimur, quibus innixi multas à nemine (quod ſciamus) declaratas, opiniones ingeſſimus, reliqua demum firmiſſimis rationibus comprobauimus, ſuo quæq́; ordine collocantes. Vbi uerò res dubia uidebatur excellentiſſimos in re medica viros, Hippocratem, Galenum, Auicennam, Aliosq́; conuocauimus, hæc eſt noſtræ tractationis ratio Sed ne pluribus lectorem detineamus, iam iam ad rei declarationem feſtinamus.

INDICATIONES CVRATIVAE

Caput Primum.

QVONIAM Principium curationis et à morbo, et ab eius causis maximè habetur; scire oportet destillationem malè affecti cerebri symptoma esse. mala. n. cerebri affectio, et in intemperie, et in meatibus, et in cauitatibus eius morbus est. materia uerò, tum qualitate, tum quantitate obnoxia, et morbi et symptomatis à Gal. causa asseritur, hæc nanq; sua qualitate factam intemperiem fouet et si facta nondum est, facit. sui uerò copia obstructionem parit, et repletionem. defluxũ uerò molitur, dum deorsum cadit. Prima igitur indicatio secundum methodum curatiuam exigit, ut per contrarium tollatur illud, quod est præternaturam. Cum autem in destillatione, et defluxus, et intemperies, et meatuum repletio, nocua materia præternaturam sint; hæc quippe omnia per sua contraria erunt tollenda. defluxus per ea, quæ sistunt, et aliò diuertunt: intemperies per ea, quæ ad meliorum formam permutant: meatuum repletio per ea, quæ multitudinem euacuant: nocua uerò materia, et per alterantia, pariterq; euacuantia.

Tertio De symp. caus.

euacuantia. Procatarcticæ autem causæ, et si ab eis nulla sumatur indicatio curatiua; nihilhominus et ipsæ cum symptoma adaugent, et fouent, si remotæ non fuerint, per sua contraria remouentur. Verum ab aliquo prædictorum in curatione exordiendum est; quando hæc eadem ipsa sunt, quæ nos ad agendum mouent sed à defluxu hoc cõsequi minimè possumus, cum symptoma sit: neq; enim ab ipso curationem, sed lenitionem tantum molimur: hoc nempe non, nisi per suarum causarũ ablationem, ritè aufertur. superest ergo ut ab intemperie, aut à repletione, et noxia materia curationem aggrediamur: quoniam hæc ipsa sunt, quæ fluxum faciunt. in omnibus nãq; in quibus causæ facientes adhuc adsunt, ab ipsis curatio inchoanda est, dummodò affectus alter non urgeat, et periculum minetur, sed quia multoties euenit; præsertĩ, si ab externis causis destillatio excitetur; ut intemperies cerebri absq; materia sit, nec cum repletione Et multa iungatur materia; destillationem tamen, et ipsa parit, materiam gignens, ac genitam sine ulla mora confestim excernens: ut etiam euenit in malis temperiebus pericranei, partiumq; circumiacentium, quæ ut plurimum, uel cum modica existunt materia, uel cum nulla. ab hac itaq; intemperie in præsenti curationis exordium faciemus: Gal. doctrinã insecuti

Septimo methodi

Setxo de

tuenda sanit insecuti, qui à mala capitis intemperie, utpotè malorum omnium fonte, catarrhi sanationem auspicari docet. hæc quidem absq; materia intemperies paucissimis, et leuissimis curatur præsidijs, et citò terminatur. Sed, si negligetur, (addit Celsus) longa esse consueuit

Lib 4. cap. de destil. De hac igitur breuiter expediti; ad alteram, repletioni, ac multæ materiæ coniunctam; lõgioribus, ac ualidioribus auxilijs accĩgamur

Ratio medendi singulis intemperiebus cerebri sine materia.

Caput Secundum.

HAEC Autem à procatarcticis causis facta intemperies, dum recens est, absq materia (uti diximus) seu cũ modica semper reperitur. quare si uniuersum corpus salubre, et mundum fuerit; tutò nulla præmissa euacuatione, alterari, et permutari poterit. Sic quippè Gal. sexto de tuenda sanitate destillationis calidæ curationem aggreditur, dum ait Quibus igitur ex calida intemperie caput male habet; hos frequenter balneo dulcis aquæ fouere expedit. quò et calidos uapores, qui in capite sunt, euocemus; et totum capitis temperamentum melius reddamus: hoc ibidem inferius repetit. Quibus uero caput uehementer calidum æstuansq; est; atq; ob id assiduè destillationibus uexatur: ijs præstat æstatis

tempore

tempore rosaceo perungi, quod ex rosis in oleum omphacinum salis expers, iniectis componitur. Consimili quoq; modo in frigida destillatione progreditur Paulus. Quòd, si frigida intemperies caput afficiat, & morbus contumax sit; modico utendum cibo est, caput calefacientibus, ac tenuibus oleis, nardino scilicet, rutaceo, & similibus perungendum erit: irinum autem non solum illintur, sed naribus instillatur. Auic. eadem incedit uia. sed frigidæ est sollicitudo, cum incipit commotio, & sternutatio, in calefaciendo caput, & uaporando ipsum panno calefacto usq; quò sentiat calorem iam peruenisse ad cerebrum & conseruando caput secundum illam dispositionem. Rhasis etiam ad Almansorem id ipsum innuit; dum scribit. cum caput alicuius in egressione baleni detectum fuerit, aut post exercitium, aut post aliud, fueritq; aer frigidus, & uentus septentrionalis; & accidit inde naribus, & palato pruritus, & cõmotio, & sternutatio; pannus tunc calefaciendus est, & capiti superponẽdus, in quo tandiu moretur, donec æger calorem in capitis profũditatem sentiat penetrasse. Adsunt & istorum, & Gal. etiam aliæ auctoritates, præsertim in de composi. med. secundum loca; quæ nos admonent proficuum esse leuia aliqua localia applicare, capite non admodum exquisitè purgato. secus

Lib. 3. cap. de graue.

Capite de catarrho.

profectò res se haberet, si cum materiei copia iuncta capitis ĩtemperies foret, & uniuersum corpus immundum, ac repletum extiterit; ut mox de ipsa infra dicetur. sed narremus, quæ sint illa, & qua ratione, & uia possint applcari, & temperaturã omnem in melius mutare.

Vt Remouenda intemperies frigida immaterialis. Caput tertium.

FRigidæ igitur capitis intemperaturæ calida apponimus tegmenta, tum lanea, tũ linea indifferenter, hæcq; actu calida pluries repetuntur. humidæ uerò sicca, & fortiter exiccantia. quoniam longè difficilius humidũ arescit, q̃; frigidum calefiat. frigidæ autem, & humidæ semper ferè ita iunctæ reperiuntur, calida, & sicca tegmina adhibentur. hæc quippe sicca reddimus, calidis & siccis fouẽdo suffitibus. sicuti quibusdam leuibus aromatis; ut si mastiche, aut thure suffumigarentur, aut modico cinnamomi, aut maceris aut consimili aliquo. hæcq; tandiu actu calida apponenda sunt; quandiu (inquit Auic.) æger sentiat calorem iam peruenisse ad cerebrum, & regimus caput secundum hunc ordinem uno, uel altero die, iuxtà temporum consistentiam, & affectus naturam, Frigidior nanq;, & humidior affectus in frigida

cœli

cœli constitutione potentiora calida, & sicca remedia, ac illa perseueranter exposcit. contrarius uerò mitiora, & contrario modo. sunt qui ponunt (& est uulgare) linum supercalefactum, & siccatum, ut exiccetur ipsum caput. sacculi etiam ex milio, & sale calidi apponuntur, ut in interiora calor penetret. sunt, qui faciunt ex tenui serico tegmina pulueribus quibusdam siccioribus imbuta; uelutì antho, gariophyllis, nuce moschata, agallocho, seu ligno aloes, mastiche, & rosis; & capiti adiungunt. In eundem usum suffimenta quoq; adhibemus; quæ ex consimilibus caput calefacientibus, & exiccantibus parantur, ueluti ex styrace, thure, mastiche, thymo, hyssopo, melanthio, & huius generis alijs. Vnguenta insuper nardina, & reliqua odorata excalefacientia, odore iuuant, nam cerebrum roborant. pulueres etiam, capiti appositi, maximum præstant auxilium, qualis inter omnes est puluis ille AuenZoar. qui quidem hoc conficitur modo. Recip. cinamomi electi, maceris, gariophyllorum singulorum unc. s. fiat tenuissimus puluis, qui ubi eius caliditas timeatur, lauetur rosacea, & exiccetur, Postremò uerò coronali capitis suturæ applicetur.

Quomodo calida intemperies absq; materia remoueatur.

Cap. IIII.

Lib. 3. cap. 11

VBi autem sit mala temperies calida; admonet Auic. ut sis sollicitus in refrigerando caput aliquibus uirtute frigidis. Veluti est in dulcis aquæ balneum quotidianus ieiuno stomacho in aurora ingressus. Nec non capitis, & extremitatum & suminis, & ani et testiculorum, et quæ in eorum ambitu sunt ex uiolaceo iniunctio, et embrochæ administratio, factæ ex hordeo, papauere, uiolis, et chamæmilla. Gal. etiam eandem hanc intemperiem frigidis iniunctionibus, et aquæ dulcis balneo curat; dum inquit. Atq; aliquando cerebrum ipsum fluxionem transmittit, debetq; huius intemperies totius capitis

Tertiodecimo methodi cap. 22.

" *epithematis corrigi. in calidis enim haud expedit ijs, quæ ex thapsia, et sinapi fiunt medicamentis uti. immo contrarijs omnino, oleo crudo, et hispano, et rosaceo. tum frequenti ex aqua dulci in balneo lauatione. de oleorũ autẽ illinitionibus unum animaduertit Auic. et inquit. oleum ucrò inquantum potes, fac, nè tangat caput; nisi inueneris excusationem ita, ut indigeas infrigidatione fixa, aut calefactione fixa, et sit post euacuationem.* Nos autem in his discrasijs caput ablui iubemus; aut lixiuio minimè forti; in quo quinta, aut

sexta

ſexta pars aquæ roſatæ admiſta fuerit; aut roſarum decoctione tantummodo; ita, quòd nihil præter roſas in leui lixiuio apponimus. Aliqui et roſis addunt pugillum mirtillorum chamæmille, corticum papaueris, uiolarum et florum nymphææ. ſuffumigium ex caphura et aqua roſata, ſeu ex ſantalis, et roſis mirumimmodum prædicto catarrho confert. multi frigidos pulueres componunt ex roſis, myrtis, uiolis, et balauſtijs. alij etiam, his addunt flores nymphææ, cortices papaueris; et ſantalos, tum albos, tum rubeos, ex eiſdem quoq; pulueribus ſacculos componimus, et capiti admouemus. hæc omnia adminiſtranda ſunt, ubi ſola mala complexio adeſt, et corpus uniuerſum mundum exiſtit. ſed, quia rarò euenit, abundante catarrho caput eſſe mundum; ideò rarò contingit, ut non oporteat, aliquantis per mundare caput. quod fiet ſaltē inedia et pilulis leuioribus quibusdam exhibitis. de inedia in poſterum dicetur. Pilulæ autem leuiores ſunt de hiera, maſtichinæ, de aſſaiereth, et aliquando de tribus, ſed his fortiores ſunt elephanginæ, de hiera cum agarico, agaricus præparatus, et huius generis multa. his enim caput purgamus, et poſtea ſi opus fuerit localia apponimus. Vbi uerò tempus anni eſſet calidum, et corpus totum ſuperfluè fuerit excalefactum: tunc hora ſomni poſt leuem ce-

nam

nam: saluberrimè experimus casiam cum agarico commistam exhibere: ut putà casiæ unc. i. agarici trochis. drach. i. aut minus, penes necessitatem. simplex, et pura casia præter id quòd caput non attingat, in catarrhis damnatur à multis. eò quòd plurimum humectat: eam tamen Rainaldus de Villa noua in quocunque catarrho, ac in omni tempore & ætate miris laudibus extollit. Cochiæ & aureæ pilulæ in huiuscemodi leuibus affectibus pariter culpantur, propterea quòd uehementes nimirum sint.

Indicationes curatiuæ in mala cerebri intemperie cum materia.
Caput Quintum.

AD Capitis intemperiem cum multæ & nocuæ materiei præsentia curandam properamus: quæ fuit altera ex primis intentionibus inuentis executioni mandanda. hæc uerò innaturalis intemperies; siue per essentiam ex internis principijs, siue consortij lege, aut humoris, aut alterius membri talis existat; si cum multæ & nocuæ materiei præsentia iuncta fuerit, à materiei euacuatione suæ sanationis initium semper sumit; tanquàm à re urgente, & periculum minante, & tanquàm à causa sine qua intemperies ipsa commodè sanari minimè potest. nunquàm enim rectè

intemperies

intemperies sanabitur, fouente, inquàm, causa præsente. nec obstat, quòd inuicèm causæ sint, & mutuò se foueant. nam longè maiora nocumenta materia portendit, quàm intemperies. hæc quidem sua intemperie, & concoctricis imbecillitate, nocuam tantum materiam gignit. illa uerò sui qualitate intemperiē fouet: sui quantitate instrumentalem in uia, & meatibus morbum facit: suo uerò defluxu plurimorum affectuum occasio efficitur, rectè quidem in intemperiei cum materia sanatione à materiei curatione exordimur: ut à re, quæ magis urget, & quæ intemperiei sanandæ plurimum confert. huic enim dum occurrimus, & meatuum, & cauitatum cerebri repletioni pariter occurimus: quando & horum repletio ab eadem procreatur materia. hanc igitur euincere tentantes duabus superius inuentis intentionibus, repletioni, inquàm, & nocuæ materiæ simul satisfacimus, Sed curationem aggredientes, dicamus: quòd mala capitis intemperies cum materia ferè unquàm euadit quin calida, aut frigida ipsa sit. &, si contingat catarrhum complicatum fore, aut ex causa materiei fluenti opposita, aut ex oppositis materiebus, càlidis, inquàm, & frigidis, à contrarijs fontibus manantibus; nihilhominus ferè semper, uti diximus, lædens cerebri intemperies, aut calida, aut frigida existit. quòd

uerò

uerò in actiuis his temperata reperiatur, & in humiditate tantum excedens, rarò admodum accidit, ſed à calida intemperie cum materia in præſenti libet curationem exordiri.

Dicimus itaq;, quod ubi hæc calida capitis diſcraſia, cum immundo, & oppleto corpore coniuncta ſit: prius uniuerſum corpus, mox caput ipſum uenit euacuandum & mundandum, totius nempe euacuatio particularem ubiq; præcedit aput Gal. neq; enim rectè caput euacuari poteſt: pleno exiſtente toto corpore. hac profectò ratione prima tertij cap. de canonibus uniuerſalibus curationis capitis dixit Auic. Et ſi fuerint humores alij, conſiderabimus tunc, ſi eſt cum communitate corporis totius, euacuabimus corpus totum: deinde intendemus ad caput ſolummodò: & adminiſtrabimus euacuantia, quæ ſunt ei propria. ad hoc tamen non penitus erimus auſi niſi poſt corporis totius euacuationem. & totum illud faciemus, ſi ſciuerimus materiam in ipſo eſſe concoctam. Omnes deniq; conueniũt ut primò uniuerſum corpus euacuetur, deinceps caput, mox localia tum diſcutientia, tũ roborantia applicẽtur medicamenta. Imminet nanq; periculum (immundo exiſtente corpore & capite non purgato) nè à calidioribus medicamentis applicitis maior fiat attractio, ac uberior reddatur fluxio, meminiſſe uerò in

Lib. 2. & 4. de comp. med. & 13. methodi

Quarto de cõp. med. Tertiodecimo methodi

omnibus

omnibns, quæ membratim docentur, communium præceptorum; oportet, (refert Gal.) quorum unum id est, digerentia medicamina, ubi redundantia in toto corpore subest, si particulis quibusdam applicentur, implere potius, quàm uacuare. In primis itaq; corporis totius redundantiæ euacuandæ incumbemus: postea quæ capiti inest, purgabimus: ultimò localia applicabimus. capi. 95. artis me dicæ.

De Venæ sectione in catarrho. Cap. VI.

VNiuersum autem corpus multifariam euacuatur, & à multitudine immune efficitur: & balneis, & exercitio, & frictionibus sed his tribus præcipuè, Phlebotomia, uidelicet, Inedia, & Pharmacia. De inedia inferius agam, nunc de alijs duobus pertractandum. De Phlebotomia itaq; & Pharmacia iuniores primò ambigunt, si par inest utriusq; necessitas à quo prius sit exordienda curatio. secundo an ratione ipsius catarrhi consentiente uirtute, ætate, & reliquis coindicantibus sit secanda uena. Ad primum aiunt, ꝙ quãdo utroq; euacuationis genere indigemus, ab eo exordium ducere lubet, sine quo alterum tutò exequi non ualemus: quamobrem à locis affectis, alteri harum euacuationum magis pronis indicationes sumentes primò distinguunt

an crudi, & uitiosi succi in primis uenis citra hæpar existunt, idest, in meseraicis, quæ uentriculum, intestina, & splenem circundant. tunc longè salubrius fore prædicāt hos noxios humores propè uias ductuum existentes, ob loci opportunitatem per aluū purgante pharmaco educere, q̃; secta uena per incongruas, inconuenientesq́; regiones per hæpatis substantiam illos trahere. sectio .n. uenæ uitiosum humorem in iecoris cauo, & mesenterio existentem. ad uenas quæ ultra hæpar sunt, ui exinanitionis trahit: quare & partes sanas inficit, & obstructionem maiorem reddit. iustè quidem in humorū uacuatione circa has partes residentium uenæ sectioni purgationē præmittunt: ut potè sine qua neq; ipsa uenæ sectio, nec cæterarum ulla felicior euadet. Hæc quidem ipsa est humorum cruditas de qua 13 meth. scribit Gal. quòd uenæ sectionem prohibet. Si autem crudi & uitiosi succi in uenis ultra hæpar extiterint, tunc ex Gal. doctrina primo sanguinis missione minuendi sunt: Mox pharmaco soluente purgandi. Imminuta .n. plenitudine, qui redundant praui, & noxii humores expeditiùs postea à medicamento purgante trahuntur: sed parca sanguinis missio in cruditate humorum commendatur, cum uires in hac constitutione parum firmæ reperiantur, quæ sanguinis missionem limitant

De curā. ratione per sanguinis miss.

eapropter

eapropter Gal, non ſemel, & uniuerſè, ſed ſenſim, & partitè emittendum eſſe docet. Hoc quidem Actuarius comprobat, dum ſcribit: quod ſi quando contraria in eodem concurrũt, & quædam eius adminiſtrationem ſuadeant & alia dehortentur, quæ nam præpolleant inſpectandum, atq; illis opem ferentia admoliendum, ita tamen ut ne dehortantia quidem negligantur: ſed illis quoq; in quantitate aliquid eſt indulgendum, ac ſecuritatis gratia gratificandum: nam in ualidioribus, & magnis auxilijs, aliquid de euacuatione remittitur, ſecuritas ægro conciliatur. Sed fuſius de his alibi. Nos igitur in catarrhi curatione, quoniam praui & noxij ſucci nimirum ſupra hæpar, in uenis ſcilicet cerebri preſiſtunt, à ſanguinis miſſione exordium capiemus: tum quia omnium uniuerſalior eſt: tum quoniam pars affecta uenæ ſecandæ commoda, opportunaq; eſt ex uaſorum conſenſu tum quia hoc unico præſidio tres ſimul curatiuas intentiones adimplemus, euacuationis, ſcilicet reuulſionis, & alterationis: per hanc enim omnes humores corporis euacuantur, & ſi qua mala qualitas adeſt ſimul difflatur. Humores quoq; à nobilioribus ad ignobiliora trahuntur per conuenientes, & congruas regiones. Ad alterum autem quæ ſitum de uena ſecanda in catarrhi curatione Meſue, & ex recentiorib.

Lib. 3 cap. 1.

multi

multi eum insecuti, dicunt Venas in catarrho tribus solummodo rationib. secandas esse, si fluxio sit feruens, pari modo in corpore calidiori, in quo oculorum candidum rubefiat cũ grauedine capitis; aut si materia ad oculos præcipitetur, uel fauces, uel pulmones, aut latera, ita ut collectionem de facili augurari uideatur; uel si huic affectui febris accedat molestior, & tussis quoq; infestissima, uel lateris compunctio. Ex recentioribus alij Gal. imitantes rationabiliter asserunt, in quocunq; catarrho etiam frigido, ubi uirtus admittat, & ætas consentiat uenam tundendam esse, sed de hoc infra. In præsenti uerò cũ ijs sentimus qui in prænarratis calidæ destillationis casibus fidenter sanguinis missionem imperant, si uires, & anni tempus permittunt. Vbi animaduertendum non omnium uirium imbecillitatem prohibere sectionem uenæ; sed quæ ab inanitione, & resolutione tantum est debilis. Nam quæ ob grauitatem, & oppræssionem imbecillis est uirtus illam uerius expostulat, quàm interdicat. Harum uerò utriusq; discrimina, pulsus, præter alias notas, ostendit: nã cum æqualiter semper languidè pulsauerit: tunc uirium exinanitionem, & dissolutionem indicat: ubi uerò dissimiles differentesq; pulsationes se habuerint, ita quòd nunc languidè feriat, pulset'ue; nunc uehementer; hæ utiq;
onus

onus & suffocationem ostendunt. Hæc autem uenæ sectio molienda est pro intentionum diuersitate, licet semper caput sit inspiciendum si nanq; intentio maxima sit ad caput, cephalica, Si æqualis ad caput, & ad totum corpus media secanda uenit. si magis ad uniuersum corpus, utputà si fuerit corporis ingens repletio, tunc scindenda est basilica, & postea cephalica. Nos autem libentius ut plurimum prius lenito uentre mediam cubiti uenam scindimus, quoniam ex superioribus æquè. ac inferioribus uacuat. hæc nanq; totius corporis repletionem, aufert, & materiam à capite partim euacuat, partim retrahit. quantitas autẽ mittendi sanguinis, sit, ut ætas, & uirtus tolerant, & morbi magnitudo permittit,

Concoquentibus, alterantibus, & præparantibus ante purgationem utendum.

Cap. VII.

CUm euacuatum fuerit corpus, & materia imminuta per uenæ sectionem purgationi pro ratione materiæ peccantis intendendum est: sed quia commodè materia purgari non potest, nisi prius fuerit concocta: ideò eius cõcoctioni prius erit incumbendum. Nihil autẽ refert concoctionis, & preparetionis terminos hic nos confundere, quoniam medici ijs eisdem ut plurimum abutuntur, cum harũ utra-

q; eidem ferè fini subseruiat. præparatio nãq; pro crassorum succorum attenuatione, & ui- scidorum incisione, ac tenuuium incrassatione, necnon pro uasorum apertione, ubiq; usurpa- tur: hæc quidem aperit, incidit, attenuat, & apstergit semper, & substantiæ ineptitudinē omnem remouet, & ad commodam disponit expulsionem. Concoctio autem (quicquid de ipsa recentiores scripserint) est calidi innati, & concoctricis uirtutis in noxium humorem alteratio, ut à nocuis qualitatibus ipsum euin- cat, & à bonis separet succis, ac habilem ex- pulsioni reddat: quòd uerò eiusdem substantia in concoctione adæquetur, ut refert Auicena non est à ratione dissonum. cum igitur hæ om- nes indefferenter & preparationes, & conco- ctiones & alterationes in nocuis humoribus semper desiderantur ad commodam, & pronã eorundem expulsionem, nihil mirum si ijs abu- ti medici parui fecerint, Digerere uerò pro cō coquere ualde nimis abutimur: digeruntur e- nim tumores, cum materia contenta in ambi- entem discutitur, concoquuntur autem ad sup- purationem, & boni à malo segregationem: dicimus enim alimentum in uentriculo prius concoqui, deinde corpus digeri, idest, distribui. Prius itaq; humores sunt cōcoquendi, & præ- parandi, mox salubriter purgandi et educen- di. Si uerò quis curiosè instaret quod materia

in ipſo defluxu pluſquàm oportet, excernitur & prona eſt excerni, quare nulla externa indiget præparationæ ad opus iſtud moliendum cum per ſe idonea ſit, ac perpetuo expellatur. Ad hæc dicimus, quòd crudæ, & nocuæ materiei caput replenti, & ſub antecedenti defluxus cauſa præexiſtenti concoctio per ſe primò debetur (ut commodè, ac ſalubriter excernatur, & à defluxu uindicemur) & nulla tenus materiæ actu fluenti, niſi prout ipſa obnoxia, & moleſta eſt in ipſo defluxu, & prout partem aliquam ſua cruditate afficit, tunc nocumento cadentis materiei ſuccurrendũ uenit, & ipſa pariter in membro delapſa materia iuxtà ſui, et membri naturam concoquenda eſt & hoc fartaſſe Gal. 6. de ſan. tuen. innuit, dũ contra antiquiores medicos ſcribens inquit. Caput uelut omnium malorum fontem primò ſanandum, mox recipientibus partibus ſuccurendum, ſecundum affectus, & loci naturam. Sed iam tempus eſt declarare inſlumenta cõcoquentia, & purgantia.

Bilis Concontio & Purgatio. Cap. VIII

MAteriæ uerò calidæ concoctionem, & præparationem faciunt, medicamenta frigida, & humida. Si nanq; materia deſtillans calida, acris, & tenuis ſit, & ſui tenui-

tate in membra penetret, & in ipsis imbibatur. ut uix extrahi possit: hæc frigidis, & humidis abluentibus, & abstergentibus perpetuò corrigitur humida nēpe frigida abluēdi & abstergendi uim habentia in penitioribus locis imbibitam materiam extrahunt, & abstergunt. hæc quidem frigida abstergentia & non incrassantia esse oportet, nam abstersione & extractione indigemus, non autem incrassatione. Huiusmodi quidē erunt Ptisana, quæ quidem abstergendi uim habet, abluendi, & refrigerandi, item potus aquæ hordei, & aqua mulsa bēe diluta, ut sint octo partes aque & una mellis, uel ponatur sacharum loco mellis. Maiorum quoq; seminum decoctū in aqua ut putà peponum, cucurbitarum, cucumerum, & citrulorum, in hunc eundem usum commendatur. Si uerò materia destillans suo acri calore ferueat, mordeat, & exulceret hæc frigidis, & humidis incrassantibus, & oblinientibus temperatur, & præparatur. Frigida enim incrassantia, & oblinientia, siue emplasticam uim habentia bilis feruorem temperant, enim acrimoniam obtundunt, tenuitatemq; eius pariter incrassant, & ad æqualitatem redigunt. talia profectò inter syrupos sunt, ille qui est ex nimphæa, uiolaceus de portulaca, de papauere; qui si superfluæ aderunt uigiliæ, sicut adesse consueuerunt,

bile

bile dominante, præ cæteris est eligendus, nã preter hoc quòd incrassat, feruorem, & acredinem reprimit, somnum quoq; conciliat. Syrupus iuiubinus, & myrtinus plurimum ualent, quoniam calorem refrigerant, humorem crassant, fluxum sistunt, & sputum facilè reddũt. si autem hæpatis inflammatio aderit, serapium ex rosarum infuso, & indiuia cõmendantur, cum aquis uiolarum, endiuiæ, nimphææ, rosarum, cucurbitæ, portulacæ, seu cũ eorundem decoctis, & consimilium rerum, frigidarum, ut acetosæ lactucæ, cichorij, plantaginis, & reliquorum eiusmodi. hæc quippe omnia bilis tenuitatem, accrimoniam, & feruorem alterant, moderant; moderandoq́; innatum calorem temperant: qui mox eiusdem cõcoctionem, & separationem molitur. ultra nãq; supradicta uitia habet nocuus iste humor, quòd sanguini, & reliquis bonis humoribus est commistus; quare ut salubriter expellatur, segregationem à bonis exposcit, id quod concoctione per calidum innatum consequitur. Horam antem idoneam sumendi existimamus, aut in diei diluculo, aut per tres, aut quatuor horas à leui cœna post completam in uentriculo ciborum concoctionem. neq; enim cum illis sumus, qui statim post cœnam exhibent, & cũ ingestis cibis illos permiscent: quoniam Hipp. tertio de ratione uictus in morb. acut. uentri- Text. 22

culo ieiunio, & non cibis referto; hos propināndos monet. primò dum de mulsa sermonem facit, & ait; mulsa tamen post ptisanæ sorbitionem epota, ualde replet, inflat, & hipochōdriorum uisceribus est inutilis. sed si, ante sorbitiones bibatur; non ut superepota lædit, sed iuuat. hoc id ipsum de oxymelite loquens, clarius repitit. exiguum autem potinis huius noĉte quidem, & ieiunio ante sorbitionem dare
Text.35 expedit: quanquam etiam à sorbitione, modò longum intersit tempus, nihil uetet bibere. ꝙ autem de mulsa, & oxymelite refert Hipp. illud idem nos & de serapijs asseueramus, quando eiusdem fere rationis existant. sed de his satis. At præter hæc uictus præcipuè ratione catarrhi materia concoquitur, & electuarijs, & ijs quæ in ore retinentur. quamobrē
Quinta tertij tract. 1. ca. 13. rectè dicebat Auic. in curatione catarrhi, æquatio autem essentiæ eius est sicut administratio electuariorum, & receptio diatragacantæ, aut granorum cytonij in ore, ut permisceatur crassitudo eorum subtili, quod descendit, & incrassetur ea, & fiat uiscosum, & nō descendat ad profundum, & fiat cum ea facilè sputum. Mesue Auic. insequutus, idem asseruit, dum inquit, calidæ, & acutæ materiæ maturatio per refrigerantia, & inspissantia perficitur; inspissantia autem necessaria sunt, ut subtile acutum, quod descendit ad guttur

incrassetnr

incrassetur, & non descendat ad profundum, imò facilius adunatum excreetur. & ex hcc facientibus est diatragacantha, & electuarium eius, & mucilago psyllij & semina citoniorũ, & aqua iuiubarum, & sebesten, & syrupus eorum, eclegma ipsorum, & eclegma de papauere. hactenus de tenuis, & acutæ materiei fluentis præparatione. His igitur & similibus remediјs materia expulsioni parata, medicamentis bilem purgantibus uenit educenda; ut putà cassia fistulari, manna, rhabarbero, syrupo ex multiplici infusione rosarum. multi commendat decoctum fructuum à Rhasi descriptum nono ad Almansorem, cap. de catarrho Alij exhibent electuarium de sebesten, tum lenitiuum, tum solutiuum.

Auic. autem inquit, decoctio uerò myrobalanorum, & prunorum, & fumiterre, & syrupus de fructibus, & syrupus uiolaceus, & decoctum cassiæ fistulæ, & quæ sunt istis similia, facta fortia scammonio, & reliquis secundum dispositionem corporis, aut uacuitatem ipsius à febre, aut essentiam eius in ea, secundum dispositionem ætatis, & uirtutis, & horum similium sunt conuenientia humoribus cholericis subtilibus, Vbi autem pilulas optaremus; commendantur pilulæ sine quibus, specierum hieræ, sed in hoc genere omnibus alijs uehementiores pilulæ aureæ sunt. Sic Pri. tertij cap. 29.

quippe calidi catarrhi tenuis biliosa purgatur materia.

Salsorum humorum concoctio, & eorundem euacuatio.
Cap. IX.

SI autem materia, quæ destillauerit, salsa fuerit, hæc etiam, anteaquàm educatur, præparanda est priùs, sed quoniam, & tenuem, & crassam ipsam contingit esse: ideò si tenuis, & salsa fuerit, tunc frigidis incrassantibus syrupis uenit concoquenda, quales erunt syrupi de portulaca, de nymphæa, de soncho, de endiuia, de acetositate citri, nec non rhodomel cum aqua sacchari nymphææ, portulace endiuiæ, cucurbitæ, lactucæ, seminum maiorum frigidorum, & huius generis talium. si uerò crassa, uiscidaque materia fuerit, tunc incidentibus, & attenuantibus, ac detergentibus est concoquenda, ut puta acetoso simplici, exymelite simplici, syrupo de betonica, bisantino, de duabus, seu tribus radicibus cum aceto; cum aquis, seu decoctis betonicæ, cichorij, sampsuci, saluiæ, mellissophylli, & consimilium. His concoctis, ac expulsioni paratis; tenuis, & salsa materia educitur syrupo ex rosis multarum infusionum, cassa, electuario rosarum mesue, & succi rosarum, alijs salsam pituitam à capite aducentibus. Crassa autem

autem pariterq; salsa materia euacuabitur electuario de dactilis, catapotijs de fumaria similiter & aggregatiuis. de his autem sermonem faciens Auic. inquit, solutiuo uerò quæ euacuant. caput cum communitate corporis, sunt pilulæ de hieris & pilulæ cochie, & destechade: & iste quidem conuenientiores sunt humoribus adustis, in quibus dominatur bilis, & in quibus cum hoc est crassities, imò sunt sicut communicantes biliosis, & pituitosis. sed de his hactenus. Commodum autem tempus horũ exhibendorum à multis reputatur hora somni, à parca & tenui cœna per duas horas: nec medicaminum cum cibis mistionem pertimescunt: quoniam & Hipp. & Gal. pluries hæc utiliter commisceri docuerint. Rabi autem Moise, Damasc. & Auic. particularius hanc rem considerantes dixere, & catapotia, & reliqua medicamenta purgantia post cœnam adhibenda esse, cum intentio fuerit caput purgandi. & rationem afferunt, quoniam medicamenti uirtus simul cum uaporibus à cibo eleuatis ad cerebrum conuehit, ibidemq; faciliter uasa ingrediens huberius ac potentius illa expurgat. horum autem sententias, & Aetius & Paulus affirmarunt. tertio nanq; sermone, cap. 23. Aetius aloem post cœnam exhiberi iubet. Paulus autem lib. 1. cap. 43. & aloem & epithimum, & terebinthinam fidenter à

Prima tertij cap 29

Secũdo de regimine ac. morb. tex. 4. 13 meth. ca. 15. & 14 meth. ca. 17. Aui. pri. tertij cap. 29. & 6. fẽ 3 cap. de curatiõi, linguæ.

cœna

cæna commendat ſumenda. Nos antem libẽtes hos inſequimur, præcipuè cum longus uſus & uerà experientia certiores nos feccrint; eadem hora hæc ſemper proficua administrata fore, et plus iuuamenti perpetuò, quàm detrimeni attuliſſe, Sed, ſi timor adſit, nè ob crebras egeſtiones tota nos ducatur inſomnis, et æger ex ſomni amiſſione mnltum lædatur; tutius tunc erit hæc ipſa ſummo mane exhibere. Sed denuò quærunt alij, an poſt aſſumptum pharmacum ſit dormiendum. ad quòd breuiter dicimus, quòd medicamenta in duplici exiſtunt differentia. Aliqua, quæ facilè in actũ reducuntur à natura, ut liquidiora, et lenientia; qualia ſunt caſſa, et manna, et huiuſmodi: ſuper his nan eſt dormiendum, niſi parum fortaſſe à principio. Aliqua ſunt, quæ difficulter à natura in actum reducuntur, ut ſunt omnia dura, et ſolida, ac fortiter ſoluentia: poſt quorum aſſumptionem dormire aliquãtis per permittimus; ut per retractionem calidi innati ad intra facilius in actum reducantur. Pcſtquàm operari cœperint; à ſomno omnino eſt abſtinendum. dicente Hipp. Quum uolueris magis ducere belleborum, moue corpus. cum uerò ſiſtere ſomnum facito, et non moueto. ſed de his ſatis.

Quarto aphor. 14

Phlebotomiam

Phlebotomiam, et frigido conuenire catarrho. Cap. X.

VBI Verò frigida ſit cerebri intemperies, cum multæ, et noxiæ materiei præſentia ita quod plenitudinis ſigna exiſtant; & ſi non plenitudinis, ſaltem adſint ſigna obſtructionis uiarũ. lenito prius uentre, ut in catarrho calido, deinceps minuetur materia ſectione uenæ. ſtante uirtutis robore, & ætate florida & hoc eſt de mente Gal. & aliorum eum inſequentium. quarto .n. methodi ſcribit ipſe; ſi uerò ualens aliquis morbus unà cum uirium robore affligat, uel ſi redundantis ſanguinis concurſus non adſit; nemo eſt, qui non ſanguinem detrahat; qui utiq; in artis operibus fuerit exercitatus, & octauo eiusdem methodi libro obſtructionis tãtum cauſa in diaria febre uenam ſecandam iubet, & ſi plenitudinis ſigna non adſint; dummodò ætas, & uirium robur permittant. præſtat enim (inquit ipſe) uitioſi ſucci maiori parte emiſſa ad detergendas obſtructiones accedere. cum alioqui metus ſit; ſi obſtructionibus liberandis, priusquàm uacuaueris, ſtudeas, ne ipſas magis impingas. hac eadem profectò ratione magnitudinis, inquàm, cauſa, & obſtructionis gratia, in frigido catarrho nos uenam ſecamus; uirtute, & ætate conſentiente. Si nanq; uenam ſectam ratione obſtructionis partium minus principa-

lium Gal. commendat; eò magis nos, si in cerebro principi membro obstructio extiterit, illam commendabimus. Signa autem obstructionis uenarum, & uiarum cerebri; superius ubi de signis locuti fuimus, descripta sunt. Magnum autem catarrhum dicimus; quem magnæ discrasis, ac multæ, copiosæq; excitarunt materiæ, et qui pariter magna uerendaq; symptomata gignit. Si enim frigidæ pituitæ destillatio ex cerebro per ceruicem in humerũ, hincq; in latus illabitur; qui deinde, altius in musculos costis interiectos, et in interiora penetrans, grauem difficilemq; pleuritidem excitat: hanc profectò eiusdem lateris interior uena secta iuuat. eadem lege pituitosa destillatio in fauces, uel in pulmones irruens: si suffocationis periculum infert, phlebotomia è discrimine eripit. consimili quoq; subsidij genere frigidam destillationem cum febre, et capitis dolore iunctam, curamus. quoniam principes membrum tribus malis affectibus afficitur, febre scilicet, dolore, et destillatione. frigidæ igitur cuiuscunq; destillationis curationem, dũ modo uirtus, et ætas consentiant, uenæ sectione securè aggredimur, si repletionis, aut obstructionis signa extiterint aut febris, seu capitis dolor affuerit, Siue ad nobile aliquod mẽbrum fluxio præcipitetur, unde mala uereamur symptomata. Quod uerò frigidis his capitis

affectibus

affectibus phlebotonia conferat: Auic. authoritate prima tertij, capite de canonibus uniuersalibus curationis capitis; comprobatur dũ ait. Quũ materiã euacuare uoluerimus cõtemplemur tunc, si significatio ostendit sanguinem cum ipsa abundantẽ esse, aut insanguine nõ est diminutio. quæcunq; sit materia, incipiemus à phlebotonia cephalicæ, & uenarum capitis; sicut frontis, & nasi, et uenarum partis auris. ꝙ si res est magna: minuimus guidegi, idest, uena, quæ est in uno latere colli, & non declinamus nisi ad minutionem: & si alij etiam dominæntur humores, tamen ab ea incipimus quoniam phlebotomia est communis humorum euacuatio. his quidem uerbis admonet Auic. ut. cum caput quibuscunq; malis humoribus affectum euacuare uoluerimus: à sectione uenæ curationem aggrediamur, dummodò in toto sanguinis imminutionis signa non adsint: nam tunc non staret uirtus. hoc id ipsum quinta tertij, tract. primo de curatione catarrhi ipse affirmat dum in omni catarrho, tam calido, q; frigido phlebotomandi canones describit. cum ait, & fiat solutio uentris & incipiat ab extractione sanguinis, deinde à fluxu uentris post ipsam: dum est necessitas super ambo simul: & rarò quidem acceleratur ad phlebotomiam, & propriè in principio: nisi propter multitudinem, quæ non toleratur, & catar-

Cap. 29

rhus

rbus, in quo conuenientius est non phlebotomare, est ille, qui euacuatur à tussi. Si autem tussis est parui sputi: necessaria est parua phlebotomia. & cum inuenitur cum catarrho punctio in mammillis: significatur, quod materia declinat ad latus, festina ergo cum phlebotomia. hæc omnia indifferenter, & de calido, & de frigido catarrho Auic. protulit, cum de utrisq; æqualiter uniuersalem sermonem habeat, mateiei itaq; multitudo, & tussis, ac punctio in mamillis uenæ sectionem in quocunq; catarrho apud Auic. indicant. nec obstat quod ibidem infra dum frigidi catarrhi materiam purgare docet, phlebotomiam prætermittat, & purgantia pharmaca solum memorat, dum dicit. materiei autem diminutio est cum administratione mundificationis corporis: in calida quidem cum sanguinis missione, & solutione uentris educente humores calidos, & clysteribus trahentibus materiam ad inferiora, In frigida quidem cum medicinis soluentibus phlegma, quæ sunt ex eis, quæ bibuntur, & quibus fiunt clysteres. ibidem nanq; specialiter frigidi catarrhi materiam purgare docet qui cõmuniter, frequentes, & senibus & exanguibus ob ætatis, & frigidæ naturæ cognationem accidere solet: quibus haud expedit, cum senes sint, & imbecilles uenam secare, sed pharmaco soluente tantum purgare conuenit:

Idem

Idem de frigido diuturno c. tarrho, in quacũq; ætate contingit, tradere credimns, qui ob uirium pariter infirmitatem ex longeua intemperie contractam minimè uenæ ſectionem admittit, ſed purgatione præcipuè curatur.

Super eſt ut arguentium obiecta, phlebotomiã in frigido catarrho prohibentia. diſſoluamus. ij nempe primò dicunt, quòd in frigido catarrho ideò ſanguinis miſſio non conuenit, quia ex tali ſanguinis miſſione magis, & magis debile & imbecille redditur caput, & plurimum frigeſit, & maxime, quia caput eſt de ſe factum a catarrho frigido imbecille, & debile. Ad hæc reſpondimus, dicentes quòd indicatio mittendi ſanguinem modò à materia peccante, modo à morbi magnitudine ſumitur. In magno itaq; frigido catarrho & in quouis alio magno frigido morbo, indicatio ſcindendæ uenæ, non à frigida morbi materia, ſed ab eius magnitudine capitur, & hæc eſt Gal, doctrina tertiodecimo methodi in curatione lethargi. Alio modo ad obiectum reſpondimus, & ex eiuſdẽ præceptis quarto de tuen. ſani declaramus, qualiter frigido morbo ex frigido humore ſanguinis miſſio non conuenit. ponit enim Gal. ibi uulgatam methodum mittendi ſanguinem, non ſolum de humore frigido pituitoſo, ſed melanholico, et bilioſo, et dicit, quod ſi huiuſmodi umores fuerint maximè diſtantes à natura

ſanguinis

ſanguinis, et penitus alieni: non debet mitti ſanguis. Et ſic de catarrho frigido dicendum, quòd ubi humores pituitoſi penitus diſtant à natura ſanguinis, et ſunt in extremo frigiditatis: tunc non ſecamus uenam, nam ex eius ſectione incommoda, ſuperius enarrata, ſequuntur. Sed, ſi non penitus diſtant à natura ſanguinis, et ſint aliquo modo ſanguini miſti, aut ſaltem (ut refert Auic.) non ſit ſanguinis imminutio in toto: tunc erit mittendus ſanguis quia unà cum ſanguine euacuatur pituita, ob cuius euacuationem æger parte oneris leuatur. et quod reliquum eſt: natura faciliùs perfret, idq́, citius minoriq́; negocio uincere poteſt, et detrimentum nullum ueremur, at inquiunt: poteſt eſſe, ut in catarrho frigido humores ſint penitus diſtantes: quia uidemus puram pituitam à capite, et per ſeceſſum expurgari multoties: ergo uidetur, tunc non conuenire. dicendum, quòd ſtante uirtutis robore impoſſibile eſt, ut humores pituitoſi ſint penitus alieni à natura ſanguinis, quia cum hoc non ſtaret nirtus fortis, quæ conſiſtit in calido, et non in frigido. Ad illud autem, quod dicitur, quod pura pituita excernitur: dicimus, pituitam illam eſſe excrementum, et non materiam facientem catarrhum: quôd excremẽtum à capite etiam ſano expurgatur, non modò ab infirmo. Sed adhuc repliccant poteſt

test esse, quòd caput ipsum habeat huiusmodi humores ita alienos à sanguine, et reliquum corporis abundet bono sanguine. Ad obiectum istud respòndimus, quòd hoc est impossibile, quum sanguis, qui elaboratur in capite, dependeat ab illo, qui in reliquo corporis existit. præterea saltem essent uirtutes debiles prouenientes à cerebro, ut sensitiuæ, aut uoluntariæ motiuæ. Concludimus tandem, quòd in frigido magno catarrho semper competit missio sanguinis, dummodò uirtus consistat. idest dummodò humores frigidi non sint penitus alieni à sanguine. aut in sanguine diminutio non sit, ut ait Auic. et de his satis.

Quibus autem ob ætatem, aut uirium infirmitatem uenæ sectio interdicitur; his soluenti pharmacho materiam minuere permittitur, ubi ingens materiei copia extiterit, ex Auicennæ authoritate, dum ait: Si nanq; materia fuerit multa ualde, et ueremur dum ipsa concoquentibus pharmacis calefit, nè augeatur eius quantitas, & pariat extensionē dolorosam et apostema; illic.n. oportet, ut incipiamus, et euacuemus ex ea aliquid, deinde residuum decoqui incipiat. hanc quidem minuendi intentionem: in his, quibus uenæ sectio non competit, leuioribus catapotijs quibusdam explemus, ut putà catapotijs de hiera simplici, de assabaieret. de hiera cum agarico, et similibus.

Prima tertij.ca. 29.

O Frigidi

Frigidi humoris præparatio, purgatioq;.
Cap. XI.

Lenitio igitur uentre, et misso sanguine, aut pharmaco soluente imminuta materia sequitur concoctio, quæ diuersimodè in crassa, et tenui perficitur materia. si nanque fluens materia tenuis aquosa, et cruda fuerit, moderatis calefacientibus, et exiccantibus, est concoquenda, quæ caput semper respiciant. qualia erunt mel rosaceum, miua cotoneorum cum speciebus, syrupus de corticibus citri, de betonica. de duabus radicibus sine aceto; cum suis aquis, saluiæ .s. betonicæ, menthæ, rorismarini, et huius generis, neq; n. calidioribus attenuantibus opus est, cum materia ex se tenuis, et fluida sit, ex his nanq; tenuitas intenderetur, et fluxibilior, et per consequens magis nocua redderetur materia. moderata itaq; calida cum modica astrictione, et incrassatione pro crudæ tenuisq; materiei concoctione commendantur. ijs nempe materia calefit, et incrassatur, et minus fluida, ac rebellior efficitur. de his quidem sermonem faciens Auic. inquit rectius autem, quod inuenitur in concoctionem humorum manifestè cruditatis, est, ut sit curatio, et emplastratio cum medicinis æqualis calefactionis Concocta uero, et præparata materia; purgabitur myrobolanis chebulis, agarico præparato, pilulis alefanginis

de

de hiera cum agarico, et ſine quibus nicolai. his enim ſolidis medicinis maximè utimur in capitis affectibus. nam ex eo, quòd in uentriculo multum morantur, uberiùs à capite educunt. Vndè, et aliqui unam ex omnibus magnam componunt, ex Auic. doctr. prima tertij, cap. 29. dum ait: ſolutiua uerò facilia ad purgandum caput, ſunt pilulæ aſſaieret. ex quibus ſumitur pilula magna: ut paruum pondus operationem efficiat, ſufficientem cum mora: et non noceat propter paruitatē ſuam iteratio, et dormiatur ſuper ipſam, nè deſtruant motus et uigiliæ eius operationem.

Si autem deſtillans materia craſſa, et uiſcida fuerit. calidioribus tenuantibus, et incidentibus medicaminibus uenit præparanda. ſicuti ſunt ſyrupi de ſtœchade ſimplex, et compoſitus, ſyrupus de betonica, de tribus, aut quinq; radicibus cum aceto, oxymel ſimplex, et compoſitum, et huiuſmodi fortiter incidentia, et attenuantia; unà cum decoctis ſtœchadis, ſaluie betonicæ, calaminthæ, pulegij, ſampſuchi, hyſſoppi, et roriſmarini. ubi animaduertendum, ut ab imbecillioribus exordiamur, gradatim ad fortiora aſcendendo. ualētiſſima nāq; attenuātia ſtatim ab initio applicita multoties morbi uires excitant, et illum maiorem reddunt. Sic quippe ſeriatim craſſam, et uiſcidā deſtillantem materiam concoquimus. quam

postea euacuabimus, medicinis ipsam educentibus: ut puta pilulis cochijs, de agarico, pilulis de sarcocolla, electuario diaphenicone, hiera mista cum colocynthide, et similibus. Auic. autem capite pluries allegato, inquit. quòd si uoluntas adest, ut iuuamentum fiat in extractione humorum phlegmaticorum; iuuetur pulpa colocynthidis, et gingibire, et turpeto, et stœchade sed de horum euacuatione hactenus. Ligni autem guaiaci decoctum, ut frigidæ destillationi, non multum proficuum, ita calidæ maximè noxium. longa multorum experientia nos docuit. In ijs uerò destillationibus quæ per hepatis consensum fiunt, et quæ cum lue gallica affinitatem habent; quis fortasse ipsum feliciter expertum fuisse, testari poterit

Primo tertij. ca. 29.

Catarrhi ad fauces, et pulmones irruentis particularis curatio.

Cap. XII.

POst quàm corpus uniuersum, & caput insimul per phlebotomiam, & pharmaciam euacuauerimus: super est, ut ad particulares eiusdem euacuationes, quæ per os, & nares fiunt, & ad reliqua deriuationũ, ac reuulsionum, genera ueniamus. hæc quidem, & a capite ipso, & à membris capiti coniunctis moliuntur. Sed non per membra læsa, sed per alia, quæ sunt pariter capiti annexa si nanq;

ad

ad nares, & oculos catarrhus destillauerit, minimè caput purgijs, aut sternutatorijs utemur. similiter, si ad palatum, aut asperam arteriam fluxerit, minimè gargarismatibus, aut masticatorijs euacuabimus quemadmodũ, si ad uniuersum ruerit corpus, nec frictionibus nec uinculis illum reuellemus. pari ratione de quocunque alio particulari membro malè affecto ex Galeni doctrina asserimus: quòd neutiquàm sit per illud euacuandum: sed aut per membrum propinquum ipsi membro læso, si deriuationem: aut per remotissimum si mauis reuulsionem cupimus. hoc profecto intendit Auic. minimè per membrum læsum esse attrahendum, dum catarrhi reuulsionem ad partem oppositam docet; cum ait. Attractio uerò eius ad partem aliam, est sicut cum eo, cum quo opponitur catarrho descendenti ad guttur, cum facientibus sternutationem, & omnibus quæ mordicant nares, & sicut cum eo, cum quo opponitur catarrho calido currenti ad inferiora, ex administratione uẽtosæ super nuchã & similiter inclinatione capitis super embrochas factas ex odoriferis attrahentibus materiam ad partem nasi.

Tertiodecimo methodi

Quinta fen. 3. tract. 1. cap. 11.

Vbi igitur ad fauces, asperam arteriam, & pulmones, catarrhus fluxerit, uniuersalibus factis euacuationibus, & sola à capite deriuandi intentione remanente: si calida & acris

fluxio extiterit, utiliter ſanguis à fronte, & è naribus mittitur; hoc quippe potiſſimum eſt in calidi catarrhi curatione: & maximè cum nares fuerint ſolitæ eſſe apertæ, & ſint ſuppreſſe. Et ratio poteſt eſſe ex Gal. octauo de uſu partium. ubi habet, quòd primus uentriculus cerebri, inter alias utilitates, quas habet, hanc poſſidet, quòd ibidem cerebri ſuperfluitates colliguntur, & cum ipſo primo uentriculo coniunguntur nares, & etiam colatorium, per quæ illę ſuperfluitates congeſtæ cōmodè expurgantur. Ad hanc eandem deriuādi intentionem, uenæ etiam ſub lingua incidi ſolent: & fuit hoc Dioclis: & ſecantur præcipuè, cum fauces, & guttur ex calida deſtillatione inflammantur, Scinduntur quoq; quando in cerebri menyngis eſt inflammatio. nam iſtæ uenæ conueniunt cum uenis membranarū cerebri. ſed ultra has ſanguinis miſſiones, caput purgijs quoq; teuuis hæc, & acris materia purgatur. qualia ſunt betæ ſuccus, butiro commiſtus, hordei decoctum, aqua uiolacea. hæc ieiuno ſemper uentriculo naribus attrabuntur. &, ſi ualidiora ipſa optauerimus: addimus, & ſaccharum, & mannam, & roſarum ſuccum, iuxtà maiorem, aut minorem educendi neceſſitatem.

Si autem deſtillans materia ad has eaſdem partes frigida extiterit; ſiue tenuis, ſiue craſ-

ſa

ſa ipſa fuerit: neutiquàm ſupradictas capitis uenas, ut in calido fecimus catarrho, incidere audemus. uerendo, nê ex tali ſanguinis miſſione. caput ex frigido catarrho factum debile, magis debile, & imbecille reddamus, ſed caputpurgijs, & ſternutamentis ipſum expurgare nitemur, Caput purgia itaq;, ſalubriter caputpurgantia; componuntur ex herbarum ſuccis betæ ſcilicet, cyclaminis, braſicæ, ſampſuci. foliorum inulæ, & anagallidis cæruleũ florem habentis. ſimul cum acrium medicamẽtorum ſpeciebus permiſtis, piperis (inquam) pyrethri, nitrt, naſturcij, melanthij, caſtorei hellebori albi, & conſimilium. Nos uerò ſic ipſa paramus i Recip. aquæ mellis, unc. ij carpeſiorum, melanthij, piperis albi, ſingulorũ, drac. 5. multoties addimus uini albi aromotici, unc. i. tritis his; quæ opus eſt, commiſceãtur. & naribus infundantur. ſufficit unà uice ſemunciam ſuccorum infudiſſe. Admonendi ſunt, qui ſumunt; ut os aqua impleant, ne ſcilicet è naribus per meatus in os perfluant ſucci caputq; in poſturiora reclinandum, Rhaſis, & Serapio nares infundunt, & illiniunt aqua maioranæ, in qua helleborum album maduerit. Auic. uerò admonet, nè hæc fortia ſtatim à principio admoueamus Idem quoq; nos docet Gal. ſecundo de comp. med. ſecun. loc. dum ſcribit Quippe ualentiſſima non ſtatim ab ini-

" tio admouere conuenit, ſed ab imbecillioribus
" auſpicari. quinetiam ipſa ualida medicamenta
" dum lenium mixtura miteſcunt, mediocria red
duntur. Atq; idcirco ego lacte muliebri recẽti
" læuigans ipſorum quædam, & aqua. Sæpe
" etiam melanthio uſus ſum ad nares illiniendas
" quandoq; acri aceto pridie macerans, poſtero
" uero die. aceto iterum læuigans, & naribus
" infundens. quandoque uerò cum oleo ueteri
" idem mel anthium contero, & eodem modo u-
" tor. ita etiam Archigenes eo uſus eſt, ad na-
rium obſtructa foramina. Id uerò, quòd aceto
paratur; ad arquatos adhibebat Crito. hacte-
us Gal. Sternutamenta etiam, & ipſa è ſpe-
ciebus prædictorum acrium medicamentorum
conficiuntur; & harundine, ſeu calamo nari-
bus inſufflantur, admonendi ſunt, qui ſumunt
ut ſurſum rapiant: hæc quidem ſic conficere
conſueuimus. Recip, maioranæ, nigellæ, ga-
riophyllorum, ana ſcrup ij piperis albi, Zin-
giberis, naſturcij, ana ſcrup. i. diligenter tri-
tis ſingulis, & commiſtis fiat ſternutamentũ,
Vbi autem quis acribus iſtis uſus fuerit: de-
bet poſtea per nares attrahere ea, quæ leniũt
et refrigerant, ſicut aquam hordei, uiolarum
& ſimilium. his ſingulis nunc commemoratis
capupurgijs non eſt utendum, niſi potſtquàm
corpus uniuerſum, aut uenæ ſectione, aut
purgatorio medicamento, euacuatum fuerit.

Deriuantia

Deriuantia, & Reuellentia fluxionem ad nares, & oculos descendentem.
Cap. XIII.

CVm autẽ catarrhus è faucibus, & gutture declinauerit, & ad nares, & oculos proruperit: si calida sit influxio, admonent multi, ut spinæ, & occipiti cucurbitulæ cum scarificatione admoueantur. Gal. autem simul cum Medicis antiquis, in calida ad oculos, fluxione temporum arterias secare iubet: ac illas quoque in transuersum discindere. sic quidem in libro de sectione uenæ scribit: consueuerunt etiam Medici interdum secare arterias, quæ in temporibus sunt, infestantibus oculos fluxionibus, tum calidis, tum spirituosis. decimo autem tertio methodi in consimilibus affectibus illas prorsus abscindere docet, „
dum inquit. est & quando calidus sanguis, ac „
uaporum plenus, ad caput ascendit, ac maximẽ in arterijs redundat. Cui uitio saluberrimum est remedium, ut eæ incidantur arteriæ, „
quæ circa caput, & calidiores apparent, & „
maiorem exhibent pulsum, quæcunq; uerò, & „
paruæ, & prope cutem resident; harum & si „
partem aliquam excideris, ueluti facere in uaricibus crurium solemus; aptius erit. quòd si „
inter nudandum appareat tibi uas magnum, „
aut magnum exhibere pulsum; tutius fuerit, „
uinculo id prius excipere, mox quòd in medio „
est

est præscindere. hæc, & plura scribit Gal. Verum, quia idonei artifices ad munus hoc agendum non suppetunt, &, quia (ut addit ipse) arteriarum uulnera, ægrè supprimi possunt: ob id Medici ipsas incidere metuunt. hoc idem quarta primi Auic. comprobat, dũ
» *ait. Ex arterijs uerò, quæ sunt in capite, est*
» *arteria temporis, quæ quandoque phleboto-*
» *matur, & quandoq; inciditur, & quandoque*
» *extrahitur, & quandoque cauterizatur: &*
» *hoc fit propterea, quod acuti, & subtiles rhe*
» *umatismi constringantur, qui ad oculos descē-*
» *dunt. in earum tamen phlebotomia semper*
» *existit timor: & cum hoc tardatur consolida-*
» *tio. Sed præter arteriarum incisiones, & cu-*
curbitularum applicationem: apophlegmatismis, & gargarismatibus ab oculis, & naribus, materiam reuellimus. Ex mundificatiuis autem, quæ capiti sunt propria (inquit Auic.) sunt gargarismata, in quibus omnibus almuri sit administratum; quod si humores fuerint cholerici puri; non utaris in ipsorum mundificatione gargarismate, timendo descensum ipsorum ad pectus. hac profectò ratione, & mansa, & gargarizata, in hac destillatione Medici pertimescunt. sed si aliquid horum iuuans est, (subdit ipse) tunc oxymel de seminibus cum endiuia laudatur gargarizare, & oxymel scylliticum, & syrupus uiolaceus cum

aqua

aqua hordei, lupuli, & prunorum, & quæ huius cursu currunt. hæc igitur prudenter ad ministranda sunt, nè caput nimium exagitantia plus obsint. quàm prosint. Id ipsum, & de apophlegmatissimis dicimus; quòd lenia, & mitia solummodò in hac acri cõmendantur destillatione. satis itaq; fuerit, ceram cum mastiche, seu passulas cũ thure, mandere, aut per se cortice radicum capparis, aut iunipri grana, & huius generis reliqua.

Si autem, quæ ad has partes destillat materia, frigida sit, siue tenuis aquosa, siue crassa & uiscida extiterit; nulla occipitij sacrificatio ne facta, aut arteriarum temporum incisione fluxum intercipimus: sed apophlegmatismis, & gargarismatibus solummodò ipsum à capite expurgamus, & à partibus illis diuertimus. Paulus etenim, & Oribasius inquiunt. Libro 1. humores, qui in capite sunt, sputis euacuamus, cap. 46. quod, si leuiter facere uoluerimus, pi- Libro 1. per cum mastiche temperabimus, si acrius ua- cap. 21. cuare libet, pyrethrum, aut herbam pedicularium mandi præcipiemus. Item anemones utriusq; radix mansa, pituitam prouocat, capparisq; radicis cortex, atq; huiusmodi remedia serosum excrementũ uacuant. Crassam uerò, lentamq; pituitam. sinapi cum oxymelite gargarizatum, aut sapa, in qua origanũ, aut hysoppum sit incoctum. Ego uerò sapam,

sinapi

sinapi, cum oxymelite admisceo. at, si cerebrum muco purgari desideret, acribus cum remedijs, quorum nonnulla etiam sternutamenta mouent, euacuabimus, hucusq; Paulus. nos autẽ mastichem, bacces lauri, & iuniperi, mandere sæpe iubemus, quæ quoniam aromaticæ, & gratæ uentriculo sunt; nimirum iuuant. multoties mansiles componimus pastillos, qui habent radicum pyrethri. Zingiberis, ana drach. ij, piperis albi, drac. i. mastiches, ceræ, ana unc. 5. trita misceantur & fiant mansiles pastilli. & cum usus postulat, unus præbeatur. mandendus. Vtendum autem apophlegmatismis matutino tempore, & tum potissimum, cum reliquis excrementis corpus iam uacuum sit. post illorum usum aqua calida os abluendum erit, aut mellicrate, Gargarismata quoq; nos componimus: ubi crassa, & lenta sit materia destillans, ex simplici oxymelite, seu ex composito, aut ex scyllitico simul permistis cum aqua mellis, aut hysopi aut betonicæ. Gal. præceptum obseruantes, ut à leuioribus exordiamur. nam à potentioribus si statim auspicamur caput offẽditur. Vbi autem hæc parum proficiat; ualidiora sic formamus. Recip. pulegij, origani, calaminthæ, sin. M. s. radicum pyrethri, capparis, utriusq; drach. ij. coquantur in aqua fontana iustæ quantitatis, tantisper, dum tertia

Secũdo de comp med.

pars

pars absumatur. deinde colo transfundantur & iuri decocti adijciantur unc.iij. oxymelitis: & omnibus commistis fiat gargarissima.
Ab hac nempe reuulsionis, & deriuationis intentione, non desistentes: ad reliqua eorundem genera progrediamur. quæ scilicet per frictiones, ligaturas, pedum ablutiones, cucurbitulas, clysteres, mestruorum, ac hemorrhoydum apertiones, administrantur, ac tandem, quæ per synapismata fiunt, & cauteria Corporis nanq; frictio (ait Auic.) ex eis est quæ materiā ad inferiora trahunt. hanq; modò à supernis, modò ab infernis exordimur partibus; penes uariam intentionem, aut deriuandi magis, aut reuellendi Si enim intentio reuellendi potior fuerit. infernè à cruribus eas inchoabimus sub genibus, per crura usque ad malleolos descendendo. postea à natibus usq; ad genua, demum à spatulis ad nates, & ultimò per brachia usque ad paruam manum. Si uerò deriuandi præualuerit intentio; tunc à supernis illas inchoabimus à nucha, & occipite, collo; spatulis, brachijs, & manibus: ad inferna descendentes mēbra, id coxas (inquam) genua, crura, & talos. sintq; pro modo corporis, & consistentia frictiones factæ, aut fortes, aut debiles. etenim addit Celsus. quòd uehementer inferiores partes perfricandæ sunt. Leuior frictio adhibenda

Lib. 3. trac. 5. cap. 11.

Libro 4. capite d' destill.

da eſt thoraci, leuior capiti. huic conforme dixit Auic. & motus membrorum inferiorũ eſt ualde proficuus ad catarrhos, propter attractionem materierum ad inferiora. & alibi huic propoſito ſubſcripſit, & quandoq; purgatur caput leui exercitio ſicut frictione & compreſſione manibus facta ita, ut etiam pectitio capitis ſit huius generis. Quidam etiam impiè reuellunt: dum, uel barbam, uel capillos euellunt. ſeu, dum in uerticæ capitis magnam capillorum partem manu uehementer uellicant: donec crepitu cutis ab oſſe recedat. Vincula autem arctiora (ait Gal.) ijs, quæ ad contrarium reuocant, remedijs annumeranda ſunt. ſed Scribonius in de ſputo ſanguinis contra Gal. de ijs ambigit, quòd non conueniant pro reuellenda materia, quoniam per compreſſionem ſanguis propellitur ad ſuperiora, & multò plus repellunt, quàm attrahant. ad hæc dicimus, quòd ſi in extremis partibus, ut putà infra cubitos ad carpum, & brachiale, ſeu ad crura, præcipuè hæc adminiſtrentur: & ſi aliqua etiam propulſio ibi fiat; nullum ſequitur nocumentum. nam maius eſt commodum, quod ex doloris attractione conſequimur ab illatis uinculis: quàm incommodum ex modica illa propulſione. hac eadem quoq; reuulſionis cauſa, pedes calidiori aqua lauamus, in qua roſmarinus, ſaluia,

betonica,

betonica, & consimilia caput iuuantia, maduerint. diuertunt & cucurbitulæ absq; incisione, cum multo igne applicitæ ad nates, coxas, & crura: seu ad collum spatulas, & lumbos: iuxtà maiorem, aut reuellendi, aut deriuãdi intentionem sicuti & de frictionibus supra retulimus. In mulieribus uerò mensiũ euocatio si suppressi fuerint, salubriter à capite diuertit: quemadmodum, & in uiris hemorrhoydum uenarum apertio, Clysteres quoq; & glandes subditi, & ipsi è directo à capite reuellunt. quamobrem, & secundo de compo.med. secundum loc. & quinto meth. clysteribus reuellendi causa fœliciter Gal. utitur. Vnum animaduertendum, quod Auic. admonet: ut in calida materia ab acutis abstineamus clysteribus quoniam hepar calefaciunt. Gal. autem in eadem materia primo ad Glauconem fortibus utitur clysteribus. dicimus, Galenum intelligere de uno uel altero clysteri. Auic. autem de continuo usu clysterum fortium. In frigida uerò destillatione tutò fortibus utimur clysteribus. qua de re, & Aetius rectè scripsit. Porro fortis clyster diuturnas sanat destillationes. ij. nanq; ut plurimum componuntur, ex saluiæ, & betonicæ decoctis, maioranæ, stœchadis, cartami, centaurij minoris, polypodij, & similium, quæ capiti conferunt, & àb ipso educunt. mox

Octauo sermon. cap. 53.

mel

mel rosaceum, sal, & oleum ipsi decocto addimus: & hieram picram, & hieram Logadij, & diacolocynthidem, & huius generis alia secundùm opportunas occasiones, aut magis, aut minus educendi. hac eadem profectò reuellendi causa, glandes formamus cum melle decocto, & speciebus hieræ, aut colocynthidis modico, seu scammonij, aut agarici, iuxtà proprias indicationes. Has quippe oēs reuulsionū species rectè quoq; administrantur ubi humores ab inferis ad superas ascenderīt partes: ut prima tertij benè admonet Auic. dum ait. Et', si humores fuerint ascendentes à latere, aut à corpore toto, trahemus ad contrarium, Sicut, si fuerit ex inferioribus corporis, aut ex corpore toto, administrabimus clysteres, & glandes, & ligabimus extrema & propriè pedes & euacuabimus membra, ut putà. si fuerit stomachus, cum hiera picra aut splen, cum eo, quod ei est proprium & similiter ununquodq; membrum. Vomitus uerò est ex eis, in quibus nō fit iuuamētū in curationibus ægritudinū capitis, nisi fiat propter cōmunitatē materiei in stomacho: nā tūc melior modorū expulsionis eius est uomitus. hacte Aui. pri. 3. c. 29.

Crurum

Crurium brachiorumq; cauteria, quibus prosint destillationibus.

Cap. XIIII.

His omnibus præsidijs adhibitis, si catarrhus adhuc perseueret, multi ad continuã moliendam reuulsionem cauteria adhibent, in brachijs, in musculo epomoide: si morbus uigeat, & instet reuellendi tempus. sin minus ita, quòd morbus inducias præstat: tunc ad magis longinqua, ut puta infra genua p quatuor digitos in ea parte, in qua scinditur musculus ubi inuenitur concauitas. ibi ergo cauteria faciunt, quæ multoties conferunt. quando scilicet cerebrum destillauerit non solum p essentiam ex frigida intemperie; sed & per consensum, aut hepatis, aut uteri, aut totius corporis. Quum .n. caput camini instar se habeat in corpore aliarum partium respectu ad quod uaporosæ superfluitates ferè omnes deferuntur, & maximè, cum ex frigida destillatione debile factum fuerit: tunc facilius absq; labore illæ recipiuntur. In his quippe permistis catarrhis ex frigida cerebri intemperie, & uaporosis aliunde transmissis humoribus cauteria hæc adhibita rationabiliter cõferunt. quoniam per ea uaporosæ superfluitates; quæ frigidum fouere catarrhum consueuerant; salubriter expurgantur. Nec enim obstat, quòd ad caput repant uapores; nam

non de vsu partium

ut sursum, ita etiam ad latus, & inferius, ad brachia scilicet, & crura, diffunduntur, cum humidi, & aerei sint. Et quoniam membra hæc in decliui posita sunt loco, & ex administratis cauterijs debilia facta: idcirco à toto, aut à principi parte ad ea facilè labuntur humores. promptè enim semper ad membrum læsum, & decliue, materiæ fluunt. & eo facilius, quo peruium adinueniunt locum, undè commodè excernantur. Et si enim caput ex catarrho, & crura, & bracchia, ex cauterio æqualiter debilia existunt; maiorē tamē de capite, cum princeps, & nobile membrū sit: quàm de cruribus, & brachijs, natura curam habebit. Quamobrem, nunquam desistet per hæc eadem cauteriZata membra caput exonerare: ut potentior super residuū euadat, ac citius à morbo uendicetur. In his igitur, & per essentiam, & per consensum factis catarrhis, cauteria hæc permittimus. Conueniunt etiam huiusmodi cauteria, cum fluxio à pericraneo, eiusq; uenis per externas, partes emanauerit: quoniam expurgationis locus fluenti materiæ opportunus commodusq; existit: at in simpliciter frigidis cerebri intemperiebus, ubi concoctrix maximè infirmatur: neutiquàm illa laudamus. quando societatem ullam inspiciamus; qua humores, superfluitatesq; illæ utiliter, aut per brachia,
aut

aut per crura expurgari possint. &, si aliqua affinitas aderit · tenuis utique & longinqua multum illa conspicitur. hæc de crurium, brachiorumq; cauterijs dicta sufficiant.

De Capitis cauterio, ac sinapismate in catarrho.

Cap. XV.

SI Verò nec per enarrata cauteria, nec p aliquod aliud superius descriptũ præsidiũ, catarrhus minuatur: sed fluere adhuc perseuerat, & timor sit, nè indies morbus sæuiat, ac ægrum interimat: tunc ad sinapismata, & cranij suturarum cauteria, ut ad supremum auxilium, medici confugiunt dicentes, continuum, ac perennem defluxum; continuam, & perẽnem, exposcere deriuationem, & frigidam fortem imtemperiem, calefacientibus fortibus sanari. Ex recentioribus autẽ quidã dubitant, an cauteria, quæ super cranij suturis in catarrho fiunt; ei expediant: & cuinã magis; an calido, seu frigido: & cum re uera conferant; quænam felicius cõmendantur, an cum ferro, seu potius cum medicaminibus facta; ut putà cum sinapismate, & uesicatorio. Ad primum, unà cum Gal. tertiodecimo methodi dicunt, in calidis catarrhis minimè expetere: quum calida hæc calidam adaugeant discrasim. In frigidis autem commendantur, postquàm alia nequaquàm profuerint,

nec morbus terminetur, sed contumax perseueret. Laudantur quoque; cum res urgeat, & periculum adsit, nè æger suffocetur: aut, nè materia descendens pectoris uenas, aut pulmones corrodat. An uerò ferro ignito, an sinapismate, & uesicatorio id tutius moliamur? inquiunt isti, securius id administrari medicamentis urentibus, & uesicatorijs. neque enim ex his timent, caput lædi, sicut ignito ferro. Ab hoc nanq; suspensorium plerumq; offenditur, quod duas cerebri menynges suspendit, hæc breuiter est istorũ sentẽtia

Nos autem ĩ hoc quæsito prius quæremus quinam sit cauteriorum, & sinapismatum usus apud Medicos in catarrho. deinceps, perscrutabimur, an horum uterq; æqualiter, & calido, & frigido conueniat catarrho: siue unum, magis, quàm alterum: mox ostendemus, quòd ferro admotum cauterium, si quidem à peritissimo administretur Chirurgo, nullum indè periculum imminet. & si quid nocumenti affert, facilè corrigitur.

cauterij vsus in catarrho

Ad primum, cum uniuersa Medicorum Schola, dicimus, cauteriorum usum in catarrho maximum esse, pro materiei fluentis deriuatione, & reuulsione quod ipse curationis modus ostendit, qui semper in purgatione uersatur. id ipsumq; quotidiana medicorum experientia probatur; qui non nisi pro reuellen-

da,

da, ac deriuanda materia, huiusmodis indies utuntur cauterijs, nec imus inficias: cauterium membro admotum, eius frigidam, & humidam intemperiem alterandi uim habere, sicuti & omnes fatentur. sed non est par ratio de cerebro, & alijs partibus. alias n. partes actu cauterium ferit, & urit. undè, & bene potest ipsas ad contrariam qualitatẽ alterare at in cerebro, cuius intemperiem in catarrho permutare intendimus, non idem euenit. nam & cranium, & dura, & tenuis menynx, mediæ semper sunt, & ille ferri candentis ictus super pericraneum illico intercipitur. undè parum eius alteratio permanet: nec, si permanserit; boni quicquam operatur, cum præter rationem, & ultra artis mensuram, consistat. actio enim igniti cauterij (inquit Albucasis, non peruenit, nisi ad membrum, quod cauterizatur, pericranei itaq; & cutis capitis ustio ex huius doctrina, cerebri intemperiem minimè corriget. Præterea post casum escharæ transactis aliquibus diebus cauterij locus frigidior, quàm prius erat, fit. nam quotidie ulceris præsentia pars illa inficitur, & debilior redditur. non igitur alterationis causa, sed euacuationis, & reuulsionis, medici id moliuntur, Et, si Auic. in remotione causæ efficientis catarrhum, imperat cauteriũ non ad alterandum, sed ad diuertendum, &

Lib. 1. cap. 2. Albucasis.

Lib. 1. cap. 1.

deriuandum, præcipuè illud imperare cum credimus.

sinapismi vsus in catar.

Vsus autem sinapismi, & rubificantiū in in catarrho efficax est ad alterandum, & diuertendum. alterat quidem frigidam excalefaciens intemperiem, ac humidam exiccans. diuertit uerò ex alto ad superficiem materiā extrahens: Longè tamen efficacior est ad alterandum. quod usu authorum primò ostendimus, postea rubificantis medicaminis ratione comprobabimus. Vbiq;.n.Gal. legimus & sexto de tuen. sani. & tertiodecimo meth. & secundo de compo. med. secun. loc. contra medicos inuehi, qui in differenter, & in calida & in frigida intemperie, hoc præsidij generе ad materiam distrahēdam utebantur, tanquā peculiari, & usitato tunc temporis remedio semel tantum obseruauimus, hoc ipso Galenū abusum fuisse quinto methodi dum nobilis cuiusdam romanæ mulieris capiti, calidam cum sputo sanguinis destillationem patienti, rubificans tale medicamen. ex thapsia, & palumbium stercore confectum, imponi iussit. plus ex more illorum reuulsioni, quàm alterationi indulgens. quicquid tamen sit de particulari casu illo: aliàs ubiq; Gal. exclamat, rubificātia ista frigidis tantum intēperaturis utiliter adhiberi, & nullatenus calidis. clarè testificans, ut nos suprà diximus, hæc longè

efficaciora

efficaciora esse ad alterandum, quam ad educendum, & multo plus incommodi affere calidæ intemperiei applicitum, discrasim augendo, quàm commodi materiam diminuendo secundo nanq; de comp. med. secun. loc. inquit ipse: Ego autem in quibus, uel intemperies quædam humida, & frigida particulis patientibus inest, ipsa per se, aut propter frigiditatem eiusmodi humorum oborta; medicamenta, quæ ex sinapi, thapsia, & similibus præparantur, ipsis admoueo: calidis uerò, & siccis non admoueo. porrò ij, qui nequeunt dispositiones cognoscere: ad huiusmodi medicamina ueluti ad sacram anchoram confugiunt: hoc idem Aetius tertio sermone affirmare uidetur, dum ait. sinapismus in diuturnis fermè omnibus morbis, postquàm reliqua auxilia nihil profuerunt efficacissimus reperitur. omnes enim resolutæ, ac frigefacte partes hoc auxilio gaudent, & præcipuè caput. id ipsum profectò Auic. ult. in curatione sodæ, quæ ouum nominatur, cum inquit. cap. 18

Et scias quòd ouum antiquum temporale non eradicat; nisi, quod est fortis calefactionis, & resolutionis. Idem in hemicraniæ curatione repetit. ægritudo enim cuius tempus est protractum, frigida est secundum omnem dispositionem, & indiget resolutione & quod calefaciat cum fortitudine. concludimus tan-

dem, sinapismis, & reliquis rubificantibus; frequentius, ac felicius rationales medicos uti ad frigidam permutandam intemperiē, quàm ad nocuam extrahendam materiam Id, quòd apertè etiam concluditur, ex rubificantis medicaminis ratione. quæ est (ut ait Auic.) ut calefaciat membrum, cui obuiat fortiter ita, ut ad ipsum uehementi attractione sanguinem attrahat, peruenientem ad eius exteriora, & rubefaciat ipsum, & hoc est sicut sinapis ficus, & calamintha.

Prima fen. 2. lib. tra. 1 cap. 4.

Sed satis dictum sit, de cauterij, & sinapismi, usu in catarrho. super est; ut modum declaremus, quo horum uterq; tum frigido, tum calido catarrho conferat. Recentiores aiunt. (& est ferè prasim exercentium communis sententia) cauterium, ubi alia remedia parum contulerint, ualde efficax esse in catarrho frigido. nam duplici ratione ei conuenit: alterationis scilicet, & distractionis. per calorem nanq; frigida corrigitur intemperies per excitatum ulcus, continenter materia distrahitur à solito cursu. modus uerò distractionis materiei, ut inquiunt, est quod calor innatus cerebri unà cum eiusdem naturalibus facultatibus (peruia facta uia ex ulcere candentis ferri) confestim frigidam aggreditur materiam digerendo, ac in uapores illam uertendo: quo melius per reclusum hostium expurgetur.

Albucasis lib. 1 cap. 2.

purgetur. idq; facilius etiam consequitur, quoniam pars ulcere affecta debilitatur; & ad partem debilem procliuius feruntur humores. Nec humoribus solum (addunt ipsi) peruius est factus locus; sed & uaporibus sursum ad suturas repentibus, tam in capite genitis, quam aliunde transmissis. ij etenim dum cranij suturas feriunt, & clausos meatus inueniunt; tunc mora contrahunt, & cerebri frigiditate præhensi, incrassantur: qui mox deorsum cadunt, in humores uersi, & catarrhum augent. ijs utiq; ambobus, & digestis humoribus, & uaporibus sursum repentibus; ferri candentis ictus subuenit, idoneum locum utriusq; horum distractioni parans hic nempe est ordo, & modus; quo isti dicunt, cauterium frigido conferre catarrho.

Nos uerò, quoniam ab his discrepamus; dicimus, cauterium nullatenus frigido per se conuenire catarrho; nec alterationis nomine nec reuulsionis causa, nec uaporum expurgãdorum gratia. præsertim si à cerebro & non à partibus extra caluariam defluxus fuerit. quòd uerò alterationis occasione non competat iam liquidò patet, ex his quæ suprà diximus dum de cauterij usu sermonem habuimus. Quòd uerò nec reuulsionis causa id expediat ratione probamus. Reuulsio nanque omnis, quàm in qualibet molimur destillatione, hu-

morem

morem ſemper fluentem à proprio curſu diuertit. humor itaq; frigidus deorſum ſtillans ut ſurſum retrahatur, aut uiolenter id prouenit; aut ui calidi innati attenuantis, & in uaporem permutantis contingit. ſed neutrum horum poſſibile eſt conſequi. quòd uiolenter expellatur; nemo eſt, qui dicat; & ſi diceret. abſonum foret quòd autem calidi innati ui digeratur, & in uapores uertatur, & motui ſurſum habilis reddatur: rationi conſonum eſt; ſed res admodum laboriaſa, & difficilis iudicatur. ut tunc temporis cerebri natura id perficiat: quo frigidæ diſcraſis ui, & diuturnitate morbi imbecillis, & debilis facta eſt; & ob eius frigiditatem, uapores ad eum delati, ſtatim craſſeſcunt, & deorſum cadunt Si adeò quippe uiget frigus in diuturno frigido catarrho, ut uapores in humores conuertat; quomodo igitur humores in uapores mutabit. Sed condonemus, non omnes in humores conuertit uapores, ſed multos ſupereſſe, qui ſic, ut halitoſi ſunt, excerni expoſcunt. quòd nec horum tantum expurgandorum gratia, cauterium factum, in hoc catarrho proſit hac ſolà probatur ratione. quoniam uapores ſuæ ſubſtantiæ tenuitate per cranij ſuturas aptè extraferuntur; & per cutis pariter capitis poros accommodatè expurgantur. Præcipuè quum multitudine non ſe inuicem confundant

fundant: neque enim ibi multi gignuntur uapores ob cerebri auctam frigiditatem. nō igitur horum gratia purgandorum expedit caput ignito ferro urere. Sic quippe contra communem practicantium usum ostendimus. quòd cauterium neutiquàm frigido per se conuenit catarrho. Contrarium autem de sinapismo asserimus: nam huiusmodi rubificantia medicamina summopere frigidæ destillationi opitulantur: ut Galenus, Aetius, Oribasius, & cæteri græci tradiderunt. ipsa nanq; capiti frigidam patienti fluxionem admota; non statim, uti ignita cauteria, amouentur; sed diutius consistere permittimus, donec cutem exulcerent, aut cruento colore suffundant. hæc igitur suo acri, & perseueranti calore, intemperiem permutant, & innatum cerebri calidum excitant, ad frigidos digerendos, & dissoluendos humores, quò facilius in halitus conuersi per cranij suturas distrahantur. Et hac quidem de causa, sexto de tuen. sani, & tertiodecimo metho, Gal. medicamen. ex thapsia, & palumbium stercore confectum in frigida commendauit destillatione. at in calida plurimum damnauit, tanquam malæ discrasis calidæ causam fouentem, & morbum adaugentem; uti clarè etiam ex eius usu licet inspicere. Secus profectò res se habet in calido, siue ex frigido & calido commixto catarrho:

nam

nam aſſiduæ reuulſionis cauſa, cauterium eis conuenit, & nullo modo ſinapiſmus. hoc quidem in calido capitis defluxu adhibitum iure duplici nomine laudatur. nam calidæ deorſum fluētis materiæ fit ſurſum reuulſio per excitatum ulcus: & aperitur hoſtium uaporũ multitudini ſurſum repenti, ac exitum properanti. ij. enim in calidiori capite plurimi ſemper abundant. modus autem, quo calidos natura reijcit humores poſt factum cauterium: longè facilior eſt, quàm quo frigidos expellit. nã præter loci opportunitatem, tum ratione magnitudinis, tum ratione debilitatis, adeſt ipſius calidi humoris propenſio ſurſum ad expulſionis locum aſcendentis. & ultra humoris propenſionem, ualidior quoque uiget cerebri calor, ualidius humores ipſos attenuans, & in uapores conuertens, ac reiectioni idoneos faciens. nec obſtant, quòd in calido capite, uiæ omnes peruiæ, & apertæ ſint. quoniam quantumcunque peruiæ uaporum multitudini euacuandæ minimè ſatisfaciunt: idcirco cauterium adhibemus. ubi autem illæ ſatis forent: tunc cauterij nullum eſſet opus. igniti uerò ferri nocumento, ſuccurimus frigidioribus linimentis, ut putà oleo roſaceo, myrtino, infrigidante Gal. aqua roſacea, & conſimilibus. Quòd autem antiquorum dictis conſona dicamus: Gal. & Hipp, teſtimonio hæc ipſa

comprobamus

comprobamus, nono .n. de usu partium Gal. declarat. quemadmodum non omnis humor, qui à capite destillat, aptus est per capitis suturas excerni, sed calidus, & uaporosus tantum. refert etenim ibidem ipse, quòd excretiones, quæ à capite defluunt, siue ibidē genitæ sint, siue aliundè deportatæ: in duplici reponuntur differentia. quædam enim frigidæ aquosæ, seu limosæ existunt: ex frigida intemperie & concoctricis imbecillitate genitæ. quædam uerò calidæ, uaporosæ, & fuliginosæ, à calida excitatæ, & productæ discrasi. frigidæ uerò, siue tenues aquosæ, siue crassæ limosæ extiterint (inquit Gal.) propria natura ad destinata inferius excretionum loca delabuntur, ad nares uidelicet, colatorium, & palatum. Calidæ nanque fuliginosæ, & uaporosæ superius suo impetu naturali ad cranij scilicet suturas feruntur; tanquàm ad suos quoq; ordinatos excretionis meatus. Quum igitur cerebri excretiones omnes sub hac contineantur distinctione. Et harum singula proprios expurgationis ductus à natura obtineat, calida sursum, & frigida deorsum, clarè patet, quòd ad calidam, & non ad frigidam materiam attinet, per cauteria super cranij suturas facta, expurgari. hæc enim suo impetu naturali in sublime fertur, ubi calidæ intemperiei ui in halitum uertitur,

qui

qui mox per cauterij ulcus liberius expurgatur. frigida uerò excretio suo nutu, & pondere, deorsum naturaliter ad os, & palatum descendit, & non nisi uiolenter, aut magna cum difficultate, sursum trahitur. hoc quidē est, quod primo aphor. nos docuit Hipp. dum ait. Quæ educenda sunt: eò duci per conferentia loca debent, quò maximè tendit natura. Si nanq; calidæ excretiones sursum, et frigidæ deorsum, naturaliter per propria expurgationum loca mouentur: eò semper salubriter ducendæ sunt, et non contra ipsorum, et expultricis naturæ motum, illas insalubriter trahere oportet. Cranij enim suturæ, calidarum, colatorium, et palatum frigidarū, expurgationis loci dicuntur. per suos igitur unicuiq; proprios ductus, singula ipsarum salubriter excernetur. his ueris existentibus; cōcludimus utilitatis, & commodi nihil frigido catarrho in capitis uertice cauterium factum præstare.

Ad dices nisi Vertici, saltem Inio cauteria competunt, cum in declini resideat loco, ad quem sponte materia deuenit: huic respondimus, quod illud non est conueniens locus, cum à natura non sit institutus ad munus hoc exercendum: imò potius inconueniens, cnm per cerebellum, & nucham noxiam trahamas materiam. adest præterea concoctricis imbecillitas

tas impotens humores inuapores uertere, & illucusq; transfundere: sed præter hæc omnia adest, quòd nullus uasorum consensus inter cerebrum, & inium cõspicitur, per quæ commodè fieri possit huiusmodi eductio. Hac utiq; ratione Hippo. authoritati satisfacimus, dum ait, dolenti partem capitis posteriorẽ, in frõte recta uena incisa prodest. Posteriorem autem capitis partem dolor molestans, si intra caluariam extiterit cerebri menyngis affligit: si extra pericraneum, occipitij & ceruicis musculos & cutĩ offendit. quæ cũq; autẽ harũ partiũ læsa fuerit à uena frõtis secta auxiliũ cõseqtur Væna enim frontis ramulus est maioris rami externæ iugularis secundum colli latus ad caput ascendentis: qui in plures surculos scissus undiq; per capitis partes tum anteriores tum posteriores transfunditur Nonnulli etiã ex his surculis per cranei foramina ad duram menyngen pertingunt. per has itaq; rami externæ iugularis propagines adest affinitas, inter synciput & occiput, unde inuicem salubriter expurgari possint, id quod inter cerebrum & inium non contingit cum nullus ibidem uasorum consensus appareat, per quem commodè euacuare possimus. At dices usus oppositnm testatur, quoniam salubriter quotidie administrantur. Respondemus nunq; hæc feliciter experiri, nisi cum fluxio est calida, aut nõ pror

ſus frigida fuerit, ſed mixta, ut mox de ipſa infra dicetur: ſiue cum materia à capitis uertice per caluam extrinſecus fluxerit, tunc equidem utilia inuenimus non ſolum in inio, ſed, & uertice quoque facta: quando à loco affecto, atque eidem adherenti, & aſſini facilis & commoda ſemper ſit eductio ſiue frigida, ſiue calida materia extiterit. Et quoniam quis Paulum, Celſum, Aetium, & Alexandrum cauterium commendantes nobis obijcere poteſt, unà cum Auicenna, Meſue, Actuario, & Albucaſi quos uniuerſa practicantiũ ſchola in hac praxi inſequitur. Has profectò tantorum uirorum authoritates partim interpretamur, partim refellimus. Paulo igitur AEginetæ, qui in deſluxione ad oculos, pulmonumq; bronchios caput ignito ferro inurere docet; dicimus, aut ex aliorum ſententia allocutum eſſe, aut ſi ex propria non de frigido ſimpliciter, ſed de calido, ſiue de frigido, & calido ſimul mixto deſluxu ipſum intellexiſſe. Ad Celſum autem & Aetium, qui & in paraleſi, & in frigida cephalea candentibus feramentis undique caput exulcerant. Reſpondimus rationem parem non eſſe, nam & in cephalea, & in paraleſi caput ut plurimum, & intra & extra caluariam affiicitur, quare ferri candẽtis ictus, aut ipſam partem laborantem aut ei ualde propinquam ſtatim

Lib. 6. caput 2.

Lib. 4. caput 2. Aet. lib. 6. ca. 28. & .50.

tim

tim attingit, & ferit; quod in destillatione à frigida cerebri intemperie non euenit, uti supra retulimus. At Auicennæ, Mesue, Alexandri, Actuarij, & Albucasis authoritates, & si semper apud me plurimi momenti existant, hac tamen parte non approbamus, cum nobis uideatur, id parum firmis rationibus admissise. Nec quòd istis contradicamus mirum sit; quia ueritatem, & rerum exquisitas rationes insequimur, atq; propterea ab his uiris doctissimis hac parte licuit discedere. Quòd uerò frigidis simpliciter catarrhis cauteria minimè competant; seniorum catarrhi testimonio comprobatur. Qui ex administratis cauterijs deterius indies se habet. Nec enim refert; quòd in frigidis, & præfocatiuis catarrhis, (ut isti arguunt) cauteria adhibita summum multoties auxilium faciunt: quoniam & si hoc aliquando contingat, (prout rei ueritas est) nihilhominus non in simpliciter, & absolutè frigidis, sed in complicatis ex calidis & frigidis humoribus id euenit, caput enim (scribit Gal.) partibus corporis omnibus uelut tectum quoddam calidæ domui est superpositum: undè facilè excipit omnia, quæ à prtibus subiectis sursum conferuntur uaporosa excrementa, & unà cum uaporibus humores quoq; sæpissimè arripit. Si etenim fortè euenit, ut frigida discrasi, caput laboret, &

Nono d' usu partiũ cap. 1.

ſpirituoſis his calidis uaporibus ac humoribus repleatur; tunc frigidæ diſcraſis cauſa frigidis abundabit humoribus; ratione autem ſuſceptorum uaporum, & humorum calidis. Ex his uerò, calidis, & frigidis humoribus permiſtis, magni gignuntur catarrhi: qui adeò interdum excreſcunt; ut ægros ſuffocent. his utiquæ complicatis, & magnis catarrhis cauteria ſuper cranij ſuturas adhibita, prodeſſe comperimus. Idq; præcipuè ſuper coronalem ſuturam molimur: nam præter reliqua (ait Gal.) tenuiſſimum, & rariſſimum, in eo loco eſt cranium, & è directo reſpicit affectionem, unde commodius ſuperflua excernuntur. Quòd uerò ex frigidis, & calidis humoribus complicatis catarrhis, cauteria conueniant: antiquorum cauteriZantium autoritate confirmatur, prima tertij Auic. cap. ultimo primi tractatus. inquit. Ex eo autem, in quo materiæ humorũ diuerſæ, quæ ſunt in capite, communicant; ſecundum intentionem cauteriZantium eſt, ut fiat cauterium, ubi perueniunt index, & auricularis; ipſos extendendo ab extremitate naſi; aut, ubi peruenit medietas fili, cuius longitudo eſt ab aure ad aurem capite prius raſo. per diuerſas autem materias, quæ ſunt in capite; & calidas, & frigidas materias, intelligit Auic. ex mente illorum, ſicuti boni interprætantur expoſitores.

Tertiodecimo methp. cap. vlti.

Idẽ fere Meſue cap. de catar. cu rat. & Albuca. lib. 1. cap. 2.

rẽs. Et quoniam ut plurimum complicati affectus longæui, & diuturni sunt, hinc est, quòd in diuturnis, & longæuis destillationibus cauteria commendantur. & utilia inueniuntur, nam sicut continuus, & perennis est fluxus; ita continua, & perenni indiget euacuatione. Qui enim perseuerans est morbus; perseueranti quoq; curatur præsidio hanc autem curationis perseuerantiam, multi per quadraginta dies continuant. alij quoq; per annũ ulcus cicere, alia' uesimili re, apertum conseruant. si enim breui tempore recludatur; periculum imminet, ne materia solita fluere ad ulcus illud: nocumentum faciat. De loco autẽ in quo cauterium administratur; multi reuulsionis rectitudinem obseruant. Alij expurgationis commoditatem. Qui uerò hanc uenerãtur; super coronalem suturam id fieri semper iubent. nam suturis omnibus laxior illa existit & magis conspicua. & præter reliqua; etiam tenuissimum est in eo loco cranium, & rarissimum, Qui enim reuulsionis rectitudinem colunt, & student, ut ad contrarium per rectũ fiat reuulsio. ij si ad uentriculum, aut ad pectus, & pulmones materia descendat; coronali suturæ cauterium imperant. Si uerò à posteriori capitis parte materia fluẽs ad spinæ uertebras, & iuncturas dilabatur; fluentis materiei rectitudinem seruantes in occipitio

16. methodi.

ſuper lambdoidem ſuturam cauterium faciunt. Vbi uerò ad oculos materia fluxerit, tunc retro aures in inio. hoc eſt poſteriori capitis parte, quæ ceruici copulatur, cauterium, aut laqueum, ex equinis ſetis conteſtum, moliuntur hoc ipſum de ſinapiſmi loco aſſeueramus. quando una eadem ſi utriusq; intentio, cerebrum (inquam) perſanandi. at ſinapismus longè magis amplum capitis ſpatium occupat, & diuturniorem moram ſuper ipſum deſiderat; quàm cauterium. hoc .n. illico ſuum perficit opus, & paruum admodum, & anguſtum ulcerat locum.

Ad nocumentum autem (quod aiunt) ignito ferro fieri, quòd ſuſpenſorium ſcilicet menyngum cerebri inde offendatur: dicimus, peritũ chyrurgum ſecundum rationem operantem immunes à periculo iſto nos facere. debet .n. ipſe ignitum ferramẽtum ſupra ſuturam ita ponere ut cauterij gyrus iuſtè ſuper ſuturam exiſtat: cuſpis uerò, à latere uerti debet. ne dum ferit, directò ſuturam percutiat, ſed eius latus, & extremum tantum. dummodo .n. ferri candẽtis ictus ſuturam ipſam actu non feriat: nullum inde malum ueremur. hoc quidem Albucaſis confirmat, dum ait, & ſcitote filij quòd, ex ſecreto curationis per cauterium cum igne, & bonitate eius ſuper cauterium cum medicina comburente eſt, quoniam ignis eſt ſimplex cuius

ius actio non peruenit nisi ad membrum quod cauteriZatur, & non nocet membro alio coniuncto cum eo, nisi superfluat. hac igitur de causa dixit Auic. cauteriZator præterea sibi cauere debet, ne fortitudo cauteriZationis ipsius ad neruos perueniat, nec ad chordas, neque ad ligamenta · subtiliter igitur super operaberis ita, ut cerebrum non ebulliat, neq; ipsius panniculi corrugentur. Nocumentum uerò, quod ex administrato cauterio uereri possumus; est, cum cauterium non educit, nec diuertit materiã peccantem. & morbum facientem; ut putà, si ad oculos per recondita in profundo uasa materia fluat; & cauterium, aut laqueus, in ea ceruicis parte, quæ occipiti est proxima, administretur: hoc quidem morbum adauget, nam nihil materiei, quæ ad oculos tendit, per ipsum retrahitur: cum nulla, sit ibi uiarum affinitas per quam hoc effici possit. sed ultra. quod nullum bonum operatur malum etiam agit, quod pericraneum infirmat cuius infirmitate, & oculus consortij lege infirmatur. per adnatam enim tunicam, oculus pericranio coniungitur. & ex mala eius affectione, malè quoq;, & ipse per consensum afficitur, Sic quippe duplici onere oculus præmitur, propria scilicet, & aduenticia per cauterium acquisita ægritudine. Hoc idem accidit de quocunque alio præter rationem in capite

Quarta fen pri. cap. 29

facto, nam quum materia, morbum efficiens per cauterium non aboleter, tunc duplici morbo caput grauatur, solito scilicet, & recenter per cauterium assumpto. ex ipso quidẽ caput semper læditur, tum præcipuè, cum utilitatis nihil molitur. Quibus autẽ ualida hæc præsidia opem ferunt, & in morbi principio; & in augumento multoties molienda sunt, iuxta opportunas occasiones, nec sunt procrastinanda ut leniora prius experiamur. nam, qui segniter in principio curant catarrhos (ĩquit Gal.) à leuioribus incipiendo, longum parant ægris interitum. errata .n. influxionum initio; affectus difficulter sanabiles, uel prorsus incurabiles faciunt. Sed satis, superq; de cauterio & sinapismo, dictum sit.

Quinto & 13. metho. contra Erasistratum

Calida remanens cerebri intemperies ut remoueatur.

Cap. XVI.

MAteria undiq;, & è capite, & è toto expurgata: ad malam caiptis intemperiem alterandam, & permutandam, accedamus. hæc enim ex intentionibus, superius inuentis, una fuit. quam, etsi pro parte supra executioni mandauimus, prout scilicet ab externa causa fuit excitata: superest, ut quatenus permanẽs est, & materiei iuncta ipsam perficiamus. Vbi namq; hæc calida extiterit, ad frigidum alte-

randa

randa uenit: (cum alteratio sit eius, quæ prius fuit qualitatis demutatio) sed moderatè sẽper: quum nobile menbrum sit cerebrum, & suapte natura frigidum, à frigido aptum pati. Plurimis itaq; medijs frigidius caput reddemus: inunctionibus scilicet, odoramentis, pulueribus, & lotionibus. Sexto.n. de tuen. sani. Gal. calidum caput perungi rosaceo oleo iussit. Auic. autem oleo uiolaceo illud inungere monet, dum ait. & inunctio capitis, & extrimitatum, & suminis, & ani, & testium, & quæ sunt in circuitu eorum cum oleo uiolaceo. Mesue autem addit oleum chamæmelinum, & de papauere, si uigiliæ affuerint. Odoramenta fiunt ex aqua rosata, cãphura, uiolis, rosis, nymphæa, santalis, & similibus, ex eisdem quoq; suffumigia paramus. Adest & Acoramboni nobile suffumigium, quod habet canphuræ, drac. ij. santalorum omnium drac. i. gariophyllorum. drac. ij. pulnerizata omnia in phiala ponantur: in qua sint aquæ rosatæ, lib. i. s. aceti rosati, unc. iiij. Pulueres uerò, qui supra cranij suturis sparguntur, ad calidã intemperiem permutãdam; ex his eisdem frigidis odoratis conficiuntur. sed ab omnibus commendantur puluis ab Auenzoare superius descriptus, qui in frigido catarrho non lotus, in calido uerò cum aqua rosata sæpius lotus, mox exicatus, debet imponi huic rubeos

Secũdo metho-di.

Ca. proprio de cura. catarrho

aliqui adiungunt corallos, roſas, & ſantalos. Lotiones autẽ, & capitis perfuſiones, ut plurimum ex aqua dulci adminiſtrantur. quibus uerò ex calida intemperie caput malè habet (inquit Gal.) hos frequenter balneo dulcis aquæ fouere expedit: quo, & calidos uapores. qui in capite ſunt, euocemus; & totum capitis temperamentum melius reddamus. tertiodecimo autem methodi ait. atq; aliquando cerebrum ipſum fluxionem tranſmittit, debetq; huius intemperies totius capitis ephit ematis corrigi. hoc idem Paulus affirmat, ubi calida præpollet intemperies; balneo utendum eſt, caput aqua copioſiore calida perfundendum. Auic. id ipſum comprobat, dum ſcribit, oppoſito autem cauſæ efficientis, calidæ quidem eſt ut ſit ſollicitus in refrigerando caput eo, quod eſt refrigerans, frigidum potentia, ſicut introitus balnei dulcis omni mane cum eſt ieiunus, & effuſio aquæ ſuper extrimitates, & embrochæ adminiſtratio, factæ ex hordeo, & papauere, & uiolis, & chamæmila: & effuſio fortiter refrigerantium actu ſuper caput hæc, quæ ultimò hic recenſet Auic. ex Aetio octauo ſermone eum depronpſiſſe credimus: dum dixit, ſi uerò ab his nihil leniatur deſtilla tio, præſentiſſimum auxilium capitis irroratio exiſtit maximè in æſtate, & capitis temperatura calidiore. oportet autem in balneis ex al-

Sexto de tuẽda ualetudine.

Quinta fen 3. cap. 11.

Cap. 53.

to

to frigida aqua delabente caput ſubdere; ut ui olentum inde ſubſtineat inſultum: eueſtigiò.n. denſitatem diſſoluit. animaduerſionem tamen habere oportet: an thorax inde facilè offendi poſſit: conſueuit enim promptè à capite frigiditatem tranſumere, ac fortiſſimas uexationes perferre. Nos autem propter hanc, & ſuperiorem dictam cauſam, gelida hæc actu capiti fortiter infundere ſemper uerebimur; niſi in uehementi calido, & acuto catarrho ſputum ſanguinis ſui acredine minante. & hoc in ualido, & uiridi corpore benè compoſito. tunc fortaſſe, cum Alex. hæc audebimus. ait etenim ipſe lib. ij. ſuæ paraphraſis. Medela uerò, quorum à capite delabitur acutus humor; conſiſtit in applicatione rerum refrigerantium, & humectantium caput. his n. capiti adhibitis, calor eius ſedatur, & decreſcit acrimonia. quibus nanq; gelida eſt capitis intemperies, huiuſmodi calore, acroreq; non infeſtantur. qua de re oleum roſarum per ſe, uel adiecto aquæ frigidæ paululum, quo promptiùs penetret, capiti agglutinandum. neq; alienum fuerit, hoc malo ita correptos in balneum perduci, ad temperandam uerò capitis intemperiem, gelidam aquam non citra rationem eidem parti ſuperfundito. nec poſſum non demirari, quod Gal. mirificus, ac ſummus medicus, inter medelas huius mali nihil frigorificum, nihil item eorũ,

Cap. pp ter acres humor. ſangui. ſpuentiũ curatio.

quæ

" quæ humectant recensuit: sed contra omnia fe-
" cit. nam intrà initium, confestim calorificis,
" siccisq; usus est, quibus mali causam magis
" inflammauit, magisq; exiccauit; pulchrè nimirum
" excretionem sanguinis, ab erosione ortam, gnarus. hæc, & plura alia contra Gal. Alex. Nos pro horum discordia, ueritatis cõciliandæ gratia. dicimus, quod etsi calida calido catarrho Gal. propinat; non absq; ratione id operatur theriacen nempe ipse exhibuit circiter quatuor menses ante confectam, pro defluxus astrictione, & incrassatione. habet. n. id ætatis adhuc præualantem papaueris succum. ideoq;, & somniferum est; & fluxiones tum siccat. tum leuiter crassat. Et siquidem calida sinapismata capiti imponi iussit, reuulsioni & humorum purgationi magis incubuit, q̃; intemperiei alterationi. quod in laconicum languentem duxerit: falsò ei ascribit. quoniam apertis uerbis in lauacrum, & non in laconicum duci monuit. dum dicit, interpositisq; tribus horis, in balneum duxi, ac laui Alex. enĩ humorum distractionem, & fluxionis astrictionem despiciens, ad intemperiem, & malã qualitatem tantum intentus, refrigerantia, & humectantia solummodo commendat: Galenũue incusat, iustè, an iniustè, probus iudex dijudicabit. Quòd uerò destillatio illius nobilis mulieris, quam quinto methodi Gal. describit,

de qua

de qua uerè hic Alex. intellexit; calida, & acris extiterit: facilè est argumentari, ex sãguinis sputo, quod statim circa morbi principiũ apparuit, nam quod in frigida destillatione sãguinis sputum accidit; non nisi post longum, & diutinum tempus, id contingere solet. sed ad frigidam cerebri intẽperiẽ ꝑmutandã ueniamus.

Vt figida remanens cerebri intemperies propellatur.
Cap. XVII.

FRigida nanq; cerebri intemperies, & ipsa plurimis præsidiorum generibus alteratur, & ad calidum permutatur: inunctionibus uidelicet, emplastris, odoramentis. pulueribus, & lotionibus. secundo n. de comp. med. secũ. loc. inquit. Gal si frigiditas sit recens; solum rutaceũ oleũ, si calidum effundatur sincipiti perfecte hominem liberat. si uerò uehemẽtiori calore sit opus: inijcere euphorbiũ oleo, & que ex pipere parantur, oportet. inungenda autẽ est facies, ac tũ aures tũ nares, præcipuè irino amaracino, & nardino unguentis, nec non foliatis, spicatisq; uocatis. mox infra eodem lib. addit. Ego autem in quibus, uel intemperies quædam humida, & frigida particulis patiẽtibus inest, ipsa per se, aut propter frigiditatẽ eiusmodi humorum oborta, medicamenta, quæ ex sinapi, & tapsia, & similibus præparantur

ipsis

Lib. 3. cap. 28. *ipsis admoueo. calidis uerò, & siccis, non admoueo. Item Paulus si frigida intemperies afficiat, & morbus contumax sit. caput calefacientibus, subtiliãtibusq; nardino, rutaceoq́; debet perungi. irinum uerò non solum illinitur*

Serm. 8. cap. 53 *sed etiam naribus instillatur. Aetius autẽ inquit. his uerò, qui continua, & inueterata destillatione afficiuntur, caput radere oportet, & factis scarificationibus, bituminosa emplastra imponere. Auic. multa recenset, dum*

cap. proprio de cur. catar *ait. Et iniunctio extremitatum cum oleis calidis, sicut est oleum anethinum, chamæmelinum, de lilio, rutaceum, laurinum. inungantur eis testiculi, & quæ sequuntur eos, & anus, & sumen, & extremitates. Et administrentur super caput, & frontem, linimenta ex sinapi, & costo, & huius generis. & quãdoque necessaria est administratio medicinarũ rubificantium ita. ut in eis recipiantur stercus columbinum cum sinapi, & ficus, & mentastrum, & gummi rutæ agrestis: & ad ultimum. capitis calefactio, & ipsius exiccatio conferunt. hactenus Auic. Odoramenta fiunt ex ambra, moscho, Zibeth, styrace, xyloaloe & similibus. & ex oleis pariter odoratis, quæ in delitijs habentur: ut oleum despica, de citro, de cinnamomo, de gariophyllis, & huiusmodi alia. Ad id uerò, quod quinta particula aphor. Hipp. dicit, suffitus aromatum*

Aph. 28 *muliebria*

muliebria ducit: sæpius uerò & ad alia utilis est, nisi capitis faceret grauitatem. dicimus, quod immundo existente corpore, uerè capitis grauitatem inducit, sed mundato, ac purgato & capite præcipuè, nequaquam illud operatur, sed confert, & ad calidum suauiter alterat: præsertim si moderatè & opportunè administretur. Pulueres autem cranij suturis inspergendi, ex odoratis aromatibus componuntur, sicuti ex gariophyllis, cinnamomo, maceræ. nucemoschata, mastiche, stœchade sampsuco, betonica, & similibus sacculi præterea, capiti admouendi sunt, qui habent florum chamæmile, meliloti, betonicæ, stœchadis, foliorum lauri, pulegij, origani, signu. M. s. cinnamomi, gariophyllorum, ana drach. i. maceris, drach. i. s. nucis moschatæ. drach. ij. galliæ moschatæ, drach. i. conterãtur omnia, & trita in sericum demittantur, formeturq; sacculus, qui suturæ coronali imponitur Lotiones uerò, & capitis perfusiones fiunt ex lixiuio quercino, uel uitis, in quo lauri folia, chamæmila, saluia, maiorana, stœchas, betonicha, melilotum, & alia capiti conferentia incoquantur, mox ad illud bene deteggendum odoratis saponibus caput illiniũt nonnulli etiam ad caput expurgandum, & mundandum loco saponi agarico utuntur: multi postea ex uino cretensi ualidissimo, in qua

Mesue Cap. de caput purgijs cõferenti bus sode frigidæ.

quo thus, & sandaracha effer buerint; ipsum idem denuo ablui imperant. Auic. autẽ inquit & quandoque est necessarium, ut fiat uaporatio cum sale, & milio & quandoq; fit uaporatio cum aquis calidis in fine, quo possibile est eas tolerare ex calefactione: & administrãtur in ea embrochæ maturatiuæ, & resolutiuæ

Quòd uerò artificiale balneum, tam humidũ, quam siccum, & capitis perfusiones, catarrho expediant; superuacaneum putamus recensere. quoniam & à græcis, & ab arabibus, presidia hæc in catarrhi curatione, et præseruatione ubiq; commendantur. De eius .n. præseruatione loquens Auic. dicit, et ille qui cõsuetus est pati catarrhum, quandoq; prohibet aduentum catarrhi suo subito introitu ad sudãdum in balneum ante aduentum catarrhi.

Quinta fen 3. cap. 11.

Quòd etiam in eius curatione expediat; ex iã dictis in calidæ discrasis remotione liquidò patet. In frigidi nanq; catarrhi curatione, Auic. balneum non imperat, nisi prius concocta materia sit. ait enim, et oportet in hoc catarrho, ut non ingrediatur balneum ante maturationẽ imò administrentur uaporationes siccæ. mox infra idem repetit. et quãdo catarrhus est frigidus, non est conueniens introitus balnei ante maturationem. et, si est calidus; propter illud non est multum malum, imò iuuabitur eo. hanc eandem doctrinam Mesue sequutus, dixit

In fine autem rei confert introitus balnei, et lauari ia eo. sed, quando cum catarrho fuerit febris, aut tussis, ex istorum præceptis balneũ non adeat. omnes deniq; aquæ dulcis balneũ, et in calido, et in frigido catarrho, dummodò aliquid non sit, quod obstet, suo debito tẽpore cõmendant. quare hic non amplius insistimus,

Balnea naturalia, arteq; comparata calidis destillationibu. proficua Cap. XVIII.

N*Vnc ad naturalia balnea ad thermas, inq;, & guccias progrediamur. Et ex more perquiramus qualiter ab antiquis in catarrhi curatione hæc approbata fuerint. Gal. sexto de tuenda ualetudine, in calido catarrho sulphureas, bituminosas, & aluminosas aquas õnes prorsus damnat. dulces uerò spontè natas non libere commendat. nam inquit, Quibus ,, igitur ex calida intemperie caput malè habet; ,, hos frequenti balneo aquæ dulcis fouere expe- ,, dit: quo, & calidos uapores, qui in capite sunt ,, euocemus, & totum capitis temperamentum ,, melius reddamus. Calidarum autem, quæ spõ- ,, tè nascuntur, noxius ijs usus est. si quidem, quæ ,, ex his sulphureæ, bituminosæ, ue sunt: eæ ,, propterea, quod calefaciunt, innimicissimæ ca- ,, lido naturaliter capiti sunt. Aluminosæ uerò, ,, quoniam angustos meatus claudunt, caput offẽ-*

dunt

dunt: solis autẽ ijs spontè natis, quæ dulces
" sunt, (si tamen ipsis utendum sit) usi citra no
" xam poterunt postea de his quoq; dubitat di-
" cens, nam quod utile etiam aliquid ipsæ præ-
stare possint; hoc dicere non perinde tutum est
quando nec calidæ fortasse forent, si omnis ca-
lefacientis medicamentosæ uirtutis essent ex-
pertes. hæc quidem Gal. Qui malam cerebri
calidã intemperiẽ sanare intẽdens, aquæ dulcis
balneum commendat, ut naturali aquæ frigore
& humore, temperiem ad meliorem formam
perducat, & habituali balnei caliditate noxios
euocet uapores. tertio nanq; de tuenda ualetu-
dine tradit ipse, tepidum balneum, & refrige-
randi, & humectandi, uim habere. moderatè
uerò calidum, humectandi, & calefaciendi &
ex accidenti per halitum uapores digerendi:
duras, tensasq; partes, molliendi, flatus diffũ-
dendi, excrementum, putre' ue, si quod intus
ad cutim hæret, euocandi hæc utiq; commoda
omnia in calidi catarrhi curatione ex aquæ dul
cis solio ipse consequitur. quorum nullũ ex ca-
lidis, & astringentibus thermarum aquis, asse-
qui potest, nam illarum calore, calida capitis
adaugetur discrasis, & ipsarum adstrictione
uapores dissolui prohibentur: quamobrem has
omnes in calidi catarrhi curatiõe iustè damnat
Sed quoniam ex thermarum aquis, (etsi raræ
inuentu sunt) aliquæ tamen dulces reperiun-
tur

tur, quæ, & humectandi, & frigefaciendi uĩ possident: & innato calore uapores, putre'ue oẽ ; dispergendi. has quidem & si ambigere. Gal. uideatur, nihilominus admittit, cum experientia illas addiscere nos admonet dum ait. Satius autem est, eiusmodi aquas experentia discernere, quando etiam raræ inuentu sunt: apud nos stadijs ab Vrbe paulo plus centum: in Prusia, minus decem. Huic conforme Heròdotus scripsit, in libro de præsidijs extrinsecus occurrentibus. Particularium spontè nascẽtium aquarum facultas, quum multam habeãt differentiam: ea ex his, quæ experimento cõprobantur, assumenda est: exquisitam. n. de his per species traditionem facere non possumus. quum nec omnibus nos utamur; nec in omnibus, quæ de his habetur cognitio, medicamentorum pollicitationibus respondeat. frigidæ autem; spontè nascentes fluxionibus omnibus competunt affectibus, quæ circa uesicã sunt, capitis doloribus, ac ulceribus malignis. AEtas autem nostra in hisce regionibus longa experientia multa talia balnea adinuenit, quæ refrigerandi, & humectandi uim habent & calidis diutinis affectibus medentur. Veluti sunt Veronensia calderiana, & balnea sãcti cassiani de fiuncella, & balneum uillæ in agro Lucensi, & balneum Reginæ dictum, & de aquis in comitatu Pisarum. hæc quidem

sexto de tuen da sanitate

Cap. 5.

ipsa in antiquato calido catarrho à medicis cō mendantur, tum pro corporis ablutione in piscina, tum pro eiusdem potione. hæc nanq; potata; simul utranq;, & alterandi, & euacuādi intentionem explent, & calidæ hepatisq;, renū & uteri discrasi summopere opitulantur, à quibus diuturni calidi catarrhi per consensū ferè semper fiunt. raró etenim calidum antiquatū uidemus catarrhum: qui non, aut hepatis, aut uteri aut totius consensu talis extiterit. horū igitur sanandorum causa, hæc præcipuè laudantur: & nil melius in eorundem sanatione imperari potest. Quod uèro de thermis diximus, id ipsum, & de eorundem naturalibus ducijs asserimus. sicuti benè nos admonet Aetius, dum ait. Cæterum bituminiosis, & sulphurulentis aquis salientibus, caput supponere nō oportet, facilè enim indè læditur. Quis nāq; ignorat, calida caput intemperie læsum, à calidis bituminiosis aquis perfusum uehemētius lædi? His etenim calidis cerebri affectibus, frigidæ, & non calidæ duciæ conueniunt. quæ, ubi naturales nō aderunt: arte tales paramus, aut ex aquis frigidorum naturaliū balneorum: aut ex stillatis, & potabilibus aquis. Multi.n. ex aqua rosata leni lixiuio commista ducias conficiunt. Alij ex aqua dulci, in qua ignitū ferrum pluries extinctum fuerit: mox huic prædictæ aquæ addunt, cāphuram, rosas

Tertio serm. ca. de natur balneis.

uiolas,

uiolas, & myrtos; & in ea bullire permitunt. Aliqui frigidiorem illam facientes, his addũt hyoſcyamum, papauer album, folia ſalicum; uitium pampinos, & lactucam. ſed hæc de balneijs, & guccijs, in calidi catarrhi curatione dicta ſufficiant.

Naturalia, & artificialia Balnea frigido Catarrho congrua.

Cap. XIX.

IN Frigidiori autem catarrho, (ſiue à principio à cauſa frigida ipſe frigidus fuerit; ſiue ex ſuceſſu, & morbi lõgitudine talis extiterit) poſtq̃; reliqua auxilia pauci fuerunt momenti naturalia calida' ue balnea, ſalutaria ſemper experimur. ait Aetius. Ex balneis naturali bus, quædam ſunt nitroſa, quædã ſalſa, quædã Serm. 3. cap. 156. aluminoſa, aliqua ſulphurulenta, aliqua ferri aliqua æris, qualitatem habent: quædam uerò ex his compoſita ſunt. horum autem omniũ uis eſt ſiccare. ſed quædam cum exicatione egregiè ſimul calefaciunt, quædam exiccando conſtringunt; uelut aluminoſa, ex parte uerò etiã ſalſa, & quæ æris qualitatem habent. omnia autem ſunt commoda humidis, & frigidis præter naturam corporibus, & talibus morbis diuturnis hucuſq; Aetius, hæc eadem præcisè de naturali balneo referũt, & Paulus, & Oribaſius, ueluti qui ab uno Gal. eandem omnes

doctrinam hauserunt.ij.]nempè cōcordes asseuerant, quemadmodum calida naturalia balnea calefaciendo,& exiccando frigidis,& humidis intemperaturis maximè conducunt. Vbi igitur destillatio frigida, & diuturna fuerit, & alia remedia parum profecerint, ad balnea, tanq; ad sacram anchoram confugimus. hæc quippe, & potata & super caput præcipuè instillata, cōmēdantur. tūc .n. salubriter putātur: quando cū frigida destillatione, aut uētriculus, aut uterus consimili frigida intemperie laborauerit: undè destillatio fouetur, & incrementum arripit. super caput uerò effunditur, cum destillationi maximè incumbimus, calefaciendo, exiccando, & adstringendo. defluxio nanq; omnis in sui sanatione, & exiccantia, & adstringentia perpetuò expetit. & præcipuè, si in humido, & laxo membro, quale est cerebrum, ipsa fuerit. frigida etiam intemperies, illam efficiens, calorificis maximè corrigitur. Rationabiliter ergo, Aetius. Paulus & Oribasius, nitrosa, ac salsa balnea (ut pote quæ calefaciendi, adstringendi, & exiccandi, uim possident) capiti, fluxionibus uexato, conuenire tradiderunt. hæc etenim frigidam malam cerebri intemperiem per se alterant, suaq; adstrictione id ipsum roborant; & materiam facientem catarrhum calefaciendo partim discutiunt, partim exiccant. suo igitur iure

hæc

hæc sibi expetunt si prius caput, & uniuersum corpus exactè sit purgatum. sic, ut non remaneat materia, aut pauca ualde, quæ actuali aquæ caliditate resolui possit. (nihil tunc profectò ex aquarum constrictiōe mali uereremur) & tempus anni congruum sit: ita, ut temporis constitutio non nimis humida, frigida, & pluuiosa extiterit. Naturales uerò gucciæ famigeratæ, quæ frigido catarrho conducunt. sunt quæ apud Castrum in romandiola sancta Maria in bagno nuncupatum, reperiuntur; & Petrioli, seu sancti Philippi duccia in comitatu Senarum, & illa de Corseno in agro Lucēsi & plures aliæ, quas recensere superfluū putamus. sed ubi harum naturalium gucciarum penuria aderit, aut ob aliquod impedimentū ipsas adire prohibemur: tunc arte has conficimus; nonnullis in communi aqua, quæ eas formare ualeant concoctis. modus autem has parandi, diuersus est, penes diuersas intentiones, in curationibus habendas. Multi .n. ex solis floribus, herbis, seminibus, ac radicibus illas conficiunt. Alij uerò mineralia his addūt modò unum, aut alterum; modò plura. & hæc ipsa, aut in æquali pondere, & mensura: aut in dissimili, & non eadem: iuxtà opportunas occasiones morbo, & eius causis succurendi modus uerò hæc ipsa simul cum aquis ꝑmiscendi & componendi, & ipse uarius est, secundum

uarias opiniones. multi enim aiunt ꝙ decem, aut duodecim florum, aut seminũ, aut herbarũ pugilli; & uncia una, uel circa, mineraliũ quadraginta aquarum libras conficiunt. Alij uerô, aliter dicunt. sed quoniam quædam potius obseruantia est, quàm certa regula: ideo nõ insistimus. deinceps hæc omnia simul pmista p duas, uel tres horas, lento igne bullire permittunt. & ex hac eadẽ parata aqua ducias faciunt. Ego autem, in frigidioribus capitis affectibus, & diutina destillatione: hoc artificiale balneum ꝙ habui ab amicissimo meo, simulq; doctissimo uiro fui olim felicissimê expertus. Habet florum chamæmilæ, stœchadis, meliloti asari, rosarum rubearum, pulegij, polij montani, calaminthæ, ana M. xv. foliorum lauri, rorismarini, saluiæ, menthæ, rutæ, absinthij, amaraci, ana M. x. sulphuris uiui, lib. iiij. nitri lib. iij salis communis, lib. xij. colophoniæ, lib. s. mastiches, maceris, ammoniaci. ana unc. iiij. misce, & bulliant in aqua quantitatis trium soliorum ad consumptionem tertiæ partis, in qua ter extinguatur ferrum ignitum ponderis librarum quinquaginta: & ex hac aqua colata fiat ducia supra coronalem, & sagittalem suturam; semel in die, matutina hora; septem, aut decem diebus cõtinuis. Cumq; aquam susceperit per horam, seu ad minus per dimidiũ horæ exiccetur caput panno calido absq; multa fri-

ctione

ctione. & exiccato capite; locus commissuræ inũgatur oleo de spica, seu de gariophyllis: aut sacculus ex odoratis floribus, & herbis caput iuuantibus, superponatur. Aqua destillationis foliorum hæderæ, (quæ sic destillata, iterũ quater destilletur) calida ieiuno uentre super suturas fricata, catarrhum siccat, & memoriam adiuuat. Ad hanc eandem alterandi intentionem perficiendam, multi conditum ex floribus stœchadis, aut saluiæ, aut rorismarini adhibet; & pariter diacorum, diambram, diamoschum, mithridatum, & theriacen. In morbis nanq; frigidis; præstantius est mithridatũ. in demorsis autem à uenenatis; præstantior est theriaca. hæcq; matutino tempore, p quatuor, aut quinq; horas ante prandium, in boli formam ad soltus drhachmæ, uel unius cum dimidia quantitatem exhibentur: mox haustum odorati uini super bibant. huiusmodi profectò antidota semper ieiuno uentriculo sumenda, ac diutinè ieiunanda præcipimus, nec unq; statim assumpto cibo illa imperamus: nam præter ꝙ ingestum cibum corrumpant, ipsorum quoque uires compatiendo franguntur: quare nihil ꝙ intendimus assequimur, neq; cerebri alterationem, neq; uaporum dissolutionem: imo fortius illorũ copia caput grauatur, ex mutua & cibi & antidoti euaporatione, & agitatione. hoc quidem Gal. affirmat in lib. de theriaca ad pi-

Lib. primo de antidotis circa prĩcipium, & Auicena in antidotario cap. d'mithr.

ſonem: dum inquit. Cæterum medicamen hoc meo conſilio ſumes proba fruitus concoctione; nec cibis repletus. Id ipſum Auic, in ſuo antidotario cõprobat capite de theriaca, dum ſcribit. Et ſit doſis eius integra, pondus drach. i. cum aqua tepida, in ieiuno, Sic igitur diſcraſim, & morbum curamus, unde defluxus prouenit Et hæc de alterandi intentione dicta ſufficiant.

Fluxioni per ſe lenitionem, peraccidens curarationem deberi. Cap. XX.

SI Verô nec per capitis intemperiei alterationem, nec per euacuationem, & diuerſionem catarrhus inhibeatur: ſed fluere adhuc perſeueret, (quanuis rarò ſit, ut per hæc oĩa adhibita non ſiſtatur.) Ad ultimã perficiẽdã intentionem, quæ eſt fluxus conſtrictio progredimur. neq; .n. cũ illis ſentimus, qui ĩ catarrho à fluxione, ut à morbi cauſa curationẽ ſtatim aggrediuntur. nam & ſi catarrhus, (ut aiunt) expulſio ſit ab uno membro ad aliud: nihilominus in abſoluta catarrhi contemplatione, defluxio ſemper ut ſymptoma cerebri malè affecti conſideratur, & nullatenus ut cauſa; niſi quatenus noua occaſio efficitur morbi, membri illius, in quod delabitur. huiuſmodi. n. conſideratio, per ſe non ad catarrhum, & eius cur ationem

tionem: sed ad quod defluxit membrũ, & nocumentum intulit, uerius pertinet. Ad rem aũt nostram redeuntes; dicimus, ꝙ defluxio prout symptoma est; ex sui natura mitigationem tãtum, & nunq̃; curationẽ postulat. nam ablato morbo, & suis aliјs causis: statim recedit. Si uerò contumax, & uehemens symptoma fuerit ita ꝙ exacuendi, & intendendi morbum uim habeat, & uires pariter labefactandi: tunc morbum protrahit, causæ uicem gerens. & adeò interdũ sæuit, ut ægros interimat. huiusmodi autem symptomata, ob eorum magnitudinem, & morbi, & causæ morbi, rationẽ subeunt, & non mitigationem solum, sed & curationem, ac illam subitam absq; mora expostulant: nã ex quacunq; cunctatione ægrum interimi contingit. Nos igitur primò ipsius defluxus quatenus molestum symptoma est; quod lenitionem, & correctionem tantum exposcit curationem trademus. mox illius, qui, aut suffocando, aut perniciem aliquam inferendo; & morbi, & causæ morbi, uim sortitur.

Quæ Fluxionem leniant, mitigantq;. Cap. XXI

CVm itaq; destillatio post tot, tantaq; adhibita præsidia pertinax adhuc persistat; ac ægrum diu, noctuq; grauiter excruciet, ac ui-

res

res offendet: tunc fluxum istum adstringendi statim insurgit intentio, ut quietiorem ægrum reddamus, ac facilius curationem expleamus Quæ aūt fluxum continent; sunt medicamenta adstringenti facultate prædita. qualia sunt austera, & acerba omnia, & quæcunq; terrea sunt, & crassarum partium; qualitate uerò, tū frigida, tum calida. licet solam frigidam Gal. dixerit his nanq; adstringentibus medicamētis gargarismata, suffita, & odoramenta, ad fluxū continendū cōponuntur. Ex eisdē quoq;, et glutinantibus cōstat, quæ in ore detinētur, & quæ degluttiuntur, ac lambuntur, et quoniā laxitas, et amplitudo uiarum, et raritas partium, maximè est fluxionis occasio: ideò ijs constringentia gargarismata præcipuè conducunt; uias, ac partes illas solidiores, et cōpactiores reddēdo et aditum fluxioni ītercipiēdo, & præcludēdo Ex gargarismatibus autē, ad calidū catarrhū cōmendātur, diamoron, diapapauer cū hordei decocto, lentium, balaustiorū, & rosarū: aqua plantaginis, rosacea, solani, rubi, huic usui etiā deseruiūt: lactucæ succus, gutturis, et pectoris partes tuetur; non. n. sinit in guttur materiam figi, nec ad pectus descendere. Quidam uerò laudant. Rec. syrupi de papauere diamoronis, ana unc. ij. aquæ rosatæ, unc. i. s. uini granatorum, unc. i. misce pro gargarismate. multa autē Auic. describit. dum ait, abscisio autem

Lib. 4. d' sim. med fac. ca. 9

cursus

cursus fit cũ gargarismis laudabilibus frigidis congelatiuis, sicut gargarismate, ex aqua frigida, & aqua rosata, & aqua lentis, & aqua coriãdri, & aqua in qua decocti sunt cortices papaueris, & aqua granatorum. Ad frigidum uerò gargarismata fiunt, ex uino austero decocti myrrhæ, aut olibani, aut sandarachæ, aut nucum cupressi, & similium. Ex suffimentis autẽ calidum, sunt hordeum fractum, seu furfur, aut semen lini torrefactum; & in aceto infusum, mox accensis carbonibus inspersũ. uapor aceti super lapidem molarẽ ignitum, similiter cãphuræ suffitus cõmendatur. sed obseruandum, ne horum uapores ad pectus, et pulmones descendãt. quoniã ex siccis his adstringentibus mẽbra illa multũ læduntur. Ad frigidũ uerò suffita conferẽtia sunt. quæ ex ladano fiunt, ligno aloes, olibão, sandaracho, gariophyllis, styrace sicca. de qua ita Gal. scripsit. styrax excalefacit, emollit, concoquit, Quamobrẽ tussibus, catarrhis, pituitæ destillationibus, raucedinibus, auxiliatur. Ambra odorata, hoc est succinum, odoratum, mirè cerebrũ roborat infirmum, siue calidum, siue frigidum, nigellæ uerò toste suffimentũ mirabile est. de ipsa nãq; sic Gal. ait uidetur etiã tenuiũ esse partiũ, hoc n. noĩe catarrhos sanat, in linteo admotũ, atq; aßiduè olfactum. Inter odoramenta, quæ frigidam inhibent destillationẽ: hæc pila cõmendatur

octauo de simplic. med. fac. cap. de styrace.

Septimo & 6. de simp. med facul. ca. di melãthio & nigel.

datur, quæ habet styracis, thuris, sandarachæ ana drach. iij, costi, spicæ, ana drac. ij. succini odorati, drach. i. melanthij, drach. ij, moschi, cāphoræ, ana scrup. s. cū gūmi, et uino pilam conformamus. In causa calida: santalorū omnium, rosarum rubentiū. ana drach. ij. cāphuræ drac. s, rubricæ armemaicæ, drach, vij. cū rosacea, in qua gūmi arabicum maceratum fuerit: in pilam redigamus. Quæ uerò in ore detinentur, & deglutiuntur, ac lambuntur, multiplicia existunt, iuxtà multiplicem ipsius fluentis, materiei intentionem. Si etenim ad pectus, & pulmones materia fluat: & tenuis, frigidaq; extiterit: exhibendæ sunt, que calefaciāt exiccentq; modicè; eaq; omnia, quæ tenues fluxiones coire, ac ut educantur aptiores faciunt. hæc igitur contrarijs facultatibus composita esse oportet. nam quatenus fluens est materia adstrictione. quatenus uerò fluxa & in pectore contenta, lenitione, & eductione indiget. huius autem generis medicamina sunt, diadragacanthum calidum, & compositio quæ recipit, succi glycyrrhizæ, dragacanthæ infusæ in sapa, utriusq; unc. ij. misceantur pro pilularum formatiōe. quarum una in ore sæpe contineatur. Est & alia compositio, quæ habet amyli, dragacanthæ, amygdalarum dulcium, ana partes æquales, sacchari, q. suf. fiat confectio in placentibus. ad hanc quoq; intentionem

tionem lambuntur, syrupus myrtinus, & rodomel. Si uerò cadens materia tenuis & acris fuerit, tunc frigida leniẽtia modica astrictione prædita commendantur. qualia sunt diatragacanthum frigidum; saccharum rosatum uiolato commixtũ, pilul. bichiechiæ dictæ, syrupus uiolatus, iuiubinus, de portulaca. multotiesq; modicum boli armeni his adiungimus, cum eũ continere magis uoluerimus. hac profectò ratione in curatione catarrhi dixit Auic. Et non oportet, ut in potu detur syrupus de papauere nisi in principio. ut probibeat à pectore. cumq; retinetur, & necessariũ est sputũ: non est conueniens iste syrupus: imò quæ leniunt, & educunt At si materia destillans crassior fuerit; laudantur quæ attenuant, incidunt, & abstergũt: ueluti sunt syrupi de glycyrrhiza, de hyssopo, oxymel simplex, & compositum & ecligmata, qualia sunt loch de pulmõe uulpis loch de pinu, sanum & expertum, & consimilia. Si uerò in pectore materia non contineatur, & catarrhus perenniter fluat; ne ad ipsum, & pulmones descendat: illum sistendi sola stat intentio. Ad frigidum autem, (dixit Mesue) conferunt thus, & myrrha, & detenta in ore & deglutita. At spica per se, si in ore contineatur, frigidas suspendit fluxiones. pilulæ itidem frigidum sistentes catarhum, hæ sunt. Recip. thuris, drach. i. myrrhæ, croci, spicæ,

styracis, ana drach.s. opij scrup.i. fiant pilulæ. quarum una in ore detineatur, nec deglutiatur saliua. In calida nanq; materia sũmopere laudatur saccharum rosatum, diadragacanthũ frigidum, cum bolo armeno paratum, diacodyon, tum in forma liquida, tum in tabellis cõfectum, à cœna memorabilis utilitatis est, semen papaueris satiui albi saccharo obductum, ad lingulam deuoratũ. Satiui papaueris semẽ (ait Gal.) cõfert ijs, qui catarrhis fluxu tenui à capite defluentibus infestãtur: corpori autem nullũ cõmemorabile præstat alimẽtũ: inhibet tamen, quæ ex pulmone; & thorace, tussi expuuntur præstãtissimũ remediũ, (ut tradũt) præstat terra lẽnia, uel rubrica armenica. cum uino. habemus (ubi cœtera non conferent) antidotũ illud philonium: nono de cõp. med. sed. loc. quo debemus sic uti. Recip. sacchari rosati antiqui, drab.i.s. philonij persici scrup.ij. misce, & exhibe quãdo uadit dormitũ. Sed illud unũ, in quo ualde confidimus, & potissimũ in quod nunq; cadit deceptio, est illud diacodyon Gal. scriptũ, sexto de cõp. med. secũ. loc. confectũ cum sappa. Catarrhum n. retinet & somnũ cõciliat. illæ pilulæ, quæ inscribũtur de cynoglossa, quæ passim circunferuntur à medicis ubi loco cynoglossæ, arnoglossa poneretur idest plantago; præstantissime essent. quod uidetur esse factũ à Gal. octauo de cõp. med. sec.

Primo de alimẽtis.

Gal. nono d'sim med. fac. de terra sam.

loc.

loc. & ab Alex. medico, ubi agit, de sputo sãguinis ex catarrho. Nec est, q horum narcoticorum usus, cũ res postulet, dãnetur; quando, & Alex. & Gal. hæc ipsa in tenui, acri, & difficulter sanabili destillatione, præcipuè cõmẽdarunt. ijs itaq;, & cõsimilibus medicamentis catarrhum sistere conamur. qui sua molestia & pertinacia ægros excruciant.

Gal. 12. met. Alexã. lib. .2. suæ. par. ca. 5

Fluxionem curantia statimq; remouentia. Cap. XXII.

QVi uerò perniciẽ & suffucationem præsentaneam catarrhus minatur. qualis est quisquis præcipiti cursu, per internas uenas, & arterias à capite ad partes inferiores dilabitur: citò interimens, ab Hipp. & Gal. nũcupatus. hic subitã, & absq; aliqua cunctatiõe curationẽ expostulat. hunc multi sanare nitẽtes: tenuissima uictus ratione iniuncta, ægrũ in libero, ac frigidiori aere sedentẽ statuũt pectore elato, paucisq; pãnis tecto ut facilius inspirare, & respirare possit. deinceps sopradictis adstringentibus, & incrassantibus, curationẽ perficere feliciter aiũt. Nos uerò, & cũ Gal. & Mesue, longè tutius ægros sanabimus dũ ultra tenuẽ uictum uenæ sectione, & cucurbitularũ fixione, & clysteribus, & frictionibus & alijs reuulsionũ generibus: præcipitẽ, & suffocantẽ materiã, diuertere conabimur. Regimen

In lib. de aqua & aere, & loc. & 3. aph. aph or. 12.

men etenim diuersiuũ (inquit Mesue) licet dilatet materiã, & multiplicet: tamen conuertit multiplicatã ad partẽ cõmunem. nõ timorosã hæc postea, si non contulerint, nec spes catarrhũ continendi adsit. tunc narcotica constringẽtia exhibemus. multi autẽ, nec quid intentatũ relinquant, supra sagittalẽ, & coronalẽ suturã continentia cerata applicant, quorũ formæ passim apud õnes leguntur. Nos uerò, ijs spretis ad sinapismata, & cauteria securius confugimus. quoniã lõgẽ fælicius experiuntur. hæcq; oportunè iuxtà occasionẽ semper moliẽda sũt nec faciendũ, sicut dicebat Gal. quod faciunt ĩperiti nautæ, qui nõ præuidentes naufragiũ, ꝑmittunt naues frangi, & postmodũ consulũt ut qui potest euadere, euadat. præuidere debet futuros morbos medicus, & symptomata, & animaduertat quãtũ sit possibile. Ideò interdũ circa morbi principiũ, (ut supra diximũs) statim factis euacuationibus, oportet modo sinapismis uti, modo cauterijs; iuxtà catarrhi uim & naturã. his quippe, et similibus ꝓdictis præsidijs suffocantẽ, et perniciẽ minãtẽ catarrhũ curamus, et à multis incõmodis. ut est sputũ sanguinis, et tabes, et infinita mala, quæ ab ipso contingunt; ægrum ꝓcauemus.

Catar. Symptomatũ Curatio. Cap. XXIII.

ACcidentiũ autẽ correctio, quã medici ferè omnes ultimã catarrhi curatiuarum intẽtionum

tionum faciunt: perficitur curatione particularium ægritudinum, quas catarrhus gignit. Auic. uerò solius gutturis, & pulmonis nocumenta corrigit. dum ait. Antecessio autẽ est, sicut quo custodiuntur guttur, & pulmo, à nocumento suo, & plurimum eius est cũ cibis. In calido quidem est, cum inunctione pectoris ex oleo uiolaceo, & acceptio aquæ hordei cũ uiolis nutritis, uel conditis, & aqua granatorũ dulciũ; & administratio sorbitionis factæ ex amylo, & farina hordei, & fabarum; & cum lactæ, si non est febris: nocet enim lac si febris adsit; & administratio electuariorum, & syruporũ lenium frigidorum. Et potus aquæ calidæ est iuuatiuus in catarrhis, maturans eos: & expellit ab eo nocumentum ipsorum, quod uicinatur membris anhælitus, maturãdo illud, quod descendit, & leniendo. Serapio uerò inquit, cum in faucibus, & palato est asperitas multa, tunc necesse est, ut administremus emplastica, & oblinientia: sicuti sunt pilulæ factæ ex gummi arabico, dragacantha, amylo, & succo glycyrrhizæ, cum mucilagine seminis psyllij, & cytoniorum. In frigido uerò confert (addit Auic.) inunctio pectoris cũ oleo chamæmelino, & de ben: & administratio sorbitionum calidarum lenientium sicut triticum mel, & sicut aqua furfuris triticei cum oleo amygdalino, & melle, & sicut panis cum

rob. Et administratio electuariorum lenientiũ calidorum, & syruporum: & propriè qui facti sunt ex hysopo calidorum. In hac itaq; accidentium correctionis intentione Gal. praeceptum adimpletur: ꝙ ubicunq; defluxio fit de membro ad membrum: utriq; simul uenit succurrendum; mandanti (inquam) & recipienti. mandans, euacuando, & mudando. recipiens uerô, roborãdo ne recipiat. &, si quid receperit; pariter expurgando; si nobile, & multi usus mẽbrum fuerit. secus autem. si ignobile, & nullius usus, seu expulsioni, ac excrementis fuerit destinatum. Robur autem membro adiungimus, eius intemperiẽ ad statũ naturalem, & symmetriam alterantibus permutãdo: suaeq; raram, ac laxam compagis textúram, magis dẽsam, ac firmam, adstringentibus medicaminibus reddendo: &, si inanitum fuerit, simul quoq; cibis ipsum reficiẽdo. Adstringentia enim medicamenta praeter id, ꝙ extraneum nõ admittant, uirtutis etiam tonũ conseruant. quoniam condensando meatus, innatum calidum retinent, & seruant; ne motu dissipetur, & dissoluatur Si nanq; cõsortij lege caput destillauerit; duo perpetuo in curatione consideranda sunt & membrum quod mandat & caput, quod recipit, & utriq; pariter succurrendum, mandans euacuando, & mundãdo: caput recipiens roborando, ne recipiat. Si igitur

Secundo de med. compo. secũ. loc.

igitur per consensum, qui ei cum toto est corpore, aut cum aliqua principi parte, uelut uẽtriculo, aut iecinore, aut utero, caput destillauerit: curatio erit, aut totum, aut principem communicantem partem euacuare, & materiam aliò diuertere: mox capiti robur addere frigidis, aut calidis adstringentibus secundum materiei dispositionem. hoc quidem est, quod docet Auic. in curatione sodæ factæ per communitatem, dum dicit, Oportet, ut soliciteris ĩ omnibus speciebus sodæ, factæ propter communitatem membrorum, de illis membris: & ut ea euacues cũ eis, quæ sunt eis propria: et, ut ipsorum permutes cõplexionẽ: & cum hoc confortes caput confortatiuis, ut non recipiat. si fuerit in principijs cum frigidis, sicut oleo rosato, & aceto post illud autem, si materia fuerit calida, & qualitas calida, facias illud idem opus semper. &, si fuerit frigida, permuta te ad oleum chamæmelinum cum oleo myrtino, aut oleum, in quo dissoluatur gummi cupressi; aut, quod sit factum cũ folijs cupressi. Consimilem ferè doctrinam scribit prima tertij. cap. de canonibus uniuersalibus curationis cum ait. &, si humores fuerint ascendentes à latere, aut à corpore toto, trahemus ad contrarium. sicuti si fuerit ex inferioribus corporis totius, administrabimus clysterem. & suppositoria, & ligabimus extrema, et propriè pe-

Prima tertij, ca. 33.

des,& euacuabimus membra: ut putà si fuerit stomachus, cum hiera picra: aut splen, cum eo, quod est ei proprium: et similiter unumquodque membrum. Hæc quidem omnia Auic. à Gal. secundo de comp. med. secun. loc. habuit dum inquit. Si caput lege consortij afficiatur; quod ei cum toto est corpore, curatione adhibenda, quomodo contra intemperiem, superãtemq; materiam pungemus. Si copia quidem premit, et maximè in uenis, sanguis mittendus est. Si autem magis qualitas urgeat, purgãte utendum medicamine. Quod, si particula laborante aliqua condolescat, ueluti iocinore, aut uentriculo, aut stomacho: his succurendum est Concludimus tandem, quod destillationis per consensum curatio consistit in communicantis particulæ euacuatione, et materiei sursum repentis reuulsione, et capitis pariter roboratione. si uerò materia cõmunicans uaporabilis fuerit ascendens, aut à toto, aut à principi parte aliqua: (nã ut plurimũ hoc euenit.) eius curatio erit, prohibere uaporum ascensum. quod tribus consequimur modis Primò per ipsorũ diuersionem ad partem oppositam. Secundo per confortationem membri, à quo uapores surgunt, ne ipsos, aut ipsorum materiam gene ret. Tertio per uaporum ascensus prohibitionem, et repræssionem. Sed notandum, quod omnia prohibentia ascensum uaporum à membris:

plus

plus iuuãt quando uapor est à uentriculo,& intestinis. deinceps, quando est ab hepate. postea, quando à splene. deinde, quando est à renibus, & utero. ultimò, quando est à membris pectoris. Sed cum hæc omnia ad plenũ nõ satisfecerint, ad capitis iterum purgationem est deueniendũ.

Qui uerò cum febre, aut capitis dolore coniunctus catarrhus fuerit; febri, & dolori prius incumbendum, iuxtà eorundem proprias affectiones: tanquam causis catarrhum fouentibus, & morbum protrahentibus, & tanquam à maius periculum minantibus. mox catarrhus suis præsidijs uenit curandus secus agendum si quidem catarrhus magis urgeret. Prima enim tertij Auic. admonet, ut in omni soda, cui associatur rheumatismus: non declines ad refrigerandum caput, & humectãdum cum oleis, & similibus: sed festina ad euacuandũ, & stringẽdũ extremitates, & fricandum eas, & ponẽdũ pedes in aqua calida. cap. de soda tẽporali Consimili ferè ingenio catarrhum curabimus cũ cacochymia, aut plenitudine iunctũ. Primò etenim cachochymiam, seu plenitudinem auferemus, uti causam morbũ adaugentẽ: deinceps catarrho indulgemus. nisi catarrhus adeò sæuiat ut totam ad se trahat curationẽ. Qui autẽ cum tussi aut difficili respiratione com-

plicatus catarrhus est: hic mistis, & complicatis auxilijs ex adstringentibus, & lenientibus, ac educentibus uenit medendus: ut suprà retulimus. Crassos aũt, & glutinosos in pulmonũ arterijs humores extenuantibus, & abstergentibus extrahi Gal. docet: quibus pariter humectantia addi suadet, alioquin quæ uehementer exiccant, excalefacientia nocent Parimodo, & cũ raucedine iũctus catarrhus complicatis sanatur medicamentis, incrassantibus, s. & lenientibus, & mediocriter abstergentibus. qualia sunt dragacanthũ, gummi arabicum, liquiritiæ succus, papaueris semẽ, & similia: quãobrẽ et benè dicit Auic. et si fuerit hæc raucedo humida ex catarrho, dentur habẽti eã papauer, et rob eius: et ex eis, quæ clarificant uocẽ asperã et turbidam est masticatio cubebe. Nec est, ꝙ quis ambigat, qualiter humidũ raucedinẽ faciat, ac ipsam pariter sanat: quoniam humidũ madidũ madefaciens, organi soliditatem amouet, et relaxans inæqualitatem eius producit, partẽ unã super alterã eleuans, et ideò reddit uocem inequalẽ, et raucam. at humidũ abstergẽs, et mundificãs et modicco sicco tẽperatum; madidum humidũ discutit, et simul organi planitiem lenit, sic ꝙ aer æqualiter illidatur, ut clariorem uocem emittat. Qui uerò ex contrarijs cõpositus catarrhus fuerit, ex causa, inq̃, effectrice frigida,

Decima fen. tertij cap. 3.

da,& calida fluente materia: seu è contrario (cum omnes huiuscemodi defluxus à procatarcticis excitati sint causis.) horum itaque oĩum studium erit, procatarcticas causas. si remotæ nõ fuerint, remouere. postea proprijs medicaminibus fluxum sanare, Quibus autẽ inæqualis principium partium intemperies fluxionem concitauit, ut putà calida hepatis discrasis, et frigida cerebri intemperies. In eiusmodi uerò contra indicantibus affectibus summopere est animaduertendũ, ne dũ alteri succurrimus, reliquæ noxam creemus: idcirco ex oppositis tẽperatis præsidijs sanantur: quamobrem cauere oportet, ut cõmoderationem assiduè obseruemus, et amborũ membrorum offensam deuitemus, at si harum aliqua adsit, quæ magis urgeat illi utiq; maiorem curationis portionem tribuere oportet, Qui subitò, confertimq; ruit catarrhus, subitam expeditamq; curationẽ exposcit: ruentem undique materiam diuertendo, ac robur capiti adijciẽdo: ut tum casura uirtus, tũ resoluta, laxataq; instrumẽta cõfirmẽtur. Catarrhus uerò, qui ꝑ colli, et dorsi uertebrarũ foramina descendit; undæ frigidæ, et neruosæ particulæ læduntur efficacissimis alterantibus, et concoquentibus disponitur: et nõ, nisi ualidissimis sanatur purgationibus. Nos uerò in his catarrhis, qui articulos, et neruos affligit, terebentinam ꝑ mul-

tos dies frigidis ſ. tẽporibus; exhibẽus, et proficuã plurimũ experimur, Qui uerò ꝑ uenas caluariã ambientes ad partes externas hepatis uteri'ue conſortio deſcendit catarrhus, extrinſecis admotis præſidijs multũ adiuuatur, in reliquis ut alij per cõſenſum facti catarrhi curantur. Quomodo aũt catarrhus qui ad oculos fluit, ſanatur aliè præciſa tẽporali arteria, apud Gal. tertiodecimo methodi eſt legere Sed iam tempus poſtulat, ut ad uictus rationẽ progrediamur.

De uictus ratione in catarrho.

Cap. XXIIII.

QVòd ergo ad uictus rationẽ attinet; eam ita instituere oportet, ut intentionibus, ſuperius inuẽtis, & ipſa ſubſeruiat. Alterationi (inquã) materiei imminutioni, & fluxus conſtrictioni. profluxus nanq; adſtrictione, obſeruandum; ut, quid modicè adſtringentis, catarrhum cõpeſcendi uim habentis in fine mẽſæ ſemper manducetur; ut cytonia, pyra, coriandrũ, auellanæ torrefactæ, diacytonion, & ſaccharum roſatum, & huiuſmodi ſtomachum roborantia, & fluxum ſiſtentia. Pro materiei autem diminutione, tenuis quidem ſemper uiuendi ratio in omni catarrrho conſtituẽda eſt. quamobrem benè aſſerebat Aetius: in uniuerſum autem, pauco cibo, & quiete utendum eſt

Idem

Idem Auic. asseruit, à tenui uictu curationẽ exordiens. & sitiat, & famen patiatur, & uigilet quantum potest, quoniam sunt initium curationis. & infra idem repetit. Et ad summũ oportet, ut cibum, & aquæ potum minuant. Mesue uerò hos imitans, dixit. Primam autẽ rem complent, diminutio ciborum, & potuum & probibitio uini oĩno, & repletionis, & nauseæ. parca utiq;, ac tenuis diæta in catarrho ad materiã demendã ꝑpetuò imperatur. Pro materiei uerò catarrhi alteratione; ad contrariam semper qualitatem diæta instituitur. De hac quidem alteratione per uictus rationem: Io. Zachariæ filius, ita scripsit. attamen id in oĩbus scire licet, quòd, quò medicamẽtorũ quæ exhibẽtur, tẽperies uergit; eò reliquus quoq; uictus inclinare debet. ea igitur qualitate prædita uictus ratio constituẽda est, qua reliqua exhibita medicamenta constituta fuere. Si calidus nanq; catarrhus fuerit, frigidã uictus rationem medici cõmendant; si uerò frigidus; calidã illã iniungunt. si crassa, & uiscida catarrhi materia extiterit; uictus attenuans maximè laudatur si uerò tenuis illa fuerit; tũ exiccans, tum incrassans diæta præcipitur. si ex calore & frigore commixtus, ac mediocris substantiæ extiterit, uictum etiam, qui adhibetur, utranq; qualitatẽ ac mediam substantiam obtinere necesse est; at si quis magis præpolle-

De curatiõe affectuum cord.

at, illi utiq; semper magis indulgendum. In calida uerò, & tenui fluxione; frigida modicè incrassantia, seu emplasticam uim habentia, in cibo dantur: qualia sunt, alica, oryZa chōdrus quē uulgares far appellāt. ptisana hordeacea, & oīs deniq; cibus emplasticus: amylum cū lacte, si febris nō affuerit, & oua sorbilia: pāis in aqua cum amygdalarum, aut seminum melopeponis succo decoctus inter olera uerò, malua, atriplex, cucurbita, & spinachium, laudantur; cum amygdalino oleo parata sine febre. etiam num ex gallinacei pulli iure, aut perdicis. uitulorum quoq; pedes conueniūt. Aetius in calidiori temperatura lactucæ cauliculos parumper feruefactos cōmendat: etiam, si in posca ipsos intingant, caseum quoq; tenerū, ac recentem, tanq; utilem comestum approbauit. In frigida uerò, & tenui destillatiōe, calidiora exiccantia in cibis expetunt. qualia sunt, quæcunq; siccæ, & calidæ carnes sunt sicuti est leporina, & hædina caro, nec non turtures, & turdi, & auiculæ in dumetis degentes, & quæ in turribus degunt, colūbæ. Serapio cōmendat sorbitionē quæ fit ex aqua furfuris, & tritico. confecto cū oleo de amygdalis, & melle mūdo, uel penidijs. Ius quoq; cicerū, cū passo, & rore marino conditum, laudatur, & sorbitio facta ex farina eorū, & maximè in decoctione caricarum pinguium cum saccharo. Præter hæc

saluia

ſaluia, mentha, pulegium, roriſmarinus, huic catarrho cōceduntur. In frigido. n. craſſo, & diuturno catarrho, attenuans uictus ratio proficua exiſtit, et ab oībus cōmēdatur. prolixiores. n. morbi, ex craſſiori, et frigidiori materia euenientes: ut plurimum ex ſolo uictu attenuante, aut mitiores redduntur, aut tolluntur penitus: ut dicit Gal. in initio libri de attenuante uictu. qualis aūt ſit uictus attenuās, ab ipſo ibidem deſcribitur, et pariter ab Oribaſio lib. quarto ad Euſtathium filium. Obſeruetur igitur, ut horum attenuantium cibi concoctu faciles ſint, et boni ſucci. et uitentur ea, quæ cum eo, ꝙ attenuant; ſunt calidiora, et ſicciora magis q̄; oportet. ueluti urtica, eruca ſinapis, alliū, cepæ, et huius generis alia uaporum copiā ad cerebrum tranſmittentia. permittitur condimenti, et uoluptatis gratia, uti pipere nigro, Zingibere gariophyllis, cinnamomo, cōmiſtis rebus leuioribus, et mollioribus: ueluti oleo, iu ri, et elixis. de hoc .n. attenuante uictu ſermonem habens Auic. dixit. et, ut declinet cū cibis ad illud, quod alleuiat, et ſubtiliat, et calefacit, et exiccat: cum hoc, ut ex eo liniatur pectus. Prædictorum autē ciborum quantitas, præterq̄;, ꝙ moderata ꝑpetuò eſſe debet; minor tamen in cœna, q̄; in prādio ſit. Neq; .n. cum illis ſumus, qui in oībus capitis effectibus pleniorē prandio cœnam imperant. quoniam hac

unica

unica in catarrho ratione cõuincimur; quod ĩ huberiori cœna, quantũcunq; benè concoquatur: ex calidi innati ad intra collectione, plurimi tamen semper cuiuscunq; generis congeruntur uapores: præcipuè humidi, et crassi. (cum tũc tẽporis frigidus quoq; prædominetur humor) qui quoniã per obstructos cutis meatus extra ferri non possunt; intra corpus detenti, atque sursum eleuati, caput nimirũ opplent, et deterioris fluxus causæ fiunt. post cibum uerò, admonet Celsus, neq; scribendum, neq; legendum fore, neq; quicq̃; aliud moliendũ, quod mentẽ exagitet. Quò ad potum, ferè oẽs uinum damnãt in quocunq; catarrho, et in quocũq; eius tempore præterq̃; in declinatione: quicquid Paulus, et Auic. de dulci, et temperato dicãt. quoniam natura uini, (inquiunt isti) est caput replere, et si qd uitij adhuc supersit, ipsum accendit: etiam, quod tenue, et aquosum sit. quare in catarrho calido, et subtili, penitus abnegant ĩ frigido uerò, non nisi mundato corpore, et potius medicaminis ratione, quàm potus gratia, exhibent. Loco etenim eius, in calido desluxu cõmendant uinum granatorum dulcium, iuleb rosaceum, et uiolaceum aqua cõmistum. Alij aqua hordei salubriter utuntur. quidam simul cum hordeo in aqua modicũ cinnamomi superaddunt, aut coriandri, aut dulcis radicis, iuxtà uarias intentiones: In frigida autem destillatione

Cap. 5. lib. primi

tio ne

tione aqua mulsa ubiq; à medicis imperatur, & saluiæ pariter, et rorismarini, ac betonicæ decoctum. multi quoq;, cinnamomi, anisorum ac dulcis radicis decoctũ salubriter experiuntur. Puram autem, ac simplicem aquã penitus abnegat Auic. cum ait. et ad summnũ oportet ut minorent cõmextionẽ, et potũ aquæ, et repellant eum omnino die, ac nocte, et remouebitur. Alba autem; et tenuia uina, (in de attenuante uictu inquit Oribasius.) crassos succos incidunt, et per urinas expurgant. Ipsius uerò potus quantitas sit exigua: nã procurata sitis, catarrhi materiã exiccando, multum cõfert. hac quidẽ de causa, dixit Auic. et sitiat, et famẽ patiatur. idẽ quoq; infra repetit. et oportet etiã, ut toloret sitĩ. id ipsum Celsus affirmat, siti quanta maxima substineri potest, pugnandũ est. Sitq; in uniuersum uictus tenuis, pro morbi ratione, et corporis robore. Cætera ordinentur in contrarium, et morbo, et causæ morbi; ueluti aer, & alia quæ ad uictũ spectẽt Aer igitur eligatur, ut neq; ĩ pcõsè calidus, aut frigidus sit. uerũ si causa fuerit frigida; parum ad calidũ declinet, si calida, parũ ad frigidum. In calidis itaq; fluxionibus. solis, & æstatis calores euitet æger, ignes, & calida balnea, ne' ue caput nimium grauiter tegat. In frigidis autem destillationibus, à frigoribus, septẽtrionali flatu, noctu lunæ aspectu, & sub diuo am-

bulationibus

bulationibus, lauacris frigidioribus cauendum est, ne'ue detecto capite maneat. præsertim, si post austrum septentrio flauerit. De exercitio autē, & motu dicimus, ꝙ, qui patiuntur catarrhū, euitent exercitia, quæ caput replent, ut uoce contendere, legere, ac fortiter canere. de ipso nanq; ait Celsus. si in nares, uel in fauces materia destillat, protinus primis diebus multum ambulandum est. at, si in pulmones quoq; destillat. multoq; magis, & ambulatione, & frictione, opus est; magis somno indulgendum, abstinendumq; à negocijs omnibus aliquando, sed, serius tentandum. Contrarium docet Aecius, dum inquit. in uniuersum autem pauco cibo, & quiete utendum est. Idem asserit Mesue & iniungatur quies; quoniā est res magna maturans ipsum. Dicimus, ꝙ hi materiei concoctioni, & maturationi indulserunt. Celsus autem, eius resolutioni, ac diuersioni magis incubuit. Nos autem, in calidi catarrhi principio quietem omnino eligimus: at in frigidi initio, leuē ambulationē, & illā tectā, ꝓmittimus ut putà domi factā, uel extra per loca tamen, & à uentis, & à solaribus radijs minimè uexata. somnus quærendus est nocte, ac parciùs tantū, nec statim à cibo, & in latus dormiat. non plumeo maxillari, aut culcitra, in calido maximè: decliui capite ad interius quiescat, si pectoris angustia non reclamet: nam scribit

Lib. 4. cap. de destil. &

Seam. 8. cap. de destilla.

Auic

Auic.& oportet ſecundum omnem diſpoſitionem,ut aſſiduet declinationem capitis, uerſus ãterius,& teneat decliue puluinar.ſupra dorſum autem dormire tanquam noxium, omnes deteſtantur, quotidie uentris ſubductionem procuret.& hilaritatem,& gaudium; in omnibus quærat. his quippe præſidijs omnibus Criſto Ieſu Deo noſtro fauente catarrhus ſanabitur.

FINIS.

REGISTRVM.

*ABCDEFGHIKLMN OPQRS.

PAPIAE apud Hieronymum Bartolum ãno Domini M.D. LXII.

HYDRA LERNEA

